

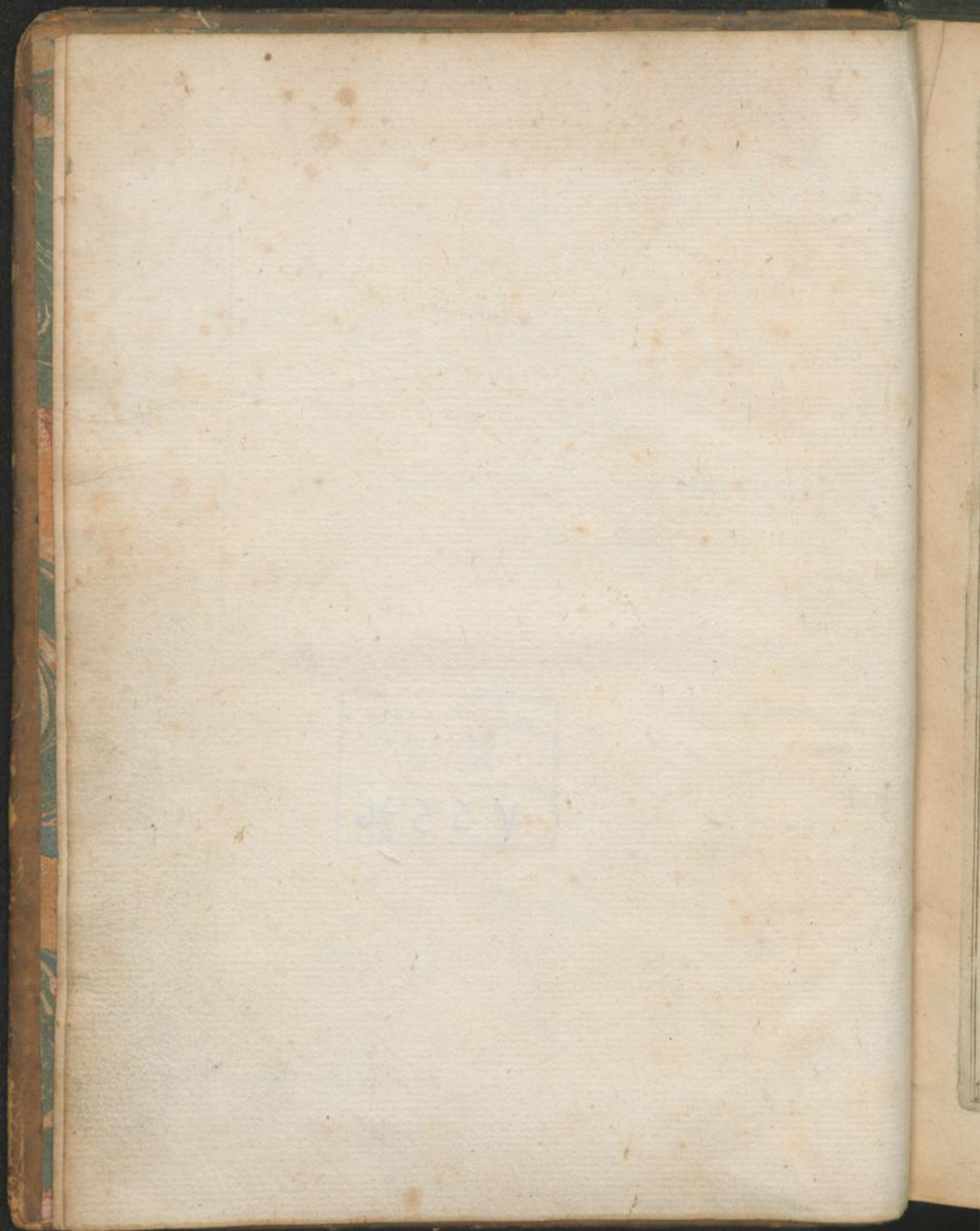
Dv 2123

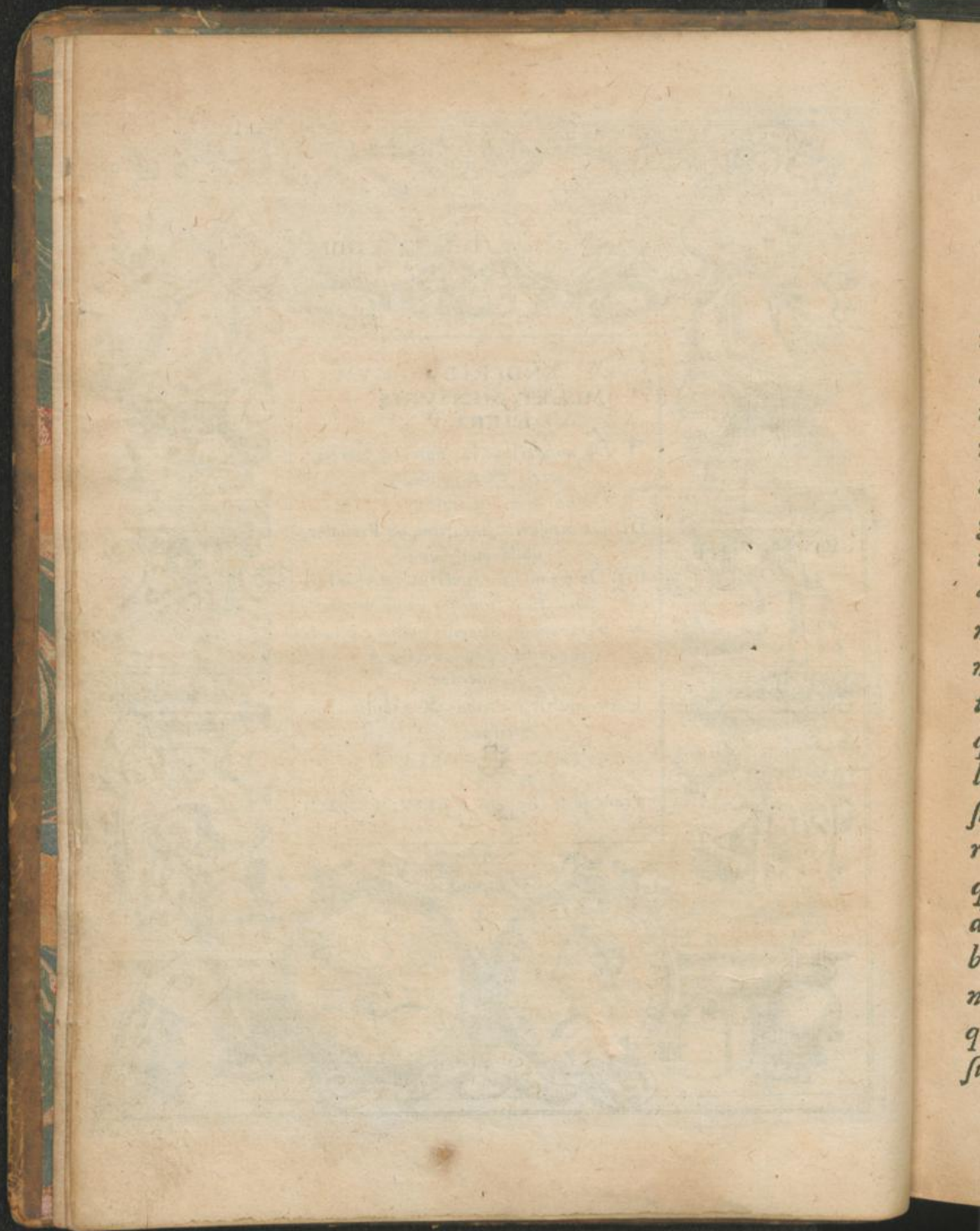

el:

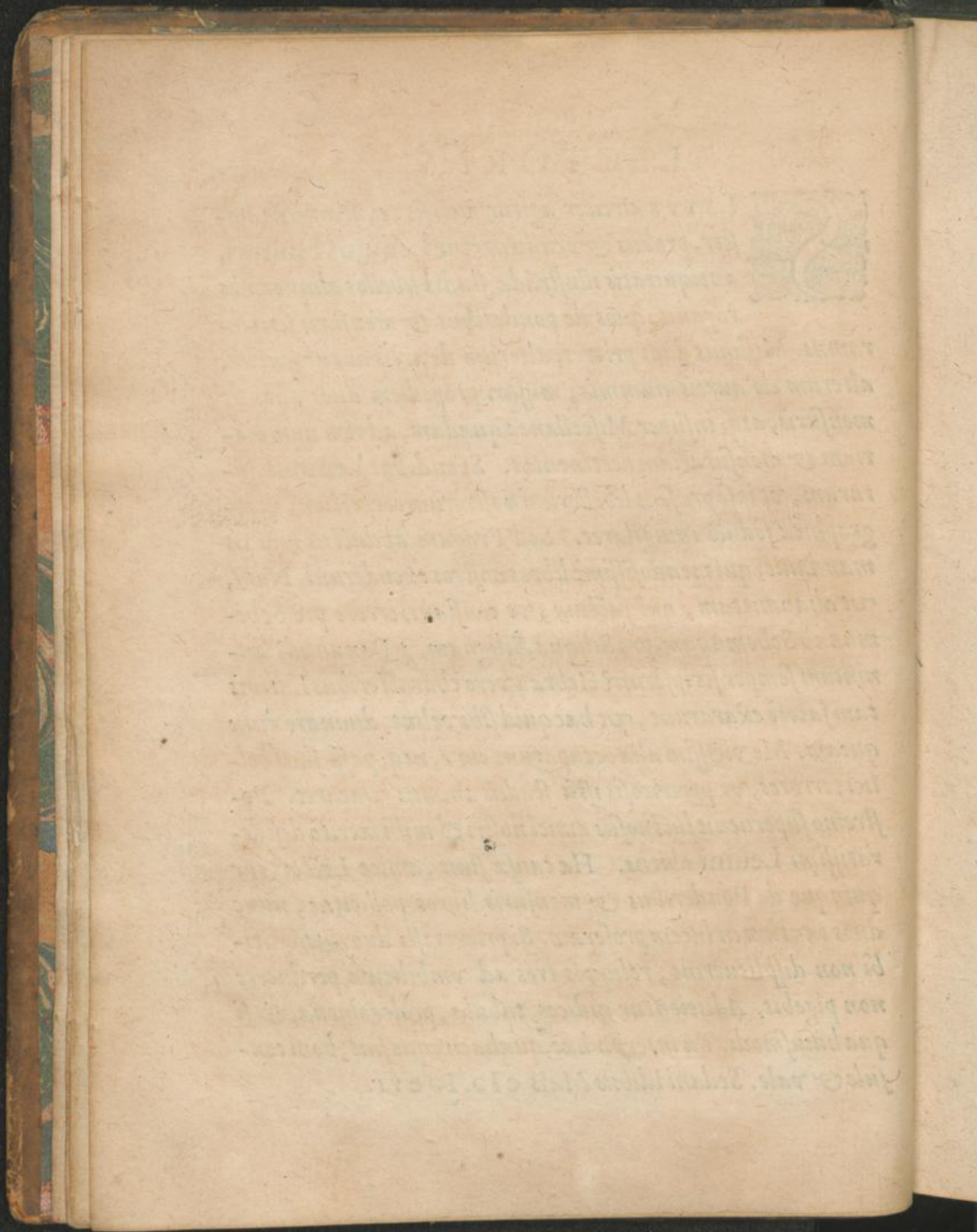
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
- Musikalische Abt. -
DUSSELDORF
V 3376

LECTORI S.

SEXTVS circiter agitur mensis, cum amicus noster, probus & eruditus vir Leuinus Hulsius, antiquitatis illustrandæ studio libellos aliquot nos rogauit, quos de ponderibus & mensuris scripsissemus. Misimus duos priores, alterum de æreis aut argenteis, alterum de aureis nummis, missuri propediem duos alios de mensuris, atq; insuper Miscellanea quædam, ad rem nummariam & mensurariam pertinentia. Spondebat Leuinus, futurum, ut ipse presens libellorum nostrorum correctioni typographica sedulo inuigilaret. Sed Pragam abductus rem iis mandauit, qui mendosissimè libros nostros excuderunt. Nam, ut alia omittam, quæ factum, ut constanti errore pro Schemunah Schemunam, pro Siliqua, Silignam, p Panunio Paninium semper scripserint? Hebræa vero characteribus Latinis tam facetè exararunt, ut hæc quid sibi velint, diuinare vix queam. Me vicissim aliæ occuparunt curæ, neq; passi sunt bellici terrores, ut pertricosis istis studiis animus vacaret. Postremo superuenit luctuosus amici nostri & mihi merito desideratissimi Leuini obitus. Hæ causæ sunt, amice Lector, cur quinque de Ponderibus & mensuris libros pollicitus, nunc duos tantum in lucem proferam. Si priores isti duo ^{meis} ^{dispositi} tibi non displicuerint, reliquos tres ad umbilicum perducere non pigebit. Adiciuntur indices, tabulæ, prolegomena, & si qua huiusmodi. Tu interim hæc, qualiacunque sint, boni consule & vale. Sedani Idibus Mals c10. 10cvi.

DE P O N D E R I B V S,
N U M M I S E T M E N S V R I S
L I B R I Q V I N Q V E.

*De Ponderibus & nummis ferreis, æreis, &
argenteis,*

L I B E R P R I M V S.

Nummi plerunque sunt ærei, argentei, vel aurei. Sed tum æreorum, tum aureorum nummorum pretium *πρὸς ἀργυρισμὸν λόγον* referemus, quoties rei series postulabit, ut non tam de ponderibus quam de nummis aut de utrisque coniunctim agamus.

I.

Minutulum Gemmulariorum est pondus, quo peculiariter utuntur inclusores ad vinum, & ad minutissimas usque minutias omnia refecantes, quod quidem est sexta tantum ac trigesima grani Romani pars. Itaque duo millia ducenta & duodeseptuaginta minutula Gemmulariorum drachmam Atticam pendunt. Cæterum, ne cui ridicula videatur, & *ἀδύνατον* vnius granuli in tot portiunculas dissectio, dicam, quod ego oculis meis vidi. Est in hac vrbe (quam Sedanum vocamus) artifex, qui balances adeo iustas sibi concinnauit, ut ad quadragesimam grani particulam in alteram partem propendeant. Assumptum enim filum aureum vnius grani pondus

A

æquans

æquans facile erat illi, in quot lubebat partes, diffecare. Idem torno subtilissimo conficiebat ex ebore primum scacos grandiores, quibus ad lusum commode uti licebat; deinde ad eorum proportionem alios leuiore. Continet ludus ille capita in vniuersum triginta duo, ea cum suo vasculo eburneo, in quo includebantur, pendebant tantum dimidiam grani partem. Quin & alios his duplo leuiore scacos confecit, qui cum suo vasculo pendebant tantum quartam grani partem. Est & alter ludus constans paxillis (quas vulgo quillas vocamus) novem & vno globulo. Huiusmodi ludos duos tanta arte fabricatus erat idem artifex, ut horum alter cum suo vasculo octauam tantum, alter cum suo itidem vasculo non nisi trigessimam secundam grani partem penderet. Habebat enim ille bracteas aureas plures, quarum aliæ dimidiam, aliæ quartam, aliæ octauam, aliæ decimam sextam, aliæ trigessimam secundam (& sic deinceps) grani partem pendebant. Erant tamen tum scaci, tum paxilli nigro panno impositi non modo visibiles, sed ita affabrefacti, ut eorum quoque singulæ partes aliæ ab aliis commode internoscerentur.

II.

Vltimus quadrans, Ἐχατὸν κοδραντῆς est nummus æreus tantuli pretii, ut vix duodecimam Attici grani argentei partem æquaret. Itaque septem grana Romana argentea nonaginta sex huiusmodi quadrantes efficiunt. Octingenti, inquam, sexaginta quatuor istiusmodi quadrantes pretium Atticæ drachmæ non superant. Hesychius enim ait, hunc quadrantem esse quartam follis ærei partem. Ἐχατὸν, inquit, κοδραντῆς τὸ τέταρτον τῆ φύλλεως. Idem: Κοδραντῆς τὸ πᾶν, ἢ τὸ τέταρτον τῆ φύλλεως, scribendum φύλλεως, hoc est, Κοδραντῆς est cuiuslibet rei quarta pars, vel peculiariter quarta pars phollis.

III.

III.

Λεπθός est nummus æreus sextam circiter Attici grani partem valens. Ita septem grana Romana argentea duodequingenta λεπθός, & quadringenti triginta duo λεπθοὶ drachmam Atticam conficiunt. Epiphanius: φύλλης δύο λεπθοὶ κατὰ τὸν Διημισμόν, (alii legunt σιδημισμόν) ἀλλ' ἢ κατὰ τὸν ἀργυμισμόν, hoc est, follis non argenteus, sed æreus aut ferreus duos λεπθός valet. At λεπθόν, prout a Suida definitur, est grani Romani quarta pars, vt Attica grana duo septem λεπθός, & ducenta quinquaginta duo λεπθός, drachmam Atticam conficiant: ὀβολός enim, inquit Suidas, παρ' Ἀθηναίους ἐξ ὀσφί χαλκῶν. ὃ ὅ χαλκός, λεπθός ἐστὶν.

IV.

Obolus æneus & follis æneus est tertia circiter Attici grani pars, vt septem grana Romana viginti quatuor obolos siue folles æneos valeant, & ducenti sexdecim oboli siue folles, tri drachmæ Atticæ pretium æquent. Moschopulus. φύλλης, ὀβολός. Suidas. φύλλης ἀρσενικῶς ὀβολός. Idem οἱ ὀβολοὶ εἰσὶν ἄς καλῶμεν φύλλεις. Eustathius in Iliados primum. ὀβολὸν ἔλασμα π σιδήρον ἔλεγον. Epiphanius. φύλλης, δύο λεπθοὶ. Cedrenus. τὰ κερὰ πρὸς ἀβ' φύλλεις ἀνομάσθησαν.

V.

Talentum Siculum æneum est dimidia circiter Attici grani pars, vt septem grana Romana sexdecim huiusmodi talenta, & centum quadraginta quatuor huiusmodi talenta drachmam Atticam efficiant. Pollux. ἐξ τάλαντα, δύο χαλκοὶ. De Siculorum autem nummis ibi loquitur.

VI.

Teruntius est quadragesima pars sestertii, teste Volusio. Varro de Lingua Latina l. 4. Teruntius à tribus vnciiis (lege à tribus vnciæ partibus) Sembellæ, quod valet dimidium, & est quarta pars (adde libellæ) sicut quadrans assis. Hæc Varro-

nis verba sic aliter commode exprimas. Teruncius est vnciæ dodrans. Sed quia sestertii quam vnciæ pretium est paulo certius ac constantius, ideo sestertii potius quam vnciæ rationem habendam censemus. Ita teruncii viginti valebunt nouem denariolos nostrates, vel centum sexaginta terūcii drachmam Atticam, sexaginta tres denariolos. Quod si non sestertii, sed assis rationem habere velis, cum teruncius sit decimalexta pars assis, tum vt sestertius sic as consularis dabit teruncio nouem vigesimas grani partes, as Iudaicus tres octauas, ac Imperatorius quartam denarioli nostri vel grani Romani partem.

VII.

Vncia ærea non tam ponderis est nomen, quam nummuli valentis duodecimam partem assis. Vncia vero ἀπλῆς sumpta est duodecima cuiusuis librę, cuiusuis assis, cuiusuis totius pars. Nam quodlibet totum Romanis as dicebatur, eiusque duodecima pars vncia nuncupabatur. Iuuenal. vnciolam Proculius habet, sed Sillo deuncem, hoc modo totam hereditatē si duo sibi vendicabant; sed inæquali admodum partitione. At si vnciam accipias pro nummulo siue vero, siue fictitio, tum eius definitiones totidem quot & assis esse debent. Erit ergo vncia circiter triens, semis, aut dodrans denarioli nostri, vel si accuratius loqui velis, loco dodrantis tres quintas denarioli nostri partes accipere poteris.

VIII.

Carubagemmulariorum pondus est pendens viginti quatuor minutula gemmulariorum, adeo vt tres carubæ duo Romana grana pendeant, & centum octoginta nouem carubæ duas drachmas Atticas.

IX.

Granum Hebræum, Ἀρπύριον, Perutha, Mina, Schemuuah, pondera sunt eiusmodi, vt octoginta grana Hebræa pendeant
sexa-

sexaginta tria grana Romana, siue drachmam Atticam. Decem vero Hebræorum grana nouem Attica. Id ponderis aut nummi Euangelistæ λεπιδον, Syrus interpres Noui Testamenti Schemuam quoque & minam nuncupauit. Respondet quoque Romanorum Sembellæ siue singulæ, prout infra docebimus.

X.

Granum Atticum, $\epsilon\tau\tau\acute{\alpha}\epsilon\iota\omicron\nu$, est pondus eiusmodi vt octo grana Græca, septem Romana, & Attica septuaginta duo, drachmam Atticam pendeant. Deniq; nouem grana Attica pendent Hebræa decem.

XI.

SINGVLA, SEMBELLA, nummuli sunt ærei Romanorum scscunciæ vt plurimum respondententes. Volusius singula, vicesima sestertii pars. Varro de lingua Latina l. 4. Sembella quod sit libellæ dimidium, quomodo semis assis. Vt eius autem pretium ad nostra pondera reuocemus, vt assis sestertii ac teruntii, sic & Sembellæ plura genera sunt instituenda. Nam si sestertii rationem habere velis, sestertius Consularis postulabit, vt decem sembellæ nouem denariolos valeant, vel totidem grana pendeant. Sestertius vero Imperatorius, vt octoginta sembellæ drachmam Atticam æquent. Sin assis rationem habere velis, ac Consularis dabit itidem sembellæ nouem decimas, ac Iudaicus dodrantem, ac Imperatorius semissem grani Romani siue denarioli nostri partem.

XII.

Granum Romanum est vltimum & minimum pondus, in quod aurifices nostri sæculi cætera omnia maiora pondera resoluunt; in nummis aut vasculis aureis argenteisue appēdendis. Gemmularii vero si non $\epsilon\sigma\gamma\omega$, saltem $\lambda\acute{o}\gamma\omega$ longe minora, nempe Carubas, & minutula, de quibus supra diximus, confinxerunt. Budæus & Agricola pondus istud momentum dice-

re maluerunt. Nos distinctionis ergo perspicuitati potius quæ elegantia studentes momēti voce quasi generaliore utemur. Id v. pondus, de quo agimus, granum Romanū nuncupabimus, cum Medici passim ἀπλῶς & ἀδύγκειτος granum dicant. De eo sic Fernelius Medicorū nostri sæculi decus, de rat. meden. l. 4. c. 6. Nummarium minutū, quod aurifabri granum appellāt, & Latine momentum dici potest, omnib. mundi nationib. vnum idemq; est & stabile, quod auri sacra fames, & apum furiosa libido inuiolate & incorrupte seruat, idq; signis & exemplarib. vndiq; collatis. Hæc Fernelius, quæ omnino ita intelligenda sunt, ac si diceret; Ego collatis vndiq; exemplarib. cōpertum habeo omniū quaquaversum nationum aurifices eodem grano uti, quæ ab vltima vsq; antiquitate à Romanis ad nos peruenit inuiolatum & incorruptū. Hoc ergo sensu accepta Fernelii verba verissima esse credo, ac si Fernel. aut alius quispiam ea ita accipiat, Romanos, Græcos, Hebræos & alios, vt hodie sic & olim eodē grano siue momēto uti solitos. Id vero quib. argumentis, quib. exemplarium collationib. conuincere poterit Fernel. aut quis alius? Et tamē video passim omnes ita agere, ac si reuera Romani, Græci & Hebræi eiusdem ponderis grano uti soliti sint. Certe neminem adhuc legere memini, qui verū, vix etiam qui vllum inter illorū momēta siue grana discrimen indicarit. At ego nō video, quomodo tot illustrissimorum quorumq; auctorum tum veterum tum recentiorum dicta ad rem nummariā pertinentia, & sæpe saltem in speciem inter se dissidentia, & frontib. aduersis pugnancia conciliari possint, nisi manifesta & certa statuatur inter Hebræū, Atticum & Romanum momentum differentia. Vnus mihi occurrit Francif. Garaultius Cōsiliarius Regius, qui in suo de Ponderib. & mensur. libro dixit, octo grana nostratia pēdere vel æquare nouē Romana prisca, Attica totidem, Hebræa vero decem. Sed hæc analogia nullo modo mihi videtur vero consentanea. Quantum igitur ex huiusmodi

iusmodi locorum sedula collatione exculpere potuimus, deprehendimus, id esse inter illa momenta discriminis, vt sexaginta tria grana Romana septuaginta duo Græca, Hebræa vero octoginta conficiant. Grana, inquam, Hebræa decem nouem Attica; Attica vero octo Romana septem æquant, Talmudici lib. de Seminib. c. de Angulo suum Perat siue Perutha pingui Minerua ita definiunt, vt dicat, Perutham esse quantum vnum, ad summum duo tritici vel hordei grana pãdere possunt. Sed hoc est lectorem incertiozem quam pridẽ dimittere. Grani vero Romani argentei pretium si cum nummulis nostris æreis cõparare velis, dicere possum, Romanum granum argenti monetarii, puta monetæ Auenionensis, Hispanicæ, aut confimilis fere cum Turonico nostro denariolo conuenire. Nam ita fere nõ modo ab aurificib. æstimatur, sed etiam edicto Regio Anni 1602. in iis præcipue nummis, qui eiusdẽ sunt notæ cum Regalib. Hispanicis, aut ducatonib. Auenionicis. Argẽti v. vascularii Parisiensis q. Regiũ vulgo nuncupatur grana vndecim, duodecim Turonicis denariis cõmode possunt æstimari, qua ratione argẽti Marca æstimabitur monetæ quidẽ Auenionensis & Hispanicæ vndeuginti libris Turonicis & quinta libræ parte; argẽti v. vascularii libris Turonicis vna fere & viginti. Sed quia aurifices iam pluris argentum suum vendunt, dico non posse legitime pluris vendi, quam si quinq; argenti vascularii Parisiensis grana senis denariis Turonicis æstimentur, qua ratione argenti Marca vendetur libris Turonicis viginti tribus, & aliquanto plus, quod sane iam nimium est, præsertim cum in ea æstimatione suæ operæ atque industriæ pretium non adnumerent aurifices.

XIII.

Denarius Turonicus Henrici tertii Gallorum Regis tempore ita fere æstimabatur, vt quindecim istiusmodi denarii sexdecim nostratib. respondeant, nõ quod ea proportione imminutũ sit æris pondus. Constat n. esse pondus idẽ, sed quia
alia

alia atque alia instituitur inter æs & argentum proportio. Exempligratia. Nummi illi, quos Francicos vocamus, tum æstimabantur denariis Turonicis ducentis & quadraginta. Nunc æstimantur iidem plane nummi denariis Turonicis ducentis quinquaginta sex, idque edicto Regis Henrici quarti nunc feliciter regnantis, quod ipse ante quadriennium promulgari iussit, ac denarius Henrici secundi ac Caroli noni sesquiterciam cum nostrate rationem habebat, hoc est, grana quatuor argenti monetarii tribus denariis tum æstimabantur.

XIV.

Æreolus χαλκός, vncia Sicula, nummuli sunt ærei, qui si ex argento conflandi essent, sesquigranum Atticum pendere deberent. Itaque viginti ac vnus æreoli, vel totidem vnciæ Siculæ sexdecim Romanis argenti granis, totidemque denariolis nostri temporis Turonicis respondebunt. Pollux. ὁ μὲν τοι ὄβολος ἰστέον χαλκὸς εἶχε, καὶ ἂν μὲν δύο χαλκοὶ ἡμῶν ὄβολος. οἱ δὲ ἕξ χαλκοὶ τριτημύριον. Idem: καὶ ἄλλα Σύροις Σικελῶν νόμματα ἐν τῇ ἡμερῶν πολιτείᾳ, εἶον ἡγρίαν ὄππες διώματα χαλκοῦ ἕνα. Idem testatur, hunc nummum οἰδηρῶν quoque à Byzantinis appellari. Plin. libr. 21. c. 34. drachma Attica sex obulos pondere efficit, obulus decem Chalcos: quæ sententia totidem verbis legitur apud Marcellum. Nihilominus utrobique pro X, legendum censeo IIX. vt cū Polluce cōcilientur. Quamquam Suidas tertiam adhuc horum nummorum distributionem profert: ὄβολος παρ' Ἀθηναίους ἕξ ὄβη χαλκῶν, ὁ δὲ χαλκὸς λεπτῶν ἑπτὰ. Sed certum esse legitimum Attici Chalci pretium esse, vt obulus octo Chalcos valeat, vt recte Pollux.

XV.

Quadrans Venetus, quantum quidem coniicio, videtur æstimatione legitima tantundem valere atque sesquidenariolus noster, ac quadrans Romanus aliquanto minus valere videtur, nempe denariolum vnum cum duabus septimis, vt septem quadrantes Romani valeant sex Venetos, denariolos vero nostrates nouem.

XVI. De-

XVI.

Denarius Turonicus Budæi tempore eius erat æstimationis & pretii, vt septem Turonici Budæi denarii duodecim nostratum denariorum pretium æquent, eademque ratio est inter Parisinum Budæi denarium, & nostratam itidem Parisinum: tum inter solidum Budæi siue Parisinum, siue Turonicum, & nostratam itidem siue Turonicum, siue Parisinum, quod & infra singulatim annotare non pigebit ob singularem eruditionem ac celebritatem tanti viri de re nummaria, de lingua Græca, de Iurisprudencia, ac de tota re literaria tam bene meriti.

XVII.

Libella est æreus Romanorum nummulus duas singulas vel Sembellas valens. Volusius: Sunt in sestertio libellæ decem, singulæ viginti, teruntii quadraginta. Infra semissem nemo rationem temere sestertiarum ducit: potest tamen. Nam quadrans, qui est pars sextadecima sestertii, poterit notari singula, quæ est vicesima sestertii, & dimidio tertio, qui est octogesima sestertii. Nam vtraque hæc pars iuncta efficit sextam decimam. Hæc Volusius, & quidem recte & accurate rationes suas instituens. Iam vt asses & sestertios, sic & libellas plures statuere possumus. Nam si sestertii rationem habere velimus, sestertius consularis postulabit, vt quinque libellæ nouem denariolos valeant, vel totidem grana pendeant. Sestertius Imperatorius, vt quadraginta libellæ drachmam æquent. Sin assis rationem habere malis, vt sestertius sic as consularis libellæ dabit nouem quintas denarii partes, hoc est, vt quinque libellæ nouem denariolos valeant. As Iudaicus postulabit, vt libella sesquidenariolum, as Imperatorius vt denariolum præcise valeat. Libella enim est quarta, singula octaua assis pars.

XVIII.

Siligna Norimbergia pendet granum Romanum vnum &

B

vnde

vndecim duodecimas. Duodecim siliquas, vel, vt ipsi loquuntur Norimbergenses, tres quaternæ siliquæ pendent grana Rom. viginti tria.

XIX.

Pfeningus Germanicus nummulus est æreus in eum vsum institutus, vt duobus argenti Germanicæ monetæ granis respondeat. Et quia argentum Germanicum Hispanico deterius est, ideo octo Pfeningorum quaternionibus, quos ipsi iactus vocant, auctarii vel compensationis instar vnum Pfeningum adiiciunt, vt Regalis pretium æquent. Maranedisus autem Hispanorum in eum vsum videtur institutus, vt duobus argenti Hispanici granis respondeat; quemadmodum æreus ille nummus Gallicus, quem vulgo duplicem nuncupamus.

XX.

Eruum, *χαλκός* Isidori, & Assir Iudæorum, sunt ærei nummi tribus Atticis granis respondentes. Octo vero huiusmodi Assires vel Chalci valent vnum & viginti grana Romana, Talmudici in Baua media Assir, inquit, est vicesima quarta pars & Denar, hoc est, Atticæ drachmæ, vt infra dicemus.

XXI.

Siliqua Onuphrii pendet grana Romana tria. Magnus ille vir Vanninius Onuphrius fastorum Consularium instaurator, & totius Historiæ Romanæ illustrator accuratissimus, nobis plus fati mereri visus est, vt pondera, quibus vtitur, hic singillatim insereremus & explicaremus, vt ipsius de re nummaria sententia certius ac dilucidius innotescat. Et ille quidem recte putat, siliquam esse decimam octauam partem drachmæ, sed in eo decipitur, quod credidit drachmam nescio quam, cuius vsum apud aliquot Pharmacopolas inuenit, esse drachmam Atticam tot Medicorum scriptis celebratam.

XXII.

XXII.

Siliqua Romana & *κεράπον* Atticum non tam nummorum, quam ponderum sunt vocabula. Pendent igitur Attica grana quatuor, Romana vero tria cum semisse. Seration Maurus, interpres Nicandri & Galeni nomine inscriptus libellus τὸ *κεράπον*, inquit, ἔχει σιτάεια τέσσαρες, ἄλλοι δὲ χαλκῆς δύο καὶ δίδμοισον, hoc est, *κεράπον* habet tritici grana quatuor, Chalcos vero duos & besssem. Addunt iidem ὁ γὰρ ὀβολὸς ἔχει χαλκῆς ἑ. Abensina. Drachma pendet obolos sex, obolus siliquas tres, siliqua quatuor hordei grana, vbi notandum, Mauros istos scriptores Atticis potius quam Romanis vti granis siue momentis.

XXIII.

κιδάκος nummus est æreus valens Hebræa grana quinque, Græca quatuor & semissem, Romana $3\frac{1}{8}$, vt sexdecim *κιδάκοι* Atticæ drachmæ pretium æquent. Pollux l. 9. c. 2. *φερεκεάτης λέγει πῶς δὲ θεῖαν εἶναι τετάκτονον καὶ δίδμοισον ὀκτὸ κιδάκος.*

XXIV.

Siliqua Venetorum & Caractus aurificum ponderum sunt vocabula, quæ quatuor grana Romana pendunt, quemadmodum *κεράπον* quatuor Attica, vnde & nomen ob analogiam acceperunt. At Caractus (ita enim libenter scripserim) est vocabulum aurificibus itidem peculiare ad designandam auri notam siue indicaturam, quo significant vicesimam quartam cuiuslibet aurei corporis partem. Itaque aurum viginti quatuor Characterum est, cui nihil ad perfectionem deest, aurum viginti trium Characterum, cui vicesima tantum & quarta pars alieni metalli admixta est. Solidus Venetorum nummus est quatuor fere denariolis nostratibus respondens.

XXV.

Κεράτης Constantinopolitanus & Pondion Talmudicum ponderum potius quàm nummorum vocabula sunt, penduntq; sex Attica grana, Hebræa sex & besssem, Romana quinque cum

quadrante. Isidorus Originum lib. 16. c. 24. Cerates oboli media pars, filignam habens vnam & semis, Hunc Latinitas Semiobolum vocauit. *κεράτης* autem Græce, Latine filigna cornuum interpretatur. Talmudici in Baua Barra. Pondion, duo Assires. Non dubium autem, quin hanc vocem Rabbini confixerint à Latina voce, Pondo, propter magnam affinitatem inter Pondion istud & Romanorum Assem. Romanis enim As & Pondo vocabula sunt synonyma.

XXVI.

Baiocus Romanus nummulus est argenteus, pendens grana Romana quinq; cum duabus quintis. Ita quinq; Baioci viginti septem denariolis nostratibus commode æstimari possunt. Itaque fieri possunt præcise centum baioci ex vncia Salernitana siue Misena, octoginta vero ex vncia Onuphriana, siue decem ex drachma itidem Onuphriana.

XXVII.

As quid sit, nemo luculentius edocere nos potest, quam Plinius lib. 33. c. 3. Libralis, inquit, vnde etiam nunc libella dicitur, appendebatur assis, hoc est, quemadmodum etiam nunc assis quadrans libella dicitur; sic olim As ipse libra dicebatur, quia & libralis erat, quod & Dionysius Halicarnassæus confirmat: *Ασσειον*, inquit, *λίτραϊον* *ἀσση*. Tandem, inquit Plinius, argentum signatum est Anno V. C. CCCCLXXXV. C. Fabio COS. (sic enim omnino legendum) quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinque, Sestertius pro dipondio & semisse. Libræ autem pondus æris imminutum primo bello Punico, cum impensis Resp. non sufficeret; constitutumq; vt asses sextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes lucri factæ, dissolutumq; est æs alienum. Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, Asses vnciales facti, placuitque denarium sexdecim assibus permutari, quinarium octonis, sestertium qua-

um quaternis. Ita Resp. dimidium lucrata est. In militari tantum stipendio semper denarius pro decem assibus datus. Mox lege Papyria semunciales facti. Hæc Plinius. Itaque fingamus vique ad Papyriam legem denarium legitimum suum pondus semper obtinuisse, hoc est, septuaginta duo grana Romana. Tum dices, inter æs & argentum hanc fuisse æstimationis varietatem, ut argenti libra Romana primo octingentas & quadraginta, secundo centum & quadraginta; tertio centum ac duodecim; quarto quinquaginta sex æris libras penderet. Quod si ex quo asses semunciales facti, denarii quoque pondus imminutum est, ut deinceps plerique denarii drachmales essent, tum si denarius drachmalis sexdecim assibus semuncialibus commutetur, inter æs & argentum ea statuetur proportio, ut singulæ argenti libræ sexagenis & quaternis æris libris æstimentur. Quamdiu ergo denarius septuaginta duo grana pendens decem assibus commutatus est, tum as, cuiuscunq; ponderis esset, septem Romanis argenti granis, siue septem denariolis nostris & quinta insuper grani vel denarioli parte æstimabatur. Hunc Assem distinctionis ergo Consularem appellabimus. Ex quo vero denarius drachmalis esse cœpit, & sexdecim assibus commutari, tum as quatuor ferè denariolis nostris, Hebræis vero argenteis granis præcise quinque æstimabatur. Hunc assen distinctionis ergo Imperatorium nuncupabimus. Quod si drachmalem denarium decem tantum assibus æstimes, tum as sex circiter granis Romanis vel octo præcise granis Hebræis erit æstimandus. Hunc assen distinctionis ergo Italicum & Iudaicum indigitabimus, tum quia, si argenteus esset, octo præcise Hebræa grana penderet, tum quia tot Romana grana penderet, quot Thondion Attica; atque hæc causa est, cur Polybius analogicæ. potius quam præcisæ æstimationis rationem habens dimidiam huius assis partem cum quarta oboli Attici parte conferat. *ὅς μὲν οὖν, τὸ*

πολύ παρέρνται τὴς καταλύτας οἱ πανδοχοῖς, ὡς ἵκανὰ παντὰ ἔχοντὰ πρὸς χρεῖαν ἢ
 μισοσαεῖε, ἔτο ἕβει πῖταθρον μέρθ· ὄβολῷ. Diximus autem, Hebræum
 granum à Talmudistis Perath vel Perutham, à Syris minam vel
 Schemuam, id est, τὸ ὄγδιον, octauam assis scilicet partem, à
 Græcis λεπθὸν vocari. Iudæi ergo in Baua Batra docent, Peruthā
 esse octauam assis Italici partem. Hinc Marci 12. 42. λεπθὰ δίο, ὃ
 ἔβει κοδιάντης. Syrus interpres, immisit, inquit, minas duas, quæ
 Schemuam efficiunt. Hinc Schemuah est octaua Geræ pars,
 vt & Matt. 5. v. 12. ἢ μὴ ἐξέλθης, ἕως ἀν ἀποδώς τὸν ἔχραλον κοδιάντι. Sy-
 rus vltimam Schemuam vertit, alias Schemuua est assis octa-
 ua pars siue λεπθὸν. Luc. 12. vltimo versu: ἕως ὃ ἢ ἔχραλον λεπθὸν ἀποδώς.
 Syrus vertit vltimam Schemuam. R. Iechaias.

XXVIII.

Lupinus Romanus, ⓄέριμⓄ Atticus, Danich Arabicum num-
 muli sunt ærei valentes Attica grana octo, Romana septem.
 Quamquam ⓄέριμⓄ & Danich ponderum potius sunt vocabula
 totidem grana pendentium. Cleopatra: ⓄέριμⓄ ἔχει κερὰ παβ. χαλ-
 κῆς γ. ἢ ἔ. lege χαλκῆς ἔ. τὸ γ. Fannius.

Semina sex alii siliquis latitantia curuis.

Attribuunt scriplo lentes veraciter octo. Legendum pro-
 culdubio, lentes vero quater octo.

Aut totidem speltas numerant, tristesue lupinos

Bis octo, Serapion: Obolus est Danich vnum & dimidiū.

XXIX.

Quaternæ siliquæ Norimbergiæ pendent grana Romana
 septem cum besse. Felinus vero Parisiensis septem grana Ro-
 mana cum quinta grani parte.

XXX.

Obolus Onuphrii pondus est quibusdam pharmacopolis in
 vsu, quod pendet siliquas itidem Onuphrianas tres; grana ve-
 ro Romana nouem.

XXXI.

Obolus Fernelii pendet grana Romana decem.

XXXII.

XXXII.

Simplium Romanum, obolus Atticus, Maha Chaldaica, drachma Ægyptia, partim ponderum sunt vocabula, partim nummulum argenteorum, qui pendebant Attica grana duodecim, Romana decem cum semisse. Volusius: Simplium dimidium scriptulum. Pollux. ὀβολὸς ἔχει χαλκὸς ὀκτώ. Cleopatra: ὀβολὸς ἔχει δέριμον α, ς. Κεσάπα γ', χαλκὸς ἢ. Idem: δραχμὴ ἢ ἄλλη ὁμωνύμως καλεῖται Αἰγυπτιακὴ, ἢ πρὸς ἑκτον μέρει ὅτι ἴσῃς Ἀττικῆς δραχμῆς ἄγρου ὀβολὸν ἄ. Videtur hic nummus habuisse testudinem insculptam. Vnde Eupolis apud Pollucem vocat ὀβολὸν τὸν καλλιχελώνω ὅθεν καὶ παρεμία τὰν ἀρετῶν καὶ τὰν σοφίαν νικῶν χελώνω. Quod sic fere expressit Horatius: Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; iura, Pulchris diuitiis cedunt.

Dicitur ὀβολὸς quasi ὀβελός, ut in voce πεμπάβολος, id est, πέντε ὀβελός ἔχων. Sic ἀνέμω νόμος, ἀλέγω λόγος, & cætera omnia dissyllaba à præterito medio formata. Sic & à tego toga, à pendo pondus, à fero forum, ἀπέσσω, spondeo, ἀδέσσο, torreo, & moneo à prisco meneo, à quo reminiscor & Minerua. Contra Æoles ἑδόντες προδόντες. Vnde edo, εἶρεν τὰ προερεντῆ, πρέσσε pro πρὸς σε, Dores, ἀνδρεφόνος pro ἀνδρεφόνος, Ἀπέλλων pro Ἀπόλλων, genu ἀγόνου, pes pedis ἀπὸς ποσίδος, rigeo ἀριγίω, propero ἀπεπορδομαι, bene à bonus. Male ergo Isidorus, qui à Sagitta non à veru obolum dictum putat. Obolus, inquit, filiquis tribus appenditur, habens Cerates duos, Chalcos quatuor, fiebat olim ex ære ad instar sagittæ. Vnde & nomen à Græcis accepit, h. e. sagitta. Neq; v. ex ære, sed è ferro olim fiebat obolus. Plutar. in Lyfandr. κινδύω δὲ εἶ τὸ πρὸς τὰν ἀρχαίων ἕως ἔχειν ὀβελίοτικος χρωμένων νομισμασι σιδηροῖς, ἐνίων ἢ χαλκοῖς ἀφ' ὧν παρσημένει πλῆθος ἐπὶ νῦν τῶν κερμάτων ὀβολός καλεῖται. δραχμὴ δὲ ἴσῃς ἑξ ὀβολός. τοῦτον γὰρ ἢ χιὰρ περὶ δέ τῆλο. Iudæi in Baua vltima, Maha pendet duo Pondiomni. Denar valet sex mahas. Denar vero Rabbinicum est drachma Attica.

Eundem v. nummū quidā Keschita quoq; dictū putāt à prisca Hebræis,

Hebræis: eadem scil. ratione, qua pecunia à pecude dicta. Nam Keschita proprie pecudem significat. Ita quod dicitur, Iacob agri partem emisse centum Keschitis, Geneseos c. 33. ver. 19. & Iosua c. 24. v. 32. Chaldaeus quidem Paraphrastes, LXX. & Latini Interpretes vertunt oues vel agnos, ἀμνὸς, ἀμνός, ut & Iob. cap. 42. 11. Sed R. Natan testatur, quosdam id intellexisse de nummis, vt re vera ita interpretatur Bereschit Rabba, & R. Schelomoh, Iarchi exponit mahas. Talmudis quoq; tomo secundo, lib. octauo, qui de Capite anni agit, R. Hakiba ait: Cum in arces maris (hoc est, in Arabiam, vt quidem vult Rabbi David Kimchi) venissem, audiui ab incolis, Mahas vocari Keschitas. Tremellius in Matt. c. 16. v. 24. Porro, inquit, drachmam aiunt in Talmud diuersis in locis idem esse numisma, quod propria gentis appellatione dicebatur Maha, quod sexta pars denarii est, & tantum argenti continet, quantum est pondus sexdecim granorum hordei, ita vt duæ drachmæ, quæ cuique soluendæ erant, continerent argenti pondus granorum hordei 32. Sed duplici nomine fallitur Tremellius. Primum, quia hæ binæ drachmæ erant Atticæ; illæ vero drachmæ, quæ Mahis æquales sunt, sunt Ægyptiacæ. Præterea quia passim Geram interpretantur Chaldej Maham, hinc factum vt Tremellius Mahæ tribuat, quod Geræ propriæ conuenit. Postremo cum Hebræi denarii voce drachmam Atticam intelligant, illud sane verum est, quod ait Tremellius, Maham esse sextam denarii partem, vt etiam modo ex Baua Batra docuimus.

XXXIII.

Solidus Italorum nummus est argenteus pendens fere grana Romana vndecim, vel subæratu valens Baiocos duos, denariolos nostrates decem cum quatuor quintis, hoc est, quinque solidi Italici valent quinquaginta quatuor denariolos vel quatuor solidos Turonicos cum semisse. Scio quidem, solidum Italicum cum nostro vulgo commutari nullo pretii dispendio.

pendio. Sed nos id sequimur, quod require videtur legitima æstimationum analogia.

XXXIV.

Sextans denarii pondus est, Medicis Latinis peculiare, totidem Romana grana pendens quot obolus Attica, nempe duodecim. Celsus l. 5. c. 17. vnius denarii pondus à me diuiditur in sex partes, id est, in sex vncias, vt idē in vncia denarii habeam, q̄ Græci habent in eo, quem obolum appellant, id ad nostra pondera relatum plus dimidio scrupulo facit. Hæc Celsus, quæ Agricola recte censet ita legenda esse: Vnius denarii pondus à me diuiditur in sextantes sex, vt idem in sextante denarii habeam &c. hoc modo rectissime quadrabunt omnia. Nam obolus Atticus est præcise dimidius scrupulus. Quatuor vero sextantes denarii septem dimidios scrupulos efficiunt. Quæ ratio dicitur ab Arithmeticis tripartiens quartas. Huic denarii sextanti respondet solidus Turonicus, quo hodie vtimur.

XXXV.

Turonicus Henrici tertii solidus, si cum eo comparetur, quo hodie vtimur, eam habet rationem, quam sexdecim ad quindecim, vt scilicet quindecim Turonici Henrici tertii solidi sedecim nostratibus æstimentur. Valet ergo duodecim sui, vt ita dicam, ordinis denariolos; sed nostrates duodecim & insuper decimam quintam nostratis denarioli partem.

XXXVI.

Gera est argenteus Hebræorum nummus pendens Hebræa grana sexdecim, Attica quatuordecim cum besse, Romana duodecim, & insuper tres grani quintas partes. Geram Hebræorum grana sexdecim pendere, erudite docent Stanislaus Epitomen Budæani assis conscribens, & Tremellius in suo Thesauro manuscripto, & alii.

Quod ergo Geram LXX. obolum & Paraphraustes Chaldæus Maham verterunt, in eo sequuntur, primum affinitatem,

C

secundo

secundo analogiam ponderum, quia tot fere grana Attica pendet obolus & maha, quot Gera grana Romana, Atque hæc causa est, cur idem Tremellius in Matt. c. 16. v. 24. asserit, maham pendere sexdecim Hebræorum grana, quia scilicet putat, Maham esse eiusdem omnino ponderis & pretii cum Gera.

XXXVII.

Malea Parisiensis felinos duos pendet, grana vero Romana quatuordecim cum duabus quintis. Ac semigrossi Cracouenses, Austriaci Cruciatii siue Viennenses, & quaternæ siliquæ Misenæ vel Erphurdianæ, pondera sunt non paucis Germaniæ Ciuitatibus vsurpata, quadranti drachmæ Fernelianæ respondentia, utpote quæ quindecim grana Romana pendent, quorum eo libentius meminimus, quod eorum crebra sit mentio apud Georgium Agricolam, huiusce antiquitatis & abditissimorum quorumque naturæ arcanorum sagacissimum indagatorem, qui Epilogismos suos passim ad hæc Misena pondera reuocat. Solidus quoque Parisinus nostri temporis valet denariolos quidem Parisinos duodecim, Turonicos vero quindecim.

XXXVIII.

Sestertius Imperatorius, obolus Atticus ante Solonem, & libra Sicula nummi sunt argentei pendentes Hebræa grana viginti, Attica duodeuiginti, Romana quindecim cum dodrante. Sestertii æstimatio ex Denarii pretio petenda. De libra Sicula Pollux. *ἢ ἄλλα δ' εἰς Σικελῶν ὀνόματα ἐν τῇ ἡμερῶν πολιτείᾳ οἷον ὑγκίαν, ὅπερ διώαται χαλκῶν ἕνα, ἢ ἕξ τάλαντα, ὅπερ ὀτὶ δύο χαλκοί, ἢ ἰρεῖς ὅπερ τρεῖς, (lege ἢ τεῖα, ὅπερ εἶς) Idem. ἐν τῇ ἡμερῶν πολιτείᾳ φησὶν, Aristoteles scilicet οἷ μ' Σικελιώται ἰὺς δύο χαλκῶς ἐξάλιεσ, (id est, sextam libræ partem) χαλκοῖ. τὸν ἢ ἕνα ὑγκίαν, ἰὺς ἢ τρεῖς, τεράκοντα (legendum forte, τεράγκιον, vel duobus verbis, ἰρεῖς ὑγκίας) τὺς ἢ ἕξ ἡμίλιεσ. ἰὺς ἢ ὀβολὸν ἑτάλαν. Idem. ἢ ἄλλα δ' εἰς Σικελῶν ὀνόματα οἷον ὑγκίαν. ὅπερ διώαται χαλκῶν ἕνα, ἢ ἕξ τάλαντα, ὅπερ ὀτὶ δύο χαλκοῖ. ἢ τεῖα τάλαντα, ὅπερ εἶς, ἢ ἡμίλιεσ.*
ἕπερ

ἡμιόβολος, ἢ λίτραν, ἢν εἶναι ὀβολόν, veterem scilicet Atticum. Ita Sicula hæc libra duodecim vnciis constabat, quemadmodum & as Romanorum. Cleopatra. ἡμιόβολον Ἀττικὸν ἡμιόβλιον τεσσαρὰ πεμπτά. lege ἡμιόβολον Ἀττικὸν &c. Quatuor hemioboli Attici veteres quinque hemiobolos Hebræos conficiunt, vel quatuor Attici veteres oboli quinque; Geras. R. Schelomoh Iarchi in Exod. c. 30. v. 12. Zuz, inquit, olim pendebat Mahas quinque (series ipsa sermonis indicat legendum quatuor) dein additis duabus cœpit pendere sex, quod idem est, ac si dixisset Rabbi Schelomoh, olim, ante Solonem scilicet, obolus Atticus erat quarta pars Atticæ drachmæ siue Zuzæ. Deinceps eiusdem drachmæ cœpit esse sexta pars. Germani nummulum habent, quem *Weißpfennig*/ hoc est, Pfeningum album vocant, qui eiusdem fere pretii est cum hoc Imperiali tertio vel libra Sicula, & ab illis octo Pfeningis minoribus æstimatur. Est mihi nummulus argenteus perantiquus, ab vna parte duos homines præ se ferens quasi iunctis manibus fœdus ferientes: ab altera parte Characteres multos, neq; Latinos, neq; Græcos, nec Hebræos, nec Arabicos, Æthiopicos, aut Samaritanos, denique mihi, vt ingenue fatear, omnino ignorabiles. Is nummulus huius libræ Siculæ pondus æquat quam accuratissime. Pendet enim grana nostra fere sexdecim.

XXXIX.

Granum gemmulatiorum pendet Romana grana sexdecim. Solidus quoque Henrici secundi & Caroli noni sexdecim argenti monetarii, puta, monetæ Hispanicæ granis æstimabatur. Ita tres huiusmodi solidi quatuor nostrates æquarent.

XL.

Nummulus Norimbergius æstimari commode potest granis siue denariis Turonicis septendecim cum quadrante: à Norimbergen sibus enim censetur quarta drachmæ Norimbergiæ pars.

XLI.

Obolus Ægineticus nummus est argenteus, pendens Attica grana viginti, Romana septendecim & semissem. Pollux. *κ. μιλια εν τη Αρεγρανώνων πολιτεία φησιν Λειστοτέλης ζημιήσας πνα τειάκοντα λίτρας διώσας ή τλώ λίτραν όβολόν Λιγινάσον. Idem. ή λίτρα διώσεται όβολόν Λιγινάσον.* analogice scilicet, non præcise. Quippe vt libra Sicula pendet Hebræa grana viginti; sic obolus Ægineticus Attica totidem. Sed sic quoque turbat Diodorus Siculus lib. 11. neque nisi modica correctione adhibita cum Aristotele conciliari potest. Vbi enim de Gelonis cum Pœnis reconciliatione agit: *οί ή χαρ κηδόνιοι, inquit, τής σωτηείας πάρα δόξας πίσσοχότες ταύτατε διάσειν παρσεδέξαντο, ή σέφανον χρυσου ή ζωακί ή Γέλαν ή Δημαρέτη παρσωμολόγησαν. αυτη γάρ ήπ' αυτ ήδ' αξιωθεΐσα σωήσγησε πλείσον εις ήλω σωθεσιν τής ειρήτης, ή σέφανωθεΐσα ήπ' αυτ ήδ' ήκαλον ταλάνοις νόμισμα χρυσόν εξέκοφε τδ κληδέν ήπ' ευείνης Δημαρέτην. ή το ή ειχεν Αττικας δραχμας δέκα (legendum δώδεκα) ήκλήθη ή πάρα τοίς σκελιάδαις ήπδ ή σαρμύ πεντηκοντάλιτρον.* Et quidem Diodorum δώδεκα scripsisse facile crediderim. Quod vero Demaretium nummum aureum ήπδ ή σαρμύ πεντηκοντάλιτρον dictum asserit, non librarii error est, sed ipsius Diodori. A pretio enim non à pondere sic dicebatur. Re vera enim Demaretii πόδus erat drachmale. Sed quia aureum erat, sesquiduodecupla ratione valebat Atticas drachmas duodecim & semis; libras vero Siculas quinquaginta.

XLII.

Sestertius Consularis nummus est argenteus, pendens grana Romana duodeuiginti. Eiusdem quoque ponderis est scrupulus Onuphrii, cuius sane mentio reperitur etiam apud Cleopatram, cum ait: *τδ δηάειον ή χειρ άμματα δ'.* Huius vero sestertii definitionem ita tradidit Budæus, vt cum aestimet Turonicis sui temporis denariolis decem cum semisse. Id ad nostra pondera relatum valet præcise duodeuiginti Turonicos nostri temporis denariolos. De hoc quoque sestertio intelligenda sunt

sunt Onuphrii verba, cum ait: Collegi sestertium tantundem valere, quantum apud Venetos id nummi genus, quod grossum appellant, id est, quadrantes duodecim monetæ Venetæ; ita quinarius eiusdem monetæ XXIIII. quadrantibus, denarius vero octo & quadraginta æstimabitur. Monetæ vero Romanæ haud ita facile æquari potest. Sed cum res ad paulo grandiorum summam redigitur, pecunia Romana cum Veneta omnino conuenit. Romæ sestertium tantundem valere, ego diligentissima trutina examinaui, quantum quadrantes fere quatuordecim, id est, vt vocant, baiocos tres & semis; ita vt quatuordecim fere baiocis denarius antiquus æstimari possit. Ideo autem fere dixi, quia non omnino ad quatuordecim baiocorum summam denarius ascendit, sed vnus quadrans vel paulo plus eximendum esset. Hæc Onuphrius. Ego vero sic lubens rationem instituerim, vt dicam, tres sestertios decem baiocis æstimandos. Neque vero Georgius Agricola alium sestertii modum definiuit. Atque ideo huius tantum sestertii meminerunt, quia hæc vere est prisca, primaria & maxime legitima sestertii æstimatio. Hoc modo quadraginta sestertii siue denarii Romani decem tribus libris Turonicis nostri temporis, siue aureo Gallico æstimabuntur mille sestertii viginti quinque aureis &c. hoc modo.

Sestertii

Mille

Decem millia

Centum millia

Decies

Centies

Aurei.

Viginti quinque.

CCL.

IIMD.

XXVM.

CCLM. &c.

Hæc progressio inter aurum & argentum duodecuplum proportionem statuit, ac Onuphrius aurum Italicum, vt pote Gallico & Hispanico longe impurius, decuplo tantum preciosius æstimat, quam argentum. Itaque rationes suas ita deinceps

C 3

subdu-

subducit, vt centum sestertios tribus aureis Italicis æstimer, ducentos sestertios sex aureis &c. Et hæc quidem omnes estimationes ita demum probæ & rectæ centeri possunt, si de eo sestertio intelligantur, quem distinctionis ergo Consularem dicimus, qui duodetrigesima pars est vnciæ prisæ Romanæ. At si ex eadem vncia triginta duo cudantur sestertii, vt sestertius sit denarii drachmalis, hoc est, Atticæ drachmæ quadrans, quæ fuit sub Imperatoribus longe vsitatissima sestertii æstimatio, tum alia erit ineunda ratio. Nam, vt supra diximus, sestertius hic à nobis Imperatorius nuncupatus, denariolis nostris quindecim cum dodrante æstimandus erit, vel, si quis malit, ad subtractionis commoditatem denariolis nostratibus sexdecim, qui respondent quindecim Henrici tertii denariolis. Ita decem sestertii respondebunt Turonicis Henrici tertii solidis duodecim cum semisse. Centum vero sestertii sex Francicis nostratibus cum quadrante. Mille sestertii sexaginta duobus Francicis cum semisse, siue Gallicis aureis viginti, & solidis Henrici tertii quinquaginta, & sic deinceps.

<i>Sestertii</i>	<i>Francici.</i>
XM.	625.
CM.	6250.
Decies.	62500.
Centies.	625000.
Millies.	6250000.
Decies millies.	62500000.
Centies millies.	625000000.
Millies millies.	6250000000.

XLIII.

Scrupulus Fernelii pendet grana Romana viginti. Hunc Antonius Piso Lotharenius in suo de Stemmatis libro denarium vocat *καταχρηστικῶς*.

XLIV.

XLIV.

Solidus Turonicus Budæi tempore eius erat pretii, vt si cum Turonico nostri temporis solido comparetur, septem Budæi solidi Turonici duodecim nostrates efficiant. Valet enim vnusquisque solidus duodenos sui, vt ita dicam, ordinis aut generis denarios. Ita Budæi solidus valet Turonicos nostri temporis denarios viginti cum quatuor septimis, hoc est, septem Turonici Budæi solidi centum quadraginta quatuor Turonicis nostri temporis denariis æstimandi sunt, ac proinde duodecim Turonicis nostri temporis solidis.

XLV.

Scrupulus, scripulum, siue scriptulum Romanum, tum Atticum, *γραμμα* vel *διάβολον* pendent Attica grana viginti quatuor, Romana vnum & viginti. Fannius:

Semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo *Γράμμα* vocant, scripulum nostri dixere priores.

Idem:

Vncia fit drachmis bis quatuor. Vnde putandum

Grammata dicta, quod hæc viginti quatuor in se

Vncia habet: tot enim formis vox nostra notatur.

Vel etiam quod viginti quatuor grana penderet, Attica scilicet Dioscorides, *γραμμα ὀβολὸς ἄγχι δύο*. Galenus & Paulus Ægineta idem. Cleopatra. *Γράμμα ἔχει ὀβολὸς β'. τρίτης γ'. Κερμέτις, ἢ χαλκὸς ιε'.* Abensina corrupte pro *γραμμα* Garne & Kermet dixit. Priscianus: Scrupulus, siliquæ sex. Volusius: Scriptulum dimidium audio quosdam ratiocinatores simplicium vocare, quod est totius assis quingentesima septuagesima sexta pars. Pollux. *τὸ μὲν διάβολον ἐν τετυπωμένῳ ἔχον γλαυκάν, καὶ τὸ ἐκ θατέρου πρῶτον Διός. τὸ δὲ τετράβολον τὸ μὲν πρῶτον ὁμοίως δύο ἢ τρεῖς γλαυκας.* Isidorus libr. 16. capit. 24. suarum Originum. Scrupulus sex siliquarum pondere constat. hic apud Græcos *γραμμα* vocatur. Scrupulus autem dictus per diminutionem à lapillo breui, qui scrupus vocatur.

Agri-

Agricola recte quidem notat Græcos & Mauros scrupulo tribuere grana viginti quatuor, & hodie quosdam scrupulo tribuere tantum grana viginti. Sed vnde nata sit hæc diuersitas, ipse non indicat, neque vero agnosci potest, nisi ex illa, quam statuimus, distinctione inter Atticum & Romanum granum. Est mihi nummulus argenteus à parte postica, nō ad oram, sed in medio subobscurè hæc verba præferens T. CLAVD. ab altera parte Claudii effigiem absq; vlla inscriptione, is scrupulum præcise pendet, hoc est, grana Romana vnum & viginti.

XLVI.

Bini scrupuli Norimbergii pendunt grana Romana viginti tria, quaternas filignas tres, id est, duodecim filignas Norimbergias.

XLVII.

Denarius aurificum pendet viginti quatuor grana Romana, vt scrupulus viginti quatuor Attica: hæc granorum non animaduersa distinctio Budæo, Agricolaë, Stanislao, Pisoni & aliis imposuit, vt crederent, hunc aurificum denarium esse eiusdem cum scrupulo Romano ponderis. Idem Piso hunc aurificum denarium quandoque Tresellum vocat.

XLVIII.

Estelinus Parisiensis ponderis est vocabulum, quo Parisienses aurifices vtuntur ad designanda duodetriginta grana Romana, cum quatuor quintis grani partibus. Pendet, inquam, Estelinus maleas duas, felinos quatuor, estq; vicesima Parisiensis vnciæ pars.

Bathius autem Germanorum nummus est, eiusdem cum Estelino ponderis, Pfeningos quidem quatuordecim proprie valens, sed ita tamen, vt sæpe quinque bathiis præter legitimum Pfeningorum numerum auctarii loco bini Pfeningi soleant adijci, vt duodeviginti Pfeningorum quaterniones efficiantur.

Victo-

XLIX.

Victoriatus & quinarius Imperatorius, *τειάβολον* Atticum, *Εὐθῆνα* Græcorum & Talmudistarum Selah minus, vel Astira minor, nummi sunt argentei, pendentes Hebræa grana quadraginta, Attica triginta sex, Romana triginta & vnum cum semisse. Marcellus: Victoriatus denarius drachmæ dimidia pars. lege: Victoriatus denarii siue drachmæ dimidia pars. Hinc cum Scribonius Largus compositione CLXX. scripsisset, thlaspis denarii pondo sex, & Victoriati, opobalsami denarii pondo sex & Victoriati. Galenus in secundo de Antidotis libro vertit *ἰποβαλοῖμιν, θλάσπιδος, ἀνὰ δραχμῆς ἑὴ τεϊάβολον*. R. Natan ait, Astiram, hoc est, staterem esse quidem idem quod Selah. Sed Selah esse duplex, maius & minus. Ita quidem ut minus sit octaua maioris pars. Dimidia vero Zuzæ, siue drachmæ. Id vero minus Selah vocari etiam Astiram, ita quidem ut distinctionis ergo dicatur Astira Sarsia, vel Astira sarsur; & Sarsia quidem castratum; Sarsur vero *πεξενητικὸν π* significat, quo scilicet infitiores *πεξενητικὸν*, & infimi mercatores ut plurimum solent in minutula mercium distributione. Et hæc quidem est Rabbi Natanis mens. Sed vereor ne ipse decipiat, ac dicendum sit, Astiram, id est, staterem Atticum, siue Selah Chaldaicum esse dimidiam non zuzæ, sed vncie partem. Ego tamen *ἰπέχω*. Superest nobis soluendus nodus, quem nectit Volusius: Victoriatus, inquit, num tantundem valet, quantum quinarius olim, at peregrinus nummus loco mercis ut nunc tetradrachmum & drachma habebatur? Nodum hunc fateor, me non aliter posse soluere, quam si sic legam: Victoriatus nunc tantundem valet, quantum quinarius. At olim peregrinus nummus loco mercis ut nunc tetradrachmum & didrachma habebatur. Certe Tertulliani tempore nummus erat in eleemosynis dandis vsitatus. Sic enim in libro de velandis virginibus ait: Quod si vnus victoriati, vel quam-

D

cunque

cunque eleemosynæ operationem sinistra conscia facere prohibemur, &c.

L.

Quinarius Consularis est nummus argenteus, pendens grana Romana triginta sex, quot Victoriatus vel *τειώβολον* Attica, Volusius: Denarius primo decem asses valebat, unde & nomen traxit. Quinarius dimidium eius, id est, quinque asses, unde & ipse vocatur. Sestertius duos asses & semissem quasi semis tertius. Græca figura *ἑξάδραμον ἡμιτάλαντον*. Nam sex talenta & semitalentum eo verbo significantur. Lex etiam duodecim tabularum argumento est, in qua duo pedes & semis, sestertius pes vocatur. Nunc denarius sedecim, Victoriatus & quinarius octo, sestertius quatuor asses. Hæc Volusius: quæ de quinariis, denariis, sestertiis & assibus, quos *ἡχειπικῶς* Imperatorios diximus, intelligenda sunt, hoc est, de denario drachmali, quinario, hemidrachmæ &c. quia scilicet sub Imperatoribus hæc erat ferè æstimatio & pondus denarii, quinarii, &c.

LI.

Sesquibathius nummus est Germanorum valens quadraginta duos nostrates denariolos. Est mihi nummus argenteus quadraginta quatuor grana Romana pendens cum hoc elogio, L. SEPTI. LVPERC. COS. II. P. P. hic nummus valebat Consulares sestertios duos & semissem.

LII.

Duplex denarius aurificum pendet grana Romana duodequinquaginta. Poloni argenteos nummos cudunt huius ponderis, quos triplices grossos vocant, cū hac inscriptione: S I G I S. I. REX. POLO. DO. TO. PRVS. & ab altera parte: III. GROSSVS. AR. TRIP. CIVIT. GEDANENSIS 1537. Huius pondus nummi refert

refert drachma Neapolitana & Pedemontana, nisi quæ d vno grano leuior est, 47. tantum grana pendens.

LIII.

Drachma Onuphrii pendet grana Romana quinquaginta quatuor. Non dubium est, quin hæc drachma Romæ sit celebris; & in hac quoque vrbe, hoc est, Sedani, drachmam huiusmodi in quorundam Pharmacopolarum officinis deprehendi. Et illi quidem non mirum est, si per incuriam & vecordiam quantumvis flagitiosam credant, hanc esse Medicam & Atticam drachmam, & non debuit vir tantus Onuphrius committere, vt ab imperitis illis in errorem abduceretur. Sed in hunc lapsum impulit eum etiam Pseudopriscianus, cuius hæc verba sunt: Denarii, inquit, illo tempore nummi argentei erant viginti quatuor siliquarum, quod in eodem libro ostendit Liuius. Signati (addendum ex ipso Liuius argenti) octoginta quatuor millia fuere Atticorum, *πεδεδραχμα* vocant. Trium fere denariorum in singulis argenti est pondus. Vide quod quatuor drachmæ sint septuaginta duæ siliquæ. Diximus enim superius, quod tres scrupuli, quorum singuli fere sex siliquas habeant, drachmam faciunt. Tres autem denarii idem habebant, id est, septuaginta duas siliquas. Hæc Pseudopriscianus. Hinc Onuphrius: Pendebat, inquit, denarius argenti siliquas viginti quatuor. Sex denarii vnciam conficiebant, vt tradit Priscianus, & ego ipse expertus sum. Idem. Cum denarius Romanus penderet argenti siliquas viginti quatuor, duodeuiginti siliquæ drachmam conficiebant, tres itaque denarii drachmas quatuor, octo drachmæ vnciam conficiebant. Vncia sex denariis constat, auctore Prisciano. Hæc Onuphrius. Sed auctorem illum, qui perperâ Priscianus creditur, & Onuphrium ipsum decepit, non animaduersa in Liuii verbis particula fere; Trium fere denariorum, inquit,

in singulis argenti est pondo. In singulis, inquam, *τρεῖς δὲ χροῖται*. Cautè enim & prudenter Liuius particulam fere addidit. Nam si præcise loqui velis, *τρεῖς δὲ χροῖται* pendet denarios tres cum tribus septimis, hoc est, septem tetradrachma viginti quatuor denarios pendēt. Potuit etiam Pseudoprisciani hæc esse mens, vt statueret non drachmam Atticam pendere grana Romana quinquaginta quatuor, vt putat Onuphrius, sed priscos denarios olim pependisse grana Romana octoginta quatuor, quod est legitimum sextulæ pondus. Huiusmodi denarius, si modo vnquam in vsu fuit, penderet Pondionim Talmudica sexdecim. Onuphrium præterea deceperunt nummi quamplurimi tum antiqui, tum nostri sæculi, qui huius Onuphrianæ drachmæ pondus obtinent, quo argumento inductus credidit, Atticam quoque drachmam eiusdem ponderis fuisse. In Italia enim nummi, quos Marcellos Veneti vocant, & qui Romæ Iulii, in Longobardia Pauli, in Neapolitano Regno Carlini nuncupantur, quinquaginta quatuor grana Romana pendēt & decem baiocis commutantur. Nūmi v. antiqui eius ponderis proculdubio ideo fiebant, vt tribus sestertiis Consularibus æstimarentur, non vt Atticam drachmam pondere vel pretio æquarent. Quos igitur appendi nummos drachmam Onuphrianam præcise pendentes erant hi:

Primus, I V L I A . D O M I N A A V G . M O N E T A A V G .

Secundus, I M P . T R A I A N O . O P T I M O . A V G . P . M . T R . P . C O S . V

Tertius, D . N . M A G N E N T I V S P . F . A V G . F E L I C I T A S P E R P E T V A .

Quartus, A N T O N I N V S P I V S A V G .

Quintus, I M P . T R A I A N O . A V G . G E R . D A C . P . M .

S . P . Q . R . O P T I M O P R I N C I P I .

Sextus, H A D R I A N V S A V G . C O S . I I I . P . P . S . P . Q . R . O P T I M O P R I N C I P I .

Vno grano leuiores erant hi:

Primus

Primus ab utraque parte effigiem Imperatoriam præ se ferens cum his elogiis ANTONINVS AVG. PIVS P. P. TR. P. COS. III. à parte postica: AVRELIVS. CÆSAR AVG. PIVS COS.

Secundus, HADRIANVS AVGVSTVS.

Tertius, ANTONINVS AVG. ARMENIACVS P. M. TR. P. XVIIII. IMP. II. COS. III.

Quartus, FAVSTINA AVGVSTA.

Quintus, ANTONINVS PIVS. AVG. ARM. P. M. TR. P. XVIIII. COS. III. P. P.

Duobus gravis leuiores erant hi: L. SEPT. SEVER. AVG. IMP. V. P. M. TR. P. III. COS. II. P. P.

Secundus IMP. COMMODVS. ANTONINVS AVG. TR. P. VII. IMP. V. COS. III. P. P.

Tertius CÆSAR AVG. ab altera parte Cometes & DIVVS IVLIVS.

Quinquaginta tantum grana pendent hi: IVLIA. SANCTÆ VEN. ET. L. SEPT. SEV. AVG. IMP. VIIII. ab altera est Elephantis effigies. In inscriptione remanserant tantum hæ literæ CEN- TIA AVG. h. e. Munificentia Augusti.

LIV.

Drachma Ferneliana pendet grana Romana sexaginta. Huiusmodi quoque drachma vtuntur Pharmacopolæ quam plurimi, iidemque cum Fernelio putant, hanc esse Atticam, veterumq; Medicorum drachmam. In quo etiam si falluntur, tamen propius à vero absunt quam Onuphrius, & id quoque, si primam huius drachmæ originem spectes, non tam errore factum, quam certo consilio ad calculi facilitatem institutum. Eadem mente factum crediderim, vt nummi quidam argentei hoc pondus obtinerent, cuiusmodi penes me sunt aliquot.

Primus nihil habet inscriptum, sed ab vna parte caput Principis alicuius, ab altera Elephantis effigiem præ se fert.

Secundus, ANTONINVS AVG. P. P. TR. P. XVIIII. IMP. II. COS. III

D 3

Tertius

Tertius IMP. SEPT. GETA. CÆS. PONT. PRINCEPS, IVENTV-
TIS.

Quartus, IULIA AVGVSTA.

Quintus, ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. XV.

Quidam attritu vno grano leuiores sunt:

Primus, IMP. CÆS. TRAIAN. HADRIANVS AVG. P. M. TR. P.

COS. III.

Secundus, ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III.

Tertius, IMP. CÆS. TRAIANVS HADRIANVS AVG. P. M. TR.
P. COS. III. Sed cum omnes hi valde attriti sint, fieri potest, vt ea
mente confecti sint, vt drachmā Atticam, h. e. gr. 63. penderēt.

Duobus granis leuiores sunt;

Primus, HADRIANVS AVG. COS. III, P. P. SALVS. AVG.

Secundus, ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. COS. II.

Tertius, IMP. NER. TRAIANO. OPTIMO. AVGG. P. M. TR. P.,
COS. V. P. P. S. P. Q. R. FORT. REG.

Quartus, ANTONINVS, PIVS. AVG. GERM. P. M. TR. P. XVIII.
COS. III. P. P.

Quintus, HADRIANVS. AVG. COS. III. P. P. ROMVLO
CONDITORI.

Sextus, IMP. TRAIANO, AVG. GERM. DAC. P. M. TR. P.

Septimus, IMP. CÆS. HADRIANVS.

Tribus granis leuiores.

Primus, IMP. TRAIANO. AVG. GERM. DAC. P. M. TR. P. COS. V.
P. P. S. P. Q. R.

Secundus, CÆSAR. TRAIANVS. HADRIANVS AVG. P. M.
TR. P. COS.

Quatuor granis leuiores.

Primus, IMP. CÆS. NERVA. TRAIANVS. GERM.

Secundus, DIVA FAVSTINA.

Tertius, ANTONINVS AVG. P. M. TR. P. XIII. COS. III.

Quartus, VESPASIANVS.

Postremi

Postremi hi, si non casu & attritu tam leues facti sunt, eo consilio diminuti sunt, vt ex vncia Romana nouem huiusmodi nummi ferirentur. Nihilominus, siue nouem siue octo tantum, siue octo cum semisse ex vncia cuderentur, omnino persuasum habeo, peræque omnes Imperialium denariorum loco habitos.

Eâdem drachma vtuntur Monspeffulani, Tholosates, & Auenionenses, hoc est, octaua pars vncia illorum sexaginta grana pendet. Tantundem pendet drachma Rhotomagensis, sed ita vt sit decima pars vnciæ Rhotomagensis. Qui factum autem sit, vt Rupellenses & Massilienses suam drachmam vno grano leuiorem esse voluerint, sane non video.

LV.

Denarius Imperialis, drachma Attica, Zuz, & Zehub Chaldaicum, & Denar siue Δηνάριον Iudaicum, nummi sunt argentei pendentes Hebræa grana octoginta, Græca septuaginta duo, Romana sexaginta tria. Hæc drachma ita celebris fuit, vt quoties apud Medicos aut Historicos ἀπλῶς & indistincte drachma legitur, semper Attica intelligatur. Fere enim Attica obseruatione vtuntur Medici, inquit Plinius l. 21. cap. vltim. Marcellus. Obolus sexta pars drachmæ. Pseudopriſcianus. Drachma siue argenteus scripuli tres. Galenus. ἡ δραχμῆ κεράτια ἔχει ἢ ζεμίματα γ'. Cleopatra. Δραχμὴ ἢ κ' ὀγκὴ ἄγει ζεμίματα γ'. τυπέσειν ὀβολὸς δ'. lege, ὀβολὸς ε'. δέριμος δ'. Arabibus, Eloginat & Alki pro ὀγκὴ, & drachmi dicitur. In Scriptura drachmon. i. Chro. 29. 7. At Paraphrastes Chaldaus Sicli quadrantem Zuz vertit. i. Sam. 9. 8. & Syrus τὰ δίδραχμα binas zuzim, siue zuzas. Matth. 16. 24. & Luc. 15. v. 8. & 9. Zehub vocem vsurpat Rabbi Schelomoh Iarchi in Exodi capitul. 21. versu penultimo, cum ait: Selah pendet quatuor Zehubim. Zehub vero proprie χρυσῶν, id est, aureum significat. Causa nominis est, quod

quod ut etiamnum hodie, Gallis, Italis, Hispanis, sic & olim Hebræis ac Græcis plerique aurei drachmales aut didrachmales erant. Priscos vero nummos argenteos drachmam Atticam præcise pendentes, non dubito, quin quivis facile comparare possit, quos appendi his elogiis insigniti erant.

Primus, ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. AVRELIVS CÆSAR
AVG. P. F. COS.

Secundus, FAVSTINA AVGVSTA DIVA VENVS.

Tertius, ANTONINVS PIVS. FEL. AVG. FELICITAS, TEMP.

Quartus, FL. IVL. CONSTANS. P. F. AVG. VICTORIA. D. D. N. N.
AVGG.

Quintus, HADRIANVS AVG. COS. II. ASIA.

Sextus, DIVA FAVSTINA. ÆTERNITAS.

Septimus; IMP. CÆS. DOMIT. AVG. GERM. P. M. TR. P. VI. IMP.
XXII. COS. XVI. CENSOR. P. P.

Duobus granis leuior. ANT. AVG. III. VIR. hoc est, Antonia Augusta Antonii Triumviri filia, Claudii mater.

LVI.

Regalis Hispanorum nummus est argenteus vno grano grauior Attica drachma, hoc est, pendens Romana grana sexaginta quatuor, ob eam scilicet causam, quod iste numerus institutendis partitionibus est accommodatior. Adde quod ea ratione ex vncia Parisiensi, quæ multis in locis etiam extra Galliam vsurpatur, præcise fiunt Regales nouem: Galli vero Francici sui quadrantem, quia ex argento minus expurgato conflatus est, quasi compensationis instar duo in super grana addiderunt, ut scilicet sexaginta sex grana Romana penderet Francici quadrans, edicto tamen Regio Anni 1602. æstimatus est denariolis Turonicis sexaginta quatuor; ac si totidem granis præcise constaret, cum tamen, ut dixi, duo in super grana pendeat. Quicquid sit, nullo aut perexiguo veri dispendio potes Francici quadrantem, Regalem Hispanorum, & drachmam Atti-

Atticam ita inter se comparare, ac si eiusdem plane ponderis ac pretii essent. Nam & Romani ipsi denarios suos Imperiales vno aut altero grano ponderosiores Attica drachma quandoq; conficiebant. Appendi certe qui sexaginta quinque grana penderet cum hoc clemmate, *CÆS. PONT. ARII*. Cætera literæ sunt extritæ. Germani autem Regalem Hispanorum quatuor albis, vel octo Pfeningorum quaternionibus commutant, & vno insuper Pfeningo auctarii vel compensationis instar addito; ob eam scilicet causam, quod argentum Germanicum Hispanico deterius est, vt supra monuimus.

LVII.

Drachma Misena & Erphurdana pendet grana Romana sexaginta septem cum semisse, hoc est, quaternas siliquas Misenas quatuor cum semisse.

LVIII.

Drachma Norimbergica pendet grana Romana sexaginta nouem. Georgius Agricola in his ponderibus definiendis, licet patriæ suæ peculiaribus, non semper satis sibi constat; sed prodigiosa nescio quæ fragmenta insuper addit, puta drachmæ Misenæ, sex Norimbergicæ quinquaginta sexagesimas quartas. Nos id sequuti sumus, quod legitima requirit analogiæ series.

LIX.

Denarius Consularis est nummus argenteus pendens Romana grana septuaginta duo. Eiusdem ponderis est, quem nostrates aurifices grossum siue tresellum vocant, ac si dixeris, grauiorem denarium, & tres alios leuiores pendentem. Onuphrius legitimam prisca denarii figuram describere volens; Denarius, inquit, ab vno latere vrbs Romæ galeatum caput cum numeri nota X. habebat. Budæus idem quoque asserit, sed & posticam partem describit, lupam scilicet sub ficu Ruminali umbram captantem, & duobus infantibus vbera porrigentem,

E

& pa-

& pastorem à tergo velut eminus prospèctantem. At ego quoque huiuscemodi nummum argenteum habeo probe effigiatum, cum hoc lemmate, ROMA: vt non sit metuendū, ne Budæus, Onuphrius & ego aliis atque aliis denariorum exemplaribus vsi simus. Sed non putandum, hos solos denarios fuisse, qui vel lupam, vel galeatum caput, aut notam numeri X. insculptam haberent; quin quotquot nummi argentei inueniuntur, grana plus minus septuaginta duo pendentes, non video, quidni dicere possimus, eos totidem esse denarios. Et quidem grauiores, nisi forte vno aut altero grano, (qualis est meus) vix reperiuntur, qui quidem inter denarios habendi sint. At leuiores pluribus granis inueniri facile possunt, utpote vel ab æruscatoribus imminuti, vel vsu attriti. Legitimum autem denarii pondus grosso nostro æquale fuisse agnoscunt etiam Agricola, Stanislaus, Hotomanus, &c. BUDÆVS ergo denarium huius ponderis quadraginta duobus Turonicis sui temporis denariis æstimat, siue Turonicis sui temporis solidis tribus & semisse. Id ad denarios & solidos, quibus hodie vtimur, relatum septuaginta duos nostri temporis Turonicos denarios, solidosue sex efficit. Ita siue BUDÆI solidis, siue nostris vtaris, denarii decem Consulares aureo Gallico non incommode æstimari possunt; quod & Budæus docet, cuius aurei cum nostris eiusdem plane ponderis erant, & pretii maioris potius quam inferioris, hoc est, eiusdem notæ, vel melioris potius quam deterioris. ONUPHRIVS autem, vt supra notauimus, denarium, ait, quatuordecim fere baiocis Romanis æstimari posse, hoc est, vt diximus, tredecim cum triente. Id ad nummos Gallicos argenteos relatum cum Budæi æstimatione plane conuenit. Sed in eo differunt, quod Budæus duodenariam rationem sequens triginta denarios, siue centum ac viginti sestertios tribus aureis Gallicis æstimat. ONUPHRIVS vero decupla proportione contentus viginti

viginti quinque denarios, siue centum sestertios tribus itidem aureis Italicis æstimat. Præcipuum tamen inter illos discrimen in eo est, quod *BVDÆVS* drachmam putat eiusdem ponderis esse cum denario. *ONVPHRIVS* vero inter vtrumque statuit rationem sesquitertiam. *AGRICOLA* sesquiseptimam, vt Panninio tres denarii quatuor drachmas; Agricola vero septem denarii octo drachmas efficiant, non quod denarium grosso nostro grauiorem, sed quia drachmam leuiorem putant. *FRANCISCVS GARAVLTIVS* in suo de ponderib. & mensuris libello ait, drachmam quidem Atticam & denarium Romanum eiusdem fuisse ponderis, sed ita, vt nouem drachmæ seu denarii grossos nostrates octo conficiant, vel, quod idem est, octo vnciæ Parisienses nouem vncias Atticas siue Romanas, itidemq; octo grana Gallica, vt quidem ipse putat, æquent pondus 9. granor. Romanorum. Et ad hanc rationem suos omnes Epilogismos subducit. Et recte quidem Agricola sesquiseptimam rationem instituit. Is tamen Budæi rationes sane validissimas non satis commode diluit. Fatèdum igitur ingenue, quod contendit Budæus, Atticam sc. drachmam cum denario commutari solitam. Atq; hanc esse causam, cur optimi quique Scriptores pro drachma denarium vsurpent, & vicissim. Vnus Curtius sit testis plus quam locuples. Is enim quemadmodum *αὐτὸν ἔπειτα ἄρχοντα* Prætorem, sic & pro drachma denarium semper vsurpat, adeo vt ne semel quidè, si bene memini, drachmæ vox in toto Curtio legatur, non secus ac si Scipionis aut Camilli, non Alexandri vitam scriberet. Quot ergo drachmas numerant Appianus, Diodorus Siculus & Plutarchus, tot ille denarios passim substituit. Quod si quando diuersos à reliquis numeros ponit, id facit non quasi sesquitertiam aut sesquiseptimam, aliamue huiusmodi rationem sequens, sed ita, vt non raro solent Scriptores in numeris dissentire. Contra Plutarchus, Appianus, Dio & reliqui Græci, vbi Romanas Historias

conscribunt, pro denario, quatuorue sestertiis constantissime drachmam vsurpant, prout innumeris exemplis luculentissime confirmat Budæus. Et frustra Agricola virget Appiani locum, & Budæum temere increpat, subdubitantem locum à Candido male versum, qui pro eo quod Suetonius dixerat in Cæsare 83. viritim trecenos sestertios legauit; Candidus Appianum vertens, dixit, octoginta quinque drachmas. Recte, inquam, coniciebat Budæus, Candidum male vertisse. Appianus enim scripsit, ἐβδμήκοντα πέντε δραχμάς. In Xiphilino deest vox πέντε, per incuriam proculdubio omissa vel amissa. Quin & aliquando Plutarchus ipse utrosque nummos, Atticos & Romanos, simul apponit, & ea, quam Budæus contendit, ratione componit. In Antonio enim τῶ φίλων, inquit, πνε μνείδας ἐπέλδσε πέντε κ' εἴκοσι δοδῆται. Ἐτο Ρωμαῖοι δέκτες καλῶσι. Nam, vt id obiter moneam, ab aliis sæpe notatum. In huiusmodi Ellipsis, quemadmodum Latini sestertii vocem, sic Græci drachmam semper subintelligunt; Hebræi vero τὸ πέντε δραχμῶν, id est, siclū sacrum, vt infra dicemus. Idem in Fabio: Θέας ὅ μνοικῆς κ' θυμελικῆς ἀξεν ἀπὸ πεπερῶν λειακοσίαν λειακόντι λειῶν ἐπ τειτημοεῖς περσονος. Ἐτο ὅ κεφάλαιον ἔστ ἐκλῆ μνείδες δραχμῶν κ' δραχμῆ λειοχίλια πεντακοσίαι ὄδδῆκοντα τρεῖς κ' δύο ὀβολοί. Trecenta, inquit Plutarchus, triginta tria sestertiū millia, & trecenti triginta tres denarii cum triente, vel trecenta triginta quatuor sestertiū millia, & insuper, trecenti triginta tres sestertii cum triente, conficiunt præcisè octoginta tria drachmarum millia, & quingentas octoginta tres drachmas & obolos duos. Denique si quis velit rursus ea testimonia congerere, quibus probari potest, drachmam ab antiquis pro denario sumptam, & vicissim, hoc erit & actum agere, & lectori pariter, ac sibi, frustra negotium facessere. Qui fieri igitur potest, vt aduersus Budæum recte contendat Agricola, septem denarios octo drachmarum pondus obtinere? Erroris huius ac confusionis drachmæ cum denario hæ videntur esse causæ præcipuæ.

puæ. Primum, quod si non præcise, saltem analogice idem sunt. Nam vt denarius, quem Consularem vocamus, pendet grana Romana septuaginta duo; sic Attica drachma pendet Attica grana septuaginta duo. Quotus quisque autem ita anxierem ad viuum refecare satagebat, vt inquireret, esserne granulum Atticum Romano leuius? Enimvero *Æscylia* hæc plerisque non *ancylia* videri poterat; imo ne in somnis quidem subibat animos huiusmodi cogitatio. Secundo quantumuis licet etiam Imperatores ipsi sæpe denarios cudi iusserint, qui & priscum grossi pondus obtinerent, & ex argento probò essent, (nam & aliquos ipse vidi, & Budæus multos, & aurifices peritissimi, ac fide digni testati sunt mihi, se quamplurimos huius ponderis & optimæ notæ denarios Imperatorum nomina præferentes & appendisse & constasse) tamen id potissimum feliciorib. Reip. temporibus vsurpatum est. Sub Imperatoribus vero vt plurimum vel de legitimo pondere aliquid detrahebatur, vel minus expurgati fiebant, quam Attica drachma, vt nullo dispendio drachma cum denario posset commutari, & temperaturo quidem varietates percurrere perquam laboriosum esset, & aurificis potius, quam scriptoris industriam postularet. In ponderis diminutione non dubium est, quin id vt plurimum Imperatores per suos argyrocopii mancipes obseruarent, vt ex vncia Romana septem aut octo denarii ferirentur. Nam quod supra notauimus, etiam nouem aliquando ex vna vncia percussos, id vt iniquius, ita & rarius fuit. Cum ergo ex vncia Romana feriebantur septem denarii probæ notæ, tum conficiebantur denarii, quos Consulares distinctionis causa nuncupamus, hoc est, priscum ac legitimum suum pondus retinentes. Cum vero ex eadem vncia octo denarii cudebantur probè itidem notæ, tum conficiebatur denarii, quos drachmales & Imperiales nuncupare possumus. Iam etiam si eiusdem indicaturæ esset drachmalis denarius cum Consulari, quotus quisque erat, qui as-

sumpta trutina ponderis inæqualitatem aut aduerteret, aut penſi haberet? Quid? An non in Italia, atq; adeo in Gallia paſſim Regales Hispanorum cum Iuliiſ & Pauliſ commutantur? Et tamen certum eſt, totidem granis leuioreſ eſſe Iulioſ Regaliſ, quot denarii drachmaleſ Conſulariſ. Num ideo dicemus, Iulioſ multo defæcatoriſ argenti eſſe, quam Regaleſ? Non ita ſollicite populuſ in nummulos iſtoſ argenteoſ inquiri, vt eoſ ſexta vel ſeptima ſui parte iuſto leuioreſ reiiciat. Adde, quod & ſuoſ quiſque nummoſ pluſ facit, quam alienoſ, licet nihilo melioreſ, vel etiam pondere aut indicatura aliquanto inferioreſ. Sed iam Pliniuſ audiamuſ l. 33. capite nono. Miſcuit, inquit, denario Triumuir Antoniuſ ferruſ. Alii de pondere detrahunt. Et l. 33. capite tertio. Liuiuſ Druſuſ in tribunatu ſuo octauam partem æriſ argento miſcuit. Cum ergo Pliniuſ l. 21. capite ultimo ait, drachmam Atticam denarii argentei ponduſ habere, vel de denario drachmaliloquitur, vel id innuit, in Attica drachma ex puro puto argento confecta tantuſdem argenti eſſe, atque in pleriſque denariis. Et ſane vidi & appendi nummoſ, quos facile iudicareſ, ea mente percuffoſ, vt pro argenteiſ obtruderentur, qui penderent groſſuſ, atque adeo vno aut altero grano grauioreſ groſſo eſſent, qui tamen vix Atticam probi argenti drachmam valerent. Horuſ hæc erant eſtigmata: IMP. TITVſ. CÆſ. V E S P A S I A N V S A V G. P. P. T R. P. V I I I. I M P. X V. C O S. I I I. A l t e r. I M P. C O M M O D V S. P I V S. F E L I X A V G. F I D E S M I L I T V M. Tertiam erroriſ cauſam præbuerunt Medici quidam veteres, hiſ denariiſ & drachmæ vocabuliſ ita abutenteſ, vt denariuſ quidam vellent eſſe octauam vnciæ partem. Contra, drachmam alii ſeptimam vnciæ partem intelligerent, non quod aliam atque aliam vnciam, ſed aliuſ atque aliuſ denariuſ aut drachmam ſtatuereſ. Hæc tu commode poſſiſ ita diſtinguere, vt denarium

rium Atticum & drachmam Romanam dicas. Denarius Atticus erit is, quem drachmalem & Imperialem identidem nuncupauimus. Drachma Romana prisco siue Consulari denario, vel nostro grosso respondebit.

Tutius autem & cautius egeris, si vitandæ confusionis ergo, vbi non de nummis, sed de ponderibus agitur, per drachmam semper octauam, per denarium semper septimam partem intelligas eius vnciæ, quæ Romanis pariter & Græcis procul dubio fuit eadem. Audiamus ergo Medicos, vltimæ huius confusionis autores. Galenus de Compositione Medicamentorum secundum locos scribens, libro octauo: *περὶ δὴλον*, inquit, *ὅτι δραχμὴ λέγεται νῦν ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, ὅπερ Ῥωμαῖοι δηνάειον ὀνομάζουσι*, quasi diceret, drachmam nunc *ἑπταχρηστικῶς* vocamus septimam vnciæ partem. Idem de Compositione Medicamentorum secundum genera, libro quinto, *ἵσται ἡ πλὴν ὑγίαν οἱ πλείους μὲν ἐπὶ τὴν ἡμισίαν δραχμῶν εἶναι φασίν, ἔνιοι δὲ ζ'. ἕτεροι δὲ ἦ*. Eandem, inquam, vnciam volebant esse drachmarum alii octo, alii septem, alii septem cum semisse, hoc est, alii tribuebant drachmæ grana septuaginta duo, alii sexaginta tres, alii denique sexaginta septem cum quinta grani parte, quod credo rarissimum fuisse. Scribonius Largus, *Æ* que, inquit, in libra denarii octoginta quatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt, hoc est, quemadmodum Latini Scriptores libræ tribuunt denarios octoginta quatuor; sic & drachmas totidem Græci, sub Romano sc. Imperio viuentes, & Romanorum ponderib. sese accommodantes. Hæ videntur fuisse præcipuæ causæ, cur non Historici modo, sed etiam ii quos decebat de his accuratius conscribere, drachmam cum denario confuderint. Hinc illud Plinii. Drachma Attica denarii argætei pondus habet. Sic Cleopat. *ἡ Ἰταλικὸν δηνάειον ἔχει δραχμὴν ἄ.* Iubentius sic dixerim, *ἡ δηνάειον ἔχει δραχμὴν Ἰταλικὴν ἄ.* Marcel. Denarius argæteus est drachma. Et hac quædem Italica siue Romana drachma 72. grana penden-

pendente vtitur Ioannes Andernachus Germanus nostri temporis Medicus non obscurus. Sed nemo à Budæi sententia longius discedit, quam interpres Nicandri: Ἰδὲ Δυναίειον, inquit, ἔχει δραχμὴν μίαν καὶ ἡμισίαν. Hæc causa est, cur Agricola de restituendis ponderibus scribens, tria Denariorum genera statuat. Graues, inquit, habent pondus drachmæ vnius & dimidiæ, non quatuor scrupulorum, vt Portius asserit: mediocres drachmæ vnius & septimæ, leues drachmæ. Verum graues nullos vidimus, mediocres extant, plures leues reperiuntur, maxime in antiquis ruinis. Hæc Agricola, Portii, quem reprehendit, mentem non capiens. Portius enim, vt & Onuphrius, non grauiorem iusto denarium, sed leuiorem drachmam statuit. Sed & graues illos denarios, quos nunquam vidit Agricola, quis vnquam viderit, nescio. Neque vero vnquam extitisse credo, nec est quod vnius Nicandri *μνημονικὸν ἀμάσθησις*, vel librarii mendum *ἡμισίαν* pro καὶ τὸ ἕξ ὄβολον substituentis nos adducat ad confingendum nouum denarii genus. Sed omnium longissime à vero recedere videtur Emanuel Tremellius in Mat. 18. v. 28. vbi ait, denarium valere grana nonaginta sex, drachmas sex. Ibi Franc. Iunius notat, id intelligendum esse de maiori denario, minorem enim drachmæ æqualem esse. Sed vbi gentium vnquam auditum est, denarium sex drachmas (Atticas quidem) valere? Tremellii igitur error alio modo excusandus est. Denarius, quem Consularem dicimus, pendet grana Romana septuaginta duo; Hebræa vnum & nonaginta cum tribus septimis Hebræi grani partibus. Pro eo Tremellius dixit, grana nonaginta sex. Denarius vero Imperialis pendet Attica grana septuaginta duo, obolos Atticos, Mahas Chaldaicas, & drachmas itidem Ægyptias sex. Iam Gera pro Maha sæpe sumitur, licet κατὰ χριστιανικῶς. Gera autem pendet Hebræa grana sexdecim. Id sexies multiplicatum efficit Hebræa grana nonaginta sex. Glossæ veteres nescio quid hic turbant; Biuio *δίνυμμα*, Biuiones *δυναίειον* rursus

rurfus *ἀνάσειον*, *sestertium*, *ἀνάσειον λόχον*, *asprum*, quæ sane quid sibi velint, non capio.

LX.

Siglus Babylonius pendet Hebræa grana centum, Attica nonaginta, Romana duodecoginta cum dodrante. Xenoph. *ἀνάσειος* libro primo: ὃ ὃ σίγλῳ διώκεται ἐπὶ ὀβολῶς, καὶ ἡμιστόλιον Ἀττικῶς. Vox est proculdubio ab Hebræa σίκλῳ deducta, vel potius vtraque, tum, inquam, σίγλῳ, tum σίκλῳ, ab Hebræa radice, quæ appendere significat. Nam ט in γ. hoc est, tenuis in mediam mutatio longe frequentissima est apud quasvis nationes. Quod quidem ante vocalem fit frequentius, vt à *κυβερνώ* fit gubernano, à *μυκρομαι* fit mugio, à *κόβει* gobio &c. Contra à Caius *Γαίῳ*, ab *ἀμύργη* amurca, à *μίσγω* misceo &c. Ante consonantes easque liquidas, vt hic paulo rarius. Sic tamen à clade gladium deducit Varro. Sic à *κεράββαλον* grabbatum, & Ecclesia Hispanis est Vglesia, & à Vermiculus Italis fit Vermiglio. Sic forte gloria ἀπὸ *Γκλύειν*. Hesychiū de hoc Babylonio Siglo, siue mauiis, Siclo loquentis verba inuersionem passa sunt; sed ita vt facile restitui possint hoc modo: Σίγλον Περσικὸν νόμισμα διωκόμενον ὀκτὰ ὀβολῶς Ἀττικῶς, ὡς Ξενοφῶν ἐν τῇ ἀνάσει λέγει. Ἔστι ἢ καὶ εἰδῶ ἐνωπίων. διώκεται ἢ ὁ σίκλῳ δύο δεσχημαὶ Ἀττικῶς. Ἔστι ἢ καὶ νόμισμα σαρδονικὸν διωκόμενον ὀκτὰ ὀβολῶς Ἀττικῶς. Vtrum vero Siclus Sardonicus præcise obolos Atticos octo pendeat, mihi non constat. Siclus certe Perficus; Xenophonte, quem Hesychius ipse laudat, teste, valet tantum Atticos obolos septem & semissem. Sed Hesychius numerum rotundatum pro decurtato cepit, quod etiam accuratissimis quibusque Scriptoribus est non infrequens.

LXI.

Libella Veneta nummus est, quantum conicio, pendens Romana grana vnum & octoginta, valens solidos Italicos siue Venetos septem cum semisse, Baiocos quindecim, solidos Venetorum viginti. Eiusdem ponderis est drachma, qua utitur

F

Gene

Gencua, hoc est, octaua pars vnciæ Gencuensis.

LXH.

Sextula Romana & ἑξάριον Atticum pondera sunt. Siglus vero Sardonicus nummus est argenteus pendens Attica grana nonaginta sex, quatuor & octoginta Romana. Volusius. Vnciæ diuiditur in tres partes, quæ vocantur binæ sextulæ. Item in sextulas sex, id est, sex sextas. Fannius.

---Drachmæ scriplum si adiecero, fiet

Sextula, quæ fertur, nam sex his vncia constat.

Nicandri interpres: ἡ ἑξάριον ἑξάριον ἑξάριον, τὸ σάριον κέρτα κδ. lege ἑξάριον & ἑξάριον. Hesychius: Ἐστὶ δὲ νόμισμα Σαρδονικόν, δυνάμιον ὀκτὰ ὄβολος Ἀττικὸς. Pollux ait, à quibusdam etiam ἡμίελλον vocari, οἱ μὲν τοὶ ὀκτὰ ὄβολοι, ἡμίελλον ἀνομάζοντο, ὡς φησὶ κέρτα ἐν λαμίᾳ. Cum vero hæc vox ἡμίελλον sit τῷ πῶς π, pondus huic ἀντιπέφον, constabit Atticis granis mille, & quinquaginta duobus, Romanis octo & mille. Licet autem sextula vox ponderis potius sit, quam nummi vocabulum, tamen appendi nummum argenteum elegantem, quæ quatuor & octoginta grana præcise penderet, cum hoc lemma te, VIC. CIM. & ab altera parte, COS. VII. quòd sane non satis capio. Nam Marium quintum non septimum Consul Cimbroz vicit. Appendi & duos alios, quibus tria tantum grana decrant, quin hoc sextulæ pondus æquarent. Præferebant autem alter Philippi, alter Gordiani nomina. Eiusdem ponderis est drachma Francofordiensis, Basileensis, & Bernensis, hoc est, septima pars eius vnciæ, qua vrbes illæ vtuntur.

LXIII.

Sextula Veneta & Neapolitana pendet grana Romana nonaginta sex, totidem scilicet, quot Romana sextula pendet grana Attica. Ita XXI. sextulæ Venetæ XXII. drachmās Atticæ æquabunt. Veneti nummum habent, quem Mongenigo vocant, qui sextulæ huius ponderi respondet.

LXIV.

LXIV.

Solidus argenteus Romanus grana Romana centum ἀντὶ ῥῆ-
πτοντα. Nam solidi argentei huiusmodi quinque vnciam argenti
iubentur explere Codice Theodosiano libro primo de Expen-
sis ludorum. Ita quinque solidi octo drachmas Atticas confi-
cient.

LXV.

Drachma Æginetica nummus est argenteus pendens At-
tica grana centum ac viginti, Romana quinque & centum, vt
tres Ægineticæ drachmæ Atticis quinque respondeant. Pol-
lux. Ἀλλὰ πῶ μὲν Αἰγινᾶσαν δραχμὴν μέζω τῆς Ἀττικῆς, δέκα γὰρ ὀβολὸς Ἀττικὸς
ἔχον, (Ægineticos vero sex tantum vel Attica drachma sex o-
bolos Atticos) οἱ Ἀθηναῖοι παρθεῖαν δραχμὴν ἐνάλωσι, μίσει τῆς Αἰγινᾶτῆς,
Αἰγινᾶσαν κελεῖν μὴ θελόντες.

LXVI.

Chelinus argenteus est Anglorum nummus pendens grana
Romana centum ac viginti, valens vero peninos Anglicos
duodecim, edicto tamen Regio Anni 1602, denariis tantum
centum ac quatuordecim æstimatur, & dicuntur pendere de-
narios aurificum quatuor, & grana sexdecim, hoc est, in vni-
uersum grana centum ac duodecim.

LXVII.

Sicilicus & Assarium Romanorum, Didrachmum Atticum,
stater Corinthius, ciuilis Hebræorum Siclus, & drachma
Iudaica nummi sunt argentei pendentes Hebræa grana cen-
tum & sexaginta, Græca centum & quadraginta quatuor, Ro-
mana centum & viginti sex. Epiphanius: Σικλὸς ὁ λέγεται καὶ κοδων-
της τῆς τερβῆν ὅτι τῆς ἑβραίας, ἡμισυ δὲ τῆς σατῆρος, (Attici scilicet) δύο
δραχμᾶς ἔχον. τῆς γὰρ ἑβραίας ὡς ἡ δραχμὴ, addendum ἑξ ὁδόν, vt recte
agnouit Agricola. Sed dum idem putat, ab Epiphanio dari
Sicli sacri definitionem, paulo inconsultius & acerbius, quam
par erat, Epiphanium increpat. Nihil est enim in hac

definitione, quod merito reprehendas, nisi quod prius erat homonymia tollenda, quam apponenda definitio. LXX. Siclum hunc aliquando drachmam, sæpius & rectius *διδραχμῶν* vertunt.

Stater vero Corinthius aureis potius, quam argenteis nummis peculiaris erat. Pollux. l. 4. c. 24. *ὁ χρυσεὺς σατῆρ δὲ οὐκ εἶχε δραχμῶν Ἀττικῶν.* Cum ergo idem ait, *τὸ Κορινθίων σατῆρ εἶναι διχαλίτερον ὅτι δέκα ὀβολοὺς διώεται,* vel est librarii mendum, vel ipsius Pollucis *μνημονικὸν ἀμάρτημα*, vt ita scribendum sit, *σατῆρ Κορινθίων εἶναι ὀκτώλιτερον, ὅτι δέκα ὀβολοὺς διώεται.* Volufius. Sicilicus habet sextulam & dimidiam, dimidias sextulas tres, scriptula sex. Idem, vncia diuiditur in quatuor Sicilicos. *Ασάειον* etiam Scribonio dicitur, quod duodecim obolos habeat, vt as duodecim vncias. Cleopatra. *Ασάειον ἔχει δραχμῶν β'.* Idem. *Καλεῖται ἢ ἡ ὕψια τῶν ασάειον Ἰταλικῶν.* Fannius:

Drachmam si gemines, aderit, quem dicier audis
Sicilicum. Festus: Sicilicum dictum quod semunciam
fecer.

LXVIII.

Sicilicus Venetorum pender Romana grana centum & quadraginta quatuor. Septem Sicilici Venetorum sexdecim drachmas Atticas, Diuiditur autem ab illis in triginta sex caractos siue filiquas.

LXIX.

Sicilicus Cracouiensis pender Romana grana centum & quinquaginta quinque. Sicilici Cracouiensis sexaginta tres drachmas Atticas, itidem centum & quinquaginta quinta.

LXX.

Miliarisium siue *Ἀργεον* nummus est argenteus, Romanis sub Imperatoribus Christianis vsurpatus, pendens Hebræa grana ducenta, Attica centum octoginta, Romana centum quinquaginta septem & semissem. Itaque ex Attica mina quadraginta
ginta

ginta Miliarifia feriebatur. Suid. Μιλιαρίσιον τὸ ἑνομισμίδιον δίδραχμον.
Dio lib. 55. χρυσίου γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ τὸ νόμισμα τὸ τὰς πέντε καὶ ἑκοσι δραχμὰς
διωκόμενον κατὰ τὸ ἐπιχρῆσιον ὀνομάζω. Epiphanius: τὸ δ' ἄργυρον ἔτι οὕτως οἱ
Ῥωμαῖοι Μιλιαρίσιον καλοῦσιν ὁ ἕμμεν δ' ἐστὶν ἑσθιωτικὸν δίδραμον. Perperam ut ab
homine Græco neque linguæ Latinæ satis perito dictum. Quid
enim Miliarifio cum donatiuo: Res & vox ipsa potius subinnu-
it, Miliarifium dictum quasi mille assis semuncias valens. Nam-
que r. pro f. substitui frequens est. Sic arbor, honor, pro arbos,
honos; Valerii pro Valefii. &c.

Asses autem intellige primæ & infimæ notæ, quos diximus
pendere præcise Hebræa grana quinque. Romana vero fere
quatuor. Sed quia tempore Epiphaniî huiusmodi nummi so-
lebant in donatiuis distribui, hinc factum est, ut hæ voces quasi
synonymæ creditæ sint, Miliarifium, ἄργυρον & ἑσθιωτικὸν δίδραμον.
Non est tamen hic res ita ad vnguem resecanda, ut ne minutu-
lum quidem vllum desideretur. Nam in ærei aut subærati num-
mi ad argenteum comparatione solet ad numeri rotundatio-
nem aliquid adici aut imminui. Assis infimæ notæ semunciar
præcise sumpta æstimanda est quinque vicesimis quartis He-
bræi grani partibus. Sed ad numeri rotundationem assumun-
tur quinque vicesimæ quintæ Hebræi grani partes, siue quinta
eiusdem grani pars. Hoc modo Miliarifium præcise pendebit
Hebræa grana ducenta, drachmas Atticas duas cum semisse.
Valebit vero itidem præcise mille assis infimi semuncias. Ita
denique aureus R. siue viginti quinque drachmæ, decem Mi-
liarifia conficient, ut ex Dione & Suida colligitur. Erat ergo
vox ad ostentationem conficta, ut magnum aliquid donare
viderentur, qui singulis militibus millenos nummos largiri se
profitebantur. At egregii illi nummi vix sextam denarioli no-
stri partem æquabant, vel, si rem accuratius definire velis, no-
uem quinquagesimas denarioli nostri siue grani Romani par-
tes.

LXXI.

Duella pondus est Romanis olim vsurpatum, constans Atticis granis centum & nonaginta duobus; Romanis centum & duodeseptuaginta. Fannius:

Sextula cum gemina est, veteres dixere duellam.

Licet autem ponderis potius quam nummi vocabulum sit, appendi tamen nummum, sed argenti minus probi, duellæ fere pondus æquantem, cum inepto hoc elogio: DIVO IVLIVS: ex altera parte, s. c.

LXXII.

Capitati nummi, quos vulgo testones nuncupamus, nummi sunt argentei Franciæ, Navarra, Lusitaniæ, Mediolanensibus, Genuensibus & Principibus Dombensibus communes; nisi quod sui quique Principis effigiem & stemmata præferunt; pendentes grana Romana centum & duodeoctoginta: æstimati vero ultimo Regis edicto Anni 1602. denariis octoginta sex, siue solidis quindecim Turonicis cum semisse. Ac capitati Lotharingiæ nummi, quia ex argento minus probi constant, æstimantur tantum solidis duodecim, ac si non nisi centum quadraginta quatuor grana penderent; licet re vera eiusdem sint cum reliquis ponderis. Contra quos quadrantes aurei vocamus, licet duobus tantum granis capitatos nummos præponderent, tamen sex denariis Turonicis semper æstimantur pluris, quam capitati nummi, qui argenti sunt defæcatissimi, prorsus ac si centum & nonaginta duo grana penderent.

LXXIII.

Sextula Norimbergia pendet grana Romana centum octoginta quatuor bis quaternos, hoc est, octo binos scrupulos siue sedecim scrupulos Norimbergios.

LXXIV.

Talentum Siculum nouum (quod maioris distinctionis ergo ar-

go argenteum, & quidem numismaticum vocare licet) nummus est argenteus pendens Hebræa grana ducenta quadraginta, Attica sexdecim & ducenta, Romana centum & vndenoaginta, drachmas Atticas tres. Pendebat enim nummos duodecim. Διῶτα τὸ ὄνομα, inquit, τειὰ ὁμόλογα. Budæus recte contendit legendum ἡμοβόλογα. Pollucis ergo νόμμος est omnino Romanorum nummus siue sestertius, & quidem Imperialis, hoc est, drachmæ quadrans.

LXXV.

Libra Turonica nostri temporis fictitius nummus est, qui λόγος potius, quam ἔργον usurpatur, & æstimatur Turonicis nostri temporis solidis viginti, ac proinde denariolis nostris ducentis & quadraginta.

LXXVI.

Stater Atticus, τετράδραχμον Atticum, Semuncia, ἡμιδραχμῶν Judaicum, Siclus sanctuarii, Σεπτήμιον, Selah siue Peles Chaldaicum, nummi sunt argentei per identes Hebræa grana viginti & trecenta, Attica ducenta & duodenonaginta, Romana ducenta quinquaginta duo, drachmas Atticas quatuor, Geras viginti &c. Glossæ Philoxen. semuncie ἡμιδραχμῶν δὲ δένει. Sed quod idem ait, semuncia κενὸν ἡμίλιον, id quid sit ignoro. Siclum autem sacrum viginti geras valere docetur Exod. 30. Num. 3. capit. &c. LXX. Siclum hunc maiorem verterunt σέπτημιον. Ezechielis c. 45. ὕ. 12. At Numer. cap. 3. ὕ. 43. & 18. ὕ. 16. retinuerunt vocem σίκλον, lidem Exodi 30. 13. & Leuit. 27. 25. verterunt ἡμιδραχμῶν, vt merito credi possit, à diuersis Interpretibus hæc esse verba, vt, inquam, dicendum potius videatur, εἰς vel πέντε ἢ εἰς ἑβδμήκοντα, quam οἱ ἑβδμήκοντα hoc vel illud verterunt. Sed de his alias fortasse fusius.

Quidquid sit, quid siclus, quid drachma esset, ne minimo quidem ex infima plebe artificii poterat esse ignotum. Cum ergo siclus sanctuarii quandoque vertatur ἡμιδραχμῶν, vero

vero consentaneum est, Siclum civilem siue *αγ.τι.χουσιλως* siue
 maus, *αδραλογικας*, drachmam vocari solitum, vt supra notauimus.
 Hinc est, quod distinctionis gratia drachmam Iudaicam
 & didrachmū Iudaicum dicimus. Latina autem versio vulgata
 vbiq; Sicli vocem retinuit. Staterem autem (Atticum scilicet)
τετραδραχμων esse constat ex Matt. c. 17. v. 24. Rursum State-
 rem & Siclum synonyma esse docet Hieronymus in Ezechielis
 caput quartum. Iubetur, inquit, Propheta facere panes, qui vi-
 cenos Siclos, id est, stateres pendeant. Siclus autem, hoc est,
 stater habet drachmas quatuor; drachmæ octo Latinam vnciam
 efficiunt, ita vt panis vnus decem vncias habere dicatur,
 quo trahitur magis vita, quam sustentatur. Iosephus Antiquit.
 lib. 3. c. 12. *ὁ δ' σικλῶν* (Sanctuarii scilicet) *νόμισμα Ἐζεκιῶν ὡς Ἀπικῆς δὲ
 χετι δραχμῶν τεσσαρῶν*. Cleopatra. *τὸ σικλίον ἔχει τῆς ὑγίης τὸ ἡμισυ*. Sta-
 teris vocem, sed corruptam retinent Syri: dicunt enim Asti-
 ram. Matt. 6. 27. Chaldæi nummum hunc vocant aliquando
 Pilles, Peles aut Palsa, à verbo Palas, quod appendere signifi-
 cat eadem ratione, qua Siclus à Schakal & *σαδής* ab *ἰσαδής*. Mun-
 sterius perperam legit Milles, quasi à fictitia radice Melas. Vo-
 cem vsurpat Paraphrastes Chaldæus Ezechielis cap. 4. v. 10. vbi
 pro viginti siclis vertit viginti Palelas. Sed longe frequentius
 Paraphrastes Chaldæus Siclum sacrum vertit Selah. Selah au-
 tem proprie lapidem, tum in genere pondus, postremo specia-
 tim id pondus, quod hic designamus. Talmudistæ in vltima
 Baua. Perutha (inquiunt) est octaua pars Assiris. Assir vicecima
 quarta pars denarii. Sex Mahæ argenteæ denarium confici-
 unt. Maha pendet duo Pondionim. Pondion duos Assires. Ec-
 ce comperiuntur duodecim Pondionim in denario. Quatuor
 denarii in Silha, ac proinde duodequingenta Pondionim.
 Hæc Talmudistæ, vbi notes licet, eos Denarium drachmalem
 semper intelligere. His consentiētia docet Rabbi Natan in suo
 Lexico Talmudico; Siclus legis, (hoc est, Siclus sanctuarii) est
 Selah.

Selah. Atque hinc Paraphraftes Chaldæus passim vertit Siclum Silha. Suntq; in eo quatuor denarii. Denarius autem & Zuz idem est. At Siclus Magistrorum nostrorum (sic Rabbi Natan Siclum civilem vocat) est Silhæ dimidium, valetque denarios duos. Hæc Rabbi Natan. Superest nobilis quæstio, de quonam nummo intelligenda sint Scripturæ verba, quoties *ἑλλησικῶς* & *ἀργυρείως χρυσῶς* aut *ἀργύρια* memoret: De hoc sic Rabbi Chanina Talmudis tomo secundo, libro octauo, qui de Siclis agit: Ames Rabi Chanine col keleşph haomor bethorah stham siloim debbien leterin decthobin chantarin choz ken keleşph acren vencolin. Omne *ἀργύριον*, inquit, quod in lege dicitur, sumitur pro Silha; in Prophetis pro litra. In Hagiographis pro Kanterin, excepto Hephronis agro: quorum verborum hic est proculdubio sensus, vt dicamus, quoties *ἀργυρείως* Siclus auri, vel etiam *ἑλλησικῶς χρυσῶς* in Scriptura memoratur, tum intelligendum Siclum civilem, siue minorem. Quoties vero *ἀργυρείως* Siclus argenti, vel *ἑλλησικῶς* argenteus, aut *ἀργύριον* memoratur, tum in Pentateucho quidem Mosis semper intelligendum esse Siclum maiorem siue sacrum, excepto vnico loco Gen. 23. 16, vbi de Hephrone agitur. At in Iosua, Iudicum, Samuelis & Regum historiis, tum in tribus maioribus, & duodecim minoribus Prophetis non quidem semper (id enim vel cogitare ridiculum sit) sed aliquando, & forte non ita raro sumi pro libra. In reliquis Scripturæ libris aliquando itidem talentum intelligi, siue Centenarium. Et de exceptionibus quidem liceat priscum illud vsurpare, non liqueat, regulam ipsam in genere veram esse, non dubito. Nempe *ἀργύριον* & Sicli indistincte positi vocibus, Siclum sacrum semper intelligendum esse, nisi forte pauca quedam excipiantur, in quibus Minas vel Talenti vox subintelligenda sit, tum videlicet, cum ipsa rerum natura, & locorum circumstantiæ id videntur exigere. Et Genes. quidem verba sunt c. 23. ὕ. 16. Et appendit Abraham

G

Hephroni

Hephroni quadringentos argenti Siclos, vbi Chaldaeus quidem Paraphraſtes ex Canone perpetuo vertit quadringentas Silhas. LXX. vero *δέδραγμα*. Iudaica forte, quæ cum tetradrachmis Atticis conueniunt, vt diximus. At Rabbi Chanina ne maiorem quidem Siclum ſufficere putauit, cenſuitque, Siclum hic pro Talento ſumi, quod etiam innuitur in vltima Baua, & diſerte docetur à Rabbi Schelomohne Iarchi & in Baua media. Sic Genef. 37. 28. vbi Ioseph dicitur venditus *είκοσι ἀργυρίων* pretio, quia videbatur id minus credible, vt dicatur formoſus ac vegetus adoleſcens viginti tantum ſiclis vñiſſe, & ideo LXX. verterunt *είκοσι χροσίων*, & Iosephus Historicus libr. 2. capite tertio, *είκοσι μινών*. Huiusmodi quidpiam lubens quis credat, cum dicuntur Sichemita Abimeleco ad occupandam Tyrannidem obtuliſſe *ἐξδομήκοντα ἀργύριον*. Quid enim prima fronte rationi conuenientius videri poteſt, quam ſi dicas, totidem non Siclos, ſed Minas aut etiam talenta intelligi oportere? Sic Exodi c. 21. v. 32. Si ſeruum cornu petierit bos ille aut ancillam, triginta Siclos argenteos dato domino eius, & bos ille lapidator. Vetus interp. retinuit vocē Siclos. LXX. verterunt *δέδραγμα*, quo factum, vt Tremellius & Iunius dicant, hos triginta Siclos eſſe ſeptem vncias cum ſemiſſe, ſiue totidem dalleros. Sed præterquam quod male noſtratē vnciam Pariſinam cum priſca Romana confundant, potuerunt hæc *δέδραγμα* LXX. Interpretes intelligere de didrachmis Iudaicis æquantibus Attica tetradrachma. Quicquid ſit, recte Chaldaeus Paraphraſtes vertit Silhas, Chluchin Siloin. At Rabbi Schelomoh Iarchi videtur hos 30. Siclos totidem libras intellexiſſe. Certe eius hæc ſunt verba: Niſreck hachrab hoa ben ſchoua ſchoah aleph zuz bin ſeinu ſchoah, ale diner vehaſche chel miſchcholo arboah ſohvobim ſchohem chizen onchi limſched haifcher ſehel chlunia. Distinguendum, inquit, in Scriptura inter Siclum valentem mille Zuzas, & Siclum valentem tantum

tantum

tantum denarium, (lege quatuor denarios, mendum est Typographi commissum per omissionem vnius γ) Hic minor Siclus pendet quatuor Zehubas, siue dimidiam partem vnciæ secundum rectum & legitimum pondus Colonienſe. Hæc Schelomoh, quibus verbis videtur voce Zuzæ intellexisse nummum respondentem fere sestertio Imperatorio, mille sestertii Imperatorii pendent granorum Romanorum auri decem millia. Maior Hebræorum mina pendet insuper octo sestertios, siue grana centum & viginti. Exigua & non magni momenti differentia. Drachmam vero, quam reliqui zuzam vocant, Schelomoh distinctionis ergo Zehubam nuncupat. Videtur, inquam, Rabbi Schelomoh per Siclos triginta totidem maiores Hebræorum minas, propterea quod nimis exile videtur esse serui pretium, vt æstimetur tantum quindecim argenti vnciis vel sestertiis Imperatoriis quadringentis, octoginta, Consularibus vero sestertiis quadringentis & viginti, cum Columella lib. III. c. 3. Vinitorem æstimet octo sestertiâ Consularium millibus, vel vt sequentia postulare videntur, septem millibus & quingentis sestertiis. Verba Columellæ hic adscribere placet: Vinitor licet sit emptus sestertiâ octo millibus, cum ipsum solum septem iugerum totidem millibus nummorum partum sit, vineasque cum sua dote, id est, cum pedamentis & viminibus binis millibus in singula iugera positas duco, fit tum in assem consummatum pretium sestertiorum 29. millium. Huc accedunt semisses vsurarum sestertium tria millia & quadringenti octoginta nummi biennii temporis, quo velut infantia vinearum cessat à fructu, fiunt in assem summa sortis & vsurarum 32. millium quadringentorum & octoginta nummorum. Hic Columellæ epilogismus constare non potest, nisi dicamus, vinitorem emptum HS VII MD. totidemque solum septem iugerum. Iuuenal. cum dixisset: --Mulum sex millibus
 Æquantem sane paribus sestertia libris. (emptum,

Postea sic ait.

--- Potuit fortasse minoris

Piscator quam piscis emi.

Demus ergo legitimum strenui serui pretium esse 7500. sester-
tios, vel etiam septies mille ducentos, tum dominus bouis
domino serui rependens triginta maiores Hebræorum mi-
nas siue sestertios γ. 28800. quadruplum eius pretii pendere
iubebitur, eadem ratione atque is, qui ouem furatus fuerat.
Exodi 22. 1. At quemadmodum Gen. 37. 28. pro Eschrim ke-
seph LXX. verterunt *εἴκοσι χρυσίους*: sic Gen. 45. 22. pro Scholasch
meoh keseph LXX. verterunt *τετρακοσίους χρυσίους*. Vetus Interpres
pro more trecentos argenteos. Paraphrastes Chaldæus tre-
centas Silhas.

Sed in huiusmodi rebus non est quod tam licenter ac teme-
re coniecturis indulgeamus. Vndenam autem collegerint Tal-
mudistæ, in Prophetis Sicli vocem quandoque pro Mina sumi?
Id quidem ipsi diserte non docent. Sed quantum coniiicio, cre-
do, id eos collegisse ex 2. Sam. 24. 24. vbi Dauid dicitur emisse
ab Arafna aream Siclis quinquaginta argenteis. Chronico-
rum vero primo c. 21. v. 25. Siclis aureis sexcentis. Auri ergo ad
argentum rationem decuplam statuentes dixerunt, sexcentos
ciuiles siue minores auri Siclos efficere quinquaginta maiores
Hebræorum minas argenteas. Sic Ierem. 32. v. 10. vbi dicitur
Ieremias agrum emisse septem Siclis argenteis, Rabbi Iona-
than & Rabbi Dauid Kimchi septendecim minas interpre-
tantur. Zachariæ c. 11. v. 12. Et appenderunt mihi *τεράκοντα ἀργύ-
ρια*. Huzzielis quidem filius ad allegorias confugit, Baronius
vero Annalium tomo primo ad annum Domini 34. art. 194. ra-
tioni consentaneum putat, vt triginta Minas intelligamus,
quanquam nummi, qui Lutetiæ ostentantur, quasi à Iuda
accepti, didrachmales sunt, quantum quidem oculorum per
transennam huiusmodi *κεμήλια* intuentium iudicio credere li-
cet;

et; vt idem testatur post Budæum. Sed agnoscit, videlicet Baronius, huius generis ostentamentis non magnam adhibendam esse fidem. Vidi & ego nummum argenteum, qui eiusdem notæ esse ferebatur, cum hoc elogio literis Hebraicis scripto. SICLVS ISRAELIS, & ab altera parte, IERVS ALEM SANCTA, is pendeat grana Romana ducenta triginta quatuor. Erat proculdubio nummus confectus ad exemplar veteris cuiusdam Sicli sacri; sed ita vt duodeviginti circiter granis suo prototypo leuior esset. In Hagiographis cur Siclus vel ἀργύριον pro talento quandoque sumi dicatur, causam non video, nisi ex Nehemix 5.15. & 10.32. vt pensio illa, quam sibi arrogabant Iudææ præfides; ante Nehemiam annua quidem, non diurna esse dicatur, sed ea lege, vt de talentis, non de Siclis intelligatur.

LXXVII.

Francicus nummus est argenteus Francis peculiaris, nec ita pridem cudi cœptus, pendens denarios aurificum vndecim, & insuper granum vnum, hoc est, grana Romana ducenta sexaginta quinque. Sed quia est argenti minus probi, ideo vltimo Regis edicto æstimatus est tantum denariis Turonicis ducentis quinquaginta sex, siue solidis Turonicis vno & viginti cum triente. Henrici vero tertii tempore Turonæ siue Turonicæ libræ & Francici idem erant. Tum enim Francicus commutabatur Turonicis solidis viginti. Peregrini vero nostras mutationes nihil pensi habentes, Francicum nostrum pro more commutant: Itali quidem quatuor Iuliis, Paulis, Marcellis; Hispani autem & Germani totidem Regalibus. Sed in hoc negotio iniquissima omnium est Itolorum æstimatio. Quatuor enim Pauli pendunt tantum grana ducenta sexdecim. Germani autem, cum suos nummos nostris comparant, solent quidem Francicum nostrum, vel quatuor Hispanorum Regales nouem suis bathiis commutare, sed ita vt plerunque auctarii legitimi instar quatuor insuper Pfeningos adiiciant.

G 3 LXXVIII:

LXXVIII.

Talantium & Phollis nummi sunt argentei Romæ sub Imp. Christianis vsurpati, pendentes Attica grana trecenta & sexaginta, Romana trecenta & quindecim, drachmas Atticas quinque. Ex Attica Mina feriebantur Pholles siue talantia viginti. Epiphanius: *φόλλις ὁ καὶ ταλάντιον καλεῖται. διπλασιῶ δὲ ἔστι. τὸ μὲν ὑπὸ δύο ἀργύρων συγκαίμενοι, οἱ γίνονται σ η. (lege εἰ) θηναῖα. καὶ φόλλις δύο λεπτοὶ κατὰ τὸν θηναεῖσμον, ἀλλ' εἰ κατὰ τὸν ἀργυρεῖσμον.* Pro θηναεῖσμον legendum videtur σθηναεῖσμον, vt iam supra post Agricola[m] monuimus. Bis quoque legitur *φόλλις* manifesto mendo pro *φόλλις*, vt passim apud Cedrenum legitur. Hanc ergo Epiphanii mentem esse credo. Minor Phollis ferreus est, maior argenteus. Minor valet δύο λεπτοί. Maior valet & pendet duo Miliarisia siue Ἄργυρα. Maior, inquam, siue argenteus follis valet folles ferreos mille & octoginta, & tamen potuit ferreus argenteo grauior esse. Nam vna argenti libra valet ferreas libras plus quam mille sexcentas.

LXXIX.

Bina sextule Norimbergiæ pendent Romana grana trecenta sexaginta octo, quater quaternos, hoc est, sedecim binos scrupulos siue triginta duos scrupulos Norimbergios.

LXXX.

Talentum Siculum & Atticum vetus, hoc est, ante Solonem, ponderis erat vocabulum, vel etiam argentei nummi pendentis Hebræa grana quadringenta & octoginta, Attica quadringenta & triginta duo, Romana trecenta & duodecoginta, drachmas Atticas sex, nummos siue sestertios Imperiales viginti quatuor, teste Polluce, ac proinde totidem libras Siculas. Itaque Talentum istud Atticum vetus cum vetere itidem Attica mina comparatum vnciæ vicem præstabat. Nam mina Attica ante Solonem pendebat huiusmodi talenta duodecim cum semisse, quemadmodum post Solonem noua mina nouas vncias

uncias itidem duodecim cum semisse. Libra vero Attica & Romana, quæ & ante & post Solonem in usu esse potuit, pendebat huiusmodi talenta siue uncias sexdecim. Sed de his plura, ubi de nummis aureis agemus. Mediolanenses & Pedemontani videntur ad huius Talenti modum suam unciam constituisse, nisi quod eam duobus granis leuiorem esse iusserunt, ut eorum drachma penderet præcise grana quadraginta septem.

LXXXI.

Ceratum Gemmulariorum est pondus inclusoribus peculiare, constans granis, quæ Gemmulariis itidem peculiaria sunt, viginti quatuor, ocarubis quingentis septuaginta sex, granis vero Romanis trecentis octoginta quatuor.

LXXXII.

Libra Turonea siue Francicus Budæi tempore nummus erat fictitius, & ad numerationis facilitatem accommodatus potius quam re ipsa existens, constans Turonicis, quales Budæi tempore eudebantur, solidis viginti, Turonicis vero nostri temporis solidis triginta quatuor cum duabus septimis, ac proinde si huiusmodi nummus hodie eudendus esset, tribuenda ipsi essent Romana argenti grana quadringenta & undecim cum tribus septimis. Hactenus de nummis æreis aut argenteis. Cætera quæ sequuntur, pleraque ponderum potius sunt, quam nummorum vocabula. Nam de aureis nummis seorsim est agendum.

LXXXIII.

Uncia Onuphriana pendet grana Romana quadringenta triginta duo, quot Talentum Atticum vetus grana Attica. Pendet, inquam, drachmas Onuphrianas octo. Septem vero uncia Onuphriana drachmas Atticas duodequingenta. Florenus Germanicus nummus est fictitius potius, quam verus, qui si ex argento, quale solet esse Germanicum, euderetur, eiusdem cum Onuphriana uncia ponderis esse deberet.

Neque

Neque dubium est, quin ea mente sit institutus, vt huic Onuphrianae vnciae respondeat. Itaque Germani florenum suum quatuor & quinquaginta Pfeningorum quaternionibus commutant, vel quindecim bathiis, sed legitimo suo auctario locupletatis, quale diximus esse binorum Pfeningorum in quinque Bathios. Quidam vnum insuper album siue binos Pfeningorum quaterniones quasi honestioris additamenti loco adiciunt, aut exigunt, vt singulos florenos senis denis bathiis simplicibus commutent.

LXXXIV.

Vncia Cracouiensis pendet Romana grana quadringenta sexaginta quinque, Sicilicos Cracouienses tres. Vnciae Cracouienses XXI. pendunt drachmas Atticas centum quinquaginta quinque.

LXXXV.

Vncia Ferneliana pendet drachmas Fernelianas octo, grana Romana quadringenta & octoginta, quot Talentum Atticum vetus grana Hebraica. Vnciae Fernelianae XXI. pendunt Atticas drachmas centum sexaginta. Hac vncia vtuntur insignes vrbes Monspeffuli, Tolosa & Auenio. At Rupella & Marfilia suam vnciam hac octo granis leuiorem esse voluerunt.

LXXXVI.

Vncia Romana, Attica, & quantum coniectura assequi possumus, Hebraica, pendet Hebraica grana sexcenta quadraginta, Attica quingenta septuaginta sex, Romana quatuor & quingenta, drachmas Atticas siue denarios Imperiales octo, drachmas vero Romanas siue denarios consulares septem. Itaque in eo, qui Galeno inscribitur, libello de Ponderibus, manifesta est inuersio vocum. ἡ ἑγγία ἀγχι πρὸς τοῖς Ἀττικοῖς δραχμαῖς ζ πρὸς ἢ τοῖς Ἰταλικοῖς δραχμαῖς ἢ. legendum proculdubio, πρὸς μ' τοῖς Ἀττικοῖς δραχμαῖς ἢ. πρὸς ἢ τοῖς Ἰταλικοῖς δραχμαῖς ζ. h. e. Attici quidem Scriptores vnciae tribuunt drachmas octo; Latini vero septem.

Diosco-

Dioscorides. ὄγγια ἔχει δραχμῶν ἢ δραγματι κδ'. Cleopatra. ἢ ὄγγια ἔχει
 δραχμῶν ἢ δραγματι κδ'. ὀβολὸς μῆ. δέριμος οβ'. κρεάτια εμδ'. χαλκὸς τπδ'.
 Celsus l. 5. c. 7. Sed antea sciri volo, in vncia pondus denariorum
 septem esse. Hebræorum vncia quid fuerit, & quomodo dicta
 sit, hariolari potius quam affirmare licet. De Isbone Gigante sic
 loquitur Scriptura: Cuius, inquit, ferrum pendeat trecenta
 Mischalim. LXX. verterunt σίκλυς. Rabbi Ionatan & Rabbi Da-
 uid Kimchi Silhas. Vetus Interpres, vncias. In quo si recte
 sensit, tum vt ὄγγια ab ὄγκῳ vel ἄγγειν: sic & à Schakal dicitur
 Mischkal vncia eadem fere ratione. Iam quum nec Epiphani-
 us, nec quisquam, quod sciam, alius aliam fuisse dicat vnciam
 Hebraicam, aliam Atticam aut Romanam; si eadem tribus
 his populis fuit vncia, tum idem erit pondus hastæ Isbonis
 cum pondere hastæ Goliathi, quæ pendeat sexcentos siclos,
 vt docetur 1. Sam. 17. 7. Quod vero Rabbi David Kimchi in
 hunc locum & Stanislaus passim alia contendunt esse ferri, a-
 lia æris, alia argenti, alia auri pondera, cum id nullis idoneis
 rationibus probent, tam facile potest à nobis negari, quam
 confidenter ab illis affirmatur. Vnciæ Romanæ & Atticæ pon-
 dus Lugdunenses retinuerunt, nisi quod ad numeri rotunda-
 tionem videntur detraxisse grana quatuor, vt ipsorum vncia
 penderet præcise grana quingenta.

LXXXVII.

Vncia Misena & Erfurdana pendet grana Romana quin-
 genta & quadraginta, quaternas siliquas Misenas triginta sex.
 Eadem vncia vtitur Nicolaus Præpositus Salernitanus. Sed ita
 vt huic vnciæ alii attribuant drachmas Onuphrianas decem,
 alii drachmas Fernelianas nouē, alii drachmas Misenas octo.
 Septem vnciæ Misenæ pendunt drachmas Atticas sexaginta.

LXXXVIII.

Vncia Norimbergia pendet grana Romana quingenta
 quinquaginta duo, drachmas itidem Norimbergias octo. Vn-

H cie

ciã Norimbergiã XXI. pendet drachmas Atticas centum octoginta quatuor. Agricola vult, quinquaginta duas vncias Norimbergias pendere quinquaginta tres Misenas. Perperam, ni fallor. Rectius, meo iudicio, dixeris, quadraginta quinque Norimbergias vncias efficere quadraginta sex Misenas. Eadem vncia vti videntur Antuerpienses.

LXXXIX.

Vncia Parisiensis, qua tum negotiatores, tum aurifices totius fere Galliã vtantur, pendet grana Romana quingenta septuaginta sex, quot Romana & Attica vncia pendeat Attica grana. Eadem vncia vtitur Andernachus Medicus, quin & Budæus, Agricola, Stanislaus, & alii crediderunt, hanc esse prisca Romanorum & Atheniensium vnciam. Erroris causa est granorum Romanorum ab Atticis non animaduersa distinctio. Huius vncie pondus obtinent nummi, quos Germani vocant Rischdalleros, hoc est, Dalleros Imperiales, qui sane, si ex argento probo essent, æstimandi essent Turonicis solidis duodequinginta. Sed quia deterioris argenti sunt quinque tantum & quadraginta solidis vulgo commutantur. Eadem ratione Veneti Dalleros Imperiales sex tantum libellis suis & solidis circiter quinque commutant. Quanquam cum siue exteri, siue Germani ipsi Dallerum Imperialem nouem Regalibus Hispanicis commutant, nihil ne de pondere quidem argenti amittunt. Nam Dallerus Imperialis præcise nouem Regales Hispanicorum pendet. Atticas vero drachmas nouem cum septima drachmæ parte, vt septem Imperiales Dalleri sexaginta quatuor drachmas Atticas conficiant. Venetorum vncia est quidem eiusdem ponderis, sed ab illis diuiditur in quatuor Sicilicos.

XC.

Vncia Neapolitana, teste Agricola, pendet grana Romana sexcenta, ac proinde drachmas Fernelianas decem. Huius vnciã

uncia pondus obtinent Ducatoni Veneti, Florentini, Parmenses, Allobrogici, Neapolitani. Sed Florentinos Ducatonos, utpote argenti paulo defæcatoris, ipsi Neapolitani suis Carlinis vndecim commutant. Suos vero Ducatonos suis Carlinis decem tantum & semisse. Ducatonos Veneti commutant libellis suis septem & solidis quinque. Uncia quoque Rhotomagensis totidem grana, nempe sexcenta, pendet.

XCI.

Uncia Babylonia pendet Hebræa grana octingenta, Attica septingenta viginti, Romana sexcenta & triginta, drachmas Atticas decem, Siglos Babylonios octo. Hoc ita esse ex Analogiæ vi colligimus, ut uncia Babylonia sit Minæ Babyloniæ duodecima pars.

XCII.

Philippici Dalleri pendent duodequingenta & sexcenta grana Romana, & vulgo decem Regalibus Hispanicis commutantur. Septem Philippici Dalleri pendent septuaginta duas drachmas Atticas. Eiusdem ponderis est uncia Geneuensis.

XCIII.

Cistophorum, quantum ex corrupto Festi cōtextu coniectare possum, nummus erat Græcus pendens Hebræa grana mille centum & viginti, Attica octo & mille, Romana octingenta octoginta duo, drachmas Atticas quatuordecim. Vide infra in Talento Euboico.

XCIV.

Mina R. Davidis Kimchi pendet Hebræa grana mille sexcenta, Attica mille quadringenta & quadraginta, Romana mille ducenta & sexaginta, drachmas Atticas viginti, Geras centum. Sunt, inquit Kimchi, loca quædam, in quibus libra siue Mina est viginti Zuzarum. Sed etiam atque etiam videndum, ne mendosus sit locus, & omiſſa interciderit vox Meah, id est, centum, ut de mina Babylonia intelligenda sint Davidis verba, quæ sane fuit centum ac viginti Zuzarum, id est, drachmarum Atticarum. Videndum quoque, ne libram esse putet

H 2 Kimchi

Kimchi eam, quæ potuit esse vncia Syriaca & sacra, duplo scilicet maior vncia Babylonia, quemadmodum Mina sacra siue sanctuarii duplo maior erat Mina Babylonia.

XCV.

Bes siue Marca Cracouiensis pendet grana Romana ter mille septingenta & viginti, drachmas Atticas vnde sexaginta cum semisse; Sicilicos Cracouienses viginti quatuor, vncias Cracouienses octo. Marcæ autem vocabulo vtitur Thomas Aquinas, & alii eius notæ Scriptores.

XCVI.

Bes Misenus, Erphurdanus, pendet grana Romana quater mille trecenta & viginti, drachmas Atticas duode septuaginta cum quatuor septimis, vncias Misenas octo, Onuphrianas decem.

XCVII.

Bes Norimbergius pendet grana Romana quater mille quadringenta & sedecim: vncias Norimbergias octo, drachmas Atticas septuaginta cum duabus vicesimis primis; sextulas Norimbergias viginti quatuor, vel binas sextulas duodecim, semuncias Norimbergias, quas Lotonas vocant, sedecim, drachmas Norimbergias sexaginta quatuor & c.

XCVIII.

Bes Venetus & Marca Parisiensis pendet grana Rom. quater mille sexcenta & octo, vncias siue Venetas siue Parisienses octo, drachmas Atticas septuaginta tres, & septimam drachmæ partem. Huius pretium ita definitur vltimo Regis edicto Anni 1602. In Ducatonibus Auenionensibus Marca valet vnde uiginti libras Turonicas & quatuor solidos. Vncia quadraginta septem solidos, & octo denarios. Sed quorsum Monetariorum præfecti quatuor denarios detruncauerint, non video. Omnino enim postulabat analogia, vt vncia æstimaretur solidis Turonicis duodequinginta. Pergunt enim iidem Mo-

neta-

netarii: Grossus, inquit, valet sex solidos. Denarius aurificum duos solidos, Grana singula singulos denarios Turonicos. Eadem est æstimatio argenti Hispanici, siquidem Regales Castellæ legitimum suum pondus obtinentes (cuiusmodi raro inueniuntur) æstimantur quinque solidis & quatuor denariis.

Budæi vero tempore Marca argenti Regis edicto taxabatur Francicis siue libris Turonicis vndecim. Vncia vero solidis Turonicis viginti septem ac semisse.

Negotiatores autē, nummularii & aurifices æstimabant argenti Marcam duodecim Francicis, vnciam sesquifrancico siue solidis Turonicis triginta. Budæus quasi æquilibrii arbitramentum statuens inter Mercurialem & Regiam æstimationem argenti vnciam taxat solidis duodetriginta, Marcam Francicis vndecim, & solidis quatuor. Hæc æstimationis diuersitas petenda est ex temperaturæ varietate; siquidem argentum vascularium, quod aurifices Parisienses Regium vocant, recte æstimabatur ab aurificibus ipsis Francicis duodecim. Monetarium, quali Auenionenses & Hispani fere vtuntur, vndecim. Sic nuper, hoc est, Anno 1602. argentum monetarium Auenionense vel Hispanicum taxatum est à Rege libris Turonicis vndeuginti & quatuor solidis. Vascularium vero Parisiense siue Regium hodie legitime taxari potest libris Turonicis vna & viginti. Sed ab ipsis aurificibus venditur viginti duabus libris Turonicis, atque adeo pluris, non adnumerato operæ siue industriæ suæ pretio. Sic Henricus secundus Anno 1561. argenti monetarii probæ notæ Marcam æstimabat quatuordecim libris Turonicis & octo solidis, vnciam triginta sex solidis, grossum quatuor solidis & semisse, denarium aurificum duodeuginti denariis Turonicis; Granum octodecim granis, id est, denarii Turonici besse. Argenti vero vascularii siue Regii Marcam taxauit quindecim libris & dodrante; vnciam vndequadraginta solidis quatuor denariis & c.

Mina Attica ante Solonem & Talentum Hebræorum numismaticum pendebat Hebræorum granorum sex millia, Atticorum quinque millia quadringenta; Romanorum quatuor millia septingenta viginti quinque, drachmas Atticas viginti quinque, obolos Atticos veteres trecentos, recentiores & à Solone conditos quadringentos & quinquaginta. Huius minæ mentio rara est apud priscos auctores. Recentiores vero, qui eius meminerunt, per ἀμφοδουσίαν δόξακείως Atticani vocant. Pseudopriscianus: Libra, inquit, vel Mina Attica, drachmæ septuaginta quinque. Fannius:

Accipe præterea patrio quam nomine Graii

Μνᾶν vocitant, nostriq; minam dixere priores.

(Nouam scilicet, & à Solone institutam.)

Centum hæ sunt drachmæ. Quod si decerpseris illis

Quatuor, efficies hanc nostram deniq; libram.

Attica quæ fiet, si quartam dempseris, hinc μνᾶ.

Vetus scilicet, & ante Solonem vsurpata. Idem paulo antea:

Vnciaq; in libra pars est, quæ mensis in anno;

Hæc maior Latio libra est, gentiq; togatæ.

Attica nam minor est. Ter quinq; hanc deniq; drachmis

Et ter vicenis tradunt explerier vnam.

Hinc facile erit Plutarchi in Solon. mentem capere, & mendum expurgare. Εκατόν γάρ, inquit, ἐποίησε δραχμῶν τὴν μνᾶν πρὸς πέντε ἐβδμήκοντα καὶ τριῶν. (Hotomannus pro τριῶν legit δύο, ego ex Fannio πέντε) ὡς αἰεὶ μὴ μὲν ἴσους δυνάμει ἢ ἑλαττοῦ ἀποδιδοῦσαν, ἀφελείδης τὸς ἐκτίνοντες μεγᾶλα, μηδὲν ἢ βλάπτειδης τὸς κομιζομένους. Sed fallitur Plutarchus, cum ait: μηδὲν ἢ βλάπτειδης τὸς κομιζομένους. Non potest enim debiti pretium aut pondus mitui, nisi in fraudem damnumue creditorum. Sed in speciem saltem non lædebantur creditores, quia eundem obolorum nummerum, quem ferebat syngrapha, accipiebant. Sed & alia insuper ratione indigentibus auxiliatus est

Solon,

Solon, vt id fieret, drachmæ quidem priscaæ vt & talenti pondus retinuit, minæ vero auxit, oboli imminuit. Talentum ergo Atticum & ante & post Solonem pendebet drachmarum sex millia. Sed ante Solonem pendebat minas octoginta; Mina vero drachmas 75. Post Solonem talento tributæ sunt minæ sexaginta; vnicuique vero minæ drachmæ centum. Et ita quidem vt obolus Atticus Æginetico analogia quadam responderet, sed alia quapiam ratione quam antea. Ante Solonem enim obolus pendebat Hebræa grana viginti, Ægineticus Græca totidem. Solon autem effecit vt obolus Atticus Atticæ drachmæ sexta pars esset, quemadmodum Ægineticus obolus Ægineticæ drachmæ. Duplici ergo ratione pauperibus & obæratissimè opem ferre in animo habuit Solon. Nam si quis fœnerator egentis agellum emisset centum, verbi gratia, Minis veteribus, is totidem nouas iuebatur exoluere. Contra, si quis egenus fœneratori deberet centum obolos veteres, dummodo totidem nouos expenderet, ære alieno solutus Solonis beneficio censetur. De Talento Hebræorum numismatico vide infra, vbi de nummis aureis agemus.

C.

Libra Ferneliana pendet granorum Rom. quinque millia septingenta sexaginta, vncias Fernelianas duodecim, Parisienses decem, denarios Consulares octoginta, Imperiales siue drachmales vnum & nonaginta cum tribus septimis drachmæ partibus. Idem pondus, eandemque cum Fernelio distributionem in duodecim scilicet vncias tribuit Agricola Medicæ Venetorum libræ. Iacobus quoque Weckerus hanc libram medicinalem vocat, & putat, eandem esse cum Romana. Sed re vera semuncia Parisiensi leuior est Romana prisca.

C I.

Libra Attica & Romana, qualis sub Coss. & Imp. usurpabatur, pendebat Hebræorum granorum septem millia sexcetera & octo-

& octoginta, Atticorum sex millia nongenta & duodecim, Romanorum sex millia, & duodequingenta, drachmas Atticas nonaginta sex, denarios Confulares octoginta quatuor, vncias Atticas & Romanas duodecim, Parisienses decem & semislem, stateres Atticos, siue Siclos sanctuarii viginti quatuor. Dioscorides, ἢ λίτρα ἔχει ὑγρίας ιβ'. δραχμὰς ζς. γραμματὰ σπ ή. ὀβολὸς φος'. Σέρμυς ωξ δ'. καρόπια α ψ κ ή. χαλκὸς γ χ ή. lege δ, χ ή. Galenus de Medicamentis secundum genera: ἢ λίτρα ἔχει δραχμὰς ἕξ πρὸς τὰς ἐννεήκοντα. τὸ δ' ἡμίλιτρον ὀκτώ χ' πενταέκοντα διλονόπι. Idem docent Actius, Paulus Ægineta, Oribasius, nisi quod mendum est in Latino *συνόψεως* lib. 2. c. 58. Mina, inquit, habet vncias octo; nam pro IIX. legendum XII. Epiphanius: ἢ λίτρα δέκα δύο ὑγρία ὑπάρχει. ἢ δ' ὑγρία σαπτήρας δύο ὃ δ' σαπὴς ἡμισὺ τῆς ὑγρίας. ἔχον δ' δραχμὰς δύο. Celsus Epistola ad Natalem, Græci Medici pondera medicamentorum ad drachmas redigunt, quæ quia ad denarium nostrum conueniunt; octoginta enim quatuor in libram incurrunt, pro nota Græcæ drachmæ Ἐ notam denarii * posui, & ad eius pondus drachmas rediges. Hactenus Celsus: quasi diceret: Cum Græci Scriptorum sub Imperio Romano viuentes drachmæ vocabulo abutantur, vt eam pro denario nostro, siue pro octuagesima quarta parte libræ vsurpent, multo magis mihi licet denarii voce *κνείας* sumpta vti, eamque propria sua nota insignire. Sic Scribonius Largus in præfatione. Erit nota denarii vnus pro drachma. Æque enim in libra * denarii octoginta quatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt. Plinius I. 33. c. 9. Miscuit denario Triumuir Antonius ferrum. Alii è pondere subtrahunt, cum sit iustum LXXXIII. è libris signari.

CII.

Mina Attica à Solone instituta & Euboica pendebat Hebræorum granorum octo millia, Atticorum septem millia ducenta, Romanorum sex millia trecenta, drachmas Atticas centum

centum, stateres Atticos viginti quinque, denarios siue grossos octoginta septem cum semisse, vncias Atticas & Romanas duodecim & dimidiam; Parisienses decem & quindecim semigrossos. Pollux. ἡ μὲν παρ' Ἀθηναίους εἶχε δραχμᾶς ἑκατὸν. Cleopatra. ἡ μὲν Ἀπλικὴ ἔχει ὀγγρίας 16.5, δραχμᾶς 6. γράμματα 4. ὀβολὸς 4. δέριμος λ. κρεσπα α. α. χαλκὸς γ. α. lege δ. α. Galenus. ἡ λίτρα ἔχει ὀγγρίας δώδεκα, ὀλλκᾶς δύο. lege ἡ μὲν ἔχει ὀγγρίας δώδεκα, ὀλλκᾶς δ'. Marcellus. Mina habet libram vnam, & vncias duas, lege, & vncia dimidium. Plin. l. 12. c. 14. Micas concussu elifas mannam vocamus, etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiam partem Minæ, h.e. XXXIX. denariorum pondus æquent; lege XXIX. vt Budæus testatur, se in duobus Codicibus manuscriptis inuenisse. Prior enim decussis pro denarii nota in contextum irrepfit, Latini autem voce pondo aliquando minam, sæpius libram intelligunt. Conciliorum tomo primo Coloniensis editionis f. 113. post longam testium enumerationem hæc verba habentur: Hi omnes electi sunt viri libra Occidua, qui testimonium perhibēt, se vidisse Marcellinum thurificasse. Baronius ad AD. 302. art. 92. columna 923. putat intelligi libram Occiduam, quod sicut libra LXXII. solidos probos; sic hæc schedula LXXII. testes inculpatos contineret, quia fol. 114. huius numeri, nempe LXXII. fit mentio. Sed hi nempe LXXII. erant potius Iudices quam testes; ac in Catalogo testium diserte numerantur LXXXV. viri. Quemadmodum ergo in mensuris dicimus, μέτρον χαλδόν, πεπρωμένον, σπουλιμένον ἢ ὑπερεκχοινόμενον, vt loquitur Christus Luc. 6. 38. Ita & in ponderibus Occidua libra dici potest ἡ ἀντιρρόπυου, ad lapsum vergens & præponderans, hoc est, legitimo suo pondere aliquanto grauior. Libræ autem iustum pondus est denariorum LXXXIV. Libra igitur Occidua erit LXXXV. Quod si Occiduam pro occidentali cum Baronio sumere velis, tum libra Romana dici poterit Occidua. Attica vero Mina, Ægyptia, Alexandrina, Hebraica &c. quæ Romana

mana grauiores erant, Orientales censebuntur. Quicquid sit, præstat *larger*, quam ex verbis subobscuris captare argumenta, quibus acta illa falsi insimulentur, prout audacius à Baronio factum.

CIII.

Libra Saladini & Nicolai Præpositi Salernitani in suis Institutionibus, quibus Pharmacopolæ nostrates vtuntur, habet grana Rom. sex millia quadringenta & octoginta, vncias Salernitanas duodecim.

CIV.

Libra Onuphriana pendet grana Romana sex millia non-genta & duodecim, vncias Onuphrianas sedecim. Libra vero Andernachi eiusdem quidem est ponderis, sed ab ipso in duodecim vncias Parisiensibus æquales diuiditur. Hanc libram Budæus, Agricola, Stanislaus, & aliquot alii putant fuisse veterem Romanorum libram. Re vera sesquiuncia Parisiensis grauior est vetere Romana & Attica, duabus vero Parisiensibus vncis grauiore ea, quam Weckerus putat Romanam esse. Causa erroris, vt monuimus, ex Atticorum granorum cum Romanis confusione nata est. Hanc ergo Panninianam vel Andernachianam libram Budæus, quum putat esse veterem Romanam, sic æstimat. Quare, inquit, si huius temporis æstimationem sequi velimus, in singula pondo Romana decem & septem Francicos, tres solidos Turoneos & nouem denariolos statuere necesse est. Æstimationem nunc legitimam sequor, & edictalem non negotiatoriam & vulgarem. Edicto enim Principali libra argenti vndecim Francicis æstimata est, licet passim duodecim vaneat. Hęc Budæus: vbi notandum, libram ab eo dici, quam vulgo Marcam nuncupamus. Iam si Francicos Budei ad Turoneas nostri temporis libras velis reducere, dicemus, hanc libram, quam Budæus Romanam putat, æstimandam Turoneis nostri temporis libris vndeuginti, nouem solidis Turoneis, denariolis tribus.

CV.

CV.

Libra Neapolitana, teste Agricola, pendet gr. Rom. septem millia ducenta, quot Attica mina pendet Attica grana, vncias Neapolitanas duodecim. Iidem Budæus & Stanislaus putant, hanc esse minam Atticam, ideoque eam æstimant, Budæus quidem aureis Gallicis decem, Stanislaus vero ducatis Hungaricis nouem. Commodior & vero propior æstimatio fiet, si argentum argento comparans dixeris, Libram Romanam respondere viginti quatuor, Minam vero Atticam viginti quinque, Onuphrianam vndetriginta, Neapolitanam vero hanc triginta Turoneis nostri temporis libris.

CVI.

Libra Cracouienfis pendet gr. Rom. septem millia quadringenta & quadraginta, Marcas Cracouienfes duas, vncias Cracouienfes sedecim. Potest ergo commode æstimari vna & triginta Turoneis nostri temporis libris.

CVII.

Mina Ægyptia à quibusdam etiam Attica dicitur, à Serapione Alicatica & Bafaria, ab Abensina Alanthalita, & Ægyptia. Ea pendet Hebræorum granorum decem millia ducenta, quadraginta, Atticorum nouem millia ducenta sedecim, Romanorum octo millia sexaginta quatuor, Vncias Atticas sexdecim; drachmas Atticas centum viginti octo. Paulus Ægineta. ἡ μινᾶ Ἀττικὴ ἔχει ὑγρίας 15. Cleopatra μινᾶν absolute vocat: ἡ μινᾶ ὄνομα τὰ δὲ μινᾶ ἔχει ὑγρίας 15. Δραχμὰς 8 κ ἢ χίμματα 11 π δὲ ὀβολὸς 4 ξί. Δέριμος α 8 β. κερὰ 1 π α β τ δ. χαλκὸς 5 ρ μ δ. Dioscorides Medicam vocat, ἡ μινᾶ ἔχει τὰ πλὴν ἰαλεικῶν χηρῶν ἀγρίων ὑγρίας 15. ὀλκᾶς 8 κ ἢ. Serapio, Mina Alicatica & Bafaria est vnciarum sedecim. Abensin. Mina Alanthalita & Ægyptia est vnciarum 16. Huiusmodi libra etiam nunc Lemonices vtuntur, maxime in appendendis carnibus. Sic enim accipi senas denas illorum vncias quaternas denas Parisienses effi-

cere, quod etiam alibi non vno loco in vfu esse audio. Huiusmodi libræ pretium sunt Turonicæ nostri temporis librę triginta tres & solidi duodecim.

CVIII.

Libra vel mina Babylonia pendet Hebræorum granorum nouem millia sexcenta : Atticorum octo millia sexcenta & quadraginta , Romanorum septem millia quingenta & sexaginta, vncias Babylonicas duodecim. Hoc quoque coniectura colligimus, vt Mina Babylonia fit talenti Babylonii sexagesima pars. Cæterum libra Rhotomagensis totidem Romana grana pendet, quot mina Babylonia grana Attica.

CIX.

Libra Misena & Erfurdana pendet gr. Rom. octo millia sexcenta quadraginta, vncias Misenas sedecim. Valet libras Turoneas triginta sex.

CX.

Mina Ptolomaica, quæ & Italica dicitur, pendet granorum Hebræorum vndecim millia, quingenta & viginti, Atticorum 10368. Romanorum nouem millia septuaginta duo, drachmas Atticas centum quadraginta quatuor. Diolcorides. ἡ μινὰ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν ἔχει δραχμὰς ρκδ'. πρὸς δὲ τὸ Ἀττικὸν δραχμὰς ρκη'. ὅτε Ἰταλικὴ μινὰ λίτην μίαν ἡμίσειαν, πλὴν δὲ Ἀττικὴν λι.α. το γ (lege ε) δραχμὰς δ'. Valet libras Turoneas triginta septem solidos sexdecim.

CXI.

Libra Parisiensis, qua tota fere Gallia & Argentina vtitur, pendet gr. Rom. nouem millia ducenta sexdecim, (quot Mina Ægyptia grana Attica) Marcas duas, vncias sedecim, drachmas Ἀττικὰς centum quadraginta sex cum duabus septimis. Libræ Parisienses vna & viginti pendent Romanas triginta duas. Valet hæc libra Parisina Turoneas libras duodetriginta & solidos octo. Vide supra fusius in Marca Parisiensi. Hic, si placet, ἄς ἐν παλαιῶν aliquot nostri seculi libras definiem⁹. Libra Mediodio-

diolanensis & Pedemontana pendet grana 6016. Massiliensis & Rupellana 7552. Tolofana & Auenionensis 7680. Lugdunensis octo millia, Francofordiensis 9408. Rhotomagensis 96000.

CXII.

Mina Alexandrina, quibusdam Romana & Italica dicta, pendet gr. Rom. decem millia octoginta, Hebræorum duodecim octingenta, Atticorum 11520. drachmas Atticas centum sexaginta, vncias Atticas viginti. Dioscorides: ἡ Ἀλεξανδρίνη μνᾶ ἄρχει ἰο κ', ἰσπίων ὀκτώς ρξ'. Paul. Aegineta. ἡ μνᾶ ἢ Ῥωμαϊκὴ ἰο κ'. Serapion & Abensina, atque adeo Iohannes Hurnius hanc Minā Romanā nuncupant. Mina, inquiunt, Rom. habet vncias viginti. Epiphanius. ἡ μνᾶ Ἰταλικὴ τετραράκοντα σαδύρων ὅστιν ὁ περ ἔργων κ'. λίτρας μιάς κ' διμοίρου. Galenus. ὁ βραβεφώνηται ἢ τοῖς σφει τῶ σαδύμῳ κ' μέτρων ρξά. φαπν, ὁ πόσις ὁ πῆς μνᾶς σαδύδος, ἐπίων μὲν ἐκκατάδεκα λερόντων τῶ ἔργων εἶναι πῶ μνᾶν, ἐπίων ἢ ἑκοσι. ἐπίων ἢ κ' διοειζομένων, κ' πῶ μὲν Ἀλεξανδρειωτικῶ εἰκοσι φασκύλων εἶναι ἔργων, πῶ ἢ ἄλλω ἐκκατάδεκα. Idem ex Asclepiade recensens Emplastrum Moschionis veteris Medici, λιθαργύρου μνᾶ δ. ἢ ἢ μνᾶ ὅπῃ ἴσται Ῥωμαϊκῶς ἔχει ὀκτώς ρξ'. Et mox: κατὰ τὸ φάρμακον κ' κατὰ τὸ ἐφοξῆς αὐτῶ γεγραμμένον ρξ'. Δραχμᾶς φησὶν ἔχειν πῶ μνᾶν. ἐνδηλον οὖν ὅτι πῶ Ἀλεξανδρειωτικῶ λέγεται μνᾶν ἔργων κ' ἔχουσαν. De hac Alexandrina Mina intelligenda sunt Iosephi verba Antiquit. l. 7. c. 8. cum ait: Absalonis comæ pondus fuisse ducentorum Siclorum, minarum quinque. Siclum enim sacrum intelligit siue τετράδραχμον, ut & Rabbi Ionatan, qui Siclos hos interpretatur Silhas. LXX. vero, ut sæpe alias, humana nescio qua, sed, ut vere dicam, insipientissima prudentia, veriti, ne si ducentos Siclos scripsissent, fidem apud Ethnicos non inuenirent, verterunt ἑκατὸν σίκλων. Epiphanius de hac Coma ἀσύστατα scribit: ἐκαλεῖτο ἢ ὀκλή ἢ δραχμὴ τῶ αὐτῶ σαδύμῳ τῶ σίκλῳ τῶ σαδύμῳ κ' κατὰ τὸν καιρὸν πῶ τείχα τῶ Ἀβραελάμ, ὅτε ἐνεφύετο ὀκλή κ' ἔχουσαν ρ κ ε'. σίκλων, ὁ ὅστιν ἔργων σίκλων ἐνὸς γενομένη λίτρας δύο ἡμισυ. Priora Epiphanii verba sic legenda sunt: ἐκαλεῖτο ἢ δραχμὴ ἢ ὀκλή τῶ αὐτῶ &c. Drachmam, inquit, cum legis non semper Attica intel-

ligenda est, Aliquando enim drachmæ vocabulo ciuili Hebræorum Siclus significatur. De quo ciuili Hebræorum Siclo capienda sunt Scripturæ verba, cum de Absalonis coma loquitur. Hucusque priscus aliquis auctor, à quo verba sua mutuatus est Epiphanius, quæ si vera non sunt, saltem nondum ipsa se destruunt, & vero consentanea credi possunt. Ducentos enim illos Siclos Scriptura ait intelligendos de pondere Regio. Pondus autem Regium Iosephus & Huzziel. filius censent idem esse cum sacro. At Fr. Iunius vult idem esse cum ciuili, qua in sententia fuit is, à quo priorem Periodi partem transcripsit Epiphanius. Siclum autem ciuilem aliquando drachmam nuncupari, iam supra monuimus. Quæ sequuntur ab alio quopiam auctore excerptis Epiphanius. Is cum audisset, comam Absalonis pendere duas libras & dimidiam, quod certe verum erit, si pondus Regium idem sit cum ciuili, non animaduertens id de Alexandrina mina intelligendum, & ad Iudaicam minam id perperam referens, dixit, comam Absalonis fuisse centum & viginti quinque Siclorum, Sanctuarii scilicet, quod tamen nec Hebræo nec Græco contextui conuenit. Huiusmodi pugnantes inter se sententias nullo selectu sæpe compingit Epiphanius in ratione temporum,

CXIII.

Mina Æginetica pendet Atticorum granorum duodecim millia, Romanorum decem millia & quingenta, drachmas Ægineticas centum, Atticas vero centum sexaginta sex cum besse. Pollux l. 9. c. 2. ἡ μὲν ἄς παρ' Ἀθηναίων ἐκάλουν εἶχει δραχμὰς Ἀττικὰς, ὡς καὶ τὰς τοῖς ἄλλοις τὰς ὀπρωταίας δαυαμένους πρὸς λόγον ἔχουσαν τετράντη κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ ὑπαίθετον. Sed vt Pollucis sententia sit plenior, ac vero propior, ita concipienda videtur. Quemadmodum Athenienses habent certum quoddam pondus, quod respondet centesimæ aut nonagesimæ sextæ minæ vel libræ suæ parti, quod pondus ipsi drachmam vocitant: sic & omnes aut ple-
ræque

requæ nationes habent certum aliquod pondus, quod Minæ vel libræ suæ eadē ratione respōdeat, qua drachma Attica minæ vel libræ Atticæ. Quemadmodum itidem Attica mina est sexagesima pars Attici talenti, sic & quæuis fere natio habet Minam aliquam, quæ sui talenti sit sexagesima pars. Ex hoc Canone colligimus Ægincticæ, Babylonicæ, Syriacæ minæ definitiones, quas alioqui disertis verbis expressas nusquam inuenire potuimus. Ex hoc quoque Canone colligere possumus, cur LXX. Siclum ciuilem quandoque drachmam interpretentur, nempe quia Siclus ciuilis est centesima pars Iudaicæ Minæ, quemadmodum Attica drachma minæ Atticæ. Sic & Siglus Babylonius potest analogice vocari drachma Babylonica, quia est nonagesima sexta pars Minæ vel libræ Babylonicæ; quemadmodum Attica drachma libræ Atticæ. Miliarisum vero siue duplex Siglus dici poterit eadem ratione drachma Syriaca, vel drachma Sanctuarii, quia est centesima pars Minæ Syriacæ, nonagesima vero sexta Minæ sanctuarii. Huiusmodi *ἀναλογίαν* concatenationem, & velut harmoniam, si quis diligenter obseruet, in Antiquitatis huiusce inuestigatione multa vel suppleri, vel corrigi poterunt, quæ temporum iniuria vel scriptorum incuria aut interciderunt, aut vitiosa ad nos peruenerunt.

CXIV.

Mina Iudaica ciuilis pendet Hebræorum granorum sexdecim millia, Atticorum quatuordecim millia quadringenta, Romanorum duodecim millia sexcenta, drachmas Atticas ducentas, Siclos ciuiles centum, sacros quinquaginta, vncias Roman. viginti quinque. Minæ vocabulum Hebrææ est originis, & à radice deducitur, quæ numerare significat. Iudæi recentiores hoc vocabulo multifariam vtuntur. Aliquando enim libram, aliquando Minam Atticam intelligunt, quem vocum abusum Romanis quoque familiarem fuisse testatur Galenus de Composition. Medicam. secundum general. 6.

ποῖς μὲν ἔστι ἀπὸ τῆς λίτρας ἑ. δραχμῶν τετρακισσ. ποῖς δ' ἀπὸ τῆς μνάς. Quandoq; alteram ab altera perite distinguunt, vt cum docent, in decimis dandis non licere libram pro mina exfoluere. Hoc innunt in re sacra non licere vel tantillum suffurari, & legi fraudem facere. Sic cum aiunt, virginem mereri dotem ducentarum, viduam vero centum zuzarum siue minam, tum voce minæ minam Atticam intelligunt. At in Scriptura Minæ vox neque libram Romanam, neque minam Atticam significat, sed alia duo diuersa pondera Iudæis peculiaria, quæ perspicuitatis causâ sic distinguemus, vt alteram Iudæorum minam ciuilem, alteram sacram nuncupemus. Ciuilis ergo Iudæorum Mina duas Atticas Minas pendet, quemadmodum Siclus ciuilis duas drachmas Atticas. Solon enim pondera sua ab Hebræis quidem mutuatus est, sed ratione subdupla. De hac ciuili Iudæorum Mina intelligenda sunt Scripturæ verba 1. Reg. 10. 17. vbi dicuntur Clypei Salomonis pendere tres auri minas. Idem enim 2. Chron. 9. 16. dicuntur pendere trecentos auri siclos, ciuiles scilicet. Nam, vt supra diximus, Sicli vox ἀπλῶς, & indistincte posita, vbi de auro agitur, de ciuili intelligitur. Alias semper de sacro siue tetradrachmo. Mina Iudaica valet quinquaginta Turoneas libras nostrates, siue mille solidos Turoncos.

CXV.

Mina sacra siue mina sanctuarii pendet Hebræorum granorum vndeuginti millia & ducenta, Atticorum septendecim millia ducenta octoginta, Romanorum quindecim millia ac centum viginti, drachmas Atticas ducentas quadraginta, Milliarisia siue duplices Siglos Babylonios nonaginta sex Siclos sanctuarii siue stateres Atticos sexaginta. Ezech. c. 45. ῥ. 12. Siclus viginti geras habet. Porro viginti Sicli & viginti quinque Sicli, ac quindecim Sicli Minam faciunt. Complutensis editionis Græcus contextus vitiosus est, librorum forte potius, quam

quam Interpretum culpa, & τὸ σάθμιον εἴκοσι ὀβολοῖς, πέντε σίκλοι καὶ εἴκοσι, &c. Basilienſis editio rector est, καὶ σάθμιον εἴκοσι ὀβολοῖς. Εἴκοσι σίκλοι, πέντε καὶ εἴκοσι σίκλοι, δέκα καὶ πέντε σίκλοι, μὴ ἔσαι ὑμῖν. Hic Franc. Iunius eruditissimus alioqui, magni iudicii & piæ memoriæ vir, expositionem plane peregrinam & violentam confingit, ac Iudæos nimis confidenter imperitiæ arguit, qui ex eo loco colligunt, Minam sanctuarii sexaginta Siclos sacros pendere, cum tamen Iudæorum sententiam confirmant Pagninus, Munsterus, Vatablus, Isidorus Clarius, Geneuenses interpretes, & ipse Tremellius in suo Thesauro manuscripto. Sic & Hieronymus in hunc locum. Siclus, inquit, qui Græce σαδής dicitur, viginti obolos habet. Mina vero, quæ appellatur μνά, habet Siclos sexaginta, qui faciunt obolos mille ducentos, Hebræos scilicet siue Geras. Hanc Minam ita definit Iosephus lib. 14. c. 13. ἡ δὲ μνά παρ' ἡμῖν ἔχει λίτρας δύο καὶ ἡμισίαν. Quod autem Pagninus putat, hanc Minam fuisse ciuilem siue prophanam, vt ipse loquitur, sacram vero Minam fuisse centum ac viginti Siclorum sanctuarii, id vero pugnat cum ipsis Ezechielis verbis, quibus indicat, se vt Sicli, sic & Minæ sanctuarii definitionem tradere. Mina sanctuarii valet sexaginta tres libras Turoneas nostras, siue vnum & viginti coronatos.

CXVI.

Mina Syriaca pendet Hebræorum granorum viginti, Atticorum duodeuiginti millia, Romanorum quindecim millia septingenta quinquaginta, drachmas Atticas ducentas quinquaginta, Siglos Babylonios ducentos, Miliarisia centum. Mina Syriaca valet sexaginta quinque libras Turoneas nostrates cum dodrante.

CXVII.

Talentum Syracusanum pendebat Hebræorum granorum ducenta quadraginta, Atticorum ducenta sexdecim, Romanorum centum vndenonaginta millia, drachmas Atticas ter

K

mille.

mille. Festus. Syracusanum (talentum) trium millium denariorum, hoc est, drachmarum.

CXVIII.

Talentum Rhodium, quantum coniiicio, pendebat grana Rom. ducenta octoginta duo millia ducenta & quadraginta, Cistophoros trecentos viginti, Minas Ægyptias triginta quinque. Festus. Talentum Rhodium & Cistophorum quatuor millium quingentorum (alii Codices scribunt quadringentorum) denariūm. Nos sic legimus: Talentum Rhodium est trecentorum & viginti Cistophorūm, quatuor millium quadringentorum & octoginta denariūm.

CXIX.

Talentum Atticum nouum, hoc est, à Solone, vt videtur, institutum pendebat Hebræorum granorum quadringenta & octoginta millia, Atticorum quadringenta triginta duo millia, Romanorum trecenta septuaginta octo millia; Talenta Sicula vel Attica vetera mille, Stateres Atticos mille quingentos, drachmas Atticas sexies mille, Minas Atticas sexaginta, libras Parisienses vnam & quadraginta, & vnam insuper sexagesimam quartam. Pollux. τὸ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχίλιας ἐδιδάτο δραχμὰς Ἀττικὰς, μναὶ ἑξήκοντα. Suidas absolute Talentum vocat, τάλαντον, αἷς φησὶ Διόδωρος ἐν πρῶτῳ βιβλίῳ, μναῶν ὅτιν ἔ. ἢ ὅ μναὶ δραχμῶν ς. ἢ ὅ δραχμῶν ὀβολῶν ἑξ. Demosthenes prima Philippica: χρήματα τοίνυν, ἔστι μὲν ἡ τετρακισχίλιον τοῖς στρατιωμένοις μόνον τῆ δυνάμει ταύτῃ, τάλαντα ἐννεήκοντα καὶ μικρὸν πλεον. Nempe duo, vt docet sequens explanatio. δέκα μναὶ τὰ χεῖρας τετρακίσκοντα τάλαντα. εἴκοσι εἰς τὴν ναῦν μναὶ ἑξήκοντα ἑκατὸν δὲ ἀρχαῖαι τετρακίσκοντα ἑκατὸν. ἵνα δέκα ἑκατὸν ἑξήκοντα ὁ στρατιώτης δραχμὰς αἰτηρήσειν λαμβάνῃ, τοῖς δὲ ἵππεσὶ δὲ κομισίσι ἕσαν ἑὰν τετράκοντα δραχμὰς ἑκατὸν λαμβάνῃ ἑξήκοντα, δώδεκα τάλαντα. Festus. Talentorum non vnum est genus, Atticum est sex millium denariorum. Idem Neapolitano totidem denarios tribuit. Plinius l. 35. cap. 11. Talentum Atticum

Atticum XVI. taxat Varro, hoc est, denariorum sex millibus, ut recte legit & explicat Budæus; sed ea lege, ut drachmæ denarius æquetur, non drachma denario. Sic Cicero in Oratione pro Rabirio Posthumo decem millia talentum explicat bis millies & quadringentis. A. Gellius l. 3. c. 13. Aristotelem quoque traditum est libros paucos Speusippi Philosophi post mortem eius emisse talentis Atticis tribus, ea summa fuit nummi nostri duo & septuaginta millia. Plutarchus in Antonio: Cum Curio intercessisset pro C. C. L. talentis, pater id a gre ferens domo sua expulit Antonium. Id Cicero Philippica secunda sexagies H. s. vocat. Plurima huiusmodi videre est apud Budæum magna diligentia ab ipso coaceruata. Ex quibus omnibus colligere est, Talentum Atticum proculdubio denariorum drachmalium sex millibus æstimatum. At si denarius pro pondere accipiatur, vel pro nummo Consulati, legitimum suum pondus, pretium & æstimationem obtinente, tum re vera Talentum Atticum non, nisi denariorum quinque millibus ducentis & quinquaginta erit æstimandum. Budæus ergo drachmam denario æquans Talentum Atticum æstimat sexcentis aureis. Re vera quingentis tantum æstimandus est, siue libris Turoneis nostratibus mille quingentis.

CXX.

Talentum Euboicum pendet Hebræorum granorum quingenta sexaginta millia, Atticorum quingenta & quatuor millia, Romanorum quadringenta quadraginta & vnum millia, drachmarum Atticarum septem millia, Minas Atticas vel Euboicas septuaginta. In huius Talenti definitione plurimum desudauimus, propterea quod ne veterum quidem Scriptorum nedum recentiorum vllum adhuc videre mihi licuit, in cuius verbis non, subesset aliquod librarium, aut Scriptoris error. In quibus sane relegendis

si nos ipsi hallucinamur, veniam nobis tum, opinor, non gra-
 tuatus condonabit lector, cum in indagando vero aliquandiu
 ipse laborauerit Herodotus l. 3. τὸ ὃ Βαβυλωνιον τάλαντον διώταται Εὐ-
 βοϊδας ἐβδομήκοντα μνῆας, lege, τὸ ὃ Εὐβοικὸν τάλαντον &c. Is error vel ad a-
 lia properanti Herodoto per incogitantiam excidit, vel si li-
 brario imputari potest, adeo vetus est, vt ipsi Polluci impo-
 fuerit, qui talento Babylonio tribuit ἑπτακισιλίας δραχμῶν, ἐβδομήκον-
 τα μνῆας Ἀττικῶν, quod Euboico proprie conuenit. Festus, Euboi-
 cum Talentum nummo Græco septem millium & quingen-
 torum Cistophorum est, nostro quatuor millium denariorum.
 Lege, Euboicum Talentum nummo Græco septem millium
 drachmarum, quingentorum Cistophorum est, nostro viginti
 quatuor millia D C H. S. Quæ si recte à nobis leguntur, tum Ci-
 stophorus nummus erit pendens Atticas drachmas quatuor-
 decim, vt supra statuimus. Sed correctionum nostrarum fun-
 damenta ex sequentis talenti definitione nobis stabilienda
 sunt. Euboicum ergo talentum æstimamus libris Turoneis no-
 stratibus 1837. & decem solidis.

CXXI.

Talentum Babylonium pendet Hebræorum granorum
 quingenta septuaginta sex millia, Atticorum quingenta octo-
 decim millia & quadringenta. Romanorum quadringenta
 quinquaginta tria millia & sexcenta. Minas Babylonias sexa-
 ginta, Atticas septuaginta duas, drachmas Atticas septies
 mille ducentas. Ælianus c. 22. τὸ ὃ Βαβυλωνιον τάλαντον διώταται δύο ὃ
 ἐβδομήκοντα μνῆας Ἀττικῶν. Bahal hátuc in voce Kontrinak, videtur
 hoc talentum Kontris; Minam vero Babyloniam Kontir nun-
 cupare, & vtrumque definire, sed truncis & obscurissimis ver-
 bis. Mefekes scheni kontirin cain me cain suagos kontirifin
 kontirifin sa kontirin kontirin, pheresch schmoneh mah vno-
 tel ib mah leminin schlo hua chodosch kebi schehua mukar,
 quæ videntur ita restitui & explicari posse. Singula kontrifin
 pendent

pendent sexagena kontirim, (perperā pro LX. scribitur LXI.)
 Deinde desunt hæc verba hic parēthesi inclusa (Kontir duo-
 denas vncias, vncia) oëtingēta grana sanctuarii. Quæ si ad com-
 munitia redigere velis singulis centuriis detrahenda sunt dena
 grana. Bahal haruc grana sancta vocat, quæ nos Hebraica,
 Communia vero, quæ nos Attica nuncupamus. Herodotus
 Thalia Persarum opes explicans totum Persarum Imperium
 in viginti νόμοις distribuit, quorum vltimus & amplissimus erat
 Indicus. *Ἰνδῶν δὲ πλῆθος τι πολλῶν πλείον ὄντι πάντων τῶν ἡμεῖς ἰδμεν ἀνθρώπων,*
καὶ φέρον ἀσταρίωνος πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους ἐξήκοντα καὶ τετρακόντα τάλαντα ψήγμα.
νόμοις εἰκοσὸς ὄντων. τὸ μὲν δὲ ἀργύριον τὸ Βαβυλωνίων πρὸς τὴν Εὐβοικῶν συμβαλλέ-
μονοι τάλαντον, ὡς τετρακόντα (lege, τεσσαρα) καὶ πεντακόντα καὶ ἑννακιστὶς
τάλαντα. τὸ δὲ χρυσοῦν τρεῖς καὶ δεκάσιον λογιζόμενον τὸ ψήγμα εὐείσεται ἐν Εὐ-
βοικῶν (lege, Βαβυλωνίων) τάλαντων ὀγδοήκοντα καὶ ἑξακοσίαν καὶ τετρακισχίλιον
τάτων ὧν πάντων συμπηθεμένων τὸ πλῆθος Εὐβοικῶν τάλαντα σικελέζοι εἰς τὸν
ἐπὶ θείον φέρον Δαρεῖον μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πεντακόντα, καὶ ἐξήκοντα, (lege, ὀγ-
δοήκοντα) τὸ δὲ ἐπὶ τῶν ἑλασσον ἀπείρους ἕλεζο. Hæc Herodoti verba adeo
 inuoluta sunt, adeo inter se pugnancia, vt nihil in toto hoc
 nummario negotio me diutius torserit, & vexarit, & vix ad-
 huc ipse mihi satisfacio. Dicam tamen, quid post multas va-
 riasque coniecturas tandem in mentem venerit. Primum sin-
 gulares summæ in vndeuginti νόμοις appositæ videntur pleræq;
 mendosæ vel imperfectæ. Eæ videntur omnes assurgere tan-
 tum ad septem talentorum millia septingenta & quadraginta.
 Reuera assurgebant ad nouem talentorum Babyloniorum mil-
 lia quingenta & quatuor. Quatuor enim legendum censeo,
 non quadraginta. Ea conficiunt nouem Talentorum Euboi-
 corum millia septingenta septuaginta quinque. Argentum au-
 tem, inquit Herodotus, Babylonico, aurum Euboico pondere
 pendebatur, nempe in iis prouinciis, quæ argentum simul &
 aurum pendebant, quales erant forsitan omnes aut plerique
 priores vndeuginti νόμοι. Licet Herodotus maioris tantum
 K 3 summæ,

summæ, nempe argentæ, rationem habuerit. Atque hæc forte causa est, cur ἀνακεφαλαίωσι discrepet ab epilogismo singularium summarum, quia videlicet in vltima illa collectione suppleuit id, quod in particularibus summis omiserat. Aurum Indicum erat trecentorum & sexaginta talentorum, quot scilicet diebus constabat annus Asiaticus. Ea summa per tredecim multiplicata conficit præcise quater mille sexcenta & octoginta talenta, Babylonia non Euboica.

Babylonia igitur hæc talenta conficiebant Euboicorum talentorum quatuor millia octingenta & tredecim. Hæc summa cum superiori coniuncta conficit Euboicorum talentorum quatuordecim millia quingenta octoginta octo. Sed illa octo Talenta excurrentia apponere non dignatus est Herodotus: τὸ δ' ἐπὶ τούτων, inquit, ἔλαστον ἀπίεις ἢ λέγω. Sed vt omnia complectamur, Darius ex toto suo Imperio non plura colligebat, quam septendecim Atticorum Talentorum millia & duodeuiginti. Id quomodo fieri potuerit, quomodo intelligendum videatur, alias fortasse dicemus, si D E V S dederit.

Cæterum hoc Talento Euboico utebantur templi Delphici Hierophantæ, vt colligi potest ex epilogismo Diodori Siculi ad annum V. C. 407. ὅπῃ Ἀρχόντῳ Θεμιστοκλέως. τεῖτῳ ὁ φαύλλῳ ἀδελφῷ ὀνομαρχῷ στρατηγῷ ἐκ ὀλίγα τῶν ἀναθημάτων κατέκοψεν εἰς τὰς τῶν ξένων μετοφορείας. τὰς γὰρ ἀνατεθείσας ὑπὸ Κερσίῳ τῷ Λιδῶν βασιλέως χρυσῆς πλίθους ὅσους ἢ ἢ διπλάνας κατέκοψεν εἰς νόμισμα. ριάλας δ' χρυσῆς τὴν ξειθιναίης καὶ λέοντα χρυσῶν, καὶ γυνήκα λ'. ταλάων χρυσῶν σιδυδὸν ἀγόνων τῶν πάντων, ὅσες τὸ πᾶν κατακοπὴν τὸ χρυσίον εἰς ἀργυρίων λόβον ἀναγμένον τῶν χρημάτων εἰς εἴκοσι τάλαντα τετραμυρία. Primum leonem illum aureum fuisse δεκάταλαντος constat, cum à Cræso missus est, postquam autem templum conflagrauit, liquefacto auro leo pendeat tantum ἑβδομονήμιστάλαντον, teste Herodoto, hoc est, sex talenta cum semisse. Diodorus tamen ita agit, ac si nihil auri deperiisset, quod excusari, & cum

& cum ratione conuenire potest, Quantum enim leoni de-
 cefferat, tantum vasi accesserat. Aurum enim igne non consu-
 mitur. Præterea Diodorus ita agit, ac si centum & viginti la-
 teres donasset Cræsus singulos binum talentum. Re vera tre-
 decim tantum & centum lateres donauit binum Talentum,
 quatuor vero *ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ τετὰ ἡμιτάλαντα ἕκαστον ἔλκοντα. τὰ δ' ἄλλα*
ἡμιπλίδια, ἁπλῶ χρυσοῦ σαδμόν διτάλαντα. Colliguntur Talenta non
 ducenta quadraginta, vt putat Diodorus, sed ducenta trigin-
 ta sex, Phialæ autem, mulier & leo pendebant simul quadra-
 ginta duo talenta. Confurgunt ducenta & duodecoginta
 auri talenta Euboica, ac proinde trecenta viginti quatuor At-
 tica, quæ ratione sesquiduodecupla conficiunt argenti talenta
 Attica quatuor millia & quinquaginta. Illa vero quinquaginta
 omisit Diodorus, tum quia rotundato numero contentus
 fuit, tum ob detrimentum aliquod, quod in huiusmodi nu-
 mismatum percussionibus vitari non potest. Plutarchus in A-
 lexandro ait, Sufis inuenta *πεντακισμύεια* talenta. Arrianus vero
πεντακισμύεια. Dicamus re vera inuenta circiter Babyloniorum
 quadraginta Atticorum duodequinginta millia. Talen-
 tum igitur Babylonium valet mille octingentas & nona-
 ginta libras Turoneas nostrates, vel aureos sexcentos & tri-
 ginta.

CXXII.

Talentum Ægyptium pendet gran. Roman. quadringenta
 octoginta tria millia, octingenta & quadraginta, drachma-
 rum Atticarum septem millia sexcenta & octoginta, Minas
 Ægyptias sexaginta, libras Romanas octoginta, Parisienses
 quinquaginta duas & semissem. Plinius l. 33. cap. 3. Talentum
 Ægyptium octoginta pondo capere, tradit Varro. Hoc talen-
 tum quidam vocant talentum Atticum maius. Linius Decadis
 IV. lib. VIII. Argenti probi Attica talenta XII. millia intra
 duode-

duodecim annos pensionibus æquis. Talentum ne minus pondus LXXX. Romanis ponderibus pendat. Pseudopriscianus. Liuius, inquit, ostendit, magnum talentum Atticum habere octoginta libras &c. quæ subiunguntur, sunt & inepta & *αίσιστα*. Sed hoc saltem agnoscimus, auctorem illum legisse Attica talenta, vt habent tum excusitum M s. s. Codices Liuiani, non autem Euboica, vt legendum censet Budæus libro tertio sui Assis. Talentum Ægyptium valet bis mille & sexdecim libras Turoneas nostrates.

CXXIII.

Talentum Ægineticum pendet Hebræorum granorum octingenta, Atticorum septingenta & viginti, Romanorum sexcenta & triginta millia; drachmarum Atticarum decem, Ægineticarum sex millia, Minas Atticas centum, Ægineticas sexaginta. Pollux. τὸ πάλαιον λίγναϊον δυνάται μυρίας δραχμῶν Ἀττικῶν ἢ ἑκατὸν μινῶν Ἀττικῶν. Valet ergo libras Turoneas nostrates bis mille quintas.

CXXIV.

Talentum Hebræorum pendet Hebræorum grana nonaginta sexaginta, Atticorum octingenta sexaginta quatuor, Romanorum septingenta quinquaginta sex millia, Siclorum sanctuarii siue librarum Turonearum tria millia, drachmarum Atticarum duodecim millia, Ciuiles Hebræorum minas sexaginta, sacras quinquaginta, Atticas centum & viginti, libras Parisienses octoginta & semunciam, Romanas centum viginti quinque. Huius talenti definitio colligitur ex Exod. c. 38. v. 28. Rabbi David Kimchi ait, talentum esse duplex, commune quidem siue prophanum, aut ciuile sexaginta *λίτρων*. Sacrum vero centum & viginti *λίτρων*, vbi *λίτρας* vocabulo minam Atticam intelligit. Prius ergo talentum illud est Atticum, posteriorius Hebræorum proprium, Epiphanius Hebræum talentum indistincte & simpliciter talentum vocat. *τάλαντόν ἐστι τὸ ὑπερβάλλον πᾶν*

πᾶν σαθρόμενον μέτεσιν, κατὰ τὴν ληισμὸν (recte Agricola ληισμὸν legit) ἔκε λιτρῶν ὑπάρχει. De hoc quoque Talento Vitruvius loquitur, cum ait l. 10. c. 31. Habebat pondus talentum quatuor millium, quod fit quadringenta & octoginta millia pondo. Nam ut libræ, sic & Pondo vocem pro Mina Attica sæpe sumi diximus. Sic cum Dionysius Halicarnassæus ait, Assem quidem fuisse βάρη λιτρῶν, Assium vero duo millia efficere sedecim talenta æris, de hoc Hebræorum talento loquatur, necesse est. Plurimum vero fallitur Blasius Vigenerus, cum putat, hoc talentum esse commune, siue prophanum Hebræorum talentum, sacrum vero fuisse isto duplo maius. Nam Exodi verba c. 30. satis indicant, Mosen ut de Siclo, sic de Talento Sanctuarii loqui. Deinde æquem obsecro inueniet, qui dicat, vllum Hebræorum talentum fuisse ducentorum quinquaginta pondo? Iosephus autem Antiquit. l. 3. c. 10. de candelabro aureo loquens, cum ait, Talentum Hebræorum pendere minas centum, Babylonias minas intelligit. Festus idem pondus Alexandrino talento tribuit, nempe duodecim millia denariorum, hoc est, drachmarum. Pendebat ergo Talentum Alexandrinum septuaginta quinque minas Alexandrinas.

CXXV.

Talentum Syriacum pendebat Hebræorum granorum duodecies centena, Atticorum decies centena & octoginta, Romanorum nongenta sexaginta quinque millia, drachmarum Atticarum quindecim millia: Minas Syriacas sexaginta; Atticas centum & quinquaginta. Pollux, τὸ ἢ Σύρων τάλαντον χιλίας καὶ πεντακοσίας ἡδὲ ἑξακτὸ δραχμῶν. Valebat igitur libras Turo-neas nostrates quater mille & viginti.

L

LIBER

LIBER SECVNDVS

DENVMNIS
AVREIS.

I.

Anglici Aurei & Belgici Alberti & Isabellæ Eugeniz claræ nomina præferentes pendent denarios aurificum duos, gran. Roman. duodequinquaginta, & commutantur solidis Turonicis quinquaginta, Regalibus Hispanicis decem. Ex vncia Parisiensi feriuntur Alberti duodecim. Ex Misena vndecim cum quadrante. Angli autem suum aureum quinque Scheltingis commutant.

II.

Rhenani aurei pendent drachmam Fernelianam, siue gr. Rom. sexaginta. Itaque ex Besse Miseno constantur Rhenani septuaginta duo.

III.

Aurei Italicici pendent gr. Rom. sexaginta duo, vt & coronati Gallorum. Itaque Onuphrianæ vnciz si duo grana adieceris, conficies septem huiusmodi aureos. At ex eadem vncia feriuntur octo Iulii, Pauli &c. Aureus vero Italicus commutatur vt plurimum vndecim Iuliis cum semisse, ratione scilicet decupla. Eadem ratione, nempe circiter decupla centum sestertios pendent grana Romana mille octingenta, Panninius æstimat aureis Italicis tribus. Veneti Italicum aureum vulgò suis libellis octo commutant, hoc est, solidis nostratibus quatuor & quinquaginta. Romani suum aureum duodecim Iuliis æstimant. Il legitima æstimatione valent tantum decem Castiliæ Regales cum duabus septimis. Budæi tempore coronati nostri

nostri edicto Regio aestimabantur solidis Turoneis triginta quinque. Sed vulgo commutabantur solidis duodequadraginta. Aestimationem hanc si velis ad Turonicos nostri temporis solidos reducere, dicendum, coronatum edicto Ludouici XII. aestimatum Turonicis nostri temporis solidis sexaginta, commutatum vero solidis sexaginta quinque.

IV.

Solati Gallorum aurei, & Hispanorum Philippici, quos Castiliae Pistoletos vocant, pendent Atticam drachmam praecise, hoc est, gran. Roman. sexaginta tria. Itaque ex vncia Attica conficiuntur octo, vt recte notauit Ioannes Hurnius, ex Babylonia decem &c. Sed quia Argyrocopii Mancipes iubentur praeponderantes aureos cudere; ideo ita ab illis instituitur ratio, ac si vno grano grauiores essent, & Regalem Hispanorum pondere aequarent, vt ex vncia Parisiensi conficiantur nouem huiusmodi aurei. Et sane Budaeus ita suas rationes instituit, ac si solati penderent praecise gr. Rom. 64. Nam cum putet, Talentum Atticum pendere gr. Rom. 432000. quot re vera pendet grana Attica: Singula, inquit, talenta auri non minus senis milibus septingentis & quinquagintis solatis nostris valuerunt. Itaque ratione duodecupla commutandi sunt hi aurei Regalib. duodecim, quod plerunq; fit. Rursus si censeantur pendere tm̄ sexaginta tria grana, vt re vera proprie pendent, & commutentur quadrantib. aurei quatuor, ac insuper solidis Turonicis tributum obseruabitur eadem ratio duodecupla. Quod si aureum tributum Francicis & duobus solidis commutent, tum tredecuplam rationem obseruabis. Atqui edicto Regio supra quadrantes quatuor, aut Francicos tres, vnus insuper solidus taxatur, vsus vero iam obtinuit, vt terni atque adeo quaterni solidi adiiciantur. Budaei tempore Solati edicto Regio aestimabantur solidis Turonicis triginta sex cum semisse; commutabantur vero solidis quadraginta, hoc est, aestimabantur edicto Regio

Turonicis nostri temporis solidis sexaginta duobus, & septem fere denariolis; commutabantur vero solidis fere duodeseptuaginta. Henricus II. Anno 1561. æstimauit solatos aureos solidis quinquaginta; Carolus IX. Anno 1572. solidis quinquaginta quatuor. Henricus III. solidis sexaginta, Henricus IV. solidis sexaginta quinque, & tamen nunc commutantur solidis duodeseptuaginta. Hodie Itali coronatos nostros cum solatis aureis plerunque confundunt, atque adeo Gallicos aureos minoris æstimant quam Castiliæ Pistoletos: Gallicos aureos Veneti libellis suis octo cum semisse commutant, quod eodem fere recidit, ac si aureum nostrum quinquaginta septem solidis nostratibus cum triente æstimarent. Duplicem vero Castiliæ Pistoletum septendecim suis libellis & semisse commutant, hoc est, solidis nostratibus centum & duodeuiginti.

V.

Ducati Turcici, Veneti, Hispanici, pendent grana sexaginta quinque, Hungarici, vt vult Agricola, grano vno grauiores sunt. Sed qui passim conspiciuntur, eiusdem sunt ponderis cum Turcicis, nempe granorum LXV. & eiusdem pretii esse solent. Sed etiam si LXVI. grana pendere censeantur, cum sæpe commutentur septem dimidiis Francicis, tamé pro singulis auri granis plus quam quaterna & dena argenti grana dantur. Eandem fere rationem obseruabis, si consideres, reliquos ducatos non nisi LXV. grana pendere, & tamen quatuordecim Regalibus commutari. Itali vero cum ducatum quatuordecim Iulis commutant, ne duodecuplam quidem rationem plene obseruant. Budæi tempore Ducati edictali æstimatione triginta solidis Parisinis siue Turonicis triginta sex cum semisse taxabantur; hoc est, Turonicis nostri temporis solidis sexaginta quatuor, quanti vero à negotiatoribus æstimaretur, Budæus non exprimit.

VI. Du-

VI.

Ducati Hungarici, Polonici grano vno grauiores sunt Hispanicis, vt modo fufius explicauimus.

VII.

Veteres Gallorum aurei Caroli octauī, Ludouicī vndecimī, ac præcedentium denarii Consularis pondus æquabant, hoc est, pendebant gr. Rom. septuaginta duo, & vltimo Regis edito taxati sunt solidis duodecoginta.

VIII.

Solidus Romanorum aureus sextulæ pondus æquabat, & pendebat Attica grana nonaginta sex, Romana octoginta quatuor. Horum præcipuus vsus fuit sub Imp̄p. Christianis vsque ad Phocæ tempora. Budæus lib. 5. sui Astis; Vidimus, inquit, Constantini Magni, Iuliani, Magnentii & aliorum recentiorum solidos, sed in omnibus, quos expendimus, ita imminutum pondus erat, vt seni & semis non plane vnciam æquarent, septeni excederent. Vnum etiam Iustiniani vidimus, sed ne is quidem iam dictis grauior erat. Hæc Budæus, quibus verbis satis innuit, nummos illos sextulæ Romanæ respondisse, etiam si aliter sentiat Budæus, propterea quod putat, sextulæ Romanæ tribuenda grana Romana nonaginta sex. Ego quoque appendi nummum aureum hoc elogium præferentem, D. N. CONSTANS. Is pendebat gr. Rom. circiter octoginta tria, vt pote vsu & attritu vno grano leuior factus. Verum etiam si septeni solidi vncia nostrate siue Parisiensi aliquanto, nempe granis duodecim, grauiores sint; tamen qui vnciam auri debebat, is iubebatur septem eiusmodi solidos expendere. Vnciam hic Parisiensem intelligo, quæ non in Gallia tantum, sed & in Italia celeberrima est, quam Budæus putat esse veterem vnciam Romanam & Atticam, & re vera sub Imp̄p. Christianis incipiebat in vsu esse, ideo videlicet instituta, vt octo denarios penderet, quemadmodum vetus Romana & Attica pendebat

octo drachmas Atticas. Hoc modo intelligenda esse credo Valentiniani verba C. Th. l. i. de Ponderatorib. Si quis solidos auri cocti appendere voluerit, septem solidos quaternorum scrupulorum nostris vultibus figuratos appendat, pro singulis vnciis, quatuordecim pro duabus &c. Agricola hinc colligit, aureos Valentiniani denarii pondus æquasse. Sed obstat Zonaras, qui docet, aureos ante Phocam nunquam fuisse sextula leuiores. Superest igitur, vt hæc non prisca sit Attica & Romana, sed noua vncia, quæ nunc passim reliquarum omnium vnciarum est celeberrima. Tum autem Imperatores nihilominus vsurpabant prisca[m] libram, quæ pendeat vncias nouas siue nostrates decem cum semisse. Itaque Cod. Th. l. i. de Susceptoribus Valentinianus iubet, vt libram auri inferat in massa, qui septuaginta duos solidos soluere tenetur, & Cod. Iust. l. 10. de Susceptoribus. Quotiescunque certa solidorum summa pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos auri massa feratur accepta. Zonaras l. 3. de Phoca loquens: *ὡς ἢ πρὸς τοῖς ἄλλοις, αἰτ, καὶ χημάτιον ἥτων ὡς ἔοικε, μέχρι γὰρ ἐκείνου πάντος νομισματίου ἐξήγην σαθρὸν ἔλκοντιον.* (hoc est, ante Phocam sextulares erant aurei, sextula nunquam leuiores) *ἐκεῖνον γὰρ τίτηρον ἐπένησε, κοιλώσας αὐτὸ κατὰ τὸν σαθρὸν, καὶ τὰς μὲν εἰσπράξεις, δεκάτην βαρυτέραν, τὰς δὲ δόσεις καὶ πάντα τὰ ἀναλώματα δεκάτην κεκολοβομένην ἐπέποιηται.* Cedrenus. *ἠλάττωσε ἢ καὶ τὸ νόμισμα τὸ λεγόμενον τεταρτηρὸν ὀπινόμα. Διπλὴν δὲ τὸ νόμισμα ἐκτοσε γεροντόν ἢ μὲν εἰσπράξεις ἢ δὲ δημοσίαν φόρον τὸ βαρυτέρον ἀπέηται. ἐν δὲ ταῖς ἐξόδοις τὸ μικρόν ἐσκορπίζετο.* Franciscus Hotomannus Iurisconsultus eruditissimus censet, Nicephorum solidi quidem pondus retinuisse, pretium auxisse; sed contra pondus imminuisse, pretium auxisse, disertè testantur Zonara & Cedreni verba. Sextulares autem aureos vsque ad Phocam perdurasse, patet etiam ex Isidoro, qui sub Mauritio, quem impie iugulauit Phocas, florebat. Is Originum libr. X V l. capit. 24. Solidus, inquit,

quit, nuncupatur, quia nihil illi deesse videtur. Solidum enim Antiqui integrum dicebant & totum. Ipse quoque nomisma vocatur, pro eo quod nominibus Principum effigiebusq; signetur. Ab initio vero vnum nomisma vnus argenteus erat. Hoc enim ab Assyriis coepit. Dicunt enim Iudæi, quod Abraham in terram Chananæam primus hanc aduexerit formam. Solidus apud Latinos alio nomine sextula dicitur, quod iis sex vncia compleatur. Hæc Isidorus parum iudiciose multa congerens, solens suo more; sed hoc saltem docens, ex prisca Romana & Attica vncia sex aureos feriri. Reliqua sic fere aptari possunt, vt dicas, olim Numismatis siue ἀργυρίῳ vocibus ἀπλῶς & indistincte sumptis intelligebatur, non sexta, sed dimidia pars vnciæ, nempe Siclus Sanctuarii, cuius vsum ideo primus Abraham ex Assyria in Chananæam inuexisse creditur, quia Siclorum & ἀργυρίῳ prima mentio in Abrahami Historia legitur. Nunc autem, vbi nomisma solidus vel χρυσός absolute dicitur, neque dimidia, neque quarta, sed sexta pars vnciæ intelligitur. Hæc esse videtur Isidori mens.

IX.

Angelotus est aureus Anglorum nummus, pendens grana Romana nonagiata sex, quot solidus grana Attica. Itaque vt ex vncia Attica & prisca Romana feriebantur sex solidi: sic ex vncia noua Romana siue Parisiensi feriuntur Angeloti sex. Æstimatur autem Angelotus vltimo Regis edicto solidis Turonicis centum, siue libris Turonicis quinque. Ab ipsis vero Anglis decem Chelinis æstimatur.

X.

Imperiales aurei pendent Romana grana centum.

XI.

Aurei Attici, Hebraici, Persici, quos Daricos vt plurimum nuncu-

nuncupabant Persæ, tum plerique Græcorum & Tracum aurei, atque adeo Romanorum à Neronis temporibus ad Constantinum vsque, didrachmales erant, & Hebræorum ciuili Siculo, Græcorum vero stateri Corinthio respondebant, hoc est, pendebant grana Romana centum viginti sex; Attica centum quadraginta quatuor; Hebræa centum & sexaginta. Itaque recte Agricola, cum ait, Daricum pendere tantundem atque Hungaricus, & sexaginta insuper momenta. Is enim Hungarico, vt diximus, tribuit grana sexaginta sex. Dicebatur autem ἀπλῶς aureus, χρυσῆς, νόμισμα, Zahab, denar, & drachma. Pollux l. 4. c. 24. ὁ ἢ χρυσῆς, σατήρ, δύο εἶχε δραχμὰς. Idem l. 9. c. 2. οἱ μὲν Δαρεικοὶ ἐμαλωῶτο σατήρες, οἱ ἢ Φιλίππειοι, οἱ ἢ Ἀλεξάνδρειοι πάντες ὄντες. εἰ μὲν χρυσῆς εἰποῖς περσοκύνεται ὁ σατήρ. εἰ δὲ σατήρ εἰποῖς ἢ πάντως ὁ χρυσῆς Ἀλεξανδρείδης ἢ ἢ Ἀρχίση ἢ ἡμιχρυσῆς λέγεται. Pretium vero si spectes, denaria quidem ratione commutabatur Atticus drachmis viginti. Suidas: λέγεται ἑνὲς διωάδης τὸν Δαρεικὸν δραχμὰς ἀργεῖν εἰκοσι, ὡς πέντε Δαρεικὸς διωάδης μὲν. At sesquiduodenaria ratione valebat drachmas Atticas viginti quinque. Zonaras tomo 11. πρὸς Ρωμαίους αἱ πέντε ἢ εἰκοσι δραχμὰι χρυσῆν νόμισμα ἐν, πρὸς ἢ τοῖς Ἕλλησιν εἰκοσι δραχμῶν, ὡς Δίων φησὶν τὸ χρυσοῦ ἀλλάττεται νόμισμα. Hic manifesta est verborum traiectio, sic restituenda: πρὸς Ρωμαίους αἱ πέντε ἢ εἰκοσι δραχμὰι χρυσοῦ νόμισμα ἐν, ὡς Δίων φησὶν, πρὸς ἢ τοῖς Ἕλλησιν εἰκοσι δραχμῶν τὸ χρυσοῦ ἀλλάττεται νόμισμα. hoc est, Romani Imperatores scilicet post Neronem aureum suum viginti quinque drachmis æstimabant. At Græci aureum eiusdem quidem ponderis, sed non eiusdem indicaturæ, & minus probum viginti tantum drachmis commutabant. Græcos enim aurum suum decuplo tantum pluris æstimasse, quam argentum, testatur Pollux l. 9. c. 2. τὸ ἢ χρυσίον ὅπ' ἢ ἀργεῖν ἢ δεκάπλάσιον σοφῶς ἀνπερ πῆς Μεγάνδρου πρὸς καταθήκης μάθη. Hesych. ΧΡΥΣΟΥΣ Πολέμαρχος φησὶ διωάδης τὸν χρυσοῦ πρὸς τοῖς Ἀττικοῖς δραχμὰς δύο. πλὴν ἢ χρυσῆ δραχμῶν νόμισμα ἢ ἀργεῖν δραχμὰς δέκα. Μιᾶς ἢ (legendum, μὲν ἢ) λέγεται τὸς πέντε χρυσῆς. hoc est, Drachma aurea valet argenteas drachmas

drachmas decem, sed aureus didrachmalis esse, ideoque Mina argenti quinque aureis aestimari solet. Alias vero idem *δραχμὴ χρυσίου*, ἄλλη νομισματῶν εἰς ἀργυρίων λόγον διδράχμων δὴνα. drachmam hic intellige quam Iudaicam diximus, quæ Siclo civili respondet. Sic denar Talmudicum, vbi de argento agitur, solet Zuzæ siue drachmæ Atticæ respondere: vbi autem de auro agitur, Siclum civilem æquat. Sic ergo Iudæi in Baua media. Denarius argenteus est vicesima quinta pars denarii aurei. Itaque 2. Reg. 5. 5. vocem Zahab Rabbi Ionatan vertit denarium aureum.

Similem homonymiam videas in eadem voce Zahab, nam Zahab *κρείως χρυσῶν* significat didrachmalem scilicet aureum. Aliquando tamen Zehub pro drachma Attica argentea sumitur; vt supra ex R. Schelomone monuimus. Dio, quem Zonaras laudat, sic lib. LV. *χρυσῶν*, inquit, ἃ δὴ καὶ ἐπὶ τὸ νόμισμα τὸ πᾶς πέντη καὶ εἴκοσι δραχμᾶς διωάμενον κατὰ τὸ ὀπιζάειον ὀνομάζω. καὶ ἃ δὴ τῶν ἑλλήνων τινες, ἂν τὰ βιβλία ὄντι τῶν Ἀπικίξιν ἀναγιγνώσκωμεν, ἕτως αὐτὸ ἐκάλουν.

Hinc est, quod pro centum sestertiis aureum dicant Historici, & vicissim. Suetonius Othone. Quoties Cæna Principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat. Tacitus Historiarum libro primo, Quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuidebat. Idem lib. XI. de Aduocatorum præmiis agens, hæc haud ita frustra dicta ratus (Princeps Claudius) capiendis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur. Vlpianus Digestorum lib. 50. tit. 13. l. 1. de extraordinariis cognitionibus. Licita quantitas intelligitur pro singulis causis vsque ad centum aureos. Aureos intellige, quales Vlpiani, non quales Iustiniani temporibus cudebantur. Didymus in eo libro, qui Prisciano adscribitur, τὰ ἢ χίλια σισέρπα ποιεῖ δρακόνια πενήκοντα δινάρια ἀργυρῶν, δέκα ἢ χρυσῶν, ἅπτες καὶ μίλλη νόμμος φασί. Centum ergo Sestertii

M Impe-

Imperiales, vel viginti quinque denarii drachmales duobus solatis aureis Gallicis commode possunt æstimari, quanquam Onuphrius Panninius totidem denarios aut HS. centum ternis scutis, vt ipse loquitur, hoc est, aureis Italicis æstimat. Budæus vero viginti denarios aut octoginta sestertios requirit in binos coronatos. Aureos autem Hebræorum didrachmales fuisse, iam supra in ciuili Iudæorum mina monuimus ex 1. Reg. 17. 10. & 2. Chron. 9. 16. Cæterum Antonius Piso, cum ait, habere se nummum aureum Alexandræum pendentem drachmas Atticas duas, & aliquanto plus; alibi vero drachmas duas & obolos duos, vel tresellos duos, & duodeuiginti grana, per drachmas Atticas intellige Fernelianas: per tresellos & drachmas absolute dictas intellige drachmas Onuphrianas, & obolos itidem Onuphrianos. Omnino enim Alexandræus ille pendet grana centum viginti sex. Iudæi in Baua media, cum aiunt, centum Mahas Astiram efficere, tum sic intellige, centum geras argenteas denaria ratione staterem Corinthium aureum pretio æquare. Q. Curtius lib. VII. memorat, apud Sogdianos fuisse quandam ἡλιβαλον petram, in quam confugerant Barbari non pauci, cum rogaret Alexander, vt fidem potius quam vires Macedonum experiri mallent, illudentes Barbari rogarunt vicissim, num etiam alas haberent Macedones? Itaq; indignatus Alexander censuit præmiorum magnitudine inuitandos suos ad tam arduum opus. Seligit ergo ex toto suo exercitu trecentos iuuenes leuitate corporum & animorum ardore præstantes, tum post cohortationem tanto facinore dignam tandem addit Alexander. Præmium erit ei, qui primus verticē occupauerit, talenta X. vno minus accipiet, qui proximus ei venerit, eadem ad X. hæc seruabitur ratio (legendum vtrobique XII.) certum habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quam voluntatem. Arrianus lib. 4. id referens: *ἐνθα δὲ ἐκέρχθη Ἀλέξανδρος τῶ μὲν πρώτῳ ἀναβάτην δώδεκα τάλαντα εἶναι τὸ γέρας; δευτέρῳ ἢ ἐπι*
τὸτα

τὴν τὰ δὲ τετρακτῶν, καὶ τείρω τὰ ἐφεξῆς, ὥστε εἶναι τῶν τετρακτῶν ἀναβάντι τριακοσίους δαρεικὸς τὸ γέρας. Vides Arrianum pro talento trecentos darios scribere, quod intelligi potest vel de talento Attico, si denariam rationem sequaris, vel de Babylonio, si duodenariam.

XII.

Nobiles Hentici nummi sunt aurei Gallis peculiare, Hentricorum nostrorum nomina præferentes, qui pendent grana Rom. centum triginta, & ultimo Regis edicto taxantur solidis Turonicis centum triginta quinque, siue libris Turonicis sex cum dodrante. Antonius Piso testatur, vidisse se Philippeum huius nummi pondus duobus circiter granis superantem.

XIII.

Romanorum aureus sub primis Cæsaribus aliquando pendeat gr. Rom. centum quadraginta. Antonius Piso testatur, in Lotharingia sua multos effossos nummos aureos, sed ex auro minus probato, qui Iani bicipitis hinc, inde equi effigiem insculptam haberent, & binos grossos penderent minus quatuor granis. Quia vero rudi opere & pingui Minerua confecti erant, ideo dubitatur à priscis Hetruscis, an à Gothis sculpti fuerint. Sed videtur, id posse ad artificis potius imperitiam aut fraudem, quam ad sæculi barbariem referri posse.

XIV.

Nobiles Anglorum Rosati, Milleresii Lusitanici, & Romanorum aurei plerique, quales sub primis Cæsaribus, & paulo ante libertatem oppressam fiebant, pendent denarios Consulares siue grossos nostrates duos, hoc est, gran. Rom. centum quadraginta quatuor, & Rosati quidem ultimo Regis edicto septem Turonicis libris & semisse, siue centum quinquaginta Turonicis solidis æstimantur. Ab ipsis vero Anglis quindecim Chelinis commutantur veteres, recentiores vero Rosati quatuordecim tantum Chelinis. Milleresii autem ultimo Regis edicto sex libris Turonicis & solidis duodeuiginti, siue soli-

dis in vniuersum centum & duodequadraginta taxantur. Budæus testatur, se multos appendisse nummos aureos sub primis illis Cæsaribus cufos, qui duos nostrates grossos penderent. Idem affirmarunt mihi multi aurifices. Sic & Agricola ait, Consulares aureos pendere duplicem Hungaricum & grana duodecim.

XV.

Primi Romanorum aurei, quantum quidem credimus, sub Coss. cufi, pendebant grana Rom. centum octoginta, quot noster aurei quadrans. Secundo vero grana centum quinquaginta septem cum semisse, vt & Miliarisia siue ἀργύρα. Colligimus id ex loco Plinii corruptissimo, & ab eruditissimis quibusq; viris varie vexato, cuius hæc videtur esse mens. Plinius ergo L. 33. c. 3. Aureus, inquit, nummus post annum LXII. (Hottomannus XII. legit) percussus est, quam argent. ita vt scrupulum valeret sestertius vicenis, quod efficit in libras ratione sestertiorum, qui tunc erant, sestertios D C C C C. (lege, IVMDCCCCCLX) post hæc placuit XL M. signari ex auri libris, paulatimque Principes imminuere pondus, minutissime vero ad XLVM. locus est insignis, sed qui luce plurimum indigeat. Liceat igitur nobis quoque coniecturas proferre nostras. Plinius quæ scribit, plerumque non tam ex sua sententia scribit, quam ab aliis dicta transcribit. Nunquam enim legebat, quin exciperet, vt de illo testatur alter Plinius in Epistolis. Plinius ergo hæc excerpfit ab aliquo, qui sub Cæsaribus quidem vixit, sed tamen ipso Plinio paulo antiquior erat. Hoc primum. Præterea notandum, hic per libram intelligi Minam Atticam. Plinii tempore nummus aureus erat præcisè didrachmalis. Itaque tum scrupulus siue *ῥοδύμνα* erat sexta pars aurei. Hinc fit, vt cuiusuis aurei sextantem scrupulum vocet. Plinius analogice, quemadmodum centesimam cuiusuis minæ partem drachmam appellari posse, censet Pollux.

Primum

Primum igitur ex Attica Mina cudi cœperunt triginta quinque aurei pendentes centena & octuagena grana. Horum aureorum scrupulus, hoc est, sextans pendebat grana Romana triginta. Valebat vero ratione duodenaria sestertios, qui tunc erant, hoc est, sestertios Consulares viginti. Huiusmodi, inquam, aurei præcise triginta quinque feriebantur ex Attica Mina, ex libra Romana triginta tres & aliquantulo plus, sed additamentum illud neglexit Plinius. Si ergo sextans aurei sestertios vicanos valebat, aureus ipse centenos & vicanos sestertios, triginta tres aurei huiusmodi quatuor millia & non-gentos sexaginta HS. valebunt.

Secundo ex Attica Mina cudi cœperunt aurei quadraginta, miliarisii pondus æquantés, hoc est, pendentes grana Romana centum quinquaginta septem & semissem. De his aureis intelligendum id, quod Cœnalis ait, se vidisse Consulares aureos, qui penderent solatos aureos Gallicos duos cum semisse.

Appendi & ego nummum aureum pendentem grana centū duodequingenta, sed inscriptionis maxima pars ita exesa erat, ut facile appareret, multis granis iusto leuiorem esse. Reliqua, quæ apparebant, hæc erant: CÆSARES, AVGVSTIF. & ab altera parte: DIVI F. PATER PATRIÆ.

Tertio confici cœperunt ex libra Romana aurei quadraginta duo præcise, vel ex Attica Mina aurei quadraginta tres cum dodrante. Hi duos denarios Romanos, siue grossos nostrates pendebant. Sed hoc per incuriam omisit Plinius alio properans, tum etiam quod eiusdem propemodum ordinis, ponderis & pretii esse censebantur cum iis, quos postea describit.

Quarto igitur cœperunt ex Attica Mina confici præcise quadraginta quinque aurei pendentes centena & quadragena grana.

M 3

Quinto

Quinto nihil ad subductionis facilitatem expeditius visum, quam si cum Græcis, Hebræis, Persis, &c. conficerentur ex Attica mina præcise aurei quinquaginta, ex libra vero Romana aurei duodequingua. Atque hi sunt didrachmales aurei, qui iam Plinii tempore in vsu erant, ac fuerunt vsque ad Imp. Christianos.

XVI.

Suprema, nummus est aureus ab Anglis ita dictus, quod eo maius numisma nullum habeant, pendetque duos Angelotos, grana Romana centum nonaginta duo, & commutatur viginti Chelinis, siue decem Turonicis libris, hoc ipsi vocant libram Sterlinam.

XVII.

Talentum Siculum & Atticum vetus pendet grana duodecoginta & trecenta, ac proinde si argenteum sit, valebit viginti quatuor Sestertios Imperiales, siue sex denarios drachmales, vt à Polluce æstimatur. At si aureum sit, pendebit tres aureos Atticos didrachmales. Veteres ergo Græci, cum de auro loquebantur, & Talentum indistincte memorabant, hoc talentum sæpe intelligebant. Pollux. ἡδυνάτο τὸ χρυσίον τάλαντον τρεῖς χρυσούς Ἀττικὰς, τὸ δ' ἀργυρεῖν ἐξήκοντα μνᾶς Ἀττικὰς. Etymologus. τάλαντον κατὰ τὸς παλαιὺς χρυσὸς εἶχε τρεῖς. δύο δὲ φιλήμων ὁ Κωμικός:

--- δύο εἰ λάβοι

τάλαντα, χρυσὸς ἐξέχον ἀποίσι τι.

εἰς τὸ λεξικὸν τῆς Ἰλιάδος.

Ἐπλαπύρος τείποδας, δέκα δ' χρυσοῖο τάλαντα. Cætera sunt interuersa, τὰ νῦν, inquit, ἐξακισίλια λεγόμενα παρ' Ἀθηναίους. δισφύρος δ' νοεῖ τι. ἢ γὰρ βεγκύπ ὡς τὰ τοῖς ἀρχαίοις &c. lego, δισφύρος δ' νοεῖ τι. Ἐστὶ τὰ νῦν ἐξακισίλια λεγόμενα παρ' Ἀθηναίους. ἢ δὲ βεγκύπ ὡς τὰ τοῖς ἀρχαίοις. καὶ ὁ ποιητὴς δῆλον ἡμῖν φησὶ τοῖς ἀποίσι ἐν τῷ ἐπιταφίῳ Παιδείου λέγων τῷ δ' πέταρτῳ ἔθηκε δύο χρυσοῖο τάλαντα. εἰς γὰρ ὡς τὰ τάλαντα τῶν ἑλλήνων, εἰς βεγκύπ τὸ τάλαντον φησὶ ἐν παρ' αὐτοῖς, ὡς ὁ Δίφιλος ἐν ἀργυρεῖῳ βεγκύπ τάλαντον λέγει. lege, λέγει γὰρ ὡς τὰ τάλαντα τῶν ἑλλήνων, ὅθεν βεγκύπ τάλαντον φησὶ παρ' αὐτοῖς, ὡς ὁ Δίφιλος βεγκύπ τάλαντον φησὶ.

φισι. Homeri verba, quæ citat Etymologus, habentur Iliados & In ea Eusthatius, τὰ δὲ δύο, inquit, τάλαντα ἔχουσι σμικρότη ποσὸν ὑποβάλλουσι νοῖν τὸ τάλαντον. εἶγε ἢ μόνον ἵππου ἔπιδότῃρα πέντε ὀποδῆς ἔστιν. ἀλλὰ καὶ ἔπιδότῃρα λέβητος, ὅς τῳ τρίτῳ κείται. ἦτο καὶ ἐν ὀδυσσεύῃ, ἢ μίγα πρὸ τάλαντον, εἶδα ἱμάτια καὶ χιτῶνας καὶ δέκα λεία τάλαντα χρυσῶ ἐν Κιβωτῶν κείμενα δεξαπαυῖς μία μόνη ἐπὶ τῶν νῆα ἄρει. De hoc Talento vix dubito quin intelligenda sint Ctesia verba Sardanapali rogum ita describentis. ἑπεξέλαστο δὲ οἴκημα δοκοῖς μεγάλαις τὰ καὶ παρειαῖς. ἔπειτα ἐν Κύκλῳ περὶ Ἰθικῆ πολλὰ ξύλα καὶ παρεια. ἄσε μὴ εἶναι ἕξοδον. ἐν ταῖς περὶ Ἰθικῆ μὲν χρυσίου μυριάδας χιλίας ἀργυρίου δὲ μυρίας μυριάδας τάλαντων, καὶ ἱμάτια, καὶ πορφύρας καὶ σολὰς πανδοκίας. ἔπειτα ὑφάματα ἐκείλθε τῶν πνεσάν, καὶ ἐκαστὸ πέντε καὶ δέκα ἡμέρας. οἱ δὲ ἐθαύμαζον ὄρωντες τὸν κάπνον, καὶ ἐδόκουν αὐτὸν θυσιᾶς ἐπιτελεῖν. τῶν τὰ ἢ μόνον ἡδίστου οἱ δὲ ἄνθρωποι. **Qu**anquam potest vox τάλαντων adiectitia esse, vt Græco more subintelligatur Attica drachma, Ita non superat hæc summa viginti milliones auri. **Q**uod si vox τάλαντων non est adiectitia, & de hoc Attico talento intelligenda sunt hæc verba, tum sextuplo maior fiet summa.

XVIII.

Lusitanicus, vel, vt vulgo dicimus, Portugalicus nummus est aureus Lusitanis peculiaris, pendens vnciam Parisiensem siue gr. Rom. quingenta septuaginta sex.

Budæi tempore Parisiensis auri vncia sedecim Francicis æstimabatur. Sic enim, ait, hoc tempore ea fere est auri ad argentum analogia, quæ duodecim ad vnum, paulo tamen minor. Si quidem vncia auri edicto Regio sedecim Francicis & quadrante taxata sit, & argenti viginti solidis cum semisse. Hæc Budæus. Perfecta autem analogia siue ratio duodenaria postularret, vt vncia argenti monetæ Hispanicæ viginti septem solidis æstimaretur & semisse, Auri vncia sedecim Francicis & semisse, Marca argenti Francicis vndecim, Auri Francicis centum triginta duobus. Argenti vero vascularii vncia triginta solidis, auri duodeviginti Francicis, Marca argenti vascularii duodecim libris, auri centum quadraginta quatuor. Hac ratione

rione

tione octo auri grana quinque Turonicis Budæi solidis æstimarentur. Hoc modo Coronatus Gallorum aureus pendens grana sexaginta duo æstimandus erit Turonicis Budæi solidis duodequadraginta cum dodrante. Et re vera commutabatur tum solidis duodequadraginta, licet à Rege triginta quinque tantum solidis æstimaretur.

XIX.

Talentum Hebræorum numismaticum est nummus aureus pendens Hebræa grana præcise sex millia, Attica quinque millia quadringenta, Romana 4725. Hæc definitio coniecturis potius quam vlla certa demonstratione nititur. Quænam tamen sint coniecturarum nostrarum firmamenta, paucis est aperiendum. Primum, Stanislaus vnicuique nationi innumera propemodum Siclorum, minarum, talentorumque genera tribuit, millesimas puta, quingentesimas, centesimas cuiusvis talenti partes, totidem noua talenta esse vult. Sed hoc est scriptis antiquorum non lucem afferre, sed Cimmerias offundere tenebras, & inexplicabiles labyrinthos sibi data opera fabricari, ex quibus expedire se nemo queat. At certe potuit vna & eadem natio, si non centuplex, saltem duplex Talentum habuisse, quod ita commode distingui potest, vt alterum numismaticum dicamus, alterum Stathmicum, quod maius istud sit ponderis, non nummi vocabulum.

Rurfus Pollux docet, cuius talento respondere minam aliquam analogicam, cuius Minæ drachmam itidem aliquam. Huius talenti mina erit Siglus Babylonius, Siglii Babylonici Minæ vicem gerentis drachma erit λεπθόν siue granum Hebraicum. Apud Hesychium in voce Κοδράντης duæ sunt definitiones corruptæ, sed ita vt altera ex altera corrigi possit, Κοδράντης, inquit, ἢ πᾶν ἢ τὸ τρίτον τῆς φύλλεως, ἢ λεπθόν, (restituendum ex seq. definitione ἢ λεπθὰ δύο) τὸ ἢ λεπθόν ἐξακισχιλίων τετράγισ, ὃ ὄτι νόμισμα ἔν, ἢ κόκκοις (lego

(lego χρ(οῖ) τρεῖς, τὸ ὃ τάλανον, (Stathmicum scilicet. prius illud leuius erat νόμισμα, vt vocat Hesychius) λίτραι ἐχλὸν εἰκοσίπεντε. ὃ ὃ Κοδραντῆς νομισματα τεῖα, (legendum videtur, τὸ ὃ νόμισμα, hoc est, numismaticum illud talentum) κοδράνται τειχίλιοι ὃ ὃ ἔχασθ' κοδραντῆς ἰδ' τέταρτον τῆς φόλλεως. Idem paulo post: κοδραντῆς τὸ πᾶν ἢ λεπτὰ δύο, τὸ ὃ λεπτὸν ἑξακιχλιοσῶν τάλανον. Restituendum ex antecedenti definitione ἑξακιχλιοσῶν τάλαντον. Hesychii mens hæc est, κοδραντῆς quadrans vel est cuiuslibet rei quarta pars, vel peculiariter quarta pars Phollis, atque hic est vltimus, id est, minimus quadrans monetarius, vel est quarta pars assis valens λεπτὰ vel Hebræa grana duo, ac proinde ter millesima pars Talenti Numismatici, quod pendet λεπτὰ vel Hebræa grana sexies mille, ac proinde si argenteum sit, valebit ratione tesquiduodenaria tres aureos, siue Atticos siue Hebræos, hoc est, didrachmales. Samuelis 2. c. 12. v. 30. Dauid dicitur Hammonitarum Regi detractam coronam Talentum auri pendentem, & gemmis exquisitissimis ornatam, suo capiti imposuisse. Si de Stathmico, hoc est, maiore Hebræorum talento id intelligas, tum Regis capiti onus impones, quod tu humeris ferre vix possis, nempe octoginta libras Parisienses, & eo amplius. At hoc est baiuli non Regis onus, πανοπλίας certe non coronæ pondus. Siquidem Alcimus Epirota vir robustissimus, vel hoc maxime nomine censetur, quod armis duûm talentum pondere grauibus solus vteretur, cum aliis vnus talenti pondus plus satis onerosum videretur. Plutarchi in Demetrio id testantis verba sunt: τὸν ὃ ἔπειρον, Thoracem validissimum gestabat, ἄλκιμον ἠπειρώτης ἀνὴρ πολυμηκώτατον, ἢ ἢ (μὴ ἀπὸ καὶ ἱνωμαλωτάτον, ὅς μόνον ἔχρηστο διπλασίην πανοπλίαν, ἢ ἢ ἄλλων χρωμένων τάλαντα). α.

Coronæ igitur quodnam erit conuenientius pondus, quam circiter decem vnciarum. Appianus de bellis ciuilib. libr. 2. de Cæsaris triumpho loquens: χημάλα ὃ ἐν τοῖς θεοτάμοις φάσι προσενεχθῆναι μυριάδας ἑξ καὶ ἡμισὺ τάλαντων, καὶ σιφάνες δύο καὶ εἴκοσι, καὶ διχίλιοις ὀππ' τοῖς ὀκλα-

N

κοσίους

κοσίαις ἀπὸ χρυσῆ ἑλκοῖας εἰς δισημείας καὶ δέκα, καὶ τεσσαρεσς, καὶ πλεγκοσίας λί-
 τρας &c. Hic τὸ ἑλκοντας non ad pondus referendum censeo, sed
 ad pretium, πρὸς ἀργυρίῳ λόγον ἀναζόμενον ratione duodenaria. Vna-
 quæque igitur corona valebat septenas argenti libras, & ali-
 quanto plus, pendebat vero septenas auri vncias. Liuius l. 34.
 in Triumpho Quintii Flamini, coronæ aureæ dona Ciuita-
 tum translatae centum quatuordecim. In Scipionis Asiatici
 triumpho numerat idem coronas aureas ducentas triginta
 quatuor, quarum pondus erat denarium aut duodenarum vn-
 ciarum. Idem l. 39. Manlius in triumpho suo tulit coronas au-
 reas ducentas duodecim pondo, hoc est, quæ duodenas qui-
 dem libras argenti valebant, denas vero auri vncias pendebant.
 Corona Caroli IX. Francorum Regis pendebat vncias Parisi-
 enses duodecim. Corona vero Carolæ à Marka Illustrissimæ
 Principis non ita pridem defunctæ quatuor tantum Parisien-
 ses vncias, quemadmodum mihi retulit aurifex, qui vtramque
 appendisse se dicebat. Eupolemus apud Eusebium præpara-
 tionis Euangelicæ lib. IX. τὸ ὅσμιπαν χρυσίον τὸ εἰς ἴσος δύο σίκλους καὶ ἴσον να-
 ῖν, Salomonis scilicet, κατὰ χρυσὸν εἶναι τάλαντα μυριάδων ἑξ. εἰς δὲ ἴσος ἡ-
 λος, καὶ τὴν ἀλλήλων κατὰ σίκλῳ ἀργυρίῳ τάλαντα χίλια δρακονία τετράκοντα δύο. χαλ-
 κῶ δὲ εἰς τὸς κίονας καὶ ἴσον αὐτῶν καὶ τὸν τάλαντα μυριάδων τετράκοντα πενήκοντα. Απο-
 πέμψαι δὲ τὸν Σολομῶνα, καὶ ἴσος Αἴγυπτιος καὶ φοίνικας ἐπίστους εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐκείτων
 χρυσῆς σίκλους δόντα δέκα. quotannis sc. τὸ δὲ τάλαντον εἶναι σίκλον, lege,
 σίκλων ἢ vel μ'. Quibus verbis indicatur totum Dauidis thesau-
 rum à Salomone exhaustum ad perficiendam templi substru-
 ctionem. Sed hic notanda duo. Primum, talenti voce, vbi de
 auro agitur, intelligi numismaticum; in cæteris Stathmicum.
 Secundo, centum millia Talentum auri, & centum myriadas
 talentum argenti, de quibus 1. Chron. 22. 14. & decem talen-
 tum argenti millia, de quibus 1. Chron. 29. 7. de Talento mi-
 nore ab Eupolemo accepta, reliqua vero omnia de Talento
 maiore. Postremo pro tribus millibus talentum auri, de quibus
 1. Chron.

I. Chron. 29. 4. Eupolemus legit triginta millia; iam aurum à Dauide donatum templo impositum vult Eupolemus, vt & totum argentum, tum a Dauide, tum à Principibus donatum. Aurum vero à Principibus donatum in operarum mercedem abiit. Dauid dedit primo centum millia auri talenta minora, scilicet I. Chron. 22. 14. dein triginta, vt putat Eupolemus, auri millia talenta maiora. Hæc duo simul compinge, conficietur quadragies sexies centena millia talentum minorum. Anni octo fere templo extruendo consumpti sunt, erant in opere centum quinquaginta peregrinorum millia; his quotannis dabantur Sicli deni maiores aurei, siue quadrageni aurei Gallici in mercedem & alimenta. Totidem donati sunt singulis cum discederent, ita colliguntur veluti nouem anni, sed ad numeri rotundationem decem annos sumamus. Ita quisque centenos sanctuarii siclos acceperit, ea summa centum quinquaginta millibus hominum distributa conficit centies quinquagies centena millia Siclorum Sanctuarii, hoc est, quinque millia Talentum auri, quot à Principibus donati sunt templi. Argenti hæc esse poterit distributio. Dauid dedit primo decies centena millia talentum argenti, minorum scilicet, Principes dederant decem millia itidem minora, vt putasse videtur Eupolemus, tum Dauid septem millia maiora; colliguntur in vniuersum 23732. talenta argenti. Æris autem talenta octodecim millia à Principibus donata sunt, quorum etiam rationem habuit Eupolemus. Æris autem talenta quot à Dauide donata sint, & à Salomone impensa, nec Eupolemus, neque Scriptura commemorat. Potest tamen etiam sic fieri distributio horum quinque millium talentum auri, quæ à Principibus donata sunt, vt dicamus viginti continuos annos, quibus templum & Regia domus extructa est, quotannis singulis denos auri Siclos ciuiles distributos. Argenti quoque si lubet, mille tantum & ducenta triginta duo in templum collata sunt, reliquum in

domus impensas abierit. Denique non video, quomodo veri speciem induere possit, quod ait Eupolemus de quadragies sex centenis talentum auri millibus, nisi centum millia talentum auri vicenorum Siclorum singula censeantur, quibus accumulatur pro tribus triginta talentum auri millia.

Plinius l. 33. c. 3. præter alia equidem miror, Pop. Romanum victis gentibus in tributo semper argentum imperitasse, non aureum, sicut Carthaginicum Annibale victæ argenti pondus annua in quinquaginta annos, auri nihil. Nec potest videri mundi penuria id venisse. Nam Midas & Cræsus in infinitum possederant. Iam Cyrus deuiçta Asia pondus XXXIII. millia inuenerat, præter vasa aurea, aurumque factum, & in eo folia, platanumque ac vitem. Qua victoria argenti quingenta millia Talentorum reportauerat, & craterem Semiramidis, cuius pondus XV. Talenta colligebat. Hæc Plinius. Cuius quæstioni primum illud Aufonianum respondere licet;

Auri summus honos: auri pretium tamen est æs.

Multo magis argentum. Si quis Talentum argenti debet, potest id tam auro, quam argento exoluere, sed *περὶ ἀργυρίων λόγον* omnia referebant, vt passim loquitur Diodorus. Itaque miraculum in eo mihi nullum videtur. Iam quod Plinius ait, craterem Semiramidis fuisse quindecim Talentorum, id intelligendum de magno cratere, quem Semiramis Ioui dedicauit. Erant enim tres Semiramidis crateres magnitudine insignes, quorum alter quindecim, reliqui duo simul quindecim quoque Talenta Attica pendebant. Eos sic describit Diodorus libr. 2. *Ἐπιπέχον δὲ καὶ περὶ τρεῖς χρυσοὶ τρεῖς, ὧν ὁ μὲν Ἐ Διὸς εἴλεκε τάλαντα Βαβυλωνίαι* (minora scilicet, licet forte ne Diodorus quidem id animaduuerterit) *χίλια καὶ ὀξέκοσια τρεῖς ἢ ἄλλων ἐκότερον ἑξακόσια.* Maior Iouis siue Semiramidis crater pendebat Babylonia vel Hebræa talenta numismatica mille ducenta, teste Diodoro, Attica vero Stathmica quindecim, teste Plinio. Ergo Talentum numismaticum
Baby-

Babylonium, vt & Hebraeum est octogesima pars talenti Attici Stathmici. Iam ex ipsis Diodori verbis quis non colligat, hæc auri talenta fuisse numismatica, non Stathmica, hoc est, talentis maioribus & Stathmicis longe leuiora. Nam ibidem Diodorus ait, Ioui à Semiramide structam imaginem mille talentum auri. Imago Rheæ eiusdem erat ponderis & metalli. Adstabant Rheæ bini leones, totidemque serpentes tricentum argenti Talentum. Et tamen eos vocat *ὑπερμεγέθεις: ἐπὶ δὲ τῶν ἀντίων αὐτῆς εἰσήκεισαν λέοντες δύο καὶ πλησίον ὄφεις ὑπερμεγέθεις ἀργυρεῖ, τεράκοντα ταλάντων ἕκαστος ἔχων τὸ βάρος*. Qui fit, vt Rheæ pendat auri talenta mille, ipsius vero serpens *ὑπερμεγέθεις* triginta tantum argenti talenta? Nempe quia illa auri talenta mille sunt numismatica, Stathmicis tantum Babylonicis quidem decem cum quinque duodecimis; Atticis vero duodecim & semis respondentia. Argenti vero talenta sunt Stathmica; siue Attica, siue potius Babylonica. Itaque *ὑπερμεγέθων* illorum serpentum siue draconum quisque Rheæ simulacro triplo fere grauior erat, Rheæ vero simulacrum serpētis simulacro quadruplo pretiosius. Vel, quod idem est, vnicum Rheæ simulacrum tantundem valebat, atque ambo illi serpentes & ambo leones simul, etiam si fingamus, leonum imagines eiusdem ponderis fuisse cum serpentum simulacris.

F I N I S

Errata in vocibus propter festinationem commissa
sic corrigenda.

Fol. 4. lin. 31. pro $\lambda\upsilon\mu\acute{\alpha}\nu$ lege $\lambda\epsilon\mu\acute{\alpha}\nu$. fol. 7. lin. 8. pro pandere lege pen-
dere. fol. 8. lin. 17. pro $\Sigma\acute{\alpha}\rho\kappa\iota\varsigma$ lege $\Sigma\acute{\alpha}\rho\kappa\iota\varsigma$. ibid. lin. 19. & 20. pro Obolos lege
Obolos & obolus. fol. 9. lin. 32. pro Siligna lege Siliqua. fol. 10. lin. 22. pro
Vanninius lege Panninius. fol. 12. lin. 2. pro Silignam lege Siliquam. ibid.
lin. 3. pro Siligna lege Siliqua. fol. 13. lin. 29. pro Thondion lege Pondion.
fol. 24. lin. 8. lege scriptulum. ibid. lin. 12. lege siliquas.

DE MENSU- RIS

LIBRI TRES.

- I. De mensuris linearum, quibus interualla metimur.
- II. De mensuris capacitatis, quibus tum arida, tum liquida corpora metimur.
- III. Miscellanea, in quibus multæ quæstiones tractantur ad rem nummariam pertinentes.

Opus absolutum cum multis tabulis.

AUTHORE

IACOBO CAPELLO.

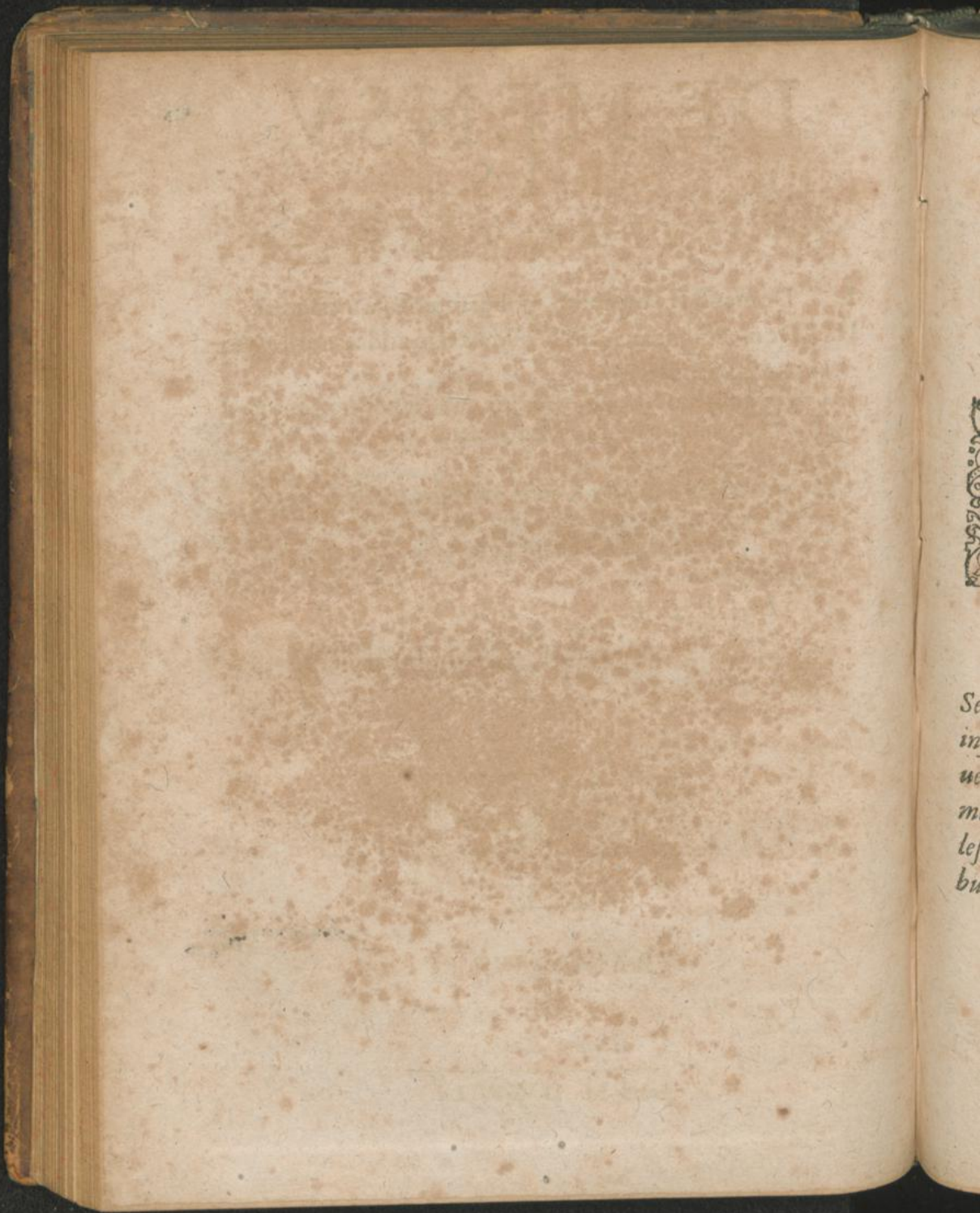

FRANCOFVRTI

*Typis VVolfgangi Richteri, sumptibus viduæ
Leuini Hulsi.*

Anno M. D C V I I.

Amstelredamum

...

Se
in
we
m
lej
bn

LECTORI.

Superiore anno, amice Lector, me in scio, & inopinante prodierunt in lucem duo libelli nostri de Ponderibus & Nummis, quos non erat animus emittere, nisi coniunctos cum iis, quos de Mensuris scripsimus, quia hæc inter se connexa sunt, & alterius

Altera poscit opem res, ac coniurat amicè.

Sed quia res ita contigit, age, nunc saltem fidem liberemus, & institutum opus expleamus. Tu, benigne Lector, siue serum, siue precocem hunc fructum, & multis partibus adhuc informem partum hilari vultu excipe, Deum orans, ut olim adulescere, & Reip. literaria inservire possit. Vale. Sedani, Idibus Ianuariis. cl. l. c. VII.

A 2 MEN-

MENSURÆ INTER- VALLORVM.

I. Granum.	XX. Porca.
II. Digitus.	XXI. Plethrum.
III. Pollex.	XXII. Candetum.
IV. Palmus.	XXIII. Actus.
V. Orthodorum.	XXIV. Iugerum.
VI. Spithama.	XXV. Morgen.
VII. Pygon.	XXVI. Faneca.
VIII. Cubitus.	XXVII. Arependum.
IX. Gressus.	XXVIII. Hæredium.
X. Brachium.	XXIX. Stadium.
XI. Vlna.	XXX. Mil minus.
XII. Passus.	XXXI. Milliare.
XIII. Orguia, Tosia.	XXXII. Mil maius.
XIV. Canna.	XXXIII. Leuſ Gallica.
XV. Stadalis.	XXXIV. ca ^t Toletana.
XVI. Decmpeda.	XXXV. Parasanga.
XVII. Rhuthen.	XXXVI. Schoenus.
XVIII. Pertica.	XXXVII. Stathmus.
XIX. Clima	XXXVIII. Gradus.

DE

DE MENSURIS
INTERVAL-
LORVM.

P R Æ F A T I O.

MENSURARVM alia sunt, quibus rerum diuersis
eis sitarum inter se distantias, alia quibus ipsa corpora
tum arida, tum liquida metimur. Illa Intervallorum, haec
cubicarum mensurarum dici possunt. Cum autem, si non re &
tempore, saltem ratione & ordine prior sit linea superfi-
cie, superficies corpore; methodi ratio postulat, ut prius
de iis mensuris agamus, quibus linearum longitudines, aut distantias,
aut etiam *ἐπιπέδων ἐπιφανείων* amplitudinem metimur, tum ad cubicas
corporum siue liquidorum, siue aridorum mensuras veniamus. Quin &
ut punctum linearum, linea superficiei, superficies corporis est principium:
sic & mensurarum cubicarum à linealibus originem duxerunt. Cum enim, ver-
bi gratia, Romani amphoram, Parisienses Semimedimnum, Athenienses
Ceranium, ex suo quisque pede construxerunt, necesse est prius, consti-
tutum habuerint pedis sui modum, quam ex eo quadrantal conficere
potuerint. Neque dubium est, quin pleraque nationes in mensuris suis
definiendis eandem rationem secuta sint. Quapropter nos aliquando
velut à posteriori argumentantes linealium mensurarum modum à cu-
bicarum amplitudine indagauimus. Sed altera methodus, quae velut à
priori, & à causis ad effecta progreditur, disciplina tradenda est conuen-
tior. Et ut in ponderibus & nummis à minimis granis ad libras & talen-
ta progressi sumus, ita & hic à minimis longitudinibus initium duce-
mus. Sed in ponderibus & nummis explicandis, multorum urbium tum
vetera, tum recentiora pondera, ac nummos referre non piguit. Hic
sufficere nobis visum est, si in Gallia Lutetiam, in Italia Romam, in Hi-
spania Toletum, in Germania Heidelbergam seligeremus, quarum men-
suras cubicas, quae hodie sunt in usu, recenseremus, ut eas inter se, & cum
veteribus facile quibus comparare possit. Sed antequam ad rem ipsam
venio, libet hic de hominum proceritate pauca praefari. Est enim pes me-
surarum omnium norma. Rursus cuiusuis corporis humani *συμμέτρον*,
A 3 pes

pes censerī solet sextans. Omnino igitur id primo loco considerandum occurrit, fuerintne maiorum corpora nostris proceriora, ac proinde pes nostro longior. Et quidem si Poetas audimus, corpora nostra à pri- scis immane quantum discrepant. Perpetui enim sunt in lugubribus se- nescens & defeciscentis æui lamentationibus, siue animi dotes, morum sanctitatem, ingenii acumen, &c. siue corporum amplitudinem & robur consideres. Horatius:

*Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem virtuosiorē.*

Hinc illæ fabulæ de quatuor sæculis, aureo, argenteo, æneo & ferreo, quæ proculdubio conflictæ sunt ad imitationem statuæ illius, de qua Nabuchodonosor somniasse se prædicat apud Danielem. Quæcunque enim Prophetarum oracula in Poëtarum manus inciderunt, ea ipsi suis figmentis ita interpolarunt, ac deturparunt, ut vix ulla primigeniæ il- lius & sacrosanctæ veritatis lineamenta agnoscere liceat. Quin & Ora- toribus ipsis nullus est campus, in quo frequentius exspatiantur, quam in præteritorum sæculorum admiratione, suorum vero temporum de- ploratione. Quin & illos ipsos senes, qui, quid ante se gestum sit, nesci- unt, (quos Cicero ait semper esse pueros,) hos, inquam; bis pueros senes videas esse laudatores temporis acti se puero, ut eleganter notat Hora- tius. Et ut de corpore potissimum agam, suam sententiam his verbis ex- primit Homerus Iliados 1. de Diomede loquens.

*ὁ δὲ χερμαδιὸν λάβε χερεῖ
τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ δὲ δὴν ἄνδρα φέροισεν.
ἄιοι νῦν βροτοὶ εἰς ὃν μιν ῥέει πάλλε καὶ οἶον.*

Etsi autem Eustathius notet: ἔνα μίθον ἀναλλήθροτον μὲν, καὶ εἰς τὸ παντι- λὲς ἀδυσόπευτον, οἰκείον δὲ ὄμιλος πηγεῖα τοῦ κτηνῆ; tamen frigidum id Virgi- lio visum est, si duplo tantum proceriores, aut robustiores sui seculi ho- minibus Heroas illos fingeret. Itaque quum triplo, quadruplo longi- us à temporibus Troianis abesset, quam Homerus; ideo putavit hy- perbolicam illam αὐξήσιν sibi quadruplo sextuplo augendam. Sic ergo Æneidos XII. de Ænea loquens:

—Saxum (inquit) circumspicit ingens,
Saxum antiquum ingens, campo qui forte iacebat
Limes agro positus, litem ut discerneret aruis,
Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,

Qualia

INTERVALLORVM.

7

*Qualia nunc hominum producit corpora tellus,
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem.*

Itaque Iuuenal. Satyra XV. Lapidēs (inquit) corripiant Teutyritæ.

— *Nec hunc lapidem, quali seu Turnus & Ajax,*

Aut quo Tydides percussit pondere dextram

AENEÆ, sed quem valeant emittere dextra

Illis dissimiles, & nostro tempore nata.

Nam genus hoc viuo iam decrefcebat Homero,

Terra malos homines nunc educat atque pusillos.

Neque vero Poetæ soli ita senserunt. Plinius lib. VII. cap. XVI. *Inquinatum suo cuique dimidiā esse staturā (vel statuere) mensuram in plenum aucto mortaliū generi, minorem in dies fieri propemodum obseruatur: rarosq; patribus proceriores, consumentē vbertatem seminum exustione, in cuius vires nunc vergat æuum.* Et paulo post: *Iam vero ante annos prope mille vates ille Homerus non cessauit minora corpora mortaliū, quam prisca, conqueri.* Itaque Solinus id pro confesso & comperto habens, ita exclamat: *Quis iam aucto isto non minor suis parentibus nascitur? Quæ quidem omnia eo lubentius produximus, cum agnouimus eadem iam olim in mentem venisse D. Augustino, & Ludouico Viui in cap. IX. lib. XV. de Ciuitate Dei, quo D. Augustinus has Homeri, Virgilio, Plinioque sententias non quasi poetica figmenta deridet, sed quasi verissimas laudat, & suo suffragio confirmat.* Contra operæ pretium est audire, quid magnus ille Iulius magni Iosephi Scaligeri pater scripserit de Samogithiis populis inter Prussiam & Liouoniam sitis. *Hi, inquit, procera staturæ maxima ex parte cum sint, tamen quasi per vices, tum proceros, tum pene nanos generant. Haud absimile ingenium arboribus aliquibus apud nos quadam tertio anno fructum ferunt, quasi materia semel exhausta tanquam succidant reponit reliquias natura, tum quod in Nano abiurauerat, dependet in magnitudine insigniore.* Hæc summus ille Scaliger. Huiusmodi vicissitudinis speciem aliquam, licet non ita manifestam, in cæteris quoq; nationibus à natura obseruari non est à vero alienum. In vniuersum tamen fieri non potest, quin aliquid veri subsit in iis querimoniis, quas veluti tacito nationum & seculorum omnium consensu videmus in ore omnium, nempe

— *Omnia sunt*

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Quod si non præceps in exitium natura ruit, certe sensim, & quasi sine sensu in senectutem vergit, & ipso senio quodammodo defeciscit humanum genus. Homines, inquam, non cælum, non tellus, non bruta vel plantæ. Quamquam eo ipso nomine, quod homines eis *χρῆγον ἀεσκόμισιν*, etiam ἀλογῶν, & terrena *κλίσις* hominis causa creata, hominis quoque causa

causa creata hominis quoque culpa τῆ ματαιότητι ὑπὲρ τὴν γῆν, ὑπὲρ ἐκείνου, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα. ἢ γὰρ ἀπὸ κατὰ φύσιν ἀλλοιωτικῆς τῆς ἀποκάλυψιν τοῦ ὕδατος τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται, ἐπὶ ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀεὶ βίαν τῆς ἀδόξης τοῦ τέκνονος τοῦ Θεοῦ, quæ diuina Apostoli verba non parum ad rem facere videntur. Nam etiam si eo præcipue spectent, quod sub lunaria omnia sunt in perpetuo generationis & corruptionis fluxu, καὶ πάντα θνητὰ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γενόμενα φέρονται, τὰς ἀλλοιωτικὰς ἀμυδρὰς καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς, vt copiose & præclare docet Plutarchus in aureo suo libello περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς, tamen etiam hanc subsidentis, & collabescentis æui caducam & cariosam vetustatem subinuenire videtur Apostolus. Vt ita credam perluadet res ipsa, quam in manibus habeo. Cum enim aliquot populorum pedes inter se compararem, animaduerti, Toletanum pedem breuiorem esse Heidelbergico, Heidelbergicum Hetrusco, Hetruscum vetere Romano, illum Attico, Atticum Gallico, Gallicum Ægyptiaco &c. cuius differentiarum non prodigiōse quidem, sed manifestæ tamen, & non contemnendæ, non alia mihi occurrit ratio potior, quam quod quo antiquior quisque pes eo & longior est.

Et Ægyptiacum quidem pedem Attico, Atticum Romano antiquiorem esse, non est quod miretur quisquam. Gallicum vero Romano vel Attico antiquiorem esse, nihil necesse est. Sufficit, dum eiusdem fere sit antiquitatis. Olim enim Italis & Græcis Galli proceriores erant. Nunc discrimen istud non apparet, quia tum Italarum, tum Gallorum plerique à Germanis & Cimbris orti sunt. In Germania quoque nunc omnia ἀρχαῖα τέρατα nationum colluue mixta sunt, olim non ita. Si Tacito credimus: Ipse, inquit, eorum opinionibus accedo, qui Germania populos nullis aliarum nationum connubiis infectos, propriam & synseram, & tantum sui similem gentem exstitisse arbitrantur. Vnde habitus quoque corporum quanquam in tanto hominum numero, idem omnibus, truces & carulei oculi, rutile coma, magna corpora, & tantum ad impetum valida. Si Taciti tempore Germani omnes, certe ὡς ἐπὶ τὸ πολλὸν, Italis proceriores erant, qui sit, vt nunc pes, quo videntur, breuior sit eo, quo tum utebantur Romani? Non video, qui possit alia ratio conuenientior assignari ea, quam statuimus, nempe quia tum Germanorum corpora proceriora erant, quam nunc sunt. Et tamen tunc homines non erant multo viuaciores quam hodie. Nam nunc quoque non multo pauciores octuagenarios, aut centenarios homines videmus, quam tunc videbant Romani. Quanto igitur æquius est, vt credamus tunc saltem vel maxime imminutam corporum humanorum proceritatem & robur, cum imminui cœpit hominis longæuitas. Id vero

Moylis

INTERVALLORVM.

Moyſis demum & Abrahami, maxime vero inde à Noachi temporibus cœpit. Si ergo pes ille, quo Hebræi Moyſis tempore utebantur, ſit æqualis ei cubito, quo nunc Toletani vtuntur, neque mirum nec ἀτοπον videri debet, ſi Noachi tempore pes erat æqualis ei cubito, quo Babylonii Moyſis tempore, aut etiam aliquanto ante Moyſen utebantur. Cum ergo ex aliquot Scripturæ locis colligamus, fuiſſe apud Hebræos tres cubitos, quorum maximus minimo ſit duplo maior, quid obſtat, quo minus credamus, homines Adami & Noachi temporibus, vt decuplo μακροβιότης, ita ſaltem duplo proceriores fuiſſe, quam eſſe cœperint inde à temporibus Moyſis? Quemadmodum ergo in ſcholis vulgo dici ſolet, μηδὲν ἀρτυλλόμενον, omni parte falſum eſſe: ita non ſine ratione dici poſſe videtur, illa ipſa Poetarum hyperbolica figmenta eſſe veritatis inuolucra, cuius obſcura ad nos veſtigia peruenerint. Hæc eo fuſius enarrare libuit, tum quia hæc, qualiacunque ſunt, adhuc in Democriti puteo latere videntur, neque facile cuius perſuaderi poterunt, tum quia videmus viros non contemnendos, quibus ridiculum videtur, ſi quis dicat, homines nunc vel vno pede, aut etiam palmo, breuioreſ eſſe, quam olim fuerint, quos in ea ſententia fuiſſe ideo minus miror, quod ita agunt, ac ſi nullius vnquam pes fuerit longior Romano, aut certe Pariſino, quem ipſi putant Attico æqualem eſſe, ac proinde ab vltima hominum (vt quidem ipſis videtur) memoria repetitū. Nos igitur hæc ea potius mente in medium adduximus, vt hæc vere nobilis quæſtio ab eruditis viris luculentius & accuratius pertractetur, quam quod veluti de inuenta veritate gloriemur, & nobis ipſi ſuffeni ſimus.

Vt igitur ad rem propius accedamus, primo de iis pedibus nobis agendum eſt, qui hodie ſunt in vſu, tum de iis, quorum in veterum Hiſtoriis fit mentio.

Inter hos primum locum obtinebit Pariſinus, vtpote omnium, qui hodie in vſu ſunt, notiſſimus. Nam non modo in Gallia tota eſt vſitatiſſimus, ſed & ab Italis in ſuis antiquitatibus, aut Architecturæ libris pingi ſolet, quaſi etiam in Italia eius ſit aliquis vſus. Quin & Georgius Agricola homo Germanus vna cum Romano & Attico pingendum curauit. Sed neque Agricola, neque Hieronymus Ruſcellius in ſuis Italicis in Ptolomæum commentariis, neque Hieronymus Magius in ſuo Italico de urbium munitione libro accurate pinxerunt pedem Pariſinum. Accurate vero pinxit, idque bis, Iacobus Boſſius in ſuo Italico Rom. antiquitatum libro. Primum igitur pingit nobis palmum maiorem in duodecim digitos diſtributum, qui plane reſpondet ſpithamæ Pariſinæ, ſiue do-dranti pedis Pariſini. Sed cum nullo Epitheto peculiari palmum illum

B

inſigniat,

insigniat, videtur ita agere, ac si Romæ quoque sit in usu. Præterea pingit nobis, octauam partem Cannæ cuiusdam, quam vocat Cannam mercatorum. Et Vigenerus in Gallico suo, eoque eruditissimo in Liuium Commentario, ait, Cannam Romanam constare palmis octo. At hic quoque Palmus est Parisinus, & hæc Canna est *ἑξάπυλος* Parisinus, Tosiam vulgo vocamus. Vt autem facilius reliquos pedes tum inter se, tum etiam cum hoc Parisino comparare possimus, digitum Parisinum in partes decem secimus.

Idem Bossius pingit nobis dimidiam cuiusdam brachii in quatuor, vt ipse vult, distincti palmos. Hi palmi rursus sunt spithamæ siue dodran-tes eius pedis, quem Magius Tuscum vocat. Nos itaque promiscue, vel Hetruscum, vel Italicum nuncupabimus. Is ergo constat centum & duodeviginti decimis digiti Parisini partibus. Itaque vnde septuaginta pedes Parisini conficiunt Hetruscos octoginta.

Idem Magius pingit pedem Vrbinatæ, quem ait etiam Marcæ Anconitanæ, (Picenum prisca vocabant) esse communem. Is recentiorum omnium, quos mihi videre licuit, longissimus est. Hunc Magius ita pingit, vt videatur constare decimis digiti Parisini partibus centum octoginta quinque. Sed quia non omnes pollices satis sibi constant, credo, paulo longiorem esse quam par sit, vt ei tribuantur decimæ digiti Parisini partes, non 185, sed centum octoginta. Ita verum fiet, quod ait Cardanus de subtilit. lib. XI. *Adducor*, inquit, *auctoritate scribentium olim de re militari, qui tyronum mediocrem magnitudinem quinque pedum esse statuerunt, vt quarta parte pes antiquus mensura pedis nostri minor sit.* Id autem de nullo alio pede verum esse potest, quam de pede, quo Picenum vtitur; Pes Romanus, vt infra videbimus, constat 144. decimis digiti Parisini partibus. Si ergo Picenus pes sit Romano quadrante maior, profecto Piceno pedi tribuendæ sunt præcise particule 180.

Pedis Heidelbergici figura ad me ab amico Heidelbergæ missus est, constatque decimis digiti Parisini partibus centum triginta septem. Hetruscus, vt modo dixi, 138. Sedanensis 139. Pedem Toletanum Io. Mariana ait constare vndecim vnciis siue pollicibus pedis Rom. Sed is pes, quæ pro Romano pingit, est aliquantulo breuior Hetrusco. Hinc colligo pedem Toletanum constare circiter centum & viginti decimis digiti Parisini partibus. Ita pedis Toletani longitudo cubicis mensuris Toletanis optime conueniet. Eorum vero pedum, qui antiquis in usu fuerunt, omnium notissimus est pes Romanus. Nam præterquam quod etiamnum hodie Romæ est in usu, palam prostat in sculptis antiquissimis columnis marmoreis, tum in Capitolio, tum in hortis Colotianis, & à mul-
tis

eis circino exceptus, typisque traditus est. Sed non omnes id eadem di-
 ligentia præstiterunt. Nam neque Agricola, neque Magius, neque Ru-
 scellius scopum attigerunt. Cum igitur Agricola neque Romani, neque
 Parisini pedis formam probam penes se haberet, non mirum est, si per-
 peram sibi persuaserit quinque pedes Parisinos conficere sex Atticos. In-
 terim hic error multa alia falsa persuasit Agricola. Sed infelicissimus o-
 mnium est Io. Mariana in suo de Ponderibus & Mensuris libro. Is enim
 tres pedis Rom. formas nobis proponit, sed tam negligenter ab ipso, vel
 à Typographo exaratas, vt nihil certi possis statuere: Hoc vnum colligas
 licet, nullum ex his tribus vero pedi Rom. conuenire. Ipse putat mediam
 formam vero propiorem, sed ea est iusto breuior, non modo vetere Ro-
 mano, sed & nouo, quem Italicum vel Hetruscum vocamus. Vigenerus
 in Liuium scribens pingit pedem Rom. quem profitetur se excepisse ex
 Angeli Colotii orto. In huius pedis inferiori parte pollices, in superior-
 ri digiti sunt expressi. Et primi quidem tres pollices inferiores quatuor
 primos superiores digitos æquant. Ambo illi palmi dimidiam partis pe-
 dem faciunt: Intermedia tamen spatia sibi non constant. Sed accu-
 ratissime pedem Rom. depinxit Iacob. Bossius Antonii Lafrerii opera v-
 tens. Is primo pedem in 12. pollices & 16. digitos, tum spithamam, vel pal-
 mum Rom. in 9. pollices, digitos 12. distributum proponit. Omnia ita si-
 bi constant, vt nihil sit, quod merito desideres. Eadem industria & fide
 pedem Rom. pinxit Sebastianus Serlius Bononiensis Antiquit. Rom. li-
 bro III. pag. 6. 110. & 126. Hi ambo inter se & cum Vigenero (qua sibi
 constat) ita conueniunt, vt ne latum quidem vnguem alter ab altero dis-
 cedat. Adde quod hic pes cubicus Rom. mensuris ita congruit, vt nullus
 superfit dubitationi locus, quin is sit verus veterum Rom. pes. Cognito
 pede Rom. ignorari non potest Atticus, cum vel pueris sit notum, inter
 Rom. & Atticum pedem eam esse rationem, quæ inter 24. & 25. vt vnum
 idemque stadium capiat pedes Atticos sexcentos, Rom. 625. passus At-
 ticos 120. Rom. 125. ita octo stadia, h. e. passus Attici 960 pedes 4800. ef-
 ficiunt milliare Romanum, h. e. passus Rom. mille, pedum quinque mil-
 lia. Cum ergo digitum Parisinum in decem particulas diuiserimus, ex
 his duodecim necessario tribuendæ sunt pollicis Rom. pedi itidem Rom.
 144. pedi vero Attico 150. Georgius Agricola cum in pede Rom. pin-
 gendo lapsus esset, ne Attici quidem veram longitudinem assequi po-
 tuit. Hieronymus Magius eum pedem quasi Rom. proponit, qui Atti-
 co multo propior sit, utpote cui conueniant particula 152. cum Attico
 tribuamus 150. siue Magius ex aliqua columna marmorea pedem Atti-
 cum excerpserit, quem putaret esse Rom. in quo proxime à vero absuit,

siue reuera pedem Rom. pingere cogitabat, sed ita pro more negligenter, ut eum particulis octo longiorem faceret, quam par esset. Babylonius pes Attici longitudinem triente superabat. Ut id credamus, facit Diodorus Babylonis ambitum describens lib. II. Ἀπολαβῶσα ἢ, inquit, Σεμίραμις τὸν ἐν φεράτω ποταμὸν εἰς μέσον περὶ βάλαιον τεῖχος τῆ πόλις σαδίων τετρακοσίων ἐξήκοντα διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις. Et aliquanto post: καὶ περὶ δέειαν ὅτι τῆ ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ὕσων ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀειδμόν τῆ σαδίων ὑποσῆσαι. Quia, inquit, annus Babylonius est dierum 360. ideo Semiramis voluit ambitum Babylonis esse totidem stadiorum. Erat autem urbs quadrata. Habebat ergo vndique nonagena stadia Babyloniam, hoc est, passus Babylonios 10800. pedes Babylonios 54000. Hæc eiusmodi sunt, ut in Diodori verbis nulla subesse possit mendi suspitio. Multo vero minus in Herodoti verbis. Is lib. I. Κέτις, inquit, Βαβυλωνίων ἐν πεδίῳ μεγάλῳ μέγαδ' ἔουσα μετὰ πνεύματι εἰκοσι καὶ ἑκατὸν σαδίων ἑσῆς τετραγώνῳ. ὅτοι σαδίοι τῆς περὶ οὐδοῦ τῆς πόλεως γίνονται συνάπαντες ὁμοδοῖοντα καὶ τετρακόσιοι. Herodotum a. de stadiis Atticis loqui, tū res ipsa loquitur, tum etiam docet Plinius lib. VI. Cap. XXVI. *Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiae, Assyriae, Babylonia appellata est, LXM. passuum complexa muris.* Omnino igitur necesse est, ut dicamus, Babylonis ambitum fuisse stadiorum Babyloniorum quidem 360. passuum item Babyloniorum 43200. pedum 216000. Atticorum vero stadiorum 480. pedum 288000. Romanorum passuum LXM. pedum CCCM. Ita quemadmodum 24. pedes Attici conficiunt Romanos 25, ut cuius notum est; ita tres Babylonii quatuor Atticos conficient. Cum ergo tribuamus Attico pedi partes 150. Romano 144. Babylonio ducentæ conuenient. Eadem ratione Persici pedis modum indagare licet. Herodotus: Τάφρος μὲν πρώτη βαδεία, καὶ εἰρέα καὶ πλήρη ὕδατος περὶ δέει. μετὰ ἢ τεῖχος πενήκοντα μὲν πηχέων βασιλείων ἐν τὸ εἶρος, ὑψὸς ἢ διηκοσίων, πηχέων. ὁ δὲ βασιλείῳ πῆχυς ἔμετείνε δέει πῆχυς μείζων τεσσάρων ἀκτύλοισι. Rex ἀπλῶς dictus apud Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Isocratem &c. Regem Perfarum significat, cubitus ergo regius est cubitus Persicus, cubitus μέγιστος est cubitus Atticus. Ita cubitus Persicus Atticum superat tribus pollicibus Persicis. Hoc sibi voluit Herodotus. Magis perspicua res erit, si dixeris, quinque pedes cubitosue Persicos efficere sex Atticos. Diodorus: τὸ ὑψὸς ἀπίσον τοῖς ἀκτύσων, ὡς φησὶ κτησίας ὁ κνήμιος, ὡς ἢ κλείταρχος καὶ τῆ ὕστερον μετ' Ἀλεξάνδρου δὲ βάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τινες ἀνέγεσαν τετρακοσίαν καὶ ἐξήκοντα πέντε (vox πέντε superflua est) καὶ περὶ δέειαν ὅτι τῆ ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ὕσων ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀειδμόν τῆ σαδίων ὑποσῆσαι. Hæc perturbate Diodorus. Planus tamen est sensus.

fus. Clitarchus dicebat annum Babylonium constare diebus 360. dixit
 totidem pedes altitudini murorum tributos, totidem stadia amplitu-
 dini vrbis, quod quidem ita demum verum erit, si id intelligas de pedib.
 Atticis, stadiis autem Babyloniiis. Semiramis longitudini murorum dedit
 vndique stadia nonagena Babylonia, Attica 120. altitudini murorum cu-
 bitos Babylonicos 180. Persicos 200. Atticos 240. h. e. pedes Babylonicos
 270. Persicos 300. Atticos 360. Cum ergo Ctesias apud Diodorum tri-
 buit murorum *πέντηκοντα ὀργήας*, tu Persicas *ὀργήας* intellige. Dio-
 dori verba corrupta sunt, *τὰς δὲ πλίνθους εἰς ἀσφαλὸν ἐδησαμένην τεῖχος κα-*
τεσκεύασε, τὸ μὲν ὕψος, ὡς μὲν κησίας φησι, πέντηκοντα ὀργήων, ὡς δὲ ἐνιοὶ τῶν
νεωτέρων ἐγχεύαν πηχέων πεντήκοντα, πλεῖον ἢ δυσὶν ἀρμύσων ἰσπάσιμον, lege,
τὸ δὲ πλάτος, ὡς ἐνιοὶ τῶν νεωτέρων ἐγχεύαν πηχῶν πεντήκοντα. &c. Murorum
 Babylonis latitudo erat Babylonicorum cubitorum 45. Persicorum 50.
 Atticorum 60.

Syriaci pedis longitudinem vnica tantum coniectura nobis indica-
 uit. Cum enim Ioannes 2. v. 6. legamus, *χωρῆσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς*,
 Syrus interpres vertit, *עברך ירה* Teren rebehim. Et quamquam toto
 cælo erret Tremellius, cum in eum locum ait, quadrantalem esse octauam
 partem cadi, siue modii: tamen in eo saltem perspicax fuit vir eruditissi-
 mus, cum id vertit duo quadrantalia. Si ergo *μετρητῆς* Atticus sit qua-
 drantal Syriacum, omnino Syriaco pedi tribuendæ sunt decimæ partes
 Parisini digiti centum sexaginta sex. Eadem ratione pes Syriacus modio
 quoque Syriaco conueniet. Huius pedis in aliquot Italiæ locis etiamnum
 hodie est vsus. Nam Serlius p. 26. 48. & 77. pingit nobis dimidiam pe-
 dis (quem necotericum vocat) partem. Ea constat partibus 83. ac proinde
 pes integer partibus 166. Eadem methodo pedis Ægyptiaci longitudi-
 nem indagauimus. Plin. lib. VI. cap. 26. *Sexaginta millia passuum Babylon*
complectitur muris ducentos pedes alti, quinquaginta lati, in singulos pedes ter-
nus digitis mensura ampliore quam nostra. Hæc contuse Plinius solens suo
 more. Muri Babylonii erant quidem lati quinquaginta, alti ducentos
 sed cubitos, non pedes. Rursus pes Babylonicus Romanum plus quam
 tribus pollicibus, quatuor vero digitis Babyloniis superat. Quisnam er-
 go erit ille pes, qui proprie, vere, præcise, Romanum tribus digitis supe-
 rat? Profecto is Ægyptiacus esse videtur, vtpote qui cubicis Ægyptiorum
 mensuris exquisitissime congruat. Huic ergo conuenient particula
 171.

Superest pes Hebræorum eadem arte nobis inuestigandus. Cum
 enim alia subsidia nos deficient, hæc via nobis tentanda est, num scilicet ex
 iis, quos hactenus recensuimus, priscorum maxime pedibus vnus aliquis

fit, qui cubicis Hebræorum mensuris quamoptime conuenire possit. Ex Ægyptiacum quidem scimus nullo modo conuenire posse. Sed conuenire potest Romanus, Atticus, Syriacus, Persicus & Babylonius, aut omnibus, aut plerisque cubicis Hebræorum mensuris, Coro, inquam, Bato, Sato, &c. Sed neque Babylonio, neque Syriaco, neque Romano pedi conuenire possunt ea, quæ de Salomonis æneo mari & decem luteribus dicuntur. Superfunt duo, Persicus & Atticus, quorum vterque potest, licet diuersa via maris ænei, & decem $\lambda\upsilon\tau\eta\sigma\epsilon\upsilon$ amplitudini accommodari. Sed Persicum potius quam Atticum elegimus. Primum, quia cum pes Hebræorum sit omnium vel antiquissimus, vel antiquissimis proximis, rationi quoque conuenit, ut sit omnium vel longissimus, vel longissimis quam proximus. Deinde cum Arabibus Hin sit idem quod Græcis $\chi\sigma\epsilon$, Latinis congius, hoc est, mensura cubica ex semipede confecta, omnino consentaneum videtur, ut dicamus Hinem Hebræorum ex Hebræorum semipede cubico constare, quemadmodum congius Rom. ex semipede Rom. $\chi\sigma\epsilon$ Atticus ex semipede Attico confectus est. Hoc autem ita demum verum erit, si pes Hebræorum idem sit cum Persico. Postremo dubitationis omnem scrupulum eximit canon sationis Hebræorum, de quo infra fufius vltimo libro. Huic tum Hebraico, tum Persico pedi aut præcise, aut quam proxime respondet is, quo etiamnum hodie Picenum vtitur, utpote cui conueniant decimæ digiti Parisini partes centum octoginta, ut supra diximus. Athenienses igitur ab Hebræis aut Phœnicibus non pedem, sed cubitum mutuati sunt. Cum enim Hebræis sit triplex cubitus, Athenienses minimum elegerunt, ex quo triente detracto pedem formarunt. Ita inter Atticum & Hebraicum pedem eadem est ratio, quæ inter Hebræorum $\pi\eta\chi\upsilon\upsilon$ & $\pi\upsilon\gamma\acute{\omega}\nu\alpha$, siue inter medianum & minimum Hebræorum cubitum, quam rationem Arithmetici vocant sesquiquintam, hoc est, qualis est inter quinque & sex.

Cum autem ex aliquot Scripturæ locis colligatur tertius quidam cubitus minimo duplo maior, videtur hinc quoque colligi posse duplicem Hebræis fuisse pedem. Minor distinctionis ergo ciuilis vocari potest. Maior sacer siue primarius. Hinc quadruplex oritur cubitus, nempe duplex $\pi\upsilon\gamma\acute{\omega}\nu$, & duplex $\pi\eta\chi\upsilon\upsilon$. Pes ciuilis habebit decimas digiti Parisini partes centum & octoginta. Pes sacer trecentos. $\pi\upsilon\gamma\acute{\omega}\nu$ ciuilis partes 235. sacer 375. $\pi\eta\chi\upsilon\upsilon$ ciuilis 270. sacer siue primarius 450. Ex his quatuor cubitis vnus est $\pi\upsilon\gamma\acute{\omega}\nu$ sacer, cuius nulla, quod sciam, in scriptura extant vestigia. Ita minimus omnium pedum, quos nouimus, nempe Toletanus, est partium 120. maximus nempe primarius Hebræorum pes partium trecentarum. Ratio vnus ad alterum est dupla sesquialtera, qualis

inter

cam

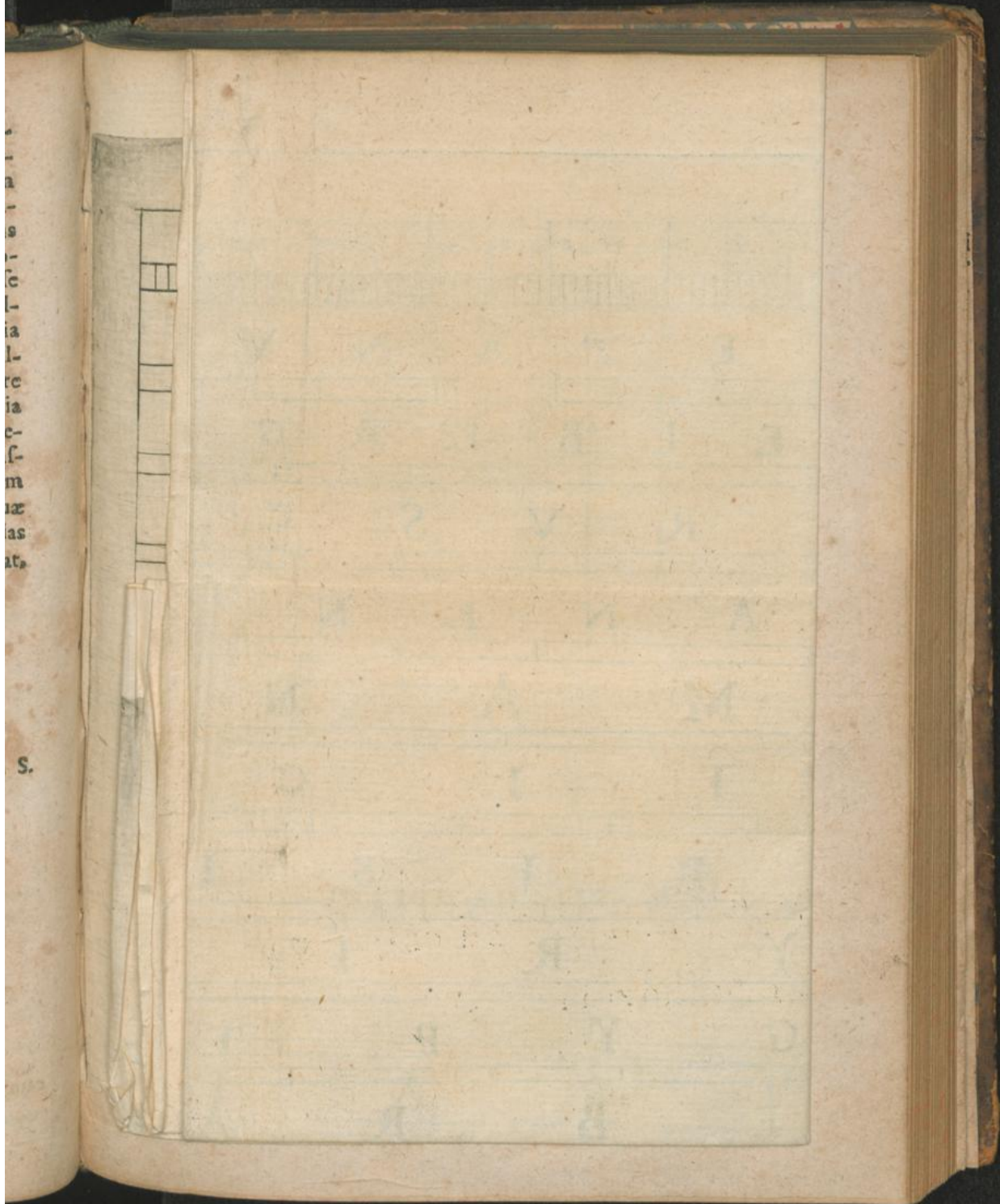
INTERVALLORVM.

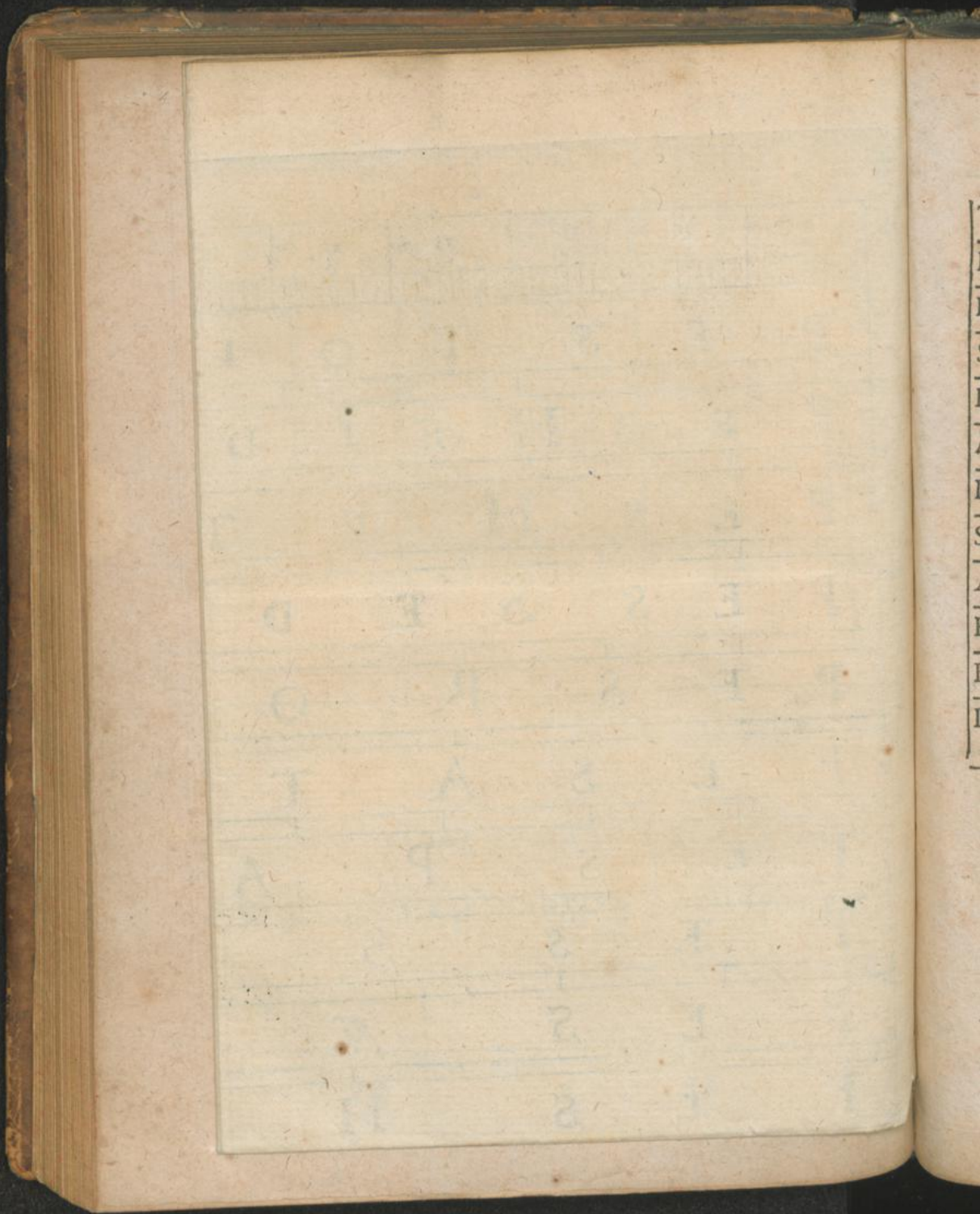
15

inter duo & quinque, hoc est, duo primarii Hebræorum pedes capiunt
 Toletanos 5. Pedes primarii 137. Heidelbergicos trecentos. Pedes prima-
 rii 23. Hetruscos quinquaginta.
 Pedes primarii 12. Romanos 25.
 Pes primarius vnus, Atticos duos.
 Pedes primarii octo Parisinos 15.
 Pedes primarii 83. Syriacos 150.
 Pedes primarii 171. Ægyptiacos trecentos.
 Pedes primarii tres Persicos, Hebraicos, aut Vrbinates quinque.
 Pedes primarii duo Babylonios tres.
Babylonii nouem, Hebraicos, Persicosue decem.
 Babylonii 171. Ægyptiacos trecentos.
 Babylonii 83. Syriacos 150.
 Babylonii quatuor, Parisinos quinque.
 Babylonii tres, Atticos quatuor.
 Babylonii 18. Romanos 25.
 Babylonii 69. Hetruscos centum.
 Babylonii tres, Toletanos quinque.
Ægyptiaci 166. Syriacos 171.
 Ægyptiaci 160. Parisinos 171.
 Ægyptiaci quinquaginta, Atticos 57.
 Ægyptiaci sexdecim, Romanos vndeuginti.
 Ægyptiaci 46. Hetruscos 57.
 Ægyptiaci 137. Heidelbergicos 171.
 Ægyptiaci quadraginta, Toletanos 57.
Parisini quindecim, Atticos sexdecim.
 Parisini nouem, Romanos decem.
 Parisini 69. Hetruscos octoginta.
 Parisini 137. Heidelbergicos 160.
 Parisini tres, Toletanos quatuor.
Attici 24. Romanos 25.
 Attici 23. Hetruscos 25.
 Attici 137. Heidelbergicos 150.
 Attici quatuor, Toletanos quinque.
Romani 23. Hetruscos 24.
 Romani 137. Heidelbergicos 144.
 Romani quinque, Toletanos sex.
 Atque hæc ita demum vera erunt, quamdiu de lineali (vt ita di-
 cam) pede quæstio erit. At si quadratos, cubicosue pedes inter se compa-
 rare

rare velis, plane alia ratio erit ineunda. Verbi gratia, tres Babylonii pedes lineales efficiunt Atticos quatuor, ut & Parisini tres Toletanos quatuor. At Babylonii quadrati nouem efficient Atticos quadratos, non duodecim (quod prima fronte quis credat) sed sexdecim Babylonii cubici 27. Atticos non 36. sed 64. Vt ergo hac quoque in parte iunioribus adiumento sum, non pigebit diagramma subiicere, ex quo comparationes istas petere possis. Ita enim substernetur via ad comparandas inter se varias populorum mensuras, tum quadratas, tum cubicas. Sed prius soluendus est mihi nodus, quem nescit Temporarius. Is in sua Chronologia contendit Atticum pedem eundem esse cum Gallico siue Parisino. Falsum id esse ex antecedentibus, satis constat. Causa erroris patet ex opere ipsius M. S. de Ponderibus & Mensuris, cuius aliquot horas mihi copia facta est. Ait, se ex pede Parisino quadrantal confecisse, quod aqua plenum pendebat vncias Parisinas 1102. Quadrantal vero quod confici iussi, pendebat vncias aquę 1133. h. e. vncias circiter triginta plus quam quadrantal Temporarii. Ita meus congius pendet circiter vncias aquę Parisinas 141 $\frac{1}{2}$. Congius Temporarii 137 $\frac{3}{4}$. Congius vero Atticus vncias aquę Romanas 135. Præcipuus ergo Temporarii error est, quod putat, vncias Rom. esse Parisinis æquales.

P E S.

PES.	Pollices. Romani.	Sextantes. Vnciæ.	
		Sextantes.	Vnciæ.
Toletanus.	10	60	120
Heidelbergicus.	$11\frac{5}{12}$	$68\frac{1}{2}$	137
Hetruscus.	$11\frac{1}{2}$	69	138
Sedanensis.	$11\frac{7}{12}$	$69\frac{1}{2}$	139
Romanus.	12	72	144
Atticus.	$12\frac{1}{2}$	75	150
Parisinus.	$13\frac{1}{3}$	80	160
Syriacus.	$13\frac{5}{8}$	83	166
Ægyptiacus.	$14\frac{1}{4}$	$85\frac{1}{2}$	171
Hebraicus.	15	90	180
Babylonius.	$16\frac{2}{3}$	100	200
Primarius.	25	150	300

D E M E N S V R I S
P E D E S

Simplices. Quadrati. Cubici.

Toletanus.	120	14400	1728000
Heidelbergicus.	137	18769	2571353
Hetruscus.	138	19044	2628072
Sedanensis.	139	19321	2685619
Romanus.	144	20736	2985984
Atticus.	150	22500	3375000
Parifinus.	160	25600	4096000
Syriacus.	166	27556	4574296
Ægyptiacus.	171	29241	5000211
Hebraicus.	180	32400	5832000
Babylonius.	200	40000	8000000
Primarius.	300	90000	27000000

P E-

INTERVALLORVM.

19

P E D E S

Simplices. Quadrati. Cubici.

Romanus	12	144	1728
Primarius.	25	625	15625
Romanus	18	324	5832
Babylonius	25	625	15625
Romanus	4	16	64
Hebraicus	5	25	125
Romanus	16	256	4096
Ægyptiacus	19	361	6859
Romanus	72	5184	373248
Syriacus	83	6889	571787
Romanus	9	81	729
Parifinus	10	100	1000
Romanus	24	576	13824
Atticus.	25	625	15625
Sedanensis	139	19321	2685619
Romanus.	144	20736	2985984
Hetrufcus	23	529	12167
Romanus	24	576	13824
Heidelbergicus	137	18769	2571353
Romanus	144	20736	2985894
Toletanus	5	25	125
Romanus	6	36	216

C 2

P E-

Atticus.	1	1	1
Primarius.	2	4	8
Atticus	3	9	27
Babylonius	4	16	64
Atticus	5	25	125
Hebraicus	6	36	216
Atticus	50	2500	125000
Ægyptiacus	57	3249	185193
Atticus	75	5625	421875
Syriacus	83	6889	571787
Atticus	15	225	3375
Parifinus	16	256	4096
Sedanensis	139	19321	2685619
Atticus	150	22500	3375000
Hetruscus	23	529	12167
Atticus	25	625	15625
Heidelbergicus	137	18769	2571353
Atticus	150	22500	3375000
Toletanus	4	16	64
Atticus	5	25	125

INTERVALLORVM.

21

P E D E S

Simplices. Quadrati. Cubici.

Parifinus	8	64	512
Primarius.	15	225	3375
Parifinus	4	16	64
Babylonius	5	25	125
Parifinus	8	64	512
Hebraicus	9	81	729
Parifinus	160	25600	4096000
Ægyptiacus	171	29241	5000211
Parifinus	80	6400	512000
Syriacus	83	6889	571787
Parifinus	160	25600	4096000
Sedanensis	139	19321	2685619
Parifinus	80	6400	512000
Hetrufcus	69	4761	328509
Heidelbergicus	137	18769	2571353
Parifinus	160	25600	4096000
Toletanus	3	9	27
Parifinus.	4	16	64

C ;

D E-

E-

DE MENSURIS
DEFINITIONES.

I.

Granum est veluti primum ac minimum elementum, in quod ultimo subdividuntur mensurarum ac linearum sectiones. Nam punctum, σημείον, ἢ μέτρον ἔστιν, non est quantitas, sed quantitatis principium. Erit igitur granum cuiusvis digiti quarta pars. Ita quantum Atticus digitus à Romano vel Parisino differt, tantum & granum Atticum à Romano vel Parisino. Sed ita, ut differentia sit λόγῳ potius θεωρητὸς, quam ἔργῳ αἰσθητὸς. Sed occurrunt etiam his minuitiores portiunculæ. Nam Henricus II. & Carolus IX. pollicem Parisinum in duodecim uncias (quas ipsi lineas vocant) diuidunt. Eademque ratione nos quoque pollicem Rom. in duodecim uncias secuimus.

II.

Digitus δάκτυλος ὕβλη Etsbah est pedis decima sexta pars, puta digitus Romanus Romani pedis, digitus Parisinus pedis Parisini. &c.

III.

Pollex ὁ ἀντίχειρ, ὁ μικρὸς δάκτυλος, Hebr. יָדָא Bohen est pedis pars duodecima, pollices tres, quatuor digitos conficiunt.

IV.

Palmus minor, δοχμή, δακτυλοδόχμη, Hebr. תֹּפַח Tophach, est pedis quarta pars, constans digitis 4. pollicibus tribus. Dicitur autem Græcis & παλαιστῆ, ἀπιδάμη, δῶρον. Pollux: Δοχμή, συγκλειθέντες οἱ τέσσαρες δάκτυλοι, ἢ δακτυλοδόχμη. τὸ ἕν αὐτὸ καὶ παλαιστῆς θηλοῦς, ἢ παλαιστῆς ἀρσενικῶς καὶ δῶρον, ἔστιν, κέρα ἐκ κεφαλῆς δῶρον, τὰς ἐκ κεφαλῆς παλαιστῆς. Hesychius: Δοχμή, παλαιστῆ, ἀπιδάμη. Idem: δῶρον, παλαιστῆς μέτρον. Et: δῶρον, παλαιστῆ ἔνιοι τέσσα δάκτυλον, καὶ τὸ συνηδὸς ἡμῖν, ἐκ κεφαλῆς δῶρον, ἐκ κεφαλῆς παλαιστῆ. Vitruuius lib. 2. cap. 3. Ex his vnum pentadorum, alterum tetradorum dicitur. Doron autem Græci appellant palmum, quod munerum datio Græce δῶρον appellatur, id autem semper geritur per manus palmum. Philander legit, eaq; munerum datio &c.

V.

Ὁρδῶδωρον, mensura est constans circiter digitis decem, siue palmis duobus cum semisse. Pollux. ἀπὸ καρπῶ ἕως ἀκρῶ δακτύλων ἢ πᾶσαν χεῖρα ὁρδῶδωρον. Hesychius: ὁρδῶδωρον, μέτρον τὸ ὁρδῶν τῆς χεῖρος ἀπὸ ἀκρῶ ἕως καρπῶ μέχρι τῆς δακτύλου, οἷον ἀπιδάμη. Ne quis autem putet, δῶρον ἀπλῶς dictum significare palmum maiorem, consideranda sunt Homeri verba à Polluce & Hesychio citata ex Iliad. Δ. Ἐ κέρα ἐκ κεφαλῆς ἐκ κεφαλῆς δῶρον περὶ κῆ. Agit autem

autem, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀρχεῖν, ἄς εἶναι. Inquit Eustathius: κατὰ πινυς ὁ μὲν ἀμφὸς ἀπιδαμῶν πέντε, καὶ δώδεκα ἐνός, ἀνά μέτρον ἢ ἐκάτερον ἀνά δύο ἀπιδαμῶν καὶ μικρὸν πέντε. τριτὸν γὰρ ἀπιδαμῆς, τὸ δώδεκον, ὁ λέγεται καὶ παλαιῆ ἠπλυκῶς, καὶ παλαιῆς ἀρτεμίας. ἐστὶ δὲ διάστημα τετραδάκτυλον καὶ ὑπερβαίνει ὁ ποιητὴς λέγει, ἐπὶ ἀπιδανον ἰσορῶν, ὡς ἢ πέντε ἢ τετραδάκτυλον πολλὰ γὰρ μέγα ἀπιδαμον κέρασ ἀρχῆς ἀρχεῖν, ἔργα καὶ ἐν καὶ αὐτὸ μόνον ὁ παλαιὸς καὶ ὑπερβαίνει τεσσαρῶν ἀπιδαμῶν, καὶ ἕως, καὶ ὑπερβαίνει πέντε. φασὶ δὲ καὶ ἐν δὴ λῶ τῆν ἰσῶν ὁ νακεῖται κέρατα ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐρυθρὴν θάλασσαν τόπων κεισὶ δὲ πηχυαῖα καὶ δακτύλων ὀκτώ ἰσῶν μνάς εἰκοσιεξί, τεσσάρων δὲ πηχυῶν δύο καὶ ἀπιδαμῆς, σαθμῶ ἰσῶ. In his Eustathii verbis pro καὶ ἕως, καὶ ὑπερβαίνει πέντε, legendum, πέντε. Nam amplissima erant cornua illa, quæ in Insula Delo afferuabantur. Erant autem alterum 56, alterum 60. digitorum, siue palmorum 15. spithamarum 5. Neque vero dubium est, quin de vnoquoque cornu intelligenda sint Homeri verba: atque ita cornua illa Homericæ vno palmo grandiora fuerint Deliacis, quod, vt in Poeta, non nimium est, neque; vero fuisset arcus ἀπιδαμῶ, dignus, qui ab Homero celebraretur.

VI.

Spithama maior vel spithama proprie sumpta, siue palmus maior, est mensura tribus palmis minoribus constans, digitis 12. pollicibus 9. Iacobus Bossius vocat palmum Architectorum, eumque pingit digitis Romanis præcise duodecim constantem, vnde colligas licet Architectos Romæ etiam nunc veterum Romanorum pede vti, etiam si mercatores alio vtantur pede paulo breuiore, quem distinctionis gratia pedem Italicum vel Hetruscum nuncupauimus. Helychius: Σπιδαμῆ, τὸ μέτρον τὸ ἀπὸ τῆς μεγάλης δακτύλου ὅπῃ τὸν μικρὸν διάστημα ἐκτεθεν. Pollux: εἰ δὲ τῆς δακτύλου ἀποτέμει ἀπὸ τῆς μεγάλης πρὸς τὸν μικρὸν τάλον μετρεῖς, ἀπιδαμῆ τὸ μέτρον. Hebr. זרע Zeret dicitur, & ab iis definitur dimidia cubiti sex palmis constantis pars. Habetur vox Exod. 28. 17. & 39. 9. vbi LXX. ἀπιδαμῶν vertunt, vetus interpres palmum, vt & 1. Sam. 17. v. 4. Esaiæ 40. 12. Ezechiel. 43. 13. &c. Romani dodrantem pedis, quoniam & ἀπλῶς dodrantem vocant. Plin. lib. 9. c. 5. Dentes eiusdem (belluæ marinæ) 120. maximi dodrantium: mensura, minimi semipedum. Sic & Romani suos pollices & cuiusuis rei duodecimam partem vnciam vocant.

VII.

Πυγῶν siue minor cubitus est mensura digitis 20. constans. Legitur apud Homerum vox πυγῶν Odyss. κ. vbi Circe iubet Vlyssæm βότερον ὀρέξαι ὅσον τε πυγῶν ἐνδα καὶ ἐνδα. Eustathius in hæc verba: Ἐστὶ δὲ πυγῶν τὸ ἀπὸ ἀρχῆς ἀρχεῖν, δακτύλων κακισμῶν, ὅ ἐστὶ συνεπιπυγμῶν διάστημα, ἔσθιν πυγῶν, ὁ πηχυαῖος, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς παλαιὰς, ὁ πυγῶν αἰσῶ. Pollux: ἀπὸ ἀρχῆς ἀρχεῖν πρὸς τὸ μέτρον δακτύλου ἄκρῃ, τὸ διάστημα, πῆχυς proprie dicitur. εἰ δὲ συγ-
κρίμψα

καὶ τὰς ἀκτῶνας ἀπ' ἀγκῶν ἐπ' αὐτῶν, πυχῶν τὸ μέτρον, εἰ δὲ συχλείσται, πυχμῆ. Ita tria cubitorum genera constitui possunt, πυχμῆ, πυχῶν, πῆχυς. Πυχμῆ idem est fere quod πυχῶν. Quod si distinguere placet, possumus πυχμῆ tribuere digitos 18. πυχῶν 20. Sed quia πυχμῆ nemo, quod sciam, discrete definit, contenti erimus duplici cubiti distinctione, sed ita ut cuius populo possit inferuire. πυχῶν, inquam, Atticus esto digitorum Atticorum viginti. πυχῶν Romanus Romanorum totidem &c. At Hebraeis triplex est cubitus, ita ut minimus sit itidem digitorum Hebræorum viginti. Hinc cubito Doctores Hebræorum tribuunt quinque palmos, Hebræos scilicet. Id innuunt Ezechielis verba capit. 40. 5. quæ sic commode veritas licet: καὶ ὡς ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀνδρὸς κλάμω μέτρον ἕξ πυχῶν ἐστὶν πυχῶν καὶ παλαιστῆς συνισαμένην. Et erat in manu viri illius calamus mensura sex cubitorum constantium ex minore cubito & palmo. Sic &c cap. 43. καὶ ταῦτα ὡς τὰ μέτρα τῆς δυσασπείης τῆς οὐράς. ὁ πῆχυς ὡς πυχῶν καὶ παλαιστῆς. Et hæ erant cubitales altaris mensura: Cubitus erat vnus cubiti & palmi. Vetus Interpretes ita vertit, ac si scriptum esset **באממת** Baammammet, in cubito verissimo. Ista autem, inquit, sunt mensura altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum. Et sane cubitus verissimus & proprie dictus is est, qui constat palmis sex, siue ἐν πυχῶν καὶ δώδεκα. Itaque distinctionis gratia hunc minorem cubitum semper πυχῶνα nominabimus medium & proprie dictum πῆχυον. πυχῶν igitur Toletanus constat digitis Toletanis viginti, Atticis sexdecim, &c. πυχῶν Romanus digitis Romanis viginti, Hebraicis sexdecim, &c.

VIII.

Πῆχυς cubitus proprie dictus constat digitis viginti quatuor, pollicibus duodeviginti. πῆχυς Toletanus digitis Toletanis 24. Roman. 20. Atque ita πῆχυς Toletanus idem est quod πυχῶν Romanus, πῆχυς Hetruscus digitis Italicis 24. Romanis 23. πῆχυς Atticus digitis Atticis 24. Roman. 25. πῆχυς Parisinus pollicibus Parisinis 18. Romanis 20. πῆχυς Ægyptiacus pollicibus Ægyptiacis 18. Romanis 21. πῆχυς Romanus digitis Rom. 24. Hebraicis 15. πῆχυς Hebraicus digitis Hebraicis 24. Roman. 30. πῆχυς Atticus digitis Atticis 24. Hebraicis 20. Itaque Atticus πῆχυς idem est, quod πυχῶν Hebræorum.

IX.

Maximus omnium cubitus distinctionis gratia in Scriptura cubitus primarius dicitur, estque eiusdem longitudinis cum Hebræorum passu minore, quem gressum *δὲ γ. κ. π. κ. α. ε. σ.* voces licet. Viator expeditus gradus utrumque gradiens singulis passibus binos fere suæ mensuræ pedes

des conficiet & semissem. Hinc fit, vt quæuis mensura totidem pedes, siue Rom. siue Parisinos &c. capiens gressus dicatur. Ita gressus Babylo-
 nius constabit pollicibus Babylo- niis 30. Hebraicis $33\frac{1}{3}$. Parisinis $37\frac{1}{2}$. At-
 ticis 40. &c. gressus Hebraicus constabit digitis Hebraicis 40. Parisinis
 45. Atticis duodequingenta, Rom. quinquaginta &c. Eadem autem
 mensura peculiari quadam ratione saltem ab Hebræis cubitus vocatur,
 & quidem primarius. 2. Chron. 3. 2. & cubitus axillaris. Ezech. 41. 3. quasi,
 qui non ἀπὸ ἀγκυλῶν ad extremos digitos, sed à carpo ad axillam pertin-
 gat. Estque Pygone duplo maior. Id autem in huiusmodi homonymis
 est maxime incommodum, quod vix vnquam vllum ἀγκυλῶν epithe-
 tum additur, sed ἀπλω. Amma, siue cubitus vocatur. Sed quoties ex se-
 rie sermonis colligere licet, de minimo, mediano, an maximo cubito sit
 quæstio, commode fecerit Interpres, si synonymorum varietate, vel epi-
 thetorum adiectione ista distinxerit. Sic ergo vertere possis verba Moy-
 sis, quæ habentur Numerorum cap. 35. v. 4. & 6. vbi agitur de suburbiiis &
 agris vrbium sacerdotialium, quæ vno vocabulo dicere possis suburbica-
 ria loca, Hebræis מִיגְרַשִׁים Migreschim. *Loca autem suburbicaria ciuita-
 tum, quas dabitur Leuitis, erunt extrinsecus millenum vndiq; cubituum primario-
 rum. Itaque metiemini extra urbem quamque ad plagam orientalem bis millenos
 πωγῶνας, ad plagam australem bis millenos πωγῶνας &c.* Sic 1. Reg. 7. 15. Forma-
 uit quoque duas columnas æneas duodeuicentum cubitum primariorum erat altitu-
 do vnius cuiusq; At 2. Chron. 3. 15. Fecit duas columnas πωγῶνων tricenum &
 quinum longitudinis. Et πωγῶνας quidem 35. efficiunt tantum $17\frac{1}{2}$. cubitos
 primarios. Sed potuit in Historia Regum numerus rotundatus 18. poni
 pro decurtato $17\frac{1}{2}$. potuit quoque stylobatæ altitudo esse πωγῶν vnius.
 Scio loca hæc aliter ab aliis explicari. Sed hæc conciliationis via mihi vi-
 detur omnium commodissima. Enimuero quemadmodum Siclus sacer
 fuit ciuili duplo maior, quidni cubitus sacer fuerit vulgari duplo maior?
 Vt ergo ciuili Hebræorum siclus est δίδραχμον Atticum, sic πωγῶν He-
 braicus est πῆγος Atticus; vt Hebræorum talentum est Attico duplo ma-
 ius, sic Hebræorum cubitus primarius Attico duplo maior. Arias Mon-
 tanus vult mensuram hanc digitorum quadraginta vocari ab Hebræis
 אֶזֶל Pislâ. Huius sententiæ auctor est R. Natan in suo lexico, cuius ver-
 ba, quia obscurissima sunt, non pigebit hic explicare. R. Natan ex Tala-
 mudis tomo tertio, libro sexto, qui de repudiis agit, citat hæc verba:
 אֶזֶל בִּגְגָ נַפְחָל אֶזֶל בִּגְגָ נַפְחָל Azel begig naphal basla, *Ambulans super tectum deci-
 dit, אֶזֶל בִּגְגָ נַפְחָל*, vel אֶזֶל בִּגְגָ נַפְחָל. Hebrææ voces, prout mendose
 scribuntur, ita essent explicandæ, ambulans super repudium, אֶזֶל בִּגְגָ נַפְחָל

D

Azel

Azel gita, &c. quod sane festiuum est, sed literæ vnus mutatione tollitur error. Rabbi Ioseph hæc Talmudis verba explicans, אֵלֶּיךָ אִמּוּתָא Hic 4. amuth al 4. amuth, Pislæ, inquit, est cubitorum quatuor excurrentium, in cubitos quatuor. Pro quo quidam legentes excurrentium in cubitos decem, dicebant, Pislam esse columnam cubitos decem altam, quatuor latam: quod videtur alienum à Talmudicæ sententiæ mente. Itaque multo rectius verba Talmudica explicat R. Natam: Pislæ, inquit, est זֵיז Ziz, id est, ἀέτωμα superne vltra parietem prominens palmarum decem, latum vero vel potius longum cubitos quatuor. Ziz quid sit, docet R. Iuda, R. Schimfionis nomine in maiore Leuitico, esse scilicet accipitrem. Quemadmodum igitur Græci ab ἀέτης dixerunt ἀέτωμα, ita Talmudistæ accipitrem vocant fastigium domus, accipitris, vel aquilæ volantis speciem referens. Et quia huiusmodi Pislæ siue ἀέτωμα, amplitudo hæc fere solebat esse, vt prominere palmos decem, hinc factum, vt quidam quamuis mensuram palmorum decem vocauerint Pislam. Quod si Pislæ dimidia pars vocatur Reschuta, vt subinnuit R. Ioseph, certe Reschuta erit idem cum eo cubito, quem αὐγύνα diximus. Ipsum autem ἀέτωμα Pislæ dictum videtur à sculpturis quibusdam, quibus adornari solebat.

X.

Brachium est mensura, cuius vsus in Italia potissimum viget, sed ab ipsis Italis aliter atque aliter accipitur: aliquando enim est trium, aliquando duorum tantum pedum. Brachium, quod pingit Iac. Bossius ab ipso diuiditur in quatuor palmos. Hi palmi sunt spithamæ Hetruscæ, siue dodrantes pedis Hetruscæ. Ita Bossii brachium constat tribus pedibus Hetruscis. Serlius vero p. 46. 63. 80. 89. & 114. pingit nobis, modo trientem, modo semissem brachii constantis præcise duobus pedibus Rom. Magius autem ait, decem palmos Romanos conficere Cannam constantem quatuor brachiis Hetruscis.

Pes Rom. constat particulis 144. palmus particulis iisdem 108. ac proinde Canna particulis 1080. id in quatuor brachia diuisum dat vnicuique brachio particulas 270. quæ conficiunt fere duos pedes Hetruscos. At ipse Magius dimidiam brachii Hetruscæ partem facit eiusdem plane longitudinis cum eo pede, quem Hetruscum vocamus. Itaque Magius nec hic nec alias satis sibi constat.

XI.

Vlna Parisina videtur in eum finem primo instituta, vt caperet vnicius pollicis Parisini 525. Attici 560. Babylonii 420. Toletani septingentas, totidemque decimas digiti Parisini partes. Qui tamen Henrici II. & Caroli

lices Ægyptiacos 60. Roman. 71 $\frac{1}{2}$. Atticos 68 $\frac{1}{2}$. Passus Hebræorum pollices Hebraicos 60. Romanos septuaginta quinque, Atticos septuaginta duos, Parisinos septuaginta septem cum semisse. Cum ergo Iudæi suum passum definiunt quatuor cubitis, ego cubitos illos omnino credo intelligendos esse *πυγόνους*, hoc est, minimos Hebræorum cubitos non medianos, nedum maximos.

XIII.

Ὀργυῖαν Atticam definit Herodotus Euterpe: Αἰὲθ' ἐκατὸν ὀργυῖαι δίκαιαι εἰσὶ σάδιον ἐξάπλευρον, ἑξαπόδα μὲ τῆς ὀργυῖης ματρὸς μένης, ἢ τετραπλήχειας, τῆς ποδῶν μὲ τετραπλάσιων ὄντων, ἢ δὲ πῆχυσ' ἐξαπλάσιον. Poll. εἰαν δ' ἀμφὸ τὰς χεῖρας ἐκτείνας, ὡς ἢ τὸ σθένον αὐταῖς συμμετρῶ, ὀργυῖα τὸ μέτρον. Hinc est, quod mensuram hanc etiam *ἀλένην*, vnam dictam notat Seruius in Eclogas. Nec abludunt verba Virgilio:

*Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli spatium non amplius vlnas.*

Vlnas, id est, *ἀλένας*, ὀργυῖας.

Ὀργυῖα ergo siue *ἐξάπυς* (Galli Tosiam, Hispani statum vocant,) mensura est multis populis communis, continens sex cuiuscunque tandem generis pedes, cubitos quatuor, pollices septuaginta duos, digitos nonaginta sex. Puta *ὀργυῖα* Toletana continet pollices Toletanos 72. Roman. sexaginta. Ita *ὀργυῖα* Toletana tantundem valet, atque passus Romanus. Passus enim Romanus continet pedes Romanos quinque, Toletanos sex: vicissim *ὀργυῖα* Toletana, pedes Toletanos sex, Romanos quinque, *ὀργυῖα* Attica, pollices Atticos 72. Romanos 75. *ὀργυῖα* siue Tosia Parisina pollices Parisinos 72. Romanos octoginta: *ὀργυῖα* Hebraica pedes Hebraicos sex, Atticos 7 $\frac{1}{2}$. Romanos septem cum semisse.

XIV.

Canna mensura est, quæ ab Italis varie admodum accipitur. Nam Iacobus Bossius pingit octauam partem cannæ cuiusdam, quæ est eadem omnino cum Tosia Parisina. Hieronymus Magius ait, decem palmos siue dodrantes pedis Rom. conficere Cannam. Ita Canna hæc erit eadem plane cum *Orgyia* siue Tosia Hebraica, quam diximus constare pedibus Hebraicis sex, Romanis 7 $\frac{1}{2}$. Sic Canna Toletana constat pedibus Atticis sex, Toletanis septem cum semisse. Postremo Magius ait decem pedes Vrbinates conficere Cannam constantem duobus passibus Venetis. Quod si pes Vrbinas constat particulis 180. potius quam 185. tum passus Venetus erit eiusdem longitudinis cum Hebraico siue Persico. At Hebræorum Canna constat sex medianis Hebræorum cubitis, pedibus novem,

uem, siue pollicibus Hebræorum centum & octo, Romanis centum triginta quinque. Ezechielis 40. 5.

XV.

Stadalis est mensura Toletana constans pedibus Toletanis vndecim, Romanis $9\frac{1}{6}$. Parisinis $8\frac{1}{4}$. Atticis $8\frac{7}{8}$. At Stadalis quadrata constat pedibus Toletanis 121. Parisinis $68\frac{1}{16}$. Atticis $77\frac{1}{2}$. Romanis $84\frac{1}{4}$.

XVI.

Decempeda Romana constat pedibus Romanis decem, Parisinis nouem.

XVII.

Virgam Germani vocant Rhuthen, voce, si lubet, deducta à Græco *ῥαῦθον*. *ῥαῦθον* igitur siue virga Heidelbergica constat pedibus Heidelbergicis sexdecim. Virga quadrata pedibus Heidelbergicis 256. Parisinis $187\frac{1}{2}$. hoc est, 187. & semisse ac pauxillo plus. Nos vero ad subductionis facilitatem ita agemus, ac si virga Heidelbergica quadrata præcise capiat pedes Parisinos $187\frac{1}{2}$.

XVIII.

Virgarum siue Perticarum in Gallia plura sunt genera, dum velut æmulatione quadam Romanæ mensuræ in Parisinas commutantur, & vicissim.

Primum ergo Pertica constabat pedibus Romanis viginti, Parisinis octodecim. Postea cœpit constare pedibus Parisinis viginti, Romanis $22\frac{2}{3}$. Tertio factæ sunt Perticæ pedum Parisinorum viginti duorum, Romanorum fere viginti quinque. Postremo factæ sunt perticæ pedum Parisinorum viginti quinque, Romanorum $27\frac{7}{8}$. Ita Perticarum quadratarum prima constabit pedibus Parisinis 324. Secunda quadringentis. Tertia 484. Quarta 625.

XIX.

Clima, teste Columella, est quoque verum pedum L X. hoc est, agri mensura habens quoque verum pedes Romanos sexagenos, Parisinos quaternos, & quinquagenos. Climatis area habet pedes Romanos tria millia & sexcentos, Parisinos 2916.

XX.

Porcam sic definit Columella: *Prouincia*, inquit, *Batica rustici triginta pedum latitudinem, & CLXXX longitudinem porcam dicunt*. Id de pedibus Romanis, an Hispanicis sit intelligendum, non satis constat. Si de Romanis, area obtinebit pedes Romanos 5400. Parisinos 4374.

Πλέθρον est agri mensura Atheniensibus peculiaris, habens vndique pedes Atticos centenos, Romanos 104 $\frac{2}{3}$. Parisinos 97 $\frac{1}{2}$. Area igitur habebit Atticorum pedum decem millia, Romanorum 10795. Parisinorum 8726 $\frac{2}{3}$. Plethri definitionem iam supra in Orguia ex Herodoto audiuius.

Sed eam paulo plecius enarrat Suidas, ita tamen, vt verba eius & luce & castigatione opus habeant. Πλέθρον τὸ ἑκατὸν ἑκκλόν μέτρον. ὅπερ ὅτι πηχῶν ἑξή. lege, ἑς. Plethrum, inquam, habet vndique pedes centenos, cubitos 66 $\frac{2}{3}$. Ὅλον γὰρ ἑκατόν ἐστι τετρακοσίων, ἢ πάντα χόθεν ἔχον πῶδας λή, lege, χ. hoc est, stadium habet vndique pedes sexcentos, cubitos quadringenos. Ξενοφῶν φησὶ Πλεθειανὸς φοίνικας φύτευεν ἐν Βαβυλωνίῳ ἢ καὶ μείζονας σαδίς, lege, ἢ καὶ μείζονας. Σταδίον πηχῶν ὁ ἑξέδωκεν ἢ πόλις Ἀθηναίων θυγατρὸς Ἀεισίδου. Hoc est, Ciuitas Atheniensium singulis Aristidē filiabus sēna agri Plethra donauit, vel agros habentes quadringenos quoquo versus cubitos, καὶ λυσιμέτρον πῶ πωιδὶ δύο δραχμῶν πῆς ἡμέρας ἑδίδου. (Plutarch. ait, quaternas, non binas in diem drachmas.) καὶ γῆς πεφυτρωμένης ἐδωρήσατο ὀκτώ πλέθρα, ἀεσίμης ἐκατόν. Huic mensuræ equalem certe ἀνάλογον Campani vocabant versum. Varro de re rustica lib. i. cap. 10. Modos quibus metirentur rura, alius alios constituit. Nam in Hispania vltiore metiuntur iugis, in Campania versibus, apud nos in agro Romano & Latino iugeris. Iugum vocant, quod iuncti boues vno die ex arare possunt, versum dicunt, centum pedes, quoquo versus quadratum. Incertum est, Varro de Romanis pedibus, an de Campanis locutus sit. Sed si de Romanis intellexit, tum versus Plethro erit quadringentis pedibus minor. Nam versus obtinebit pedum Romanorum decem millia, Atticorum nouem millia sexcentos.

XXII.

CANDETVM quid sit, docet Columella libr. 5. Galli, inquit, Candetum appellant in arvis urbanis spatium centum pedum, in agrestibus autem pedum CL. quod aratores Candetum nominant, Semiugerum quoque & Arepennem vocant. Lege, Quod aratores Candetum nominant, iugerum quoque & Semiarepennem vocant.

Areas autem urbanas intelligo hortos, quos vulgo hic nostrates rustici vocant *Lieu de Ville*. In hortis ergo aut etiam ædificiis admetiendis Galli Candeto tribuebant tantum centenos vndique pedes, at in aruis, pratis, aut vitibus admetiendis Candeto tribuebant vndique centenos & quinquagenos pedes. Fingamus hos pedes fuisse Parisinos, ita Candetum urbanum πλέθρον Attico ἀνάλογον, sed multo maius habebit vndique

vndique pedes Parisinos centenos, Atticos 107. Romanos 111 $\frac{1}{2}$. in vniuersum pedes Parisinos decies mille, Atticos 11449. Romanos 12345.

Candetum autem agreste habebit quoquouersum pedes Parisinos centenos quinquagenos, Atticos 160. Romanos 166 $\frac{2}{3}$. in vniuersum pedes Parisinos 22500. Atticos 25600. qui est fere Semiarepennis modus, vel potius, Candetum vrbantum est $\pi\lambda\epsilon\delta\gamma\sigma\upsilon$ Atticum præcise. Candetum agreste habet vndique 150. pedes Atticos in vniuersum 22500. pedes Atticos, quod quamproxime accedit ad Semiarepennis modum.

XXIII.

Actus est mensura Romanis peculiaris constans pedibus Romanis quoquo versus centenis ac vicenis. Festus: *Actus modo significat in Comædiis & Tragædiis certa canticorum spatia, modo iter inter vicinos quatuor pedes latum, modo in Geometria minorem partem iugeri, id est, centum viginti pedum.* Hic Festus *αγείος* Geometriam vocat agrorum dimensionem, quod vulgo dicimus, *Arpenter*, cum hoc vocabulo Mathematici cuiusuis corporis dimensionem intelligant: Hebræorum vero Doctores vocem hanc ad Astronomia potissimum referunt, aut certe in genere ad quasuis Mathematicas disciplinas. Varro de lingua Latina lib. 4. *Ager dictus est in quam terram quid agebant, & vnde quid agebant, fructus causa, id Græci dicunt αγείος.* Hic est Varronis mos, vt etymologias suas quomodocunque torqueat, vt quam paucissima vocabula Græcæ linguæ accepta referat. Atqui ab αγείος non Latini modo vocem Ager, sed & Syri suum אגר Agros, & Germani Acker deduxerunt. Græci vero tum nomen αγείος, tum verbum αγείω ab Hebræa voce sumplerunt, quæ colligere significat. Pergit Varro: *Vt ager, quod agi poterat, sic qua agi actus. Eius finis minimus in latitudinem pedes quatuor, fortasse ab eo quatuor, quod ea quadrupes agi dicitur, in latitudinem pedes centum viginti in quadratum actus & in latum & in longum, vt essent centum & viginti. Multa antiqui duodenario numero finiebant, vt duodecim decuriis actum.* Pro decuriis videtur legendum decempedis. Antecedentia quoque mendosa sunt & hiulca. Poterit autem locus hoc modo restitui: *Eius finis minimus constitutus, in latitudinem pedes quatuor, &c. In longitudinem pedes centum & viginti. dein in quadratum actus est, vt in latum & in longum essent pedes centum & viginti.*

Est ergo Actus superficies agri quadrata, cuius vtrumque latum centenos & vicenos pedes habet, ac proinde in vniuersum pedes Romanos quatuordecim millia & quadringentos. Idem Actus ab vtrouis latere habebat pedes Parisinos 108. in vniuersum 11664.

Idem Varro de re rustica lib. 1. cap. 10. *Iugerum dicunt, quod duos actus*
quadra-

INTERVALLORVM.

33

Semuncia	24	12	1200
Vncia	12	24	2400
Sextans	6	48	4800
Quadrans	4	72	7200
Triens	3	96	9600
Quincunx	2	120	12000
Semis	1	144	14400
Septunx	3/4	168	16800
Bes	2/3	192	19200
Dodrans	5/6	216	21600
Dextans	5/4	240	24000
Deunx	3/2	264	26400
Iugerum	1	288	28800

Fabius Quintilianus lib. I. cap. 18. Iugeri mensuram ducentos & quadraginta longitudinis pedes esse, dimidioque in latitudine patere, non fere quisquam est, qui ignoret, & qui sit circuitus, & quantum campi claudat colligere expeditum. At centeni & octogeni in quamque partem pedes idem spatium exterminant. Hæc quid sibi velint, non cuius forte prima fronte patet. Quintilianus docet circulum quavis alia figura, tetragonum quouis parellelogrammo capacius esse. Argumento ipsi est Iugerum, cuius ambitus est pedum 720. area pedum 28800. At quadratum fingito habens vndique pedes 180. huius ambitus erit idem cum ambitu Iugeri, area multo amplior, nempe pedum 32400. Quod si quadratum efficere velis Iugero quam proximum, huius lateri tribuendi erunt pedes 170. ita ambitus erit pedum 680. area pedum 28900.

XXV.

Morgen Heidelbergicum duplex est, minus & maius: Minori arua, maiori saltus & sylvas metiuntur. Minus continet virgas 128. ac proinde pedes Heidelbergicos quadratos 3278. Parisinorum circiter viginti quatuor millia, Romanorum triginta millia.

Maius habet virgas Heidelbergicas centum sexaginta pedes Heidelbergicos quadratos 40960. Parisinos triginta millia, Romanos 37500.

Cum ergo Morgen Germanis matutinum tempus significet, Morgen minus est quantum terræ strenuus agricola à primo diluculo vsque ad prandium exarare potest,

E

XXVI.

Faneca Toletana triplex est, Minima habet vndique stadales vicenos, pedes Toletanos quadratos 48400. Romanos 33611. Parisinos 27225. vel habet vndique pedes Toletanos 220. Atticos 176. In vniuersum pedes Atticos 30976. stadales quadringentos. Media habet latitudinis stadales viginti, longitudinis 27. In vniuersum stadales quingentos, pedes Toletanos 60500. Parisinos 34031 $\frac{1}{4}$. Atticos 38720.

Maxima habet stadales viginti latitudinis, longitudinis triginta, in vniuersum sexcentos, pedes vero Toletanos 72600. Atticos 46464. Parisinos 39837 $\frac{1}{2}$. Itaque maxima hæc Toletana faneca quam proxime accedit ad amplitudinem Arepenni Gallici, quod paulo post secundo loco definiemus. Vicissim minima faneca tot habet pedes Toletanos, quot tertium Arepenni genus habet pedes Parisinos. Quin & Sedani, & in vicinia est nobis Arepenni quoddam genus, quod videri potest ad similitudinem minoris fanecæ constructum. Nam vt stadalis constat vandenis vndique pedibus Toletanis, sic hic virgula vnden pedibus Sedanensibus Arepennum vicenis vndique virgulis: ita Arepennum Sedanense habet quadringentas virgas minores, siue stadales vndenum pedum, vel centum maiores pedum binum & videnum, in vniuersum pedes quadratos Sedanenses 48400. Parisinos 36528 $\frac{8}{34}$. Atticos 42006 $\frac{17}{32}$. Sumamus ergo numerum integrum 36528. Hoc modo ex quatuor Arepenni Gallici generibus, quæ mox dicturi sumus, 2283. prima efficiunt Sedanensia 2025. secunda 2283. Sedanensia 2500. tertia 2283. Sedanensia 3025. quarta 2283. Sedanensia 3925.

XXVII.

Arepennis, Arepennum, vel Arependum, vox est Gallica ante Augusti tempora vsurpata, vt colligere est ex laudato iam à nobis loco Columellæ, qui fuit Angusti $\alpha\upsilon\gamma\upsilon\sigma\tau\omicron\upsilon\varsigma$, videturque esse Syriacæ originis אֶרֶב-פֶּדֶן Ara-peden, id est, אֶרֶב פֶּדֶן , quantum terræ strenum bonum aut equorum par vno die arare potest. Id Latini Iugum, Hebræi יֶגֶם Tsemed vocant. Potest autem pensum istud diurnum variū esse, prout equi vel boves segnes sunt, aut impigri, prout etiam terra leuior est, aut sub actū difficilior. Itaque varia sunt in Gallia arependorum genera. Adde quod אֶרֶב-פֶּדֶן , quædam ita dicuntur, vtpote quæ maiora sint, quam vt ea vllus agricola vno die exarare queat.

Primum Arependi genus quidam ita construunt, vt ei tribuant perticas octoginta, perticæ vero pedes Parisinos viginti, in vniuersum pedum Parisinorum triginta duo millia præcise. Alii tum hoc, tum reliqua

qua ita adstruunt, vt semper agrum quadrent. Primum ergo Arependum proprie habebit vndique perticas denas, pertica vero vndique pedes Rom. videnos, Parisinos 18. Hebraicos 16. In vniuersum perticas centum, pedes Parisinos 32400. Hebraicos 25600. Romanos quadraginta millia præcise. Hoc Arependo longe commodissimo, suoque etymo optime conuenienti vtuntur populares mei in dimetiendis agris, quos feudales vocant. Cumque præcise capiat pedes Hebraicos vndique centenos & sexagenos, Parisinos centenos & octogenos, Romanos duccenos, tam commode dici potest Arependum Hebraicum & Romanum, quam Gallicum, estque Iugerum Romanum cum quincunce, vide sis tamen ne Iugo, siue Tsemed Hebraico præstet tribuere centenos vndique cubitos Hebraicos. In vniuersum decem millia, Babylonios 8100. Atticos 14400. Toletanos 22500. pedes vero Babylonios 18225. Hebraicos 22500. Parisinos 28476 $\frac{2}{3}$. Atticos 32400. Romanos 35156 $\frac{1}{4}$. Cannas Atticas quadringentas, Toletanas quingentas. Ita Arependum hoc, siue Tsemed tot habebit pedes Atticos, quot nostros Arependum minus, pedes Parisinos, suntque multa loca, in quibus pensum agricolæ diurnum non potest esse hoc maius.

Secundum Arependum Gallicum habet denas vndique perticas, pertica vero videnos vndique pedes, hoc est, Arependum hoc habet vndique pedes Parisinos duccenos, in vniuersum pedes Romanos 49382. pedum Parisinorum quadraginta millia, quot primum Arependum pedes Rom. Hoc Arependo agros roturiales vulgo diæos metitur patria mea inter Matronam & Sequanam sita. Hoc arependum vno quidem die exarare potest agricola, sed difficulter, & equis potius quam bobus vtens. Quod si lubeat, licebit arependum confringere, quod habeat duccenos vndique pedes Atticos, Babylonios centenos & quinquagenos, siue cubitos Babylonios centenos. In vniuersum cubitorum Babyloniorum decem millia, pedum Atticorum quadraginta millia, Babylonios 22500, Parisinos 35195 $\frac{7}{8}$, quatuor Attica Plethra. Hoc videtur esse commodissimum diei vnus pensum in solo temperato, cui fere respondet media faneca Toletana, arependum Sedanense, & sesquimorgen Heidelbergicum.

Tertium Gallorum arependum est id, cuius pertica constat pedibus Parisinis, vndique binis & vicenis. Capit ergo in vniuersum pedes Parisinos 48400. Rom. 59753 $\frac{1}{3}$. Ita secundum arepennum capit fere quinquaginta, tertium fere sexaginta, primum præcise quadraginta pensum Rom. millia. Henricus II. A. D. 1557. & Carolus IX. A. D. 1565. edi-

cto publico cauerant, vt tota Gallia tertio illo arepenno vteretur, sed id neuter obtinere potuit: vsurpatur tamen circa Lutetiam, & plerisq; locis regium ἀπλᾶς nuncupatur. Quartum arepennum est id, cuius pertica constat quinis & vicenis vndique pedibus Parisinis, ac proinde capit Arepennum hoc pedes Paris. 62500. Rom. 77163. Huius arepenni rarior est vsus. Budæus tamen ait, etiam circa Lutetiam huius esse aliquem vsum.

XXVIII.

Hæredium est ager duo Iugera Rom. complectens. Varro lib. i. cap. 10. editionis Parisiensis: *Cum ad Iugerum peruenerunt, id habet scrupula 282. Quantum attinet ad antiquos nostros ante bellum Punicum pendebant bina Iugera, quod Romulo primum diuisa dicebantur viritim, qua quod hæredem sequebantur, Hæredium appellantur. Hæc postea à Iugero centum centuria dicta, qua duplicata est quadrata in omnes quatuor partes, vt habeat latera longa duo millia & quadringentos pedes. Petrus Victorius locum sic legit: Cum ad Iugerum peruenerint, id habet scrupula CCLXXXVIII. quantum as antiquus noster ante bellum Punicum pendebat Iugera bina. &c. Hæc postea à centum Centuria dicta. Centuria est quadrata, in omnes 4. p. vt h. l. i. p. ∞ ∞ D. Ego locum sic legendum censeo: Cum ad Iugerum peruenerunt, id habet scrupula ducenta octoginta octo, quantum as antiquus noster ante bellum Punicum pendebat. Bina Iugera, quod à Romulo primum diuisa dicebantur viritim, quodq; hæredem sequebantur, hæredium appellantur. Hæc postea à centum centuria dicta, qua est quadrata, vt in omnes quatuor partes habeat latera longa duo millia & quadringentos pedes. Hæc porro quatuor centurie coniunctæ, vt sint in vtramq; partem bina, appellantur in agris diuisis viritim publice saltus. Hæc Varro. Ergo Romanis erant quatuor agrorum dimensiones quadratæ. Actus enim habebat vndique pedes 120. Hæredium 240. Centuria 2400. non 2500. vt scripsit Victorius, Saltus 4800. Actus area complectebatur pedes 14400. Hæredium 57600. Centuria 5760000. Saltus 2304000. Centuriam à centum hærediis dictam, notat Varro, non à centum Iugero, vt legit Parisiensis editio, vel à centum Quiritibus, vt notat Victorius ex Festo: Hæredii Nonius quoque meminit lectionem nostram confirmans, nisi quod legit, *qua quod hæredem sequerentur*, vt & in ipso Varrone legitur, pro quo tamen maxime legere, quodq; h. s.*

XXIX.

Stadium, σταδίου vsurpatum, est mensura constans centum & viginti passibus. Quod si licet hariolari dixerim, non Græcam modo, sed & Hebræam vocem esse, vt Stadium Græci dixerint à stando, Hebræi vero ab incedendo, שטח. Et vox quidem Hebræa Tsahad passium quidem aut

aut incessum proprie significat. Sed quidni possit etiam sumi pro certo ac definito curriculo, puta sexaginta, vel centum & viginti passuum? Profecto id sensisse videntur Doctores Talmudici. In 2. Sam. 6. 13. *Erat autem cum progressi essent portantes arcam Iehoua sex Tschadim, vt sacrificarent bouem & arietem.*

De hoc sic 1. Chron. 15. 26. *Erat autem cum leuaret Deus Leuitas gestantes arcam fœdera Iehoua, vt sacrificarent septem iuuenos, & septenos arietes.* Hic Talmudici, *Singulis Tschadim, inquit, sacrificabatur bos & aries, senis vero Tschadim septem iuueni & totidem arietes.* R. David Kimchi vocem hanc interpretabatur Pesiha, id est, passum. Sed quamuis sæpe pueriliter inceptiant Rabini, vix tamen mihi persuadere possum, eos ita insaniisse, vt crederent singulis passibus sacrificatos singulos boues & arietes, post senos passus septenos iuuenos & arietes totidem. Ita enim neque mensis integer neque Salomonis & Iosif Hecatombæ omnes simul aggregatæ suffecerint ad conficiendum iter longiusculum, quale esse poterat à domo Hobed Edom ad locum Hierosolymis arcæ destinatum. Doctores igitur illi proculdubio voce Tschadim non passus intelligebant, sed stadia, aut quid simile. Atque id mihi quidem videtur rationi consentaneum. LXX. interpretes cum ignorarent, qua ratione nodum istum soluerent, secare maluerunt, & ab Hebraica veritate discedere: *ὃ ἵσαν μιστ' αὐτῶν οἱ ἀφ' ἑνὸς τῶν κισσῶν τῶν κελύβων τῶν χροσθῶν, καὶ δύμα μὲν καὶ ἀρνῶν.* Atqui hoc non est interpretari, sed comminisci, quod tamen non semel iis contigit, ac fere quoties iis occurrebat sententia aliqua, quæ fideliter explicata videbatur apud Ethnicos fidem non inuentura, atque ita scandalo futura, tum veræ sententiæ loco alienam quampiam pro arbitrio confingebant. Sed vt ad rem redeam, Stadium, vt dixi, potest in genere sumi pro curriculo constante centum & viginti passibus, cuiuscunque tandem populi sint ii passus.

Hoc modo Stadium Toletanum constabit passibus Geometricis quidem, sed Toletanis 120. Romanis centum, hoc est, pedibus Toletanis sexcentis, Romanis quingentis. Stadium Italicum constabit pedibus Italicis sexcentis, Romanis quingentis septuaginta quinque. Stadium Romanum pedibus Romanis 600. Parisinis 540. Stadium Parisinum pedibus Parisinis 600. Romanis 666 $\frac{2}{3}$. Stadium Ægyptiacum pedibus Ægyptiacis sexcentis, Atticis 684. Romanis 712 $\frac{1}{2}$. Parisinis 639 $\frac{27}{100}$. Stadium Hebræorum pedibus Hebraicis 600. Romanis septingentis quinquaginta, Atticis 744. Parisinis 672. vel si maius stadium Hebræorum constabit passibus Hebraicis 120. Romanis 150. Atticis 144. Parisinis

134. Stadium vero *κρείως* sumptum, hoc est, Stadium Atticum constabit pedibus Atticia sexcentis, Hebræis quingentis, Romanis 625. Toletanis 750. vel passibus Atticis 120. Hebræis centum, Romanis 125. Toletanis 150. Parisinis centum & duodecim cum semisse. Et quidem Alexandrinis stadii vox & usus adeo frequens erat, ut in media vrbe esset locus quidam Stadium dictus, & alter cui nomen ἐπιστάδιον. Strabo libr. vltim. suæ Geographiæ: μετὰ ταῦτα, τὰ νεώτερα, μέχρι τῆς ἐπιστάδιου. Ἐξῆς δὲ, ἐν νότῳ λιμῶν μετὰ τὸ ἐπιστάδιον. Et paulo post: Ἐν δὲ τῆς διαρρύθου, τὸ τε Σαράπιον &c. καὶ ἀμφιδέαλεον καὶ στάδιον, καὶ οἱ πεντεμετακατὰ ἀγῶνες ἐκεῖ συντελοῦνται: Ut ergo Olympica sic & Alexandrina certamina in stadio perficiebantur. Neque vero dubium, quin alterum alteri fuerit, si non æquale saltem ἀνάλογον, ut stadio Alexandrino tribuantur sexcenti pedes Alexandrini, siue Ægyptiaci, quemadmodum stadio olympico sexcenti pedes olympici. Sed facile crediderim, olympicum stadium Alexandrino vel certe Babylonio non ἀνάλογον modo, sed & æquale fuisse, ut ex iis coniecimus, quæ infra de gradu cœlesti, & lib. 5. de Gigantibus dicturi sumus. Illud certe dubium esse non potest, Olympicum stadium reliquis Græciæ stadiis longius fuisse, ut ex iis constat, quæ à Gellio disputantur statim initio suarum Noctium. Reliqua autem Græciæ stadia pleraque Attica fuisse rationi consentaneum est. Atque hæc causa est, cur tum Græci, tum Latini, cum Stadium ἀπλῶς dicunt, Atticum ut plurimum intelligant. Plinius libr. II. cap. XXIII. Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque. Herodotus lib. II. loco supra laudato: αἱ δὲ ἑκατὸν δίκαια ὄρηται εἰς στάδιον ἑξάπλεθρον. ἑξάπλεθρον μὲν τὸ ὄρηται μετρεομένης καὶ τετραπλήχου. Suidas præter ea, quæ supra recitauimus, Στάδιον, inquit, ὁ τόπος τῆς ἀγῶντος. καὶ μέτρον τῆς λεγομένης μιλίας. ἐστὶν γὰρ ἡμῖν στάδια ποιεῖσι μίλιον ἑπτά. καὶ τὰ δέκα μίλια ποιεῖσι στάδια πέντε. τὸ στάδιον ἔχει πόδας χίους. τὸ δὲ μίλιον πόδας διστάσια. τὸ δὲ πλέθρον πόδας ἑξήκοντα. καὶ ἑξακοντα πόδας γ. ὁ πῶς δακτύλος ἑπτά. ὁ πῶς ἀρχὴ πόδας ἑπτά. Hic Suidas per ἀμείνονος δυνάμειαν stadii, pedisque voces aliter atque aliter accipit. Nam cum tribuit Plethro pedes centum, stadio sexcentos, cum ait, decem milliaria conficere stadia octoginta, hæc sane intelligenda sunt de stadio ac pede Attico, milliari vero Romano.

At cum ait, milliare capere stadia septem & semis, pedes vero 4200. omnino id intelligendum est de milliari Hebraico, Stadiis vero Babylonii. Reuera enim mille passus Hebraici conficiunt præcise stadia Babylonica $7\frac{1}{2}$. Hebraicorum (inquam) pedum, quinque millia conficiunt pedum Babyloniorum 4500. At qui factum, ut pro 4500. Suidas dixerit 4200. Dixerit aliquis, esse errorem Typographi. Sed potest esse Suidæ ipsius, legerat, aliquem milliari tribuentem stadia septem, utpote qui numero

tumero rotundato uti mallet, quam decurtato $7\frac{1}{2}$. Hinc colligit Suidas milliari tribui posse pedes 4200. Hebræi autem voce MIL intelligunt aliquando mille gressus, aliquando mille passus, alterum minus, alterum maius Hebræorum MIL commode vocari potest. Verba Suidæ de maiori Hebræorum Mil intelligenda sunt.

XXX.

Minus Hebræorum Mil capit mille gressus, vel mille maiores Hebræorum cubitos, siue $\pi\upsilon\gamma\acute{\alpha}\nu\omega\upsilon\upsilon$ Hebraicorum aut cubitorum Atticorum duo millia, passus Hebr. quadringentos, Atticos sexcentos. Genes. 35. 16. & 2. Reg. 5. 9. voces Hebraicas Cibrat haarets, צִבְרַת הָאָרֶץ . LXX. vertunt $\chi\alpha\beta\epsilon\alpha\delta\acute{\alpha}\tau\ \gamma\eta\varsigma$, ac si Caph radicale sit, quæ fuit etiam sententia R. Menachem. At ex cæterorum omnium mente vertendum sit, $\acute{\omega}\sigma\tau\epsilon\iota\ \beta\epsilon\epsilon\theta$ $\tau\ \gamma\eta\varsigma$. Hoc ergo spatium siue $\chi\alpha\beta\epsilon\alpha\delta\acute{\alpha}\tau$, siue potius $\beta\epsilon\epsilon\theta$ dicas. R. David in libro radicum putat esse veluti $\sigma\alpha\theta\mu\acute{\delta}\nu$. R. Schelomoh Iarchi interpretatur Parfa. R. Schadia Mil, quin & ipse R. David Kimchi in 2. Reg. 5. 19. interpretatur Mil. Paraphrastes Chaldaice vertit utrobique כִּרְבַּב אֶרֶץ Cerub erets, $\acute{\omega}\sigma\tau\epsilon\iota\ \mu\eta\lambda\acute{\alpha}\tau\ \tau\ \gamma\eta\varsigma$. Indefinite Tremellius exiguum aliquod terræ spatium. Vetus interpres in Genes. vertit electo tempore in libro Regum verno tempore.

XXXI.

Milliare est spatium continens mille passus cuiuscunque tandem populi. Milliare Toletanum complectitur mille passus Toletanos, Atticos octingentos præcise, Romanos $833\frac{1}{3}$. Milliare Rom. passus Parisin. nongentos, Atticos 960. Milliare Atticum passus Romanos 1041 $\frac{2}{3}$. Milliare Parisinum passus Romanos 1111 $\frac{1}{2}$. Olim autem Romani cum milliare dicebant, non dubium est, quin de suis passibus intelligerent, quos $\acute{\alpha}\pi\lambda\acute{\omega}\varsigma$ Romanos vocamus. At hodie Itali, cum milliare dicunt, res non est ita plana. Nam ut pedes, sic & passus, alii aliis longiores. Et possunt aliæ subesse causæ, quæ milliaria alia aliis longiora faciunt. Nam & in Germania milliariis vox est in usu, sed ita ut passuum myriadas potius, quam Chiliadas notet. Columella: *Stadium habet passus CXXV. id est, pedes DCXXV. quæ octies multiplicata efficiunt mille passus, sic veniunt quinque millia pedum.*

XXXII.

Maius Hebræorum Mil est Romano milliari $\acute{\alpha}\nu\acute{\alpha}\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon\upsilon$, completens cubitum primariorum siue gressuum Hebraic. duo millia, passus vero itidem Heb. mille, Atticos 1200. Rom. 1250. Hoc autem spatium in
Scriptura

Scriptura vocatur Iter Sabbathi: Iudæi siquidem omnes vno consensu docent, iter fuisse bis mille cubitorum, totidemque passuum. Quod ita verum erit, si id intelligas de passibus minoribus, quos gressus vocare solemus, cubitis vero maioribus, quos primarios dicimus & axillares. Syrus interpres Actor. primo iter Sabbathi vertit, septem stadia, quod ita quoque verum dicitur, primo, si de Babyl. stadiis id intelligas, secundo, si dicas numerum rotundatum septem positum pro decurtato $7\frac{1}{2}$. vt supra in stadio monebamus.

XXXIII.

Leuca Gallica minor complectitur Tosiarum duo millia, hoc est, pedum Parisinorum duodecim millia, Atticorum 12800. passuum Parisin. 2400. Atticorum 2560. Maior pedum Parisin. viginti millia, passuum itidem Parisinorum quatuor millia. Sunt & aliæ longiores, sed quarum certus modus definiri vix potest.

XXXIV.

Leuca Toletana minor habet passuum Toletan. tria millia, Atticorum 2400. quot Leuca Parisina pedes Parisinos. Maior vero habet Passuum Toletanorum quatuor millia, Parisinorum tria millia.

XXXV.

Parafanga est mensura Persica complectens Stadia Persica viginti quinque, Attica triginta, vel passuum Persicorum, Hebraicorumue tria millia, Atticorum 3600. Rom. 3750. Herodot. lib. V. *ὁ Ἰσθμὸς τῆς Ἑλλάδος τελέωντα στάδια*. Quid si stadia illa sint Persica, non Attica? Hac ratione Parafanga complectetur Attica stadia 36. Xenoph. ἢ ἀναβάσεως libro 2. *Ἀειδίμους ἢ ἴσδδ, ὡς ἡλιδον ἐξ Εφέου ἢ Ἰωνίας, μέχρι τῆς μάχης σαδμοὶ τρεῖς καὶ ἐνεήκοντα, ἡδὲ σαδμοὶ πέντε καὶ τελέωντα, καὶ πεντακίοισι, σάδιοι πενήκοντα, καὶ ἕξακείλιοι καὶ μύριοι*. Ita Xenophon quoque tricena stadia singulis parafangis tribuit, siue illa sint Persica, siue Attica.

XXXVI.

Σχοῖν[⊙] quid sit, non ita facile est definire. Nam modo 30. modo 40. modo 60. modo denique 120. stadia complectitur, & mea quidem sententia Alexandrina potius quam Attica, etiam si Plinius de Atticis id interpretetur. Herod. li. II. *ὁ ἢ σχοῖν[⊙] ἕκαστ[⊙] μέτερον ἐστὶ Αἰγυπτίων, σαδίων ἐξήκοντα*. Plin. lib. 12. c. 14. Eratosthenis ratione Schœnus patet stadia XL. hoc est, 5000. passuum, alii XXXII. stadia singulis schœnis dederunt, pro XXXII. lubens legerim XXXIV. Nam XXX. stadia Alexandrina conficiunt XXXIV. Attica. Strabo Geographiæ suæ libro ultimo: *ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῆς Δέλτα κορυφῆς φησὶν ἄρτεμίδους[⊙] χοίνων ὀκτώ καὶ εἴκοσι τὸν ἀνάπλου, ἔτι δὲ εἶναι σαδίων ὀκτακοσίων τε τελέωντα, λογιζόμεν[⊙] τελέωντα σαδίων τὴν χοῖνον. ἡμῖν μὲν τοὶ σάδων*

πλέοντιν ἄλλοι ἄλλω μέτρῳ χρώμενοι τῶν χοίρων ἀπεδίδον τὰ δῆξιμάτα, ὥστε καὶ τὰ παλαιὰ σαδῖος καὶ ἐπιμείζους ὁμολογῆσαι παρ' αὐτῶν, καὶ διότι τῶν τοῖς Αἰγυπθίοις ἀσατὸν ὄντι τὸ τῶν χοίρων μέτρον, αὐτὸς Ἀρτεμίδωρος ἐν τοῖς ἐξῆς δηλοῖ. ἀπὸ μὲν γὰρ μέμενως μετρήσει Θηβαῖδ' πλὴν χοίρων ἑκάστω φησὶν εἶναι, σαδῖον ἑκατὸν εἰκοσι, ἀπὸ δ' Θηβαῖδ' μετρήσει Συήνης ἐξήκοντα. Hinc ergo colligo, Ægyptiis aliam quidem atque aliam fuisse Schœnum, stadium vero semper idem, nempe passus CXX. siue sexcentos pedes Ægyptiacos. Primus ergo Schœnus capit Ægyptiaca stadia triginta, Attica 34 $\frac{1}{2}$. Secundus Ægypt. quadraginta, Attica 45 $\frac{1}{2}$. Tertius Ægypt. sexaginta, Attica 68 $\frac{1}{2}$. Quartus denique 120. Attica 36 $\frac{1}{2}$.

XXXVII.

Stathmus est fere diei vnus iter complectens circiter quaternos parasangas stadia CXX. Herodot. lib. 2. numerat à Sardibus ad Halyiam σαδμὸς viginti, τῶν σαδμῶν XCIII. S. Hinc ad Ciliciæ initium σαδμὸς 28. Parasangas centum & quatuor. Hinc ad Ciliciæ finem σαδμὸς tres, parasangas 12 $\frac{1}{2}$. Hinc ad Armeniæ finem σαδμὸς quindecim, parasangas quinquaginta sex cum semisse. Inde vsque ad μαπκινῆς finem stathmos 14. series epilogismi postulat vt legamus 34. pro 14. & suppleamus parasangas 138. Hinc Sufas vsque Stathmos centum & vndecim, parasangas quadraginta duos & semis. Colliguntur, inquit, σαδμοὶ ἑνδεκά καὶ ἑκατὸν, Parasange 450. Stadia tredecim millia quingenta, dies nonaginta. Ex hoc epilogismo colligere potes, Perfās aliquando vno die conficere solitos duos stathmos, cum Sardibus Sufas vsque numerentur: Stathmi centum, & vndecim, dies vero nonaginta. Et vero quid facilius quam singulis diebus conficere stadia centena quinquagena? Parasangas quinos, ac proinde nonaginta diebus stadia 13500. parasangas 450. cum etiam quadringenta stadia Attica non incommode conficere possit viator expeditus, hoc est, Leucas Gallicas circiter 18. Pausanias: φωνικαῖς λιλαῖα, inquit, ἡμέρας μὲν ὁδὸν ὡς χειμῶν ἀπέχεται δελφῶν καὶ πῦσι δῖα τῶν παρνασσῶν, σαδία δὲ τεκμαίρεται τὴν ὁδοὺν ἡκοντατὴν ὁδὸν καὶ ἑκατὸν. Quod si parasanga complectatur triginta stadia Perfica, Attica 36. tum quinque parasangæ commode stathmum efficiunt, hoc est, quantum itineris vel hyberno die confici facile potest, puta stadia Perfica 150. Attica 180. vt hic vult Pausanias.

XXXVIII.

Gradus Geometricus quid sit, & quantus sit terræ ambitus, inquirere difficilis quidem, sed nobilis est labor. Christophorus Clavius in sua sphaera septem recenset varias hac de re sententias, quas hic vno diagrammate subiicere oculis non pigebit, idque per stadia.

F

Quantitas

	Quantitas unius gradus.	Terra ambitus.	Terra dia- meter.
1. Aristoteles	1111 $\frac{2}{3}$	400000	127272 $\frac{2}{3}$
2. Hipparchus	769 $\frac{2}{3}$	277000	88136 $\frac{2}{3}$
3. Eratosthenes	700	252000	80181 $\frac{2}{3}$
4. Fernelius	544 $\frac{28}{100}$	196114 $\frac{2}{3}$	62400 $\frac{2}{3}$
5. Ptolemæus	500	180000	57272 $\frac{2}{3}$
6. Alpheraganus	453 $\frac{1}{3}$	163200	51927 $\frac{2}{3}$
7. Recentiores	424	152640	48567 $\frac{2}{3}$

Idem Clavius præstat in milliaribus, quod breuitatis ergo omittimus. Licet igitur Clavius discrete non moneat, de quibus passibus loquatur, tamen res ipsa docet, verba ipsius intelligenda esse de passibus Romanis, Stadiis Atticis. Addit Clavius: *Etiam si conentur quidam conciliare sententias istas, tamen nullam posse concordiam inter has omnes opiniones reperiri, & tres priores omnino tanquam falsas ab omnibus reiici, Fernelianam à paucis probari. Plerosq; in Alpheragani aut Ptolomæi sententiam pedibus ire. Hæc ille. At si non omnes, saltem aliquot inter se conciliari posse videntur, & est res non indigna, quæ tentetur.*

Primum ergo, etiam si maris & terræ globus *κυκλωειδής* tantum figuram efficiat, tamen considerandus est nobis tanquam vere circularis, ac si collibus depressis, & vallibus erectis, rebus vndique compensatis ad legitimam perfecti circuli formam reductus esset.

Præterea videtur id quasi tacito plerarumque nationum consensu pridem receptum, ut gradui tribuantur quingenta circiter stadia, siue passuum sexaginta, pedum trecenta millia. Antiquissimi rerum astrologiarum indagatores sunt Ægyptii & Babylonii. Potuit ergo Eratosthenis hæc esse sententia, unicuique gradui tribuenda esse tricena circiter pedum Babyloniorum millia, quæ consuevit Attica 666 $\frac{2}{3}$. sed ipse ad numeri rotundationem sumpsit stadia septingenta, atque ita definiit ambitum terræ stadiis 252000. Id cum verum esse crederet Dionysiodorus, hinc collegit semidiametro terræ tribuenda quadraginta duo stadiorum millia, ac si semidiameter sit præcise circumferentiæ sextans. Alii vero cum scirent vero propius esse, si dicas semidiametri ad circumferentiam eam esse rationem, quæ septem ad quadraginta quatuor, ita argumentabantur, si semidiametro terræ tribuantur stadiorum XLIIIM. tum toti terræ ambitui tribuenda erunt non 252000. sed duodecim insuper stadiorum millia, id est, 264000. Hæc à Plinio, ad alia properante, vel

vel ea, quæ ab aliis excerpbat, non satis intelligente, perturbate nar-
rantur. Funus (inquit) duxere Dionysodoro propinqua, ad quas pertinebat heredi-
ditas. Ez, cum secutus diebus iusta peragerent, inuenisse dicuntur in sepulchro episto-
lam Dionysodori nomine ad superos scriptam. Peruenisse eum à sepulchro ad infi-
mam terram, esseq, eo stadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere Geometra,
qui interpretarentur significare epistolam à medio terrarum orbe missam, quo de-
orsum à summo longissimum esset spatium, & idem pile medium. Ex quo secuta
computatio est, vt circuite ducenta quinquaginta duo millia stadia pronuntiarent.
Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere, addit huic men-
sura stadia XII. millia, vt in margine recte scribitur, non autem VIIIM.
Hæc Plinius. Sed profecto ficulneus sit necesse est, qui non agnoscit pu-
tidum ineptissimi Græculi figmentum, quo non modo viuus, sed &
mortuus viuus fucum facere cogitauit Dionysodorus bipedum vanissi-
mus. Sed non est, quod in his diutius immoremur. Quod si vnicuique
gradu tribuantur quingena stadia Babylonia, id efficiet Hebraica, Per-
sica, Sicalaue stadia quadringenta & quinquaginta, quod proxime acce-
dit ad sententiam Alphragani.

Ægyptii autem, vt & Babylonii, tribuebant quidem gradu cælesti
trecenta pedum millia, sed suorum non Babyloniorum, stadia, inquam,
non Babylonia, sed Ægyptiaca quingenta, ἡμιστάδια mille, ea conficiunt
Attica stadia 570. ἡμιστάδια 1140. Itaque totus ambitus terræ erat Ægy-
ptiacorum stadiorum 180000. ἡμιστάδιων 360000. Atticorum stadiorum
205200. ἡμιστάδιων 410400. pro quo Aristoteles rotundato numero con-
tensus scripsit, εἰς τὴν περὶ κωνταν μὲν ἑξάδια ἡμιστάδιων. Sic enim legendum, res
ipsa conuincit. Quis enim credat, tantum Philosophum & ceteros, quos
ipse laudat suæ sententiæ auctores quamplurimos adeo stolidos fuisse,
vt vnus gradus longitudinem & orbis ambitum duplo, aut etiam triplo,
quam par sit, maiorem facerent? At, inquires, cur ἡμιστάδιων potius me-
minerit, quam στάδιων, quia ἡμιστάδιων complectitur sexaginta passus.
Numero autem sexagenario quantopere gaudeant Astrologi, nemo
ignorat verba Arist. habentur lib. 11. de cælo, sub finem, τῆς μαθηματικῶν
ἰσοπέδου μὲν ἀναλογίας ὅτι περὶ ἡμιστάδιων ἡμιστάδιων εἰς τὰ ἐκωνταν λέγουσιν ἑξά
μυριάδας στάδιων, legendum, (vt dixi) ἡμιστάδιων. In eadem cum Aristote-
le sententia fuisse Ptolomæum, non dubito. Quum enim Ptolomæus
quingenta gradu stadia tribuit, hominem Alexandrinum de Alexan-
drinis potius, quam de Atticis stadiis locutum, vero consentaneum est.
Quid, quod stadiorum omnium celeberrimum olympicum Attico ma-
ius fuit, & vt credere par est, Alexandrino aut Babylonio æquale, vt su-
pra in stadio monuimus? Plancius in sua Geographia vnicuique gradu
tribuit

tribuit Leucas Hispanicæ septendecim & semis. Et aliquos noui rei mathematicæ & geographicæ peritissimos, qui tum sua tum aliorum rei nauticæ peritorum experientia freti dicerent, Gallicas quoque Leucas $17\frac{1}{2}$. vni gradui commode posse tribui. Sed cum eosdem rogarem, quam censerent esse Leucarum huiusmodi longitudinem, ii demonstrabant interuallum loco patente & plano situm, cui, vt minimum, conueniebant quatuor passuum Parisinorum millia. Etiam si autem Io. Mariana maioribus Leucis Toletanis tribuat tantum quatuor non Parisinorum, sed Toletanorum passuum millia, tamen certum est, esse in Hispania Leucas prægrandes, quæ capiant vt minimum quatuor non Toletanorum, sed Parisinorum passuum millia. Hac ratione vnicuique gradui conuenient septuagena passuum Parisinorū millia, pedum vero 350000. Rursus cum gradui tribuat Plancius Leucas Germanicæ & Gasconicæ quindecim, Sueuicæ decem, sequetur, vt Sueuicis Leucis tribuantur septem Parisinorum passuum millia, Germanicis 4666 $\frac{2}{3}$. At certum est, Leucis illis non posse minorem tribui longitudinem. Cum ergo idem Plancius, Iosephus Moletus, Hieronymus Rusælius, &c. vnicuique gradui tribuant sexagena millia passuum, ac proinde trecena pedum millia, id intelligendum erit non de Romanis aut Hetruscis pedibus & passibus, sed de iis, qui in Piceno, Ducatu Urbini, & forte in Venetorum ditione vsurpantur. Diximus autem à Magio pedem Urbinatem ita pingi, vt ei conueniant vnciæ pollicis Roman. 185. quales pedi Parisino conueniunt centum & sexaginta. Sexaginta igitur pedum Urbinatum millia conficiunt circiter septuaginta pedum Parisinorum millia. Fernelii sententia proprie hæc est. Ait, se carpento de industria confecto rotarum reuolutionibus numeratis, cum Lutetia Boream versus iter instituisset, comperisse vni gradui conuenire circiter Leucas Gallicas viginti quinque. Leuca Gallica, vt minimum, constat passibus Parisinis 2400. Si ergo ei tribuantur passus Parisini 2400. colligentur sexaginta pedum Parisinorum millia. At si gradui tribuantur septuaginta pedum Parisinorum millia, Leucæ Fernelianæ tribuendi erunt passus Parisini 2800. Ita, si vnum Hipparchum excipias, siue veterum, siue recentiorum sententias consideres, videmus, eo fere omnes concurrere, vt vnicuique gradui tribuant, qui plurimum, Babyloniorum, qui minimum, Parisinorum passuum sexagena millia, ac proinde ambitus terræ complectetur centum octoginta siue Babyloniorum, siue Ægyptiacorum, siue Atticorum aut Parisinorum stadiorum millia, passus 21600000. pedum ad summum Babyloniorum, vt minimum Parisinorum aut Atticorum

corum centum & octo miliones, vel, vt Latine loquar, passuum ducen-
ties decies sexies centena millia, pedum vero millies octuagies centena
millia, siue eos Babylonios, siue Parisinos, aut etiam Atticos esse malis,
siue aliquos ex intermediis.

MENSVRÆ CV- BICÆ.

Definit	<i>Vncia Romana tritici.</i>
1. Mystrum } Romanum	3
2. Paruum } Atticum	2 1/2
3. Olyschium Rom.	1 1/4
4. Cya } Rom.	1 1/4
5. thus } Atticus	1 7/8
6. Acetabulum } Roman.	1 1/2
7. Oxybaphum } Atticum.	2 1/2
8. Mystrum } Romanum.	2 1/2
9. Magnum } Atticum.	2 7/8
10. Quartarius } Romanus.	3 1/4
11. Tetartum } Atticum.	4 1/2
12. Kartub Heb.	5 1/2
13. Hemina } Romana	7 1/2
14. Cotyla } Attica	8 1/2
15. Libramensuralis, Rotulus.	10
16. SE } Heidelbergicus.	12 1/2
17. X } Toletanus.	12 3/4
18. TA } Parisinus.	13 1/2
19. RI } Roman. & Log. Heb.	15
20. VS } Att. Dreiling Heidelbergic.	16 1/2
20. } Ægyptiacus. Hinium.	18 1/4
21. } Sedanensis. Litro Par.	20

22.1.	Chœnix opilionum.	22 $\frac{F}{E}$
23.2.	Chœnix bilibris.	24
23.3.	Pinta Parisina.	27
24.3.	Chœnix, Pondion Hebr.	30
25.	CH { 4. Attica.	33 $\frac{F}{E}$
25.	OE { 5. Trilibris.	36
	Hyphe Ægypt.	37 $\frac{F}{E}$
26.	N { 6. Vinitorum.	45
26.	I { 7. Quadrilibris	48
27.	X { 8. Georg. Mas Heid.	50
28.	Azumber, congius Tol.	51
29.	Quadrans vini Par.	54
30.	Kab Heb. Capitha Perf.	60
31.	Quadrans tritici Par.	81
32.	Congius Romanus.	90
33.	Chus { Att. Infel Heid.	100
34.	Homer, Assaron Heb.	108
35.	Celemin Toletanus	127 $\frac{F}{E}$
36.	Hemiectum At. OEphin Æg.	133 $\frac{F}{E}$
37.	Dadix, Chus Æg. & Georg.	150
38.	Aporryma. Theb. Hin, Chus, Heb.	108
39.	Viertheil Heidelb.	200
40.	Sextarius Vini Par.	216
41.	Modius Rom. Congius Bab.	240
42.	Hecteus Atticus	266 $\frac{F}{E}$
43.	Cophinus Syr. & Theb.	270
44.	M { Paris. Bossellus.	324
45.	O { Syr. Bab. Heb. Satum.	360
45.	DI { Atticus.	362 $\frac{F}{E}$
46.	V S { Ægyptiacus.	375
47.	Simmer Heid.	400
47.	Arroba, quadrantal Tolet.	408
48.	Modius Siculus.	480
49.	Amphoreus Georg.	600

50. Amphora Rom. Dorach.	720
51. Ceramium Attic. Werntzel Heid.	800
52. Quadrantal Parisinum.	972
53. Maris Perf. Bab.	1000
54. Epha, Bar Heb. Cadus Rom.	1080
54. Metretes Atticus.	1083 $\frac{1}{4}$
55. Metretes Æg. & Georg.	1200
56. Medimnum Siculum, Selah.	1440
57. Faneca Tol.	1530
58. Medimnus Atticus.	1600
58. Medimnus Georg. & Æg.	1700
59. Artaba Perf. Bab.	1800
60. Barillus Rom. Quadrantal Bab.	1920
61. Medimnus Parisinus.	1944
62. Ohme Heidelberg.	2400
63. Malder Heidelberg.	3200
64. Sextarius tritici Par.	3888
65. Letec Heb.	5400
66. Moius vini Par.	8100
67. Chomer, Corus Heb.	10800
68. Culeus Rom.	14400
69. Botta Rom.	15360
70. Fuder Heid.	24000
71. Moius vini Tol.	10200
72. Cahis tritici Tol.	18360
73. Modium maius Par.	46656
74. Achana Perf. Bab.	72000

DE MENSVRIS
DE MENSVRIS
CVBICIS

PRÆFATIO.

Cviusuis operis laus peti solet à rei utilitate, difficultate, & certitudine. Avaro nihil vile videtur præter *ζηλιασµόν*. Sapientiae Studio nihil inutile videtur, quod ad comparandam, aut etiam ornandam sapientiam conferre potest. Præcipua sapientiae magistra est historia. Quidquid ergo ad historice antiquitatis illustrationem facit, etiam ipsi Sapientiae facem aliquam accendit. In eo vel maxime differt ingenuus & liberalis animus à sordido, quod mercator indocilis pauperiem pati nullum laborem, nullum periculum recusat, dum possit cum sui sæculi hominibus sub utroque sole, & utroque polo agentibus negotiari. Animo nobili nihil est antiquius, quam ut possit liberum & quam plenissimum cum antiquitate habere commercium.

Ut igitur in historiae serie id vel maxime optat, ut sciat rei auditæ vel lectæ tempora inter se & eum suis connectere, ita in ipsis, quæ narrantur, rebus, simul ac drachmæ, talenti, iugeri, stadii, congii, vel medicamni vocabula, aut his consimilia audit, continuo etiam nolentem animum stimulat cupido noscendi, quid hæc sibi velint, quid affine habeant cum iis vel nummis, vel mensuris, quibus quotidie utimur: alioqui Cyclopi instar *μόνος ὄραµος*, aut etiam cæca videtur historia. Enimvero quomodo possum animo concipere, aut Cræsi opes, aut Alexandri liberalitatem, aut Caligulæ profusionem, & quæcunque spectant *δὲσιν καὶ λήψιν*, si harum rerum vocabula mihi sunt vel penitus ignota, aut tantum confuse cognita? Sed frigida hæc videbuntur omnia iis, quibus anima oneri est, qui nullas nisi corporis voluptates aut utilitates norunt. Et horum quidem Epicuri de grege porcorum rationem nullam habendam esse fatebitur, quicumque se hominem esse meminerit. Sciant tamen etiam illi hic esse quod metant. Nam quanto petulantius medicinæ *περὶ λακτικῶν* spernit luxuria, tanto sapius ad *δεσπερικῶν* confugere cogit crapula. Medicinæ autem præcipuus thesaurus est in scrinio antiquitatis.

Non parum ergo interest, ut si non ipsi, saltem Medici, quibus videntur, frequentissima omnium suæ artis vocabula non ignorent, cum multa occurrant, in quibus non modo scriptuli, sed & granuli vnus aberratio

erratio. Plurimum vero & corpori potest officere. Ita non modo Aristoteles aliquis aut Cato, sed & Epicurus & Crasso vel locupletior vel rapacior fateri cogetur, non inutilem esse operam, quæ huius antiquitatis indagatiōi impenditur. Difficultatem operis indicant eruditissimorum nostri temporis virorum labores & vigiliæ. Quo enim plures ea de re scribunt, eo acrius inter se certant, & adhuc sub Iudice lis est. Præcipua difficultatis causa est vocabulorum homonymia, in qua explicanda negligentissimi fuerunt veteres. Verbi causa, duplex est Sextarius, Atticus & Romanus. Alter Romanum, alter Atticum definiet, vterque Sextarium *ἀπλῶς* nuncupabit. Præterea, est qui dicat, *Sextarius capit vncias octodecim*, alter, *vncias viginti*, cum dicere debuissent: Sextarius Rom. capit vncias olei octodecim, vini viginti. Sextarius Atticus pendet vncias olei viginti, aquæ viginti duas & semis &c. Præterea cum ipsum quoque vncie vocabulum sit homonymum, plerique recentiorum ita agunt, ac si eadem sint vnciæ nostrates cum priscais. Postremo non satis conueniunt auctores, quænam sit inter oleum, vinum, aquam, & mel proportio in ratione ponderis. Neq; mirum. Est. n. oleum oleo, vinum vino, mel mel le grauius. Itaque Agricola despondit animum, atque putauit ex harum rerum pondere vlla posse satis certa elici argumenta. Difficultatem denique operis auget, maxime in re mensuraria, tum mensurarum multitudo, tum paucitas veterum, qui de ea re scripserunt. Nam & mensurarum quam ponderum genera plura sunt. Et pauciores sunt, qui de mensuris, quam qui de Ponderibus egerint. Veterum, inquam, pauci & paucis *ὡς ἀπέργον ἐν παρῆλα* rem illam tractant. Ita breui & confusa oratione nodos neſtunt potius, quam soluunt. Adde quod nummi veterum multi ad nos vsque peruenerunt. Mensuras autem sui quoque oppidi multi ignorant. Alterius regionis & populi vix quisquam est qui norit, aut causam esse putet, cur scire labore. Tantum abest, vt in veterum mensuris conquirendis & asseruandis quisquam vllum operæ pretium esse duxerit. Sed videndum, ne, quo pluribus verbis rei difficultatem enarramus, eo magis de doctrinæ nostræ veritate diffidat lector. Superest ergo, vt præcipua rationum nostrarum firmamenta hic proponamus.

Primum ergo, cum accuratissimi quique Scriptores mensuras ita definiant: Sextarius pendet vncias olei 18. vini 20. &c. Prima cura fuit, vt pondera antiquorum cum nostris quam accuratissime compararemus. In quo, quam feliciter operam nauauerimus, lectorum esto iudicium. Labori certe non pepercimus. Præterea hæc quoque cura fuit suscipienda, vt liquorum & granorum aliquot pondera inter se conferre-
mus. In quo, si quis veluti *βέλταρον* & sordidam hanc operam nostram

ludibrio habet, sciat nihil sordidum esse, quo veritas illustratur, etiam agros stercoreare non pudet, dum ex iis triticum demetamus. Nos itaque etiam minutissimas minutias expendere, & ad ea, quæ ab ingenio nostro quam alienissima erant, nos demittere non piguit, dummodo veritatem hanc, quam venamur, siue in lustro, siue in puteo latitantem, deprehendere liceat. Postquam ergo tum experimenta quamplurima, tum veterum placita diu multumque inter se contulimus, id nobis visum est rationi conuenientissimum, vt dicamus inter filiginem & triticum eam esse rationem, quæ inter nouem & decem, inter triticum & oleum eam, quæ inter quinque & sex, inter oleum & vinum eam, quæ inter filiginem & triticum, hoc est, eam quæ inter nouem & decem, inter vinum & mel, eam quæ inter 20. & 27. Hoc modo etiam Galenus & Cleopatra solent rationes instituere. Quod autem Dioscorides, Diodorus, & Agricola inter vinum & mel rationem sesquialteram statuunt, qualis est inter viginti & triginta, vel inter duo & tria, id falsum esse non dubitamus. Causa erroris orta ex confusione mensurarum Atticarum cum Romanis, verbi gratia: Legerant illi, Sextarium pendere viginti uncias vini, mellis triginta: hoc quidem vere, sed confuse dictum est. Nam sextarius quidem Romanus pendet uncias vini viginti, sed mellis 27. Sextarius Atticus pendet quidem uncias mellis triginta, sed vini viginti duas, & aliquanto plus. Video multos ita sentire, ac si inter aquam & aquam multum sit discriminis, vt optimam quamque leuissimam esse statuunt. Ego aquam è puteo haustam nihilo grauiorem comperi aqua è fonte hausta. Et Ioan. Temporarius testatur, se Blesis aquam cœlestem nihilo leuiorem comperisse aqua fontana. Idem aqua vinum leuius esse affirmat non nisi parte trecentesima & sexagesima. Itaque Fannius parum referre censet:

Seu puros fundas latices, seu dona Lyai.

Ideo nos quoque, vt inter aquam & triticum, sic inter vinum & triticum promiscue rationem sesquiterciam statuimus, vt triticum primæ bonitatis dodrantem aquæ pendat, triticum paulo leuius non aquæ, sed vini dodrantem pendat. Quod si definiendum sit, quænam sit differentia inter aquæ & vini pondus, nescio, an Temporario credere debeam dicenti non esse maius discrimen, quam inter 360. & 361. quod sane, vt in his rebus, non esset vllius momenti. Nisi quis dicat, aquas Blesenses nostris esse leuiores, ac proinde propius ad vini pondus accedere. Crediderim potius Temporarii experimento vel calamo subesse mendum aliquod.

Ego igitur dico, inter aquam & vinum, (idque non leuissimum) eam vt minimum esse differentiam, quæ inter 80. & 81. Itaque cum vinum

num oleo nona parte grauius esse dixerimus, aquam oleo, non nona, sed octaua parte grauiorem esse dicemus. Vt igitur hæc omnia simul componamus: Sume vas quod siligine plenum pendat vncias 162. id pendeat vncias tritici 180. olei 216. vini 240. aquæ 243. mellis 324. Et, vt id quoque addamus, idem vas hordeo plenum pendeat vncias circiter centum quinquaginta. Contra idem vas argento viuo plenum pendeat vncias 3280. vt argentum viuum hordeo sit plus quam vicecuplo grauius. Neque vero dubitamus, quin oleum oleo sit grauius, triticum tritico, hordeum hordeo, mel melle, &c.

Sed primum nos intelligimus triticum hornum & optimum, ac proinde grauius, contra oleum optimum, ac proinde leuissimum. Deinde id sequimur, quod *ὅς ἐπὶ τὸ πολὺ* verum esse credimus, tum veterum auctoritate, tum nostra ipsorum experientia adducti. Postremo etiam facilitatis habenda est ratio aliqua, vt non modo id eligas, quod vero proximum videtur, sed & subductionum commoditati consulas, ne rem plus satis pertritosam magis ac magis inuoluas.

Vltimum vero & validissimum demonstrationum nostrarum firmamentum hoc est. Superiore libro docuimus, quænam sit longitudo pedis Attici, Romani, Syriaci, &c. Et vt de Syriaco, Persico, Babylonio, &c. dubitare possis, certe non est, quod de Romano aut Attico dubites.

Confice ergo tibi quadrantal ex pede integro, congium ex semipede Romano, si vasa illa respondeant olei, vini, triticique ponderi, quod ab antiquis traditur, poterisne dubitare, quin & de ponderibus & de mensuris Romanis vera docuerimus? Idem experire in quadrantali & congio Attico. Eandem doctrinæ nostræ fidem comperies. Vbi de Romanis & Atticis mensuris constabit, de reliquis plerisque dubitare vix licebit, cum ex à veteribus, modo cum Romanis, modo cum Atticis mensuris, modo cum vtrisque comparentur. Et illa ipsa, quæ de pede Babylonio, Hebraico, Syriaco & Ægyptiaco diximus, vbi cum cubicis istis, mensuris comparabuntur, fidem, si non apud omnes, saltem, ni fallor, apud multos inuenient, cum ne probabile quidem sit, huiusmodi concentus esse plane fortuitos, & falso potius quam vero suffragari. Atque adeo, etiam vbi nos industria & ratio fugit, diligentiam tamen vel laudabunt, vel boni consulent æqui lectores. Hoc certe bona fide profiteri possumus nullam aliam, neque messem, neque finem hic nobis propositam, præter ipsius veri indagationem. Vbi scopum attingero, satis amplam mei laboris mercedem reportauero, vbi sequius res successerit, recordabor me hominem esse, cui nihil magis proprium est,

quam labi, errare, decipi. Qui posthac rectora docuerint, & illis, & veritati gratulabor. Cum autem veritas sit Dei filia, Deum Patrem luminum veneror, ut ingenii mei tenebras Spiritus sui luce discutiat, Amen.

CANONES MENSVRARI I.

I. Pollices Attici.

Tritici vnciæ Rom. 25. implent Pollices Atticos 54. Quinq; olei vnciæ pollices nouem. Octo vini vnciæ pollices tredecim. Quinque aquæ vnciæ pollices octo. Quinque mellis vnciæ pollices sex.

II. Pollices Romani.

Quinque tritici vnciæ Rom. duodecim pollices cubicos Rom. implent. Singulæ olei vnciæ pollices duos, quinque vini, vnciæ pollices nouem, tres mellis vnciæ pollices quatuor.

III. Pollices Hebraici vel Persici.

Quinque tritici vnciæ Rom. sex pollices Hebraicos implent, decem vini vnciæ pollices nouem, tres mellis vnciæ pollices duos. Singulæ olei vnciæ singulos pollices. Atque hæc causa est, cur in diagrammate mensurarum Hebraicarum pollices Hebraicos separatim non apposimus, sed eorum loco pollices Atticos substituimus.

IV. Pollices Ægyptiaci.

Viginti quinque tritici vnciæ Roman. triginta sex pollices Ægyptiacos implent, quinque olei vnciæ pollices sex, viginti quinque vini vnciæ pollices viginti septem, quinque mellis vnciæ pollices quatuor.

V. Pollices Syriaci.

Quinque tritici vnciæ Rom. octo pollices Syriacos implent; tres olei vnciæ pollices quatuor, quinque vini vnciæ pollices sex, nouem mellis vnciæ pollices octo.

VI. Pollices Babylonii.

Decem tritici vnciæ Rom. nouem pollices Babylonios implent, quatuor olei vnciæ pollices tres, quadraginta vini vnciæ pollices 27. duæ mellis vnciæ pollicem vnum.

VII. Pollices Parisini.

Singulæ tritici vnciæ Parisinæ duos pollices Parisinos implent, sexdecim olei vnciæ pollices 27. Duæ aquæ vnciæ pollices tres, octo mellis vnciæ pollices nouem, singulæ mellis vnciæ Romano singulos pollices Parisinos.

VIII. Pol-

VIII. Pollices Sedanenses.

Parisina tritici vncia implet tres pollices Sedanenses, quatuor vnciarum vini pollices nouem, &c.

IX. Pollices Heidelbergici.

Quinque tritici vnciarum Heidelbergicarum sexdecim pollices Heidelbergicos implent, tres olei vnciarum pollices octo, quinque vini vnciarum pollices duodecim, nouem mellis vnciarum pollices sexdecim, viginti quinque tritici vnciarum Romanarum septuaginta duos pollices Heidelbergicos, quinque olei vnciarum pollices duodecim, &c.

X. Pollices Toletani.

Dux tritici vnciarum Toletanarum nouem pollices Toletanos implent, quatuor olei vnciarum pollices Toletanos quindecim, octo vini vnciarum pollices viginti septem, duæ mellis vnciarum pollices quinque, septendecim tritici vnciarum Romanarum pollices Toletanos septuaginta duos, septendecim vini vnciarum Romanarum pollices Toletanos quinquaginta quatuor.

CANONVM MENSVRARIORVM

confirmatio.

I. Pollices Attici.

Si quis postulet, vt singulos, quos hactenus recensuimus, canones, peculiari aliquo experimento confirmemus, is profecto rem iniquam exigit. Quis enim tam proiectæ patientiæ esse possit, vt in singulis illis ad statheram expendendis tempus & operam colloct? Æquus Lector agnoscat plus satis sufficere, si in pauculis quibusdam experimento facto ex iis analogiæ beneficio reliqua *συμμετρίως* colligamus, Ad eam rem commodissimus omnium est pes Atticus, propter numeri rotundationem. Superiore libro diximus, plerosque populos ex suo quemque pede mensuras cubicas confecisse. Verbi gratia: Athenienses ex suo pede cubico confecerunt *κεραύριον*, ex semipede *χάριον* siue *χόρα*, ex palmo cotylam Georgicam. Cotyla hæc est octaua pars *χόρα*, *χάριον* vero *κεραύριον*. Atque eandem fere rationem apud plerosque populos inuenias. Diximus quoque, quænam sit proportio inter pedem Atticum, Romanum, &c. siue simplicem, siue quadratum, siue cubicum. Ex his principiis reliqua sunt colligenda. Ex palmo igitur Attico cubico cotylam confici iussi, hanc aqua plenam comperi pendere vncias Parisinas aquæ $14\frac{1}{2}$, tritici $10\frac{7}{8}$, que conficiunt vncias Romanæ aquæ $16\frac{7}{8}$, tritici $12\frac{3}{4}$ pro quo ad subductionis facilitatem sumimus $13\frac{3}{4}$, siue duodecim & semis. Ita congruus præcise

pendebit vncias Romanas tritici centum. Ceramium siue quadrantal octingentos, id deinceps nobis erit instar fundamenti.

II. Pollices Romani.

Si congius Atticus pendet vncias Rom. tritici centum, cum inter Atticum & Rom. cubum ea sit ratio, quæ inter 13834. & 15625. omnino congius Romanus pendebit vncias Rom. tritici $88\frac{2}{3}$. At Congius Romanus, quem confici iussi, pendebat tritici libras Parisinas quatuor, vncias tredecim cum semisse, hoc est, vncias Parisinas in vniuersum septuaginta septem cum semisse, quæ conficiunt vncias Rom. $88\frac{2}{3}$. Idem congius aqua plenus pendet circiter vncias Parisinas 103. Roman. 118. Sed Romani consulto congium Cylindricum cubico aliquanto capaciorum confecerunt, vt caperet præcise tritici probi plenas vncias nonaginta, olei 108. &c. & ad eandem rationem reliquas mensuras suas ordinarunt. Methodi finem etiam in Romano, quem confici iussi, sextario expertus sum.

III. Pollices Hebraici.

Si cubi Attici 216. dent Hebraicos 125. cum congius Atticus pendeat vncias Rom. tritici centum, congius Hebræorum pendebit vncias $172\frac{2}{3}$. palmus vero $21\frac{2}{3}$. At palmum Hebraicum, quem confici iussi, cõperi pendere vncias Parisinas tritici circiter nouendecim, aquæ $25\frac{1}{3}$. Romanas aquæ $28\frac{2}{3}$. tritici $21\frac{2}{3}$. Denique cubicus Hebræorum palmus pendebat circiter vncias Rom. tritici $21\frac{2}{3}$. Congius $172\frac{2}{3}$. quadrantal 1380. Sed vt Romani, sic & Hebræi consulto Cylindricas mensuras cubicas aliquanto capaciores fecerunt, & ea quidem ratione, vt viginti tres congii Cylindrici capiant cubicos viginti quatuor: ita effectum est, vt palmus cubicus caperet vncias tritici $22\frac{2}{3}$. Congius 180. quadrantal 1440. siue libras Romanas, congius quindecim, quadrantal centum & viginti, & ad eandem rationem reliquas quinque mensuras accommodarunt.

IV. Pollices Aegyptiaci.

Si cubi Aegyptiaci 185193. æquant Atticorum centum viginti quinque millia, cum congius Atticus pendeat vncias tritici centum, congius Aegyptiacus pendebit vncias $148\frac{2}{3}$. At palmus Aegyptiacus, quem confici iussi, pendere compertus est vncias Parisinas aquæ $21\frac{2}{3}$ Romanas $24\frac{2}{3}$. ac proinde tritici $18\frac{2}{3}$. Ita congius Aegyptiacus pendebit vncias Rom. tritici 149. Nos vero ad methodi commoditatem sumpsimus plenas vncias centum quinquaginta.

V. Pollices

V. Pollices Syriaci.

Si pollices Syriaci 421875. æquant Atticos 571787. vncię centum Attici congii Syriaco congio dant vncias 1361. & aliquantulo plus, quod ad facilitatem subductionis omittimus.

VI. Pollices Babylonii.

Cum cubi Babylonii 27. dent Atticos 64. sequitur, vt vnciæ centum Attici congii Babylon. dent vncias 237 $\frac{1}{2}$. Sed vt Hebræi, sic & Babylonii congium Cylindri cum cubico capaciolem fecerunt, ea ratione vt viginti tres Cylindrici capiant cubicos viginti quatuor, aut circiter, idque vt congius Babylonius caperet præcise tritici Romanas vncias ducentas & quadraginta, quot olim modius Rom. & etiamnum hodie Romæ, mensura illa, quam ob hanc causam vocant congitellum.

VII. Pollices Parisini.

Cum ea sit inter cubicum pedem Parisinum & Atticum ratio, que inter 3375. & 4096. & quadrantal Atticum capiat octingentas tritici vncias Roman. sequitur, vt quadrantal Parisinum capiat vncias Roman. 970 $\frac{75}{133}$. hoc est, fere 971. Temporarius ait, se iussisse confici quadrantal Parisinum, ac comperisse pendere vncias aquæ Parisinas 1102. ac proinde Parisinas vncias tritici 826 $\frac{1}{2}$. Romanas 944 $\frac{2}{3}$. hoc est, circiter 26. vncias minus quæ postulat epilogismorum nostrorum analogia. Omnino igitur quadrantal Temporarii fuit iusto breuius. Itaque consulto iussi mihi Parisinum quadrantal confici, quam accuratissime potui. Id tritico plenum pendebat vncias Parisinas 850 $\frac{1}{2}$. Romanas 972. quod proxime accedit ad id, quod requirebat epilogismorum nostrorum analogia. Sed vt Hebræi, Babylonii, Romani, sic & Parisienses Cylindricum quadrantal cubico paulo capacius fecerunt, vt pendere posset libras Parisinas tritici quinquaginta quatuor, aquæ septuaginta duas.

VIII. Pollices Sedanenses.

Si cubici pedes Attici 2685619. æquant Sedanenses 3375000. sequitur, vt congius Sedanensis capiat vncias Romanas tritici vnde octoginta, & aliquantulo plus, ac proinde palmus fere decem vncias. Palmus vero Sedanensis, quem confici iussi, pendet vncias Parisinas tritici octo cum quinque octauis, aquæ vndecim cum semisse. Vncias vero Romanas tritici 9 $\frac{1}{2}$. aquæ 13 $\frac{1}{2}$ pro quibus numeris decurtatis sumpsimus plenas vncias Rom. decem, tritici, vnciæ tredecim & semis, olei duodecim, mellis octodecim. Sed Sedanenses, vt & Romani, Hebræi, &c. palmum suum Cylindricum, quem semisextariolum vocant, cubico paulo maiorem esse voluerunt, vt caperet vncias Parisinas tritici nouem, vini duodecim, mellis

mellis sexdecim. Congius vero, quem ipsi potum vocant, libras tritici quatuor & semis Parisinas, vini sex, mellis octo. Hæc tum à me, tum ab aliis in hæc vrbe tot experimentis comprobata sunt, vt dubitari non possit de ea analogia, quam statuimus inter triticum, oleum, vinum, aquam & mel.

IX.

Si 3375000. cubi Heidelbergici dant Atticos 2571353. centum vnciæ Rom. congii Attici dabunt Heidelbergico congio Romanas vncias $76\frac{6152}{33750}$. Omittamus fragmentum istud, si congius Heidelbergicus capiens pollices 216. pendet vncias tritici Romanas 76. tum Schopen Heidelbergicus siue vas capiens pollices Heidelbergicos 36. pendebit vncias Rom. tritici $12\frac{2}{3}$. pro quo ad subductionis facilitatem sumpsimus vncias $12\frac{1}{2}$. Atque ita Schopen Heidelbergicus fiet eiusdem capacitatis cum Cotyly Georgica, siue cum mensura ex Attico palmo confecta, quod sane verum est. Cum enim palmum illum Atticum pridem, puta ab hinc biennio confici iussissem, nuperrime cum cœpisssem de Heidelbergicis quoque mensuris percontari, mihi renuntiatum est Schopen Heidelbergicum pendere quindecim vncias vini Heidelbergicas. Hinc epilogismorum analogia docuit me, quod modo dixi, nempe mensuram hæc Attico palmo plane respondere, atque ita reliquas quoque mensuras Heidelbergicas Atticis prorsus pares esse. Id cum essem admiratus, vt eo certius id testari possem, tabellario nostro mandavi, vt mensuram illam nota publica insignitam, & quam accuratissime adæquatam mihi emeret, & huc adferret, quod cum ille prestitisset, re ipsa comperi, non esse ouum ovo similis, formicam formicæ, quam sit chopina Heidelbergica cotylæ Georgicæ siue palmo Attico. Itaque etiam methodi causa docuerimus, quo modo possint Heidelbergicæ mensuræ ex Heidelbergico pede construi, tamen id necesse non erat, cum potuerint Germani nulla sui pedis habita ratione Atticas tum liquidorum, tum aridorum mensuras vsurpare.

X.

Si cubici pedes Attici 64. dant Toletanos 125. ratio postulat, vt congius Toletanus capiat vncias tritici Romanas $51\frac{1}{2}$. pro quo sumpsimus numerum rotundatum, nempe Romanas vncias 51. Toletanas 48. Hæc ita se habere nos persuadet non vlla experientia, sed epilogismorum tantum analogia. Nam neque pedem, neque mensuram vllam cubicam Toletanam vidimus. Sed omnino rationi consentaneum nobis videtur, vt Arroba Toletana sit quadrantal Toletanum, Azumber, congius. Cum

Cum ergo Azumber capiat quatuor vini libras Toletanas, Arroba tritici libras Toletanas viginti quatuor, vt docet Io. Mariana, huic fundamento reliqua superstruximus, quam recte, Hispani ipsi viderint.

DEFINITIONES.

I.

Mystrum paruum Romanum est vasculum habens tres pollices Romanos longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis vero sextam pollicis partem, amplitudinis sesquipollicem. Huiusmodi mystra octo tritico plena pendebunt quinque Romanas, vel Atticas vncias. Sunt enim eiusdem ponderis vncia Atticæ cum Romanis. Mystra quatuor oleo plena pendebunt vncias Romanas tres. Sex mystra vini vncias quinque. Octo mystra mellis vncias nouem. Galenus: *μύστρον μικρόν ἐλαίου ἔχει ὀλίγας εἰς οἶνον ζεάμματα κ. μέλιτος ὀλίγας δ*. Serapion: *Mestrum paruum archimet (.) drachmas sex*. Alceir: *Mestrum paruum olei est drachmet VI. Mestrum paruum vini, gormia XX. id est, ζεάμματα. Mestrum paruum mellis, drachmet VIII.*

II.

Mystrum paruum Atticum est vasculum habens tres pollices Atticos longitudinis, latitudinis totidem, altitudinis sextam pollicis partem, amplitudinis sesquipollicem. Mystra 35. tritici pendent vncias Romanas 25. sex mystra olei vncias quinque, 27. mystra vini vncias 25. mystrum mellis vnciam vnã cum quadrante. Huius dimidia pars dicitur *χίμη*. Dioscorides: *ἡ χίμη (ὅπου ὄζει κινάου τε πολρον) μέλιτος πολλήρης ἀγυῖ δρασμάς εἶ*. Quod autem Galenus ait: *μύστρον μικρόν ἐλαίου ἔχει ὀλίγας εἰς οἶνον ζεάμματα κ. μέλιτος ὀλίγας δ*. id intelligendum est de mystro paruo Romano, hoc est, de dimidio cyatho Romano. Eodemque modo intelligenda sunt Cleopatraz verba corrupta quidem, sed eodem modo legenda, quo Galeni verba.

III.

Olyschium videtur fuisse mensura Romana, habens tres pollices Romanos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis duas septimas, amplitudinis duos & quatuor septimas, quatuordecim Olyschia tritico plena pendent quindecim vncias Rom. septem Olyschia oleo plena nouem vncias, vini vero plena decem vncias, quatuordecim denique Olyschia melle plena viginti septem vncias. Marcellus: *Olyschium hemina septima*

H

ptima

prima pars, quod facit vnciam vnam, drachmas duas, nempe si oleo impleatur, quanquam pro $1\frac{2}{3}$.sequentium analogia requirit, vt dicas $1\frac{2}{3}$.

IV.

Cyathus Romanus est mensura liquidorum, habens tres pollices Romanos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis vero trientem pollicis, totius amplitudinis tres pollices. Itaque si tritico impleatur, pendebit vnciam cum quadrante, si oleo vnciam cum semisse, si vino, vnciam cum besse, si melle duas vncias cum quadrante. Plin. lib. 2. c. vlt. Cyathus pendet per se drachmas decem: nempe tritico plenus. Diodorus: Cyathus mystra minora duo tenet, id est, sefcunciam, oleo scilicet plenus. Galenus: ὁ κύαθος ἐλαίου ὀλίγος ἰβ'. ὄινου ὄσπλαν α.ς. γράμματα δ'. μέλιτι γο β'. ὀλίγος β'. Cleopatra: ὁ κύαθος ἐλαίου ἰο. α.ς. ὄινου (lege, ἦτοι) δραχμῶς ἰβ'. (vellege, ὄινου δραχμῶς ιγ'. γράμμα α.) μέλιτι δραχμῶς ιγ'. lege, η'. Dioscorides: ὁ κύαθος (ὅπερ ὄρεϊ κοτύλῳ ἐκτόν) ἐλαίου ἄγριου ἰο. α.ς. ὁ κύαθος ὄινου ἄγριου α. ημίσειαν, γράμματα δ'. Serapion: Choanus est vnc. 15. Sic corrupte cyathum vocat. Alceir. Choanus olei drachmet XII. Choanus vini vnc. 1. & medietas: drachmet & tertia. Choanus mellis vnc. 11. & quarta. Choanus, inquit, vini pendet sefcunciam & drachmam cum triente. Serapion Alchantum & Choatium vocat, Alcanthus est vnc. 15. Choatii 11. sunt vnc. 111. Alcanthus pro Alcyathus, ὁ κύαθος, vt Acfat pro Alcat, ὁ ξέστος, & alia sexcenta. Isidorus: Cyathi pondus decem drachmas appenditur.

V.

Cyathus Atticus est mensura liquidorum, habens tres pollices Atticos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis, trientem pollicis, amplitudinis tres pollices. Octodecim Cyathi Attici tritico pleni pendunt viginti quinque vncias, tres oleo pleni quinque vncias, viginti septem vino pleni quinquaginta vncias, duo melle pleni quinque vncias. Quia igitur pauxillum abest, quin hic cyathus aqua plenus pendeat vncias duas, (præcise enim pendet vnciam aquæ $1\frac{2}{3}$, ideo Helychius δέχεται, inquit, ὕδατος πνθ. ὕδατος δύο, vbi, ὕδατος recte à Budæo explicatur de aqua, & immerito Budæus ab Agricola vexatur. Sic Horatius:

Vt tibi si sit opus liquidi non amplius vna
Aut Cyatho, & dicas magno de flumine mallem,
Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.

Sic Matth. 10. 42. ποθήριον ὕδατος μόνον, Syrus, poculum frigida. Cleopatra: ἀπὲρ μέτρων καὶ σαθμῶν ἰππατεικῶν, ὁ κύαθος ποιεῖ ἰο β'. plurimum falluntur, meo quidem iudicio, qui putant alia fuisse veterinariorum, alia Medicorum pondera. Dioscorides: ὁ κύαθος μέλιτι ἔχει ἰο β'. Idem imprudenter eandem

eandem definitionem Mystro paruo tribuit: τὸ μικρὸν μύστρον κοτύλης εἰ κοσὸν τέταρτον ἀγρὶ δεσχημᾶς δύο σ. Mystrum, inquit, paruum est cotylæ pars XXIV. id non male. Cotyla enim aliquando pro sextario sumitur, τὸ δ' ἀγρὶ δεσχημᾶς δύο σ. id Attico Cyatho conuenit. Addit, τὸ δ' ἀγρὶ δεσχημᾶς δύο σ. id Attico Cyatho conuenit. Addit, τὸ δ' ἀγρὶ δεσχημᾶς δύο σ. id Attico Cyatho conuenit. Addit, τὸ δ' ἀγρὶ δεσχημᾶς δύο σ. id Attico Cyatho conuenit.

VI.

Acetabulum Romanum, Tetrobolum, magna concha Romana, sunt mensuræ liquidorum habentes tres pollices Rom. latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis dimidium pollicem, amplitudinis quatuor & semissem. Itaque tritico plenæ pendent vnciam cum septem octauis, oleo plenæ duas vncias cum quadrante, vino plenæ duas vncias cum semisse, melle plenæ tres vncias cum tribus octauis, pendent, inquam, drachmas quindecim tritici, olei duodeuiginti, vini viginti, mellis viginti septem. Marcellus: *Acetabulum quod dicitur hemina quartam partem habet.* Cleopatra: τὸ δέξυβαρον τέταρτον κοτύλης ἔχει κύαδον α, σ, σαδμῶν δ' δεσχημᾶς εἰ. ἢ μεγάλην κέρχην τὸ αὐτὸ μέτρον ἔχει τὸ δέξυβαρον, ἔχει γὰρ μέτρον κύαδον, α, σ, σαδμῶν δ' δεσχημᾶς εἰ. Nempe si tritico impleatur. Nicandri scholiastes: ἢ μεγάλην κέρχην (ἢ τὸ δέξυβαρον). Cleopatra: τὸ τρούβλιον, (credo legendum, τρούβλιον) καὶ τὸ δέξυβαρον ὁμοίως ἔχουσι κοτύλης τὸ δ'. ὁ δὲ κύαδον κοτύλης τὸ ε'. Marcellus: *Tetrobolum quarta pars hemina.* Galenus: τὸ δέξυβαρον ελαίνῃ ἄλκις ἡ ὄνην το. β'. γράμματα ιβ'. μέλιτος το γ'. γράμματα δ'. Cleopatra idem. Dioscorides quoque idem de oleo & vino. Arabes mensuram hanc vocant Acfunchi pro Acbusefi voce corrupta à Græco δέξυβαρον. Alfeir. *Acfunesi olei drachmet X V I. Acfunesi vini vnc. ii. & quarta drachmet i. Acfunesi mellis vnc. iii. & quarta & octaua.* δέξυβαρον, inquit, mellis pendet vncias $3\frac{3}{8}$. siue drachmas 27. Recte. In ceteris error est δι' ἀλογισίαν. Nam δέξυβαρον olei pendet drachmas octodecim, δέξυβαρον vini vncias duas & semis. Isidorus originum lib. XVI. cap. XXV. *Oxibaphum sit, si quinque drachma addantur ad decem. Acetabulum quarta pars hemina est XII. (lege, XVIII.) drachmas appendens.* Oxibaphum, inquam, pendet tritici drachmas quindecim, olei duodeuiginti, pro quo scriptum est duodecim.

VII.

Oxybaphum Atticum sine magna concha Attica, mensuræ sunt liquidorum habentes tres pollices Atticos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis dimidium pollicem, amplitudinis quatuor pollices & semissem, quæ tritico plenæ pendent vncias Romanas vel Atticas duas cum vna duodecima, oleo plenæ vncias duas cum semisse, vino plenæ vncias duas cum septem nonis, melle ple-

næ uncias tres cum dodrante. Dioscorides: τὸ ἐξύβαρον μέλι Ⓞ ἔχει ἴσ. γ. 5.
δεσχμας β. h.c. drachmas triginta.

VIII.

Mystrum magnum Romanum, sextans, cotylus triunciarius, & ouum, menecoth, & cyathus Hebræorum, mensuræ sunt liquidorum habentes tres pollices Romanos longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis bessem, totius vero capacitatis sex pollices, quæ tritico plenæ pendunt uncias Rom. duas & semis, oleo plenæ uncias tres, vino plenæ uncias tres cum triente, melle plenæ uncias quatuor & semissem. Paulus Aegineta: *Mystrum magnum continet acetabulum, & tertiam eius partem.* Marcellus: *Cotylus triunciarius habet hemine tertiam partem.* Vnde autem triunciarius dictum sit, manifestum est, quod scilicet oleo plenus pendat tres uncias. Galenus: τὸ μέγα μύσρον ἐλαίου ἴσ. γ. οἶνου ἴσ. γ. γράμματα ἢ μέλι Ⓞ ἴσ. δ. 5. Cleopatra idem. Dioscorides: τὸ μέγα μύσρον κοτύλης, id est, sextarii, ἐστὶν ὀκτώ-καυδέκατον, ἄγ. δεσχμας τρεῖς. γράμματα. Diodorus cum acetabulo confundit. Dicitur quoque sextans sextarii, scil. à Suetonio in Augusto c. 77. Qui factum autem, vt hoc mystrum Rom. vel hic cotylus ab Hebræis Betæ vel oui nomen acceperit, mihi non satis liquido constat, ipsi profitentur se de ouo non anserino, sed gallinaceo loqui. Ego ouum gallinaceum mediocris amplitudinis appendi primo intactum, tum euacuatum & aqua repletum, vtroque modo tantundem pendebat, nempe tredecim grossos Parisienses cum semisse. Postea aliud appendi aliquanto capacius, quod pendebat grossos septendecim cum sextante. Ioann. Mariana testatur, se appendisse ouum pendens uncias duas & drachmas duas Toletanas, scilicet quæ efficiunt uncias Parisienses duas cum grossi dodrante. Itaque ouum gallinaceum tantundem fere pendet, quot mystrum Roman. tritico plenum. An autem hæc fuerit ratio, cur mensuram eiusdem cum mystro Rom. capacitatis oui nomine nuncuparent Hebræi, affirmare non ausif. Hoc certe quiuis agnosceret, si durum est ouum gallinaceum cum mystro Rom. comparare, multo durius futurum, si cum Attico mystro comparetur. Ego enim, si mihi detur optio, ouum cum acetabulo Romano, aut etiam cum cyatho Attico lubentius quam cum mystro maiore Rom. nedum cum Attico mystro compararem. Sed sequentia docebunt, necesse esse, vt huius Hebræorum oui comparatio cum hoc Romanorum maiore mystro concurrat. Arabes vt paruum, sic & magnum Mystrum Mestaram vocant. Alseir: *Mestaram magnum olei est unc. lvi. Mestaram magnum vini est unc. lvi. & gormia,* (id est, γράμματα) VIII. *Mestaram mellis uncia lvi.* Serapion: *Mestaram magnum unc. lvi.* Epiphanius: κῶα Ⓞ (Hebræus scilicet, nam Atticum supra defini-

definiuimus) ἔστιν ἐκ τῶν ἑξ ἑσὺ μεθεκὼδ ἢ λέγει τὸς κυάθος ἢ γράση. Recte agricola legit μενεκὼδ, Hebraice הררררר . Exod. 25. 28. & 37. 16. Numer. 4. 16. quibus locis Hieronymus & LXX. vertunt cyathos. Hebræorum alii Furculas, alii Calamos, teste R. D. Kimchi. Fr. Iunius Scopulas. Habet autem ouum siue cyathus Hebræorum tres pollices Hebr. latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis trientem pollicis amplitudinis tres pollices.

Atque hæc causa est, cur ouum siue μενεκὼδ dicitur Cyathus Hebræorum, quia tot capit pollices Hebr. quot Cyathus Atticus pollices Atticos, & Cyathus Rom. pollices Rom.

IX.

Mystrum magnum Atticum tot habet pollices Atticos, quot Rom. Romanos, capitque mellis vncias Rom. quinque, aquæ tres cum dodrante; olei tres cum triente tritici $2\frac{2}{3}$.

X.

Quartarius Romanus est mensura liquidorum, habens tres pollices Rom. longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis vnum, amplitudinis nouem, hoc modo quartarius Romanus plenus tritico pendet vncias tres cum dodrante, oleo plenus, vncias quatuor cum semisse, vino plenus vncias quinque, melle plenus vncias sex cum dodrante. Dioscorides: τὸ τέταρτον ἐλάει ἔχει 50. δ. 5. Quartarius autem Rom. dicitur, quod sit quadrans sextarii Romani. Hinc quartario Romano fere respondet Panilla Toletana, nisi quod Panillæ præcise tribuuntur olei quatuor vnciæ communes Toletanæ Romanæ quatuor cum quadrante. Quartarium vero diximus pendere Rom. vncias olei quatuor cum semisse. Sextarius Toletanus capit Panillas $3\frac{2}{3}$. Sextarii decem, panillas 36. non 37. vt vult Mariana; in huius mensuræ definitione ἀσίεκα docens: Habet, inquam, panilla tres pollices Toletanos longitudinis, altitudinis duos, latitudinis duos & semis, amplitudinis quindecim.

XI.

Quartarius Atticus, hoc est, Attici sextarii quadrans est mensura liquidorum, habens tres pollices Atticos longitudinis, totidem latitudinis, vnum altitudinis, amplitudinis nouem Atticos, Romanos decem & pauillo plus. Quartarius Atticus tritico plenus pendet vncias quatuor cum sextante, olei quinque, aquæ quinque cum quinque octauis, vini quinque cum quinque nonis, mellis septem cum semisse. Dioscorides: τὸ τέταρτον μέλιτ' ἔχει 50. ζ. 5. proprie autē, vt dixi, quartarius hic Atticus capit pollices amplitudinis Atticos nonē præcise, Roman. vero 10 $\frac{2385}{11824}$.

H 3

fed

sed quia nullius fere momenti est tam exilis portiuncula, ideo omiffa hæc importuna fractiuncula, maximi quique scriptores ita rationes suas inflituunt, ac si inter Attica & Romana visa ea sit præcise proportio, quæ inter decem & nouem, vt videlicet nouem quartani Attici decem Romanos conficiant, eoque libentius in eam sententiam pedibus iuerunt, quod videbant inter olei & vini pondus eandem fere rationem esse, vt videlicet quartarius vel sextarius Romanus vino plenus tantundem pendeat, atque quartarius vel sextarius Atticus oleo plenus. Idemque sentiendum de cæteris mensuris Romanis & Atticis, quæ inter se non quidem æquales, sed analogæ sunt, puta de hemina & cotyla, congio & choe, &c.

XII.

Kartub est mensura liquidorum capiens, vt quidem nobis videtur, sexagesimam quartam partem Hebræi sati, quod si verum est, habebit tres pollices Rom. longitudinis, totidem latitudinis, altitudinis sesquipollicem, amplitudinis tredecim cum semisse. Hebraicos vero sex cum dodrante, pendebitque vncias tritici quinque cum quinque octauis, olei sex cum dodrante, aquæ septem cum semisse, melli decem. **אכר משמונא בשמינייה ויהו כרתוב** Achad meschemona Beshcheminith vehu Karthub, inquit Talmudici in Bana Batra, hoc est, Kartub est, **שך שוון שך שוון**. Quod author Bahal Harus exponit, esse octauam partem octauæ partis Logi. **אכר משמונא בשמינייה בלוג**, Achad meschemena beshcheminith belog. In quibus verbis esse octauam partem octauæ partis Logi. In quibus verbis esse octauam partem octauæ partis Logi. Quis enim credat in vsu fuisse vas tam exile, vt sexagesimam tantum & quartam Logi partem caperet? At vt **μέτρον ἀπλῶς** dicitur, Sea non Log, sic **τὸ ὄγκιον ἀπλῶς** dictum commode intelligitur octaua, non Logi, sed Sati pars. Erit ergo kartub octaua pars octauæ partis Hebræi sati semisextario fere Toletano respondens. Quod si quis velit esse simpliciter octauam Logi partem, non octauam octauæ, tum kartub erit idem quod oxybaphum Romanum. Priori sententiæ rectius concinit illud Scitum Rabbincum, Si tribus Logis aquæ vini kartubum admisceas, iam illa mixtio vini speciem præ se feret. Nec abludit illud de centum satis qui vnum tantum kartubum detraxerit, non censebitur quidquam detraxisse.

XIII.

Hemina siue cotyla Romana (quanquam Cotyla potius Græcorum, hemina Romanorum est) & Korboni Arabicum sunt mensuræ liquidorum habentes tres pollices Rom. latitudinis, totidem longitudinis, duos altitudinis, octodecim amplitudinis, pendetque tritici septem vncias

mellis o&odocim. Galenus libr. 6. de Compositione medicamentorum
 secundum genera : ἐγὼ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ τὴν ἑλαίαν καλουμένην λίτραν, ἢ
 δὴ τῆς κατετημημένων κεράτων μετρεῖσι, hoc est, quam intrinsecus inter-
 stinguunt duodecim lineis, totidem vncias denotantibus) ἐσησώποτε
 (tritico plenam videlicet) βυλόμενον μαθεῖν ὑπόσον ἔχει σαθρόν ἔβάρους
 εἶρον ἢ τῆς σαθροῦς δέκα ἑβγίαις ἴσας τῆς μετείκης ἔβλαίν 16. hoc est,
 vas illud, quod ita comparatum est, vt oleo plenum pendeat libram,
 siue duodecim vncias, illud idem alia materia (ea autem vix vlla alia
 esse potest præter triticum) plenum pendebat tantum decem vncias.
 Ideo Ioann. Hurnius *Duodecimi* (inquit) *vncia mensurales sunt decem vncia
 ponderales*, sed hoc ἀδυσχεύτως dicere, est nihil dicere, & lectorem mul-
 to incertiore dimittere quam pridem. Nos ergo, si non id, quod res
 est, diximus, saltem aliquid dicere tentauimus. Idem libro primo : ἐν
 πολλῶν φαρμάκων παλαιῶν γυρογεγραμμένων περὶ εἰς τοσούτο δυνάμει ἠξήθη
 (Romam) ἑσοχασάμην, ἢ ὀνομάζουσιν ἐκείνοι κοτύλλην, (hoc est, hemi-
 nam siue cotylam Romanam) ἵσθιν εἶναι τῆς κατὰ τὴν νῦν ἐν ῥώμῃ λί-
 τραν (mensuralem recte interpretatur Agricola) ἑβγίαις ἐνεκα. Cum, in-
 quit, heminam oleo plenam infudissem in libram mensuralem, com-
 pereram capere mensuralis huius libræ dodrantem. Idem libro sexto :
 εἶκον οὖν ὅτι τὸν ἀνδρόμαχον δ. τῆς μετείκων ἑβγίων ἀξιοῦ ἑμβάλλεσθαι τὸ
 κίκινον ἑλλιον, ὡς γινέσθαι τῆς ἑξ κοτυλῶν ἑβγίας ἑβγίαις, ὅπερ ὅτι ταυτῶν
 λίτρας ῥωμαϊκῆς δ. καὶ ἑβγίαις ε'.

Huius libræ mensuralis capacitati fere respondet semifextariolus
 Sedanensis ex palmo Sedanensi cubico confectus. Capit enim vncias Pa-
 risinas tritici $\frac{5}{8}$ vel $\frac{5}{4}$ Romanas decem. Sed idem semifextariolus Cylin-
 dricus capit vncias Parisinas tritici nouem, aquæ duodecim.

XVI.

Cotyla Geōrgica est vas cubicum habens vndique ternos pollices
 Atticos, in vniuersum viginti septem pollices siue Romanos circiter
 triginta, pendetque tritici duodecim vncias & semis, olei quindecim, vi-
 ni sexdecim cum bessa, mellis viginti duas cum semisse. Cleopatra :
 ἐν τοῖς γεωργικοῖς εἶρον κοτύλλην τέτρον ἢ τέταρτον ἔξεν. Rectius Codex, quo
 vsus est Agricola: *τετῶν τετάρτων ἔξεν*, hoc est, inter Georgicas mensuras
 inueni Cotylam, quæ dodrantem sextarii capiebat Galenus de compos.
 medicamentorum secundum genera libr. VI. ἢ δὴ ἢ πινῶν ἢ κινῶν λέγοντο ἐκκα-
 δέκα ἑβγίαις ῥωμαϊκῆς ἔχειν τὴν ἐν φαρμακίῳ βίβλοις γεγραμμένην ὑπὸ τῆς ἰα-
 τρῶν κοτύλλην. Non est id verisimile, Medicos cotylæ nomine simplici-
 ter vsurpato hanc cotylam intellexisse; sed potuit aliquis Medicus
 notasse

notasse, esse cotylā quandā, quæ vino plena pendeat circiter XVI. vncias. Idem accuratius lib. i. *ῥα δίδως ἀποπιπίησαι, κἀν δευτέρῳ δὲ δέμοισιν ἐστὶν ἡ πύλας πύλας* κοτύλῳ ἔχειν ὑποδάμεθα, ἡ δὲ ἀπὸ ἐννοίᾳ φάσι. Præcise si modo aqua impleatur. Rursus Galenus: *ἰδίως ἑλληνικὴ κοτύλη ἢ ἑλαίῳ λίτραν ἂ. ἄγλ.* imo ἢ σίτη, non ἑλαίῳ &c. Vocat autem ἑλληνικὴν, ut eam ab Attica distinguat. Faou-
rinus: *χῆς μέτρον Ἀττικὸν χωροῦν κοτύλας ὀκτώ.* Georgicas scilicet, vas huius-
modi confici iussi, id aqua plenum comperi pendere vncias nostrates
sive Parisinas quatuordecim cum semisse, Romanas vncias $16\frac{7}{8}$. hoc est,
paulo minus quam $16\frac{7}{8}$. quod requirebat exquisita analogia.

Eiusdem cum Georgica Cotyla capacitatis est Schopen Heidel-
bergicus. Nam Schopen Heidelbergicus pendet $11\frac{1}{4}$. tritici olei $13\frac{1}{2}$. mel-
lis $20\frac{1}{4}$. vini vero quindecim, vncias Heidelbergicas, ac proinde vncias
Romanas vini sexdecim cum besse, olei quindecim &c. Habet autem
tres pollices Heidelbergicos altitudinis, totidem latitudinis, longitudi-
nis quatuor, amplitudinis triginta sex.

XVII.

Sextarius Toletanus est mensura liquidorum habens tres pollices
Toletanos altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis sex, amplitudi-
nis 54. capitque Toletanas vncias tritici duodecim, olei $14\frac{3}{4}$. vini sexde-
cim, vel Romanas vncias tritici $12\frac{3}{4}$. olei $15\frac{3}{4}$. vini 17. mellis $22\frac{3}{4}$.

XVIII.

Sextariolus Parisinus (Chopinam vulgo vocant) est mensura li-
quidorum, cui, si ad formam cubicam redigatur, tribuendi sunt duo Pa-
risini pollices altitudinis, latitudinis tres, longitudinis quatuor, ampli-
tudinis viginti quatuor. Si 3375. pollices Parisini cubici dant Atticos
4096. Parisini 24. dabunt Atticos $28\frac{18}{3375}$. sumamus ad subductionis
commoditatem pollices $28\frac{18}{3375}$ hoc est, aliquantulo plus, quam dabat prius
fragmentum. Certe si octo pollices Attici dant vncias aquæ quinque,
pollices Attici $28\frac{18}{3375}$ dabunt Rom. vncias aquæ duodeviginti præcise, quæ
conficiunt Parisinas vncias quindecim cum dodrante. Ego igitur, ut ex-
perirer, quam congrueret res ipsa cum epilogismorum analogia, iussi
mihi confici vas totidem, quot dixi, pollicibus Parisinis constans. Id
plenum aqua comperi pendere Parisinas aquæ vncias quindecim cum
dodrante. Temporarius ait, Quadrantal Parisinum pendere tantum vn-
cias aquæ 1102. demus 1104. libras Parisinas vnde septuaginta. Hac ra-
tione sextarius Parisinus caperet tantum vncias aquæ Parisinas quindecim
cum semisse Ita nē Temporarii quidem Epilogismus à meo multum
I distat.

distat. Sed qui mensuram hanc à cubica forma ad Cylindricam reuocant ad gestationis commoditatem, si dederunt operam, ut vas illud aliquanto capacious esset, quam cubicæ formæ analogia postulabat, ut videlicet aqua plenum penderet præcise libram Parisinam. Itaque quemcumque rerum harum peritum rogabis, quodnam sit legitimum sextarioli Parisini pondus, is respondebit esse libræ. Quin & ipse Budæus, Comperi, inquit, sextariolos Parisinos tres tritico plenos pendere triginta sex vncias Parisinas, aqua vero plenos pendere libras tres, siue vncias duodequingenta, ut sit inter triticeum aqueumque pondus proportio sesquiertia. Idem lib. 5. sui Affis: Deprehendi, inquit, vas tesserarium, id est, amphoram meam cumulatam huius vrbis quadrantem radio aequatum capere. Nec aliam esse inter vtrumque differentiam, quam que esse soleat inter mensuram rasam & fastigiatam, ut amphora mea cum eo auctario, quod liberaliores venditores condonare solent, quadrantem nostrum hostimento ad mensuram omnino aquare possit. Quadrantem appello eius mensuræ quartam partem, quam sextarium triticarium dicimus. Hæc Budæus. Quæ si ad epilogismorum analogiam excutere velis, sic comperies: Sextariolus Parisinus cubicus pendebit vncias aquæ sexdecim, tritici duodecim. Hoc modo quadrans vel amphora Budæi, hoc est, vas tesserarium ex pede Gallico confectum, si tritico impleatur, pendebit vncias octingentas sexaginta quatuor. Itaque quadrans Parisinus siue Cylindricus tredecim vnciis cum semisse grauior erat quadrante cubito, siue Budæano, si modo tritici rationem habeas. Quod si de aqua sit quæstio, tum quadrans Parisinus siue Cylindricus, quem minotum vulgo vocant, octodecim vnciis grauior erit amphora Budæana. Itaque non satis accurate dixit Budæus, Minotum cubicum in Cylindrico contineri, & insuper auctarium illud quo liberaliores venditores vti solent. Nam auctarium illud debet esse apud nos duodecima, olim autem apud Græcos & Romanos decima quinta vasculi pars. At Minotus cubicus Cylindrico minor non est nisi sexagesima sui parte. Vigenerus ait, Romæ vasculum Folietam vulgo dictum aquæ plenum tantundem capere & pendere quantum chopina Parisina, nempe sexdecim vncias nostrates, in quo fallitur. Nam Folietta non aqua, sed oleo plena fere sexdecim vncias Parisinas pendet, vel $15\frac{3}{4}$. Itaque non Parisino, sed Romano sextario respondet. Sed & Budæus putat, Sextarium Rom. eiusdem fere capacitatis fuisse cum Parisino. Reuera Sextarius Roman. oleo plenus tantundem pendet atque Sextarius Parisinus aqua plenus.

Sextarius Romanus, (quam hodie Folietam vocant) Log Hebræorum, & Aben, vel Enib Arabum, mensuræ sunt liquidorum, habentes tres pollices Romanos latitudinis, totidem altitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta sex, pendentes tritici quindecim uncias Romanas, olei octodecim, vini viginti, mellis viginti septem. Galenus: ὁ ξέσπης ἔχει ἐλαίου ἑκατὸ οἴνου ἑκατὸ μέλιτος ἑκατὸ κζ. Cleopatra idem. Dioscorides: ὁ ξέσπης ἐλαίου ἔχει λίτρανα, σ. ὁ ξέσπης οἴνου λίτραν μίαν, ἑκατὸ. Serapion: Aben olei mina 15. Idem: Kist apud Romanos capit libram unam & duas tertias, (vini scilicet) Aben siue Enib olei mina 15. Interpres Nicandri: ὁ ξέσπης ἔχει λίτραν μίαν ἡμίσειαν, olei scilicet. Fannius.

*Nam libra, vt memorant, bessem sextarius addet,
Seu puros fundas latices seu dona Lyai,
Addent semissem libra linentis olius.*

R. D. Kimchi: Sea capit viginti quatuor Logos, Log sex oua, siue Bethas. Logum Hieronymus sextarium vertit. LXX. κοτύλλω, puta Leuit. capit. 14. nempe quia Cotyla quandoque sumitur pro sextario. Ioann. Mariana recte quidem censet sextarium Rom. pendere viginti aquæ uncias Rom. sed in eo fallitur, quod putat Atticum sextarium pendere tantum uncias aquæ quindecim. Hebraicum vero $13\frac{1}{2}$. vt tres sextarii Romani dent Atticos quatuor, duo vero Romani tres Hebraicos.

Sextarius Atticus Cotyla maior Attica, Inium Ægyptiacum, atque adeo Enib vel Aben Arabum ἄλλως ἢ ἄλλως ab illis per ἀμετροδυσίαν sumptum, sunt mensuræ liquidorum, habentes tres pollices Atticos altitudinis, totidem latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta sex, pollices, inquam, Atticos, Romanos $40\frac{23}{34}\frac{85}{56}$, pendenteque tritici sexdecim uncias Rom. cum besse, olei viginti, aquæ viginti duas cum duabus nonis, mellis triginta. Dioscorides: ὁ ξέσπης μέλιτος ἔχει λ'ς. Serapion: Aben mellis 115. Abensina: Enib mellis mina 115. Cleopatra: ὁ ξέσπης κοτύλλας Atticas ἔχει ε'. κυάδους, ιβ'. καλεῖται ἢ παρ' Αἰγυπτίους ἰνιον. Galenus: ὁ ὕδρεϊθάσιος φησι καὶ Ἀδαμάντων, τὸν ξέσπην τὸν ἰτάλικον (immo Atticum) ἔχει μίαν μέτρον μὲν ἔχειν ἑκατὸ σαδμῶ ἢ λ. α. ἑκατὸ. ἢ λέγε, ὁ ὕδρεϊθάσιος φησι τὸν ξέσπην τὸν Ἀθηναίων ἔχειν μέτρον μὲν κοτύλλας ε'. σαδμῶ ἢ μὲν οἴνου ἑκατὸ. ἢ δὲ ἐλαίου λ. α. ἑκατὸ. τὸν ὕδρεϊθην ὅτι μέτρον ἔχει μέλιτος ἑκατὸ ἀζειν σαδμῶ λίτρας β'. Vitruuius lib. 7. c. 8. Argenti viui, inquit, cum sint sextariorum qua-

tuor, inueniuntur esse pondo centum. Iam certum est inter vinum vel aquam, & viuum argentum eam esse ponderis proportionem, quæ inter duo & viginti septem. Quatuor Attici sextarii pendunt vncias aquæ nonaginta, vini $88\frac{2}{3}$. iidem ergo argento viuo pleni pendebunt vncias mille ducentas, vel 1215 hoc est, circiter pondo centum, vt vult Vitruuius. Io. Temporarius ait, se experimento certo comperisse, quæ sit inter aquæ & argenti viui proportio. Vas, inquit, aqua plenum appendi, pendebatque aqua vncias tres, momenta 96. Idem argento viuo plenum pendebat vncias 42. cum vnciæ dodrante & momentis duobus. Ita aqua pendebat momenta siue grana Romana 1834. Mercurius vero 24626. Sumamus 24624. neglectis illis duobus momentis, quæ excurrebant. Ita ratio erit præcise eadem, quæ inter duo & viginti septem, prout contendit Temporarius, Garaultius & alii. Id tu si tentare velis, cauendum, vt habeas Mercurium purum & impermixtum. Solêt enim veluti cibi instar dari puluisculi quidam, qui si cum viuo argento admixti maneant, tum multo leuior videbitur Mercurius, quam postulat notata à nobis ratio.

Franciscus Garaultius Consiliarius Regius, & Ioannes Hurnius Ultraiectinus tribuunt Attico sextario duodeviginti vncias mensurales, $20\frac{1}{2}$ nouem libras itidem mensurales &c. Sextario vero Romano viginti vncias, congio decem libras mensurales &c. Atque ad eandem formam reliquas quoque mensuras describit Hurnius tabulis elegantissimis sane, si modo veræ essent. Sed caue putes hæc à reliquorum omnium sententia tam diuersa ab Hurnio saltem experimento aliquo esse comperta. Id enim neque profitetur ipse, neque verum esse potest. Causa errorum ipsius hæc est: Audiuerat aliquos tribuentes sextario vncias viginti, quosdam vncias octodecim. Putauit prius conuenire sextario Romano, posteriori Attico. In qua sententia fuit quoque Franciscus Garaultius. Huic errori videntur primi Arabes ansam præbuisse. Sic enim Serapion: *Kist Romanorum capit libram vnã & duas tertias. Kist Alicaticum capit libram vnã & mediam, & libra est duodecim vnciarum*, lege, *Kist Alaticum, ἔστι δὲ Ἀττικὸς*. Vtrumque autem credidit Hurnius de mensuralibus vnciis intelligendum, & quidem ita vt libra mensuralis siue vas duodecim vncias inscriptas habens oleo plenum, pendeat tantum decem vncias. Ea ratione viginti vnciæ mensurales dabunt ponderales olei $16\frac{2}{3}$. Octodecim vero mensurales dabunt quindecim ponderales. Hinc credidit sextarium Romanum oleo plenum pendere tantum vncias $17\frac{2}{3}$. Atticum vero vncias quindecim. Iam olei ad vinū eam rationem esse scribebat, q̄ nouem ad decem. Hinc est, quod credidit, sextarium Atticum vino plenum pendere

dere vncias 16 $\frac{2}{3}$. Romanum vero 18 $\frac{1}{2}$. Postremo putabat mellis ad aquã
 eam esse proportionem, quæ quindecim ad decem; aut trium ad duo,
 quam vulgo vocant sesquialteram, quod & alii nonnulli crediderunt, &
 Agricola testatur, certe testari videtur, ita se experimento comperisse, &
 tamen id à vero est alienissimum, si quidem oculorum meorum iudicio,
 & eorum qui has merces vendunt testimonio credere possum. Nos au-
 tem vno verbo possumus totum istud fundamentum subvertere. Qua-
 drantal Romanum est mensura quadrata siue cubica ex pede Romano
 confecta. Quadrantal Atticum ex pede Attico. Sextarius autem Atticus
 est quadrantal Attici. Sextarius Romanus quadrantal Romani duo-
 dequingagesima pars. Quemadmodum ergo pes Atticus Romano ma-
 ior est, ita necesse est quadrantal Atticum quadrantali Romano, & sex-
 tarium Atticum sextario Romano maiorem esse. Præterea eum constet
 nobis ex tabulis marmoris, quæ Romæ extant, quænam sit prisca pedis
 Romani longitudo, quidnam facilius est, quam Quadrantal & Sextari-
 um Romanum sibi conficere? ac proinde ex analogia pedis Attici ad
 pedem Romanum, quadrantal & sextarium Atticum reliquasque men-
 suras, si lubet, omnes? Ego vero id feci, non quidem in omnibus, sed in
 plurimis, ex quibus reliquarum quoque mensurarum capacitas & pon-
 dus certo colligi potest. Tollerabiles tamen vtrumque videri possunt hi
 errores Hurnii. At qui factum, vt continuo post sui oblitus dicat libram
 mensuralem, hoc est, vas libræ, tum demum vere libræ esse & duo-
 decim vncias pendere, si melle vel syrupo impleatur.

Quod si aceto, vino, cereuisia, aqua, vel decocto purgante implea-
 tur, non nisi decem vnciarum, si vero sanguine, aqua vitæ, vel oleo im-
 pleatur, non nisi octo vnciarum pondus æquaturum. Quid cogitabat
 Hurnius, cum hæc scriberet, aut quid commeruit lector, vt ita ipsi illu-
 dat? Modo docet inter oleum, vinum, vel aquam, & mel eam esse ratio-
 nem, quæ inter nouem, decem & quindecim: deinde contra, ne monito
 quidem lectore, se sententiam mutasse, vult inter hæc eam esse ratio-
 nem, quæ inter octo, decem, & duodecim, vel quod idem est, eam, quæ
 inter quatuor, quinque & sex. Fateor, me non agnoscere, quid causæ fue-
 rit, vt Medicus de suæ artis vocabulis agens, tam *ἀόυσια* scripserit. Idem
 quid sit libra mensuralis explicaturus: *Libra*, inquit, *mensuralis vel duodecim*
vncia mensurales pendunt decem ponderales. Hoc ita *ἀόξπιτος* dictum quid
 sibi velit, quis capere queat? Quænam tamen sit ipsius mens, ex se-
 quentibus potest intelligi.

Postea enim ait: Sextarium Romanum oleo leuissimo plenum
 I 3 pendere

pendere vncias sexdecim, drachmas quinque cum triente. Aqua vero pluuiali, vel vino plenum octodecim vncias cum semisse, filiquas duas, melle plenum libras duas, vncias tres, drachmas sex, filiquas quatuor. Atticum vero sextarium oleo plenum pendere quindecim vncias præcise, vino plenum sexdecim vncias, drachmas quinque, scrupulum vnum, melle plenum libras duas, vnciam vnam. Ioann. Mariana Vitruuii locum excutiens, Vitruuius, inquit, sextarium argenti viui pondo ait esse viginti quinque. Nos factò periculo ponderare comperimus libras viginti, & vncias decem, drachmas septem, fortassis argentum illud viuum non erat vsquequaque defecatum. Sed ex quo certe perspicitur, neque pondera Romana nostris esse minora, neque Sextarium Roman. continere ponderales vncias octodecim. Longe enim ratio Vitruuii à nostro experimento aberrasset. Hæc Mariana. Quibus verbis recte quidem contendit, Sextarium Romanum capere vncias aquæ viginti, non octodecim: in reliquis non parum decipitur, is vasculum capiens vncias aquæ Toletanas viginti impleuit argento viuo, comperitque pendere vncias Toletanas communes ducentas octoginta sex, & drachmas septem. At si inter aquam & viuum argentum ea sit ratio, quæ inter duo & 27. vas Marianæ Mercurio plenum debuerat tantum pendere vncias Toletanas ducentas & septuaginta. Itaque Mercurio Marianæ grauior erat Mercurio Vitruuiano.

Præcipua erroris Marianæ causa est, quod verba Vitruuii putat de sextario Rom. intelligenda esse, cum reuera ad Atticum sint referenda. Sextarius Roman. argento viuo plenus pendet vncias Roman. 270. Atticus vero 303. vel præcise trecentas, vt vult Vitruuius.

Heidelbergæ est mensura quædam, quam vocant Dreilingh, hæc tot vncias Heidelbergicas capit, quot Sextarius Romanus vncias Romanas, puta tritici quindecim, olei octodecim, vini viginti, mellis 27. Reuera autem est eiusdem plane capacitatis cum Attico sextario. Dicitur Dreilingh, id est, triens, quia est triens eius mensuræ, quæ dicitur Mas. Habet autem tres pollices Heidelbergicos altitudinis, quatuor latitudinis, longitudinis totidem, amplitudinis duode-quinquaginta.

De Inio autem Ægyptiaco, quod ait Cleopatra, paulo accuratius est nobis expèdendum. Si enim Inium est idem plane cum Attico sextario, tum dicemus, Inium habere duos pollices Ægyptiacos altitudinis, tres latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis viginti quatuor. Sed Cleopatram paulo à vero discessisse credo. Dicam ergo quod sentio: Hin, χῆς, Congius, sunt voces eiusdem originis & significationis. Significan-

cant enim in genere cubum semipedalem. Eadem ratione *ἱνιον* vel potius *ἱνιον* est diminutivum ab eadem voce Hin deductum, q. d. ὁ μικρὸς ἱν vel ἱν. Sane vt Cleopatra, sic & Hesychius & Suidas *ἱνιον* spiritu leni afficiunt, neque aliud nos docent, nisi mensuræ vocabulum esse. Sed & *Æoles* passim spiritum asperum leni commutant. Et in peregrinis istis vocabulis orthographiam minus caute observant autores.

Vt ergo Hin in specie quidem videtur esse semiquadrantal, quia quadrantal ex pede, Hin ex semipede cubico conficitur. Reuera Hin est tantum octava pars quadrantis. Sic Hinium videri potest dimidia, reuera est octava. Huius pars vtpote ex palmo cubico constructum. Hinium ergo *Ægyptiacum* est mensura ex cubico *Ægyptiorum* palmo confecta, constans ternis vndique pollicibus *Ægyptiacis*, in vniuersum viginti septem, capiens Rom. tritici vncias octodecim cum dodrante, olei viginti duos cum semisse, aquæ viginti quinque, mellis triginta tres cum dodrante. Quia ergo Hinium *Ægyptiacum* oleo plenum tantundem pendet, atque Sextarius Atticus aqua plenus, ideo Cleopatra putavit, sextarium Atticum eiusdem esse cum Hinio *Ægyptiaco* capacitatis.

XXI.

Litro Parisinus (quasi dicat, *λίτρον λίτρον*) est mensura aridorum habens tres pollices Parisinos altitudinis, totidem latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta, sex pollices, inquam, Parisinos, Romanos vero circiter $49\frac{3}{8}$. pendetque tritici octodecim vncias Parisinas, olei $21\frac{1}{3}$, aquæ viginti quatuor, mellis 32. vel pendet Romanas vncias tritici viginti, olei viginti quatuor, aquæ viginti septem, mellis triginta sex. *λίτρον* autem nomen accepisse videtur, quia vt libra Alexandrina constat vnciis viginti, sic *λίτρον* pendet vncias tritici viginti.

Huius Litronis capacitati fere respondet Sextariolus siue chopina Sedanensis, capiens pollices Sedanenses cubicos 54. estque pinta Sedanensis dimidia pars, poti quadrans.

XXII.

Chœnix, *χρῆνιξ* ὁ vel ἡ est *ἡμεροτοροῖς*, diurnum tritici demensum, id varium esse potuit pro varietate locorum & personarum, tum quibus distribuebatur, tum à quibus distribuebatur. Sunt enim loca quædam, in quibus bibaciores, alia in quibus voraciores homines sunt: vbiq; lautius ac liberalius habetur ingenui quàm serui, & inter ipsos seruos aliq; discretimen adhiberi solet. Deniq; est, qui videre amet *vernas saturos*
ciccum-

circumvenientes lares. Est qui seruorum ventres modio castiget iniquo. In hac locorum & hominum diuersitate non mirum est, si alia atque alia fuit Chœnicum mensura. In hac tamen varietate sex potissimum diuersas Chœnicis mensuras animaduertimus, quas distinctionis ergo epithetis quibusdam insignire placuit.

Minima Chœnix à nobis dicitur Chœnix opilionum aut bilibris, estque aridorum mensura constans tribus Romanis pollicibus altitudinis, tribus latitudinis, sex longitudinis, amplitudinis quin quaginta quatuor, pendens vncias Romanas tritici viginti duas & semis, olei viginti septem, vini triginta, mellis quadraginta & semis.

Cleopatra: ὁ χοίνιξ ἔχει μέτρον ἢ κοτύλας (hoc est, heminas) τρεῖς, σαδμῶν δὲ δραχμῶν ρπ'. videlicet si tritico impleatur. Nam drachmæ centum & octoginta faciunt vncias XXII 5. Sic & Dioscorides: ὁ χοίνιξ κοτύλας ἄγχι Ἀττικῆς τρεῖς (immo heminas Romanas,) σαδμῶν δὲ ὀλίγης ρπ'. Sed vt rotundatus numerus haberetur, pro isto decurtato $22\frac{1}{2}$. ideo plerumque Chœnix iste cum auctario τῆς πεντηκοντακάρτης vendebatur, vt penderet præcise libras Romanas duas, atque adeo bilibris dicebatur. Glossæ veteres χοίνιξ bilibris. Apoc. 6. χοίνιξ σίτου δινναεῖν, ἢ τρεῖς χοίνικες κελδῆς δινναεῖς. Vetus Interpres: *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario.* Hoc modo modius Roma. rasis capiebat huiusmodi Chœnicas, decem præcise. Ideo cum Dioscorides lib. 5. cap. 40. de vino palmeo loquens dixisset: Ἐπίχεα τοῖς δέκα χοίνιξιν ὕδαλι καὶ χόρας γ'. Plinius id ita vertit lib. 14. c. 16. *Palmarum modium in aqua tribus congiis macerato.* Ita tres modii faciunt triginta Chœnicas.

Huiusmodi Chœnicas igitur opilionibus suis distribuebat Cato, cum c. 56. iubeat opilionibus dari in mensum modios ternos. At quia liquores rasis potius quam cumulatis mensuris venduntur, ideo recte Nicandri Interpres dixit: Chœnicem esse Cotylarum trium vnciarum viginti septem, nempe si oleo impleatur.

XXIII.

Pinta Parisina est mensura liquidorum habens tres pollices Parisinos altitudinis, quatuor latitudinis, longitudinis totidem, amplitudinis duodequingenta, Romanos $65\frac{2}{3}$. capiens sextariolos Parisinos duos, pendens tritici sesquilibram Parisinam, olei libram cum septem nonis, aquæ duas, mellis duas, & decem vncias. Libras vero Romanas tritici duas cum quadrante, olei duas cum besse, aquæ tres, mellis quatuor. Cum autem dicimus, Pintam aquæ plenam pendere duas libras Parisinas, id intelligimus de Pinta Cylindrica. Nam cubica Pinta Cylindrica proprie semuncia Parisina leuior est. Sed nos deinceps ad Methodi com-
modita-

moditatem Cylindricarum potius quam cubicarum mensurarum rationem habebimus in Pondere mensurarum Parisinarum explicando. Pinta autem ἀπὸ τῆς πίνης dicta. Et huius dimidia pars Chopina, Germanice Schopen à χέω & πίνω, indicat græcandi morem non in Germania modo, sed & in multis Galliæ partibus pridem inoleuisse.

XXIV.

Pondion Talmudicum est mensura aridorum habens tres pollices Hebraicos altitudinis, totidem latitudinis, quatuor longitudinis, amplitudinis triginta sex, pendetque Romanas vncias tritici triginta, olei triginta sex, vini quadraginta, mellis quinquaginta quatuor. Dicitur autem Pondion voce à Latinis petita, quod ut pondo siue libra 12. vncias, sic pondion duodecim ova capiat. Logos vero duos, teste R. Natan. Log autem eiusdem est capacitatis cum sextario Romano, ut supra monuimus. Hæc mensura potest etiam vocari festertaria Chœnix, hoc est, Chœnix capiens tritici libras Rom. duas & semis. Marcellus: *Chœnix sextarii duo sunt*, Romani scilicet.

XXV.

Chœnix Attica proprie dicta, vel Chœnix villicorum, aut trilibris, quæ μέτρον ἀπλῶς καὶ ἐξοχήν dicitur, & Hyphe, vasa sunt habentia tres pollices Atticos altitudinis, quatuor latitudinis, sex longitudinis, septuaginta duos amplitudinis, pendentque Romanas tritici vncias triginta tres cum triente, olei quadraginta, aquæ quadraginta quinque, mellis sexaginta. Quin etiam cum auctario τῆς πεντακονταρίας vendebatur hic Chœnix, ut penderet præcise triginta sex vncias probi tritici, siue libras tres. Cato igitur c. 56. iubet villico suo villicæ & epistatæ dari per hyemem in mensem modios quatuor & semis. Modii quatuor, & semis rasi dant triginta Chœnicas fastigiatos, siue trilibres, modii vero quatuor fastigiati dant triginta Chœnicas rasos. Epiphan. χεῖνιξ ἢ ἕξ ὕψη ἐν τῷ βῆτι διτλῶ δὲ ἀνόματι κέκληται. ἐστὶ δὲ δύο ἑξῶν καὶ ποσημοεῖον, hoc est, *Chœnix duos sextarios capit, & aliquanto plus*. Nam Chœnix hic Atticus rasi capit duos sextarios Romanos, & nonam eius partem præcise: Chœnix vero trilibris, hoc est, Chœnix Atticus cum auctario τῆς πεντακονταρίας capit Sextarios Atticos $2\frac{2}{3}$. hæc fragmenta cum non satis commode explicare posset Epiphanius, maluit indefinite ποσημοεῖον dicere. Cæterum Agricola ὕψη voce putat Epiphanium intelligere Epham Hebræorum, sed non temere credendum est, grauissimum scriptorem licet, aliquando incuriosum & non satis accuratum, tam turpiter hallucinatū. Potest ergo esse vox Ægyptiaca, & mensura Ægyptiis peculiaris duo Hinia Ægyptiaca

ptiaca capiens, ac proinde tantum pendens oleo plena, quantum Chœnix Attica vino plena.

XXVI.

Chœnix Vinitorum vel Italica, & quadrilibris est mensura aridorum habens tres pollices Romanos altitudinis, sex latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis centum & octo, pendetque Romanas tritici vncias quadraginta quinque, olei quinquaginta quatuor, vini sexaginta, mellis octoginta & vnam. Galenus: *ἡ τοῖς Ἰταλικοῖς ἐνεὶ κεπι ὁ χοῖς μέτρον ἔχων ἕξασα & ρ. ὁ δὲ χοῖνιξ ἔχει ἕξασα* (Romanus scilicet) γ. ἢ οὐτὸν ἡ τοῖς Ἀττικοῖς τρυβλίον ὀνομάζουσι. Huic mensuræ rase si addas pro more τῶν πεντασιδέκτων, pendebit vncias tritici duodequinginta, libras quatuor, quam ob causam quadrilibris nuncupari potest.

Cato autem iubebat suis compeditis indiem dari panis pondo quinque, vbi vineam fodere cœperint: deinde, inquit, ad panis pondo quatuor redito, hoc est, panes antopyros confectos ex quatuor aut quinque tritici libris.

XXVII.

Chœnix Georgica, & Mafs Heidelbergicus sunt mensuræ aridorum, eiusdem capacitatis, ita quidem, vt Chœnix habeat tres pollices Atticos altitudinis, sex latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis centum & octo: pendentque tritici Romanas vncias quinquaginta, olei sexaginta, aquæ sexaginta septem cum semisse, mellis nonaginta, capitque tres sextarios Atticos, quemadmodum Chœnix Italica tres Romanos. Tryblium autem siue huic, siue Italicæ Chœnici respondeat, parui interest. Chœnica autem hanc Georgicam vocamus, quia Georgicæ mensuræ Atticis maiores sunt ratione sesquialtera. Galenus: *ὁ χοῖς ἔχει χοῖνιξας β.* Hæc Chœnix Georgica rase Italica τῶν πεντασιδέκτων auctario cumulata duabus tantum tritici vnciis grauior est. Itaque facile potest altera cum altera confundi, & vtraque quadrilibris nuncupari. Mafs autem habet tres pollices Heidelbergicos altitudinis, quatuor latitudinis, duodecim longitudinis, amplitudinis 144. capitque Heidelbergicas vncias tritici 45. olei 54. vini sexaginta, mellis octoginta & vnam, Parisinas tritici quadraginta tres cum dodrante, olei quinquaginta duas & semis, aque $59\frac{7}{16}$ mellis $78\frac{3}{4}$.

XXVIII.

Azumber Toletanus est congius Toletanus, hoc est, mensura cubica ex semipede Toletano confecta, habens vndique senos pollices Toletanos in vniuersum 216. Romanos 125. præcise. Itaque si duo pollices Romani

Romani exacte darent vncias singulas olei, Azumber caperet vncias Romanas olei $62\frac{7}{8}$. Sed etiamsi in Romanis mensuris hanc rationem ad subductionis facilitatem obseruemus, tamen reuera pollici Romano paulo plus tribuitur quam par sit. Experiamur ergo num pollices Attici nobis commodiores futuri sint. Azumber Toletanus capit pollices Atticos $110\frac{7}{8}$. Pollices Attici 110. dant vncias olei $61\frac{1}{2}$. Itaque ad methodi commoditatem sumemus $61\frac{7}{8}$. Azumber igitur capit libras Toletanas tritici tres, vini quatuor, vel vncias Toletanas tritici duodequingenta, vini 64. olei $57\frac{3}{4}$. mellis $86\frac{3}{4}$. Vncias vero Romanas tritici vnam & quinquaginta, olei $61\frac{1}{2}$. vini duodeseptuaginta, mellis $91\frac{3}{4}$.

XXIX.

Quadrans Parisinus, (quam vulgo vocant Vne quarte, quasi dicunt $\eta\tau\epsilon\tau\acute{\alpha}\rho\tau\eta\ \&\ \xi\acute{\iota}\varsigma\epsilon\upsilon$) est mensura liquidorum, habens quatuor pollices Parisinos altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis sex, amplitudinis nonaginta sex. Romanos vero $131\frac{167}{243}$. Pintas Parisinas duas, ac pendet Parisinas libras tritici tres, olei tres cum semisse, vel $3\frac{7}{8}$. aquæ quatuor, mellis quinque cum triente. Romanas vero libras tritici quatuor & semis, olei quinque cum triente, aquæ sex, mellis octo. Quadrantem hic pro more $\kappa\upsilon\lambda\iota\nu\delta\epsilon\sigma\epsilon\iota\delta\eta$ definimus. Alioqui ex analogia, quam supra in chopinæ definitione indicauimus, quadrans cubicus Cylindrico vna aquæ vncia leuior esset.

XXX.

Chœnix militaris siue quinquilibris, Kab Hebræorum, Caphita Persarum, & Campsaces sunt mensuræ habentes quatuor pollices Romanos altitudinis, sex latitudinis, totidem longitudinis, amplitudinis centum quadraginta quatuor, vel tres pollices Hebræorum altitudinis, totidem latitudinis, octo longitudinis, amplitudinis septuaginta duos, capiuntque sextarios quatuor, vt si aqua impleantur, pendeant vncias Romanas octoginta, si tritico sexaginta, si oleo septuaginta duas, si denique melle centum & octo.

Fannius:

At cotylas, quas si placeat, dixisse, libebit

Heminas, recipit geminas sextarius vnus,

Qui quater assumptus sit Græio nomine Chœnix.

Militorem autem hunc Chœnicem diximus, quia videmus Thucydidem libr. 4. hanc fere mensuram ingenuis militibus tribuentem. Sic enim inter Lacedæmonios Pylum obsidentes, & Athenienses obsessos conuenerat, vt Lacedæmonii paterentur obsessis inferri tantam tritici

mensuram, quæ singulis ciuibus sufficeret, hoc est, binas in diem Chœ-
 nices Atticas. *Ἀθηναίως ἢ τοῖς ἐν τῇ νῆσῳ ἀνδράσι αἴτων ἕαν τὸς ἐν τῇ ὑπαίρῳ λα-
 κεδαιμονίως ἐπιπέμπειν πάντων καὶ μεμαζμένον, δύο χοίνικας ἑκάστῳ Ἀττικῶς ἀλφι-
 των, καὶ δύο κοτύλας οἴνου, καὶ κρέας, δεξερποντὴ ἢ τῦτων ἡμισία.* vbi verisimile est
 per binas vini cotylas intelligi totidem sextarios Atticos. Alioquin mul-
 to parciore fuisset potus quam cibi mensura. Epiphanius: *ὁ παρ' ἡλίου καμ-
 φάκης τεσσάρων ὄβι ξεσών.* Alludit ad historiam viduæ Sareptanæ, cui super-
 erat tantum, *רמשה רמשה* Lecythus olei, vel, vt vertunt LXX. *καμψά-
 κης ἐλάϊα.* Sic enim legit Epiph. Sic quoque scribitur in editione Com-
 plutenfi. At in editione Basiliensi corruptissima scribitur *καψάκης*, vnde
 factum, vt eruditus Lexicographus putarit vocem hanc deductam à
κάψα, cista, theca, vt & *καψάκιον γλωσσόκομον*. Kab autem vox semel tan-
 tum legitur in Scriptura 2. Reg. 6. 25. vbi eruditissimus & piæ memoriae
 vit Franciscus Iunius interpretatur cauum ventris, ac si *kaba* & *kab* *כב* &
כבב idem esset. At Emanuel Tremellin suo thesauro manuscripto, &
 ceteri, quos mihi videre licuit, omnes mensuræ genus interpretantur.
 LXX καὶ ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ ἰδὲ πεινῶν ἐγένοντο, (recte Basiliensis
 editio legit, *πεινῶν ἐγένοντο*) ἐπ' αὐτῶν, ἕως ἵνα γινέσθῃ κεφαλῶν ὄνου ὀξυδοκοντα σί-
 κλων ἀργυρίων, καὶ τέταρτον καβὺν ἑκάστῳ πεινερῶν πάντε σίκλων. Ioseph Kimchi
 Davidis pater vocem Dibionim *דִּיבִיּוֹן* interpretatur τὰ ὄντα ἐν πει-
 νερῶν. Vox vero *דִּיבִיּוֹן* Chirionim proprie significat foramen co-
 lumbarum. De eo hic Iosephus Historicus li. 9. c. 14. *ἀς δὲ τῶν ὑπερβολῶν
 τὸ ἐνδείας ἐν τῇ Σαμαρείᾳ πεινῶναι ὀξυδοκοντα μὲν ἀργυρίων κεφαλῶν ὄνου, πάντε δὲ
 ἀργυρίων ἕξην καβὺν πεινερῶν ἀντὶ ἑκάστου ἀνθρώπου τὸς Ἑβραίους*, vbi, quod ait, *κα-
 βὺν ἀντὶ ἑκάστου*, emptum ridiculum est, quam quod Iudæi quidam refe-
 rente D. Kimchi, dixerunt ἀντὶ ἑκάστου petitum. Sed rectissime Iosephus
 quadrantem kabi *ξέσων* interpretatur. Kab enim capit quatuor sextarios
 Rom. R. David Kimchi, *Kab est sexta pars sea sive sati.* R. Natan. *Kab capit
 duo Pondera seu viginti quatuor oua.* Huius kabi vt nomen sic capacita-
 tem retinet. *καπιθὴ* Babylonia vel Persica. Hesychius: *καπιθὴ ἀγγεῖον χο-
 ρεῶν Ἀττικῶς χοίνικας δύο.* Xenophon ἀναβάσεως lib. i. describens suum trans
 Euphratem iter: τὸ δὲ σέξτερον, inquit, ὁ σίτος ἐπέλειπε, καὶ περὶ αὐτῶν ἑκά-
 στω ἐν τῇ λυβία ἀγορᾷ, ἐν τῷ κέρῳ βαβυλωνίῳ πῦν καπιθὴν ἀλεῖσθων ἢ ἀλφίτων τετ-
 τάρων σίκλων. ὁ δὲ σίτος διώματα ἐπὶ ὀβολῶν, καὶ ἡμισόλων, Ἀττικῶς ἢ δὲ καπιθὴ
 δύο χοίνικας Ἀττικῶς ἐχάριεν. Quatuor sigli Babylonii quinque drachmas
 Atticas conficiunt, hoc est, circiter quinque Regales Hispanorum. Ma-
 ior igitur erat hæc annonæ charitas, quam illa, de qua in Apocalypsi:
χοῖνιξ σίτου δινάριον, idque ratione sesquialtera. Ceterum hanc kabi vel kar-
 pithæ mensuram videtur Plinius interpretatus modum, sane perperam
 si hæc

si hæc fuit eius mens. Is lib. 14. c. 18. *Onesicritus*, inquit, *tradit in Hircania si-*
cus multo nostris esse dulciores, fertilioresq; ut quæ modios singula CCLXX. ferant.
 Ego, inquam, credo, Onesicritum nō modios, sed Kabos aut καπίδας scri-
 pisse. Ut id credam, suadet Diodorus Siculus ἐπι κησφώντων lib. 17. διεξι-
 ών Ἀλέξανδρον τῶν Ἑρκανίων κατὰ τὴν πρὸς τὰς καλυμένους ἰουδαίμονας, καὶ πρὸς Ἀ-
 λήθειαν ὅτι τὰς χάρακας τῶν μὲν γὰρ ἀμπέλων φασὶν ἐκείσιν, hoc est, ἕκαστον κλήμα,
 vnumquemque palmitem) ματρηντῶν φέρειν οἶνον, τῶν δὲ πυκνῶν δένδρων ἕνια
 καὶ ποσορεῖν ἰσχυράν ξηρῶν μεδέμενος δέκα. Medimni Attici decem efficiunt
 Kabos siue καπίδας CCLXVI. pro quo Plinius rotundatum numerum
 CCLXX sumere maluit, quod & accuratissimis quibusque Scriptorib.
 frequentissimum est. Quod autem modios pro capithis scripserit, id vero
 est memoriæ vel incogitantia *φάσμα*. Cæterum per Metathesin litera-
 rum videri potest à kab deducta vox Bocal, certe mensura illa, quæ ho-
 die Romæ bocalis indigitatur, est eiusdem plane capacitatis cum He-
 bræorum kabo. Et quia dubium est, Persarum an Babyloniorum sit pro-
 pria Capitha, ideo dubitari potest, Persico an Babylonio pedi sit aptan-
 da. Si Persico, tum habebit tres Pollices Persicos altitudinis, totidem la-
 titudinis, longitudinis octo, amplitudinis 72. Si Babyloniorum potius
 hæc mensura est, quod verisimilius videtur, habebit tres pollices Baby-
 lonios altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis sex, amplitudinis
 54. Ita quatuor capithæ efficient congium Babylonium.

XXXI.

Quartarius Parisinus est mensura aridorum, habens quatuor pol-
 lices Parisinos altitudinis, sex latitudinis, totidemque longitudinis, am-
 plitudinis vero centum quadraginta quatuor. Romanos vero $19\frac{2}{3}$
 capit litronas quatuor, pendetque libras Parisinas tritici quatuor & se-
 mis, olei quinque cum triente, aquæ sex, mellis octo. Romanos vero
 tritici libras sex, cum dodrante olei octo, aquæ nouem, mellis duode-
 cim.

XXXII.

Congius Romanus & sextarius Italicus sunt mensuræ liquidorum
 cubicæ, habentes senos quinquauersum pollices Romanos, amplitudi-
 nis vero ducentos & sexdecim, capientes sextarios Rom. sex, pendentes
 libras Romanas nouem, si oleo, decem, si vino, tredecim & semis, si mel-
 le, septem & semis si tritico impleantur. Cleopatra: ὁ γὰρ ἔχει μέτρον μὲν κο-
 τήνας Ἀττικὰς δέκα, ἕξ αὖς δὲ ἡμίονοι (id est, sex) χοίνικας δὲ (minimas scilicet,
 quas bilibres vel opilionum diximus) δέ. σαθμῶν δὲ ἔχει ὁ γὰρ δεσχυμὰς ψ.
 Dioscorides: ὁ δὲ γὰρ ἔχει μὲν μέτρον κοτυλῶν Ἀττικῶν ἑ. σαθμῶν δὲ ἔχει δεσχυμὰς
 ψ. nempe si tritico impleatur. Galenus: ὁ γὰρ ἔχει τῶν ἰταλικῶν ἐνεὶ μέρει
 K 3 ὁ γὰρ

ὁ γῶς μέτρημα ἔχει ξίσας ε'. κοτύλας β'. σαδμοῦ δ' ὕδατος ἑμβείων (ὅπως ὄντιν ἀ-
 φιδέσαστον) δραχμὰς ψκ'. Immo si tritico, vt dixi, non si aqua pluuiali im-
 pleatur, pendeat drachmas DCCXX. frustra enim hic πρὸς ἀκείβειαν
 conquiritur aqua pluuialis, quæ sane aut nihilo aut tantillo leuior est a-
 qua puteali.

Certe quodlibet oleum qualibet aqua leuius est. Atque idem Gale-
 nus γῶς ἐλαίου ἔχει λίτρας δ'. hoc est, drachmas DCCCLXIV. γῶς οἴνου λί-
 τρας ι. γῶς μέλιτος, λί. ιγ'.ς. Dioscorides: τὸ κόγγιον ἐλαίου ἔχει λίτρας δ'. ὁ
 γῶς, τυλίσι, τὸ κόγγιον οἴνου ἔχει λίτρας ι.ς'. Galenus de Compositione Medi-
 camentorum secundum locos: τὸ πλῆθος ἢ ἢ χολῶν χόρος εἶναι καλεῖται, An-
 dromachus scilicet, τυτίσις ἢ βρωμακῶν ξισσῶν. Cato cap. 57. Mense quinto,
 sexto, septimo & octauo bibant serui indies sextarium vnum, in menses congios
 quinq;. Hic præcise rationes subduxit Cato. At quia mense quarto parcius
 indies demensum præscripserat, voluit exacto mense superesse sex he-
 minas auctarii loco.

Mense quarto, inquit, bibant heminam indies vnam, in mense congios tres.
 Hieronym in Ezech. c. 4. v. 10. Hin duos γῶας Atticos facit, quos nos possumus
 appellare duos sextarios Italicos. Immo Romanos non Atticos γῶας duos
 capit Hin. Congius Rom. cubicus, quem confici iussi, pendeat vncias
 Parisinas probi tritici 77½. Romanas 88½. Sed Romani congium cylin-
 dricum cum cubico aliquantulo ampliosem fecerunt, vt caperet præcise
 vncias tritici nonaginta, olei 180. &c. eandemque rationem in reliquis
 mensuris obseruarunt.

Diodorus veterinae medicinae lib. 11. Cyathus mystra duo minora te-
 net, id est, fescunciam, sicut acetabulum sextantem. Hemina selibram & quadran-
 tem trahit, vt sextarius libram & semissem. Congius nouem libras capit. Sunt ta-
 men, qui minora his ponderibus & modis iaciant fundamenta, quippe qui cyathum
 drachmas decem tantum pendere statuunt, & quindecim acetabulum. Quare à
 pondere sextarii nonnihil pro ratione putant subtrahendum. Nec tamen ignorare
 oportet supradieta liquidorum pondera ad mensuras aquæ & vini maxime referri
 debere. Hæc Diodorus, aut autor ἀνάγνωστον ad calcem Diodori, in quibus,
 vt & in sequentibus, plurimum fallitur.

Cum enim duas diuersas sententias proferat, neutra vino vel aquæ
 conuenire potest. Sed prior ad oleum, posterior ad triticum referenda
 est. Cyathus, inquam, capit olei fescunciam, acetabulum sextantem, id
 est, duas vncias cum quadrante, quem omisit Diodorus. Reliqua nunc
 plana sunt, ex quibus colligere potes veterinarias Diodori mensuras esse
 easdem cum Romanis. Contra veterinae Cleopatrarum mensuræ sunt Atti-
 cæ, potius quam Romanæ, quanquam ita confuse recensentur, ita men-
 dolo

dofe leguntur, vt vix quidquam veri agnoscas. Eas hic breuitatis ergo simul excutiam: *κοτύλη*, inquit, ἔχει οὐ γλίαι εἰς. ὀξύβαφα β. τὸ ὀξύβαφον κνᾶδος γ. κνᾶδος ἔχει μύσρον δ. κοχλιάειον δὲ ὄξει μύσρον τὸ ἡμισυ. τὸ δὲ ὀξύβαφον ποιεῖ ἰο σ. ὁ κνᾶδος ποιεῖ ἰο β. τὸ μύσρον ἔχει ὄξυας τὸ ἡμισυ. τὸ κοχλιάειον ποιεῖ γράμματα ε. ἢ δεσχυῖ ποιεῖ γράμματα γ. ὁ ὄβολος ποιεῖ γράμμα. τὸ σικλίον ἔχει β τὸ S. ὁ κνᾶδος μύσρον δ. ὡς ἔδ μύσρον ἰο τὸ ἡμισυ. τὸ δὲ μύσρον κοχλιάειον β. ὡς εἶναι τὸ κοχλιάειον ἰο δ. Hæc partim correctione, partim explicatione indigent. Cotyla ergo Attica capit fere 12. aquæ vncias, præcise 11 $\frac{1}{4}$. Capit, in quâ, non oxybapha, sed tetarta duo. Itaq; ter ὀξύβαφον loco substituenda vox τὴ τερτον. τὴ τερτον capit fere sex aquæ vncias, proprie 5 $\frac{1}{8}$. Cyathus itidem fere duas aquæ vncias, proprie 12 $\frac{1}{8}$. Atque hæc Atticis mensuris aqua plenis conueniunt. Sed quod ait, mystrum paruum capere semunciam, cochlearium vnciæ quadrantem siue scriptula sex, id aut plane falsum est, aut intelligendum de mensuris Romanis tritico non aqua plenis. Mystrum ergo paruum Rom. proprie pendet quinque tritici drachmas, scriptula quindecim, cochlearium paruum scriptula septem & semis, pro quo Diodorus quasi rotundato numero contentus tribuit cochleario tantum scriptula sex, mystro paruo duodecim. Sed præcipuus error est, quod hinc collegit cyathum capere mystra parua quatuor, cum proprie duo tantum capiat. Nisi quis dicat, minimas istas & nullius fere ponderis ac momenti mensuras aliter atque aliter à variis autoribus pro arbitrio definitas fuisse, quod facile crediderim. In maioribus vero non eadem liberalitate sunt vsi. At tum in minoribus, tum in maioribus mensuris definiendis magnam apud plerosque videos ἀπίθειαν, ἀκνεστολογίαν, ἀλογιστίαν, ἀμεθοδοσίαν, quo æquior nobis esse debet lector, si non nunquam epilogismorum varietate & multitudine fatigati alogistia laboramus, in quam maximi quique viri non raro incidunt. Quæ de ponderibus addit Cleopatra, non est necesse hic excutere, nisi quod, quum ait, ὁ ὄβολος ποιεῖ γράμμα, potest esse Typographi mendum pro γε σ, id est, scriptuli semisse. Atque hæc ipsa extra ordinem huc congerere compulit nos Diodorus, simul vt velut vno obtutu videret lector, quænam sit nostra de veterinariis mensuris sententia.

Cæterum cognita congii Romani amplitudine, æstimare possumus, quales vini gurgites fuerint, qui apud Romanos bicongii & tricongii dicti sunt. Plinius Nat. hist. lib. XIV. cap. XXII. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios simul haurire solitum ipsi obiicit. Et paulo ante: Gloriam hæc virtute Parthi querunt. Famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Nouellius Torquatus Mediolanensis ad Proconsulatum vsque è

Pratura

Prætura honoribus gestis, tribus congiis (vnde & cognomen illi fuit) epotis vno impetu, spectante miraculi gratia Tiberio Principe in senectâ iam fevero &c. Torquati rara gloria fuit non labasse sermone, non leuatum vomitione, plurimum hauisse vno potu, optima fide non respirasse inhauriendo, neq; expuiffe, nihilq; ad elidendum in pauimento sonum ex vino reliquiffe &c. Vide portentum hominis. Tres congi Rom. triginta vini pintas Parifinas capiunt. Homo sobrius vix vno mense bibere potest, quod Torquatus vno hauſtu sorbebat. Apud Plautum facta est hyperbole:

Anus hæc quantillum sitit? modica est.

Quadrant al capit.

Hyperbolicum tamen hunc lusum expleuisse dicitur Maximinus Imp. apud Capitolinum: Bibisse illum, inquit, sæpe in die vini capitulinam amphoram constat, comedisse & XX. libras carnis, vt autem Cordus dicit etiam LX.

XXXIII.

Chus Atticus & Lagenæ Græcæ mensuræ sunt liquidorum habentes fenos quoquo versus pollices Atticos. in vniuersum ducentos & sedecim, pollices vero Romanos vndique $6\frac{1}{4}$ in vniuersum $244\frac{1}{4}$ capiuntque Romanas libras tritici octo cum triente, olei decem, aquæ vndecim cum quadrante, mellis quindecim, vel vncias Rom. tritici centum, olei centum & vini, vini $133\frac{1}{3}$. aquæ 135. mellis 180. Dioscorides: ὁ χῶς, τῷ τῆσι, τὸ κόγσιον μέλιτ' ἔχει λίτρας ια'. Scholiastes Aristophan. χῶς μέτρον Ἀττικὸν χωρεῖν κοτύλας ἢ. Georgicas scilicet. Athenæus l. 6. Λάγνον μέτρον λέγουσιν εἶναι ὄνομα τῶν τοῖς Ἕλλησι, ὡς χῶς, καὶ κοτύλας, χωρεῖν ἢ αὐτὸ κοτύλας Ἀττικὰς δὲ δεκά. Galenus: ὁ χῶς ἔχει χοίνικας β'. Georgicas scilicet, ξέσασι καὶ δεκά. τῶν δὲ πλείστοι τῶν Ἕλλησιν μετρήσιν. Epiphanius: χῶς οὐκ ἔξασιν ἢ τὸ ἢ καλούμενον Ἀγιν (lege, κόγσιον) ξέσασιν. ὁ δὲ δεκάτον μετρήσιν. Perperam quidem tum Galenus, tum Epiphanius aiunt, χῶν capere sextarios Romanos octo. Sed causa erroris notanda est: χῶς oleo plenus pendet vncias centum & viginti, Sextarius Romanus non quidem oleo, sed tritico plenus pendet vncias quindecim. Diuide 120. per 15. habebis octo, hinc decepti putarunt χῶν capere sextarios Romanos octo; quia videlicet χῶς Atticus oleo plenus tantundem pendet, quantum octo sextarii Romani tritico pleni. Arabes in libro Alseir: Chous olei lib. IX. Chous vini lib. X. id Romano congiio proprie conuenit. Quod vero addunt: Chous mellis lib. XIIII. id Attico congiio conuenit, sic passim Dioscorides. Hinc Attico congiio respondet Impfel Heidelbergicum, nisi quod aridorum mensura est, & ita construi potest, vt habeat quatuor pollices Heidelbergicos altitudinis, sex latitudinis, longitudinis duodecim, amplitudinis 288. capitque tot vncias Heidelbergicas, quot congius Romanus Romanas,

Romanas, cum tamen amplitudo eadem sit quæ non Romani, sed Attici congii.

XXXIV.

Homer & ἀσαρῶν Hebræorum est mensura aridorum, habens sex pollices Atticos latitudinis, quatuor altitudinis, nouem longitudinis, amplitudinis ducentos & triginta quatuor: vel habens fere duos pollices Hebr. altitudinis, quinque latitudinis, tredecim longitudinis, amplitudinis fere centum triginta præcise 129 $\frac{3}{4}$. pendet libras Romanas tritici nouem, olei 10 $\frac{3}{4}$. vini duodecim, mellis sexdecim cum quinta libræ parte, vt quinque Assaronæ capiant triginta sex sextarios Rom. Exod. 16. vers. vltimo, & Ezech. c. 45 *Homer est decima pars Ephæ.* Ioseph: Αρχατολ. l. 3. c. 1. enarrans mannae historiam, pro homer posuit ἀσαρῶνα. Ἐγγλέλειται, inquit, ἐξ ἰσῶ ἀσαρῶνα, τῆς ἐξ ἑκατὸν ἡμέραν ἑλλήθων. Idem lib. 3. cap. 7. διὰ τὴν ἄρτους τὰ δώδεκα ἄζυμος κατὰ ἐξ ἑστὰ ἀλλήλους κειμένους καθάρως πάνυ ἔαλεύρον ἐν δύο ἀσαρῶνων, ὁ μέτρον ἑβραίων ἐστὶ κοτύλας ἔχει Ἀττικῆς, vbi recte monet Agricola, cotylas sumi pro sextariis, quod non raro fieri supra notauimus. Præterea numerum integrum ponit pro decurtato, quem non neglexit Epiphanius τὸ ἥ γόμον, inquit, (legendum, τὸ ἥ γόμορ) δέκατον ἡμῶν μέτρον, τῆς ἑκατῶν (lege, ἔκατον, vel ἑβιάδον) ὀρίνεται ἐπὶ τὰ ἑξῆς καὶ πέμπτον, (lege πέμπτον) hoc est, Homer capit sextarios Romanos 7 $\frac{1}{2}$. Idem: δύο εἰσὶ γόμορ, μέγα καὶ μικρόν, ἂν τὸ μέγα ἰσὸν μέτρον ὅτι τὸ λέειν δεκάπεντε καὶ ἀπὸ ὀνομασίων, τὸ ἥ μικρόν δώδεκα βιάδον, lege δέκατον βιάδον. Sed ne in antecedentibus quidem quidquam est ἰσῶ. Res ita se habet: Hebræis duæ sunt mensuræ sono vtunque consimiles, Homer & Chomer. Homer videlicet est decima pars Bathi vel Ephæ. At vero Chomer capit duos letecos. Letec quindecim modios Atticos, siue sata. Erat autem Homer veluti Chœnix Israelitarum in deserto errantium. Nam singuli singulos in diem Homeres manna plenos, & colligebant, & absuuebant, quod sane mirum videri potest. Nam Israelitarum in deserto vita non erat multo laboriosior, quam opilionum. At Chœnix, quam opilionum diximus, est quadruplo, atque adeo fere quintuplo minor hoc Hebræorum Assaronæ. Sed meminisse debemus, Israelitis nullum opilionium fuisse, præter ipsum manna. Secundo fieri potest, vt manna fuerit tritico multo leuius, circulari sua rotunditate & pellucida plurimum intra se vacui, id est, aeris continens. Tertio fieri potest, vt Israelitarum corpora etiam tum fuerint nostris aliquanto grandiora. Quarto satis constat, Israelitas tum fuisse lurcones & manducationes voracissimos. Isidorus hic turbat: Hunc tu sic lege: *Sextarius est duarum librarum. Qui quater assumptus sit Græco nomine Chœnix. quinquies multiplicatus*

plicatus affaronem siue Gomor facit. Adice sextum, congium reddit. Hæc falsa quidem sunt, sed veri speciem hanc habent. Sextarius Atticus pendet fere duas aquæ libras. Quinq; Sextarii Attici pleni vino non multo plus pendent, quam Assaron tritico plenus. XXXV.

Celemin Toletanus est aridorū mensura, habens 6. pollices Toletanos altitudinis, 9. latitudinis, lōgitudinis 10. amplitudinis 5 40. Atticos 276 $\frac{2}{3}$. Pollices Attici 276. dant vncias olei 153 $\frac{1}{3}$. Nos ad subductionis facilitatem trientem illum omittimus. Celemin ergo capit sextarios Toletanos 10. vncias Toletanas tritici 120. olei 144. vini 160. mellis 216. vncias vero Romanas tritici 127 $\frac{1}{2}$. olei 153. vini 170. mellis 229 $\frac{1}{2}$.

XXXVI.

Ἡμικτόν Atticum & O Ephin Ægyptiac. sunt mensuræ aridorum, habentes 4. pollices Atticos altitudinis, 6. latitudinis, 12. lōgitudinis, amplitudinis 288. pollices, inquam, Atticos, Romanos vero 325 $\frac{2}{3}$ vel quatuor pollices Ægypt. altitudinis, 6. latitudinis, 8. longitudinis, amplitudinis 192. pendetq; Romanas tritici libras 11. cum vna nona, olei 13. cū triente aquæ 14 $\frac{2}{3}$ mellis 20. Cleopatra: ἡμικτόν ἔχει χόας μὲν β. χοινίνας δ. Ἄ. Atticos sc. At qui potest ἡμικτόν capere cōgios, nedū χόας duos? Omnino non potest. Sed ἡμικτόν melle plenum tantundē pendet atq; duo congiū aqua pleni, vel ἡμικτόν aqua plenū tantundem fere pendet, atq; duo congiū tritico pleni. Diximus. ἡμικτόν aqua plenū pendere libras Ro. 14 $\frac{2}{3}$. faceffere iubeamus importunum illud fragmentum, ac pro eo sumamus rotundatum & integrū numerum 15. Omnino Romani congiū duo tritico pleni 15. libras Romanas pendent. Apud Aristoph. ἐν νεφέλαις sic inter se iocantur Socrat. & Strepsiades: Σω: ὄτ' ἐρωτῶ σ' ἀλλὰ τὴν κέλλισον μέτρον ἡ γαί ποότερον τὸ τείμετρον ἢ τὸ πετάμετρον. De Iambicis versib. interrogabat Socrates, Strepsiades vero de mensuris respōdet. εἰς. ἐγὼ μὲν ὁ δὲν ποότερον ἡμικτέν. Ego, inquit, ἡμικτόν pluris facio q̄ omnes Iambicos versus siue trimetros, siue tetrametros. Σω: ἐδὲν λέγεις, ἂν θροπεί. εἰ. τείδοντι ἔμον, εἰ μὴ τετάμετρον ὄν ἡμικτέον. Scholiast. ἡμικτέν, εἰ τετάχοι νίκου, ὁ γὰρ μέδμιθ χοινίνας (Atticos sc.) ἔχει μὴν τέταν β' ἐκτόν, οὐκ αὖ τὸ δ' ἡμικτείν, (ida. vox ἡμικτόν significat) τυτίσει τ' ὀκτώ, πετάμετρον, ὁ καλεῖται τετάμετρον. ὁ δὲν ἡμικτέον, πετάμετρον ἔχει χοινίνας. ἐπαίξεται δὲ πάλιν εἰ πᾶν ὁ δὲν καλλίον ἢ ὄμμα ἡμικτέον μέτρον, τυτίσει ποάρων χοινίκαν. Hunc colligere est, verū esse, quod supra monuimus. Chænicem Atticam μέτρον ἀπλῶς dici solitam veluti per ἀνοτομασίαν. Suidas: ἡμικτόν μέτρον (lege τετάμετρον) τυτίσει δ' χοινίκαν. Helych ὀφιν μέτρον τι πετάχοικον Αἰγυπτιον, capitq; ergo octo ἢ ἑα Ægyptiaca, vel sextarios Atticos.

XXXVII.

Chus Ægyptiacus & Geogicus & Dadix sunt aridorum mensuræ habentes

habentes tres pollices altitudinis, nouem latitudinis, duodecim longi-
tudinis, amplitudinis trecentos viginti quatuor pollices, inquam, Atti-
cos. Romanos vero 366 $\frac{27}{18}$ pendetq; Romanas libras tritici duodecim
& semis, olei quindecim cum besse, mellis viginti duas cum semisse, vini
sexdecim cum triente. Cleopatra: ἐν ἢ τοῖς γεωργικοῖς ἔνθεν τὴν κοτύλην εἶνε
τειῶν τετάρτων ἔξεν, τὸν ἢ χρωῦ ἔξεν ὄν δ. κοτύλην ἢ ἰβ. Georgicarum scilicet.
Atque hæc est, quam diximus, ratio sesquialtera inter mensuras Atticas
& Georgicas. χ enim Atticus capit sextarios Atticos sex, Georgicos
nouem. Ad eandem normam multas quoque alias mensuras inter se
comparandas esse rationi consentaneum est, prout summo cum iudicio
animaduertit Agricola. Ego a. hac in parte ab Agricola dissentio, quod
credo, Georgicas mensuras fuisse veteres ante Solonem Atticas, quorū
post Solonem vsus in agris tantum remansit. Eas a. quæ Atticæ nuncu-
pantur, esse nouas, & à Solone institutas. Pollux: Δάδιξ μέτρον ἕξα χοίρινον.
μάρις ἢ ἕξακότυλον. κοτύλη ἢ τὸ τεῖτον ἢ χοίριον. Vocabula hæc Dadix & Ma-
res, cum in Græcorum scriptis non occurrant, Ægyptiaca esse censeo, vt
Dadix sit Congius Ægyptiacus, habens vndiq; senos pollices Ægyptia-
cos, in vniuersum 216. Quid si dicamus olim ante Solonem pedem Ægy-
ptiacum Græcis in vsu fuisse, vnde factum, vt congius Georgicus idem
fuerit cum Ægyptiaco. XXXVIII.

Hin Hebræorum, Sextarius Iudaicus & Castrësis, Aporryma The-
banorum mensuræ sunt liquidorū, habentes sex pollices Rom. altitudi-
nis, 8. latitudinis, 9. longitudinis, amplitudinis quadringentos triginta
duos. Vel potius Hin est congius Hebræor. siue mensura cubica capiens
vndiq; senos pollices Hebr. in vniuersum 216. pendetq; libras Rom. tri-
tici 17. olei 18. aquæ 20. mellis 27. R. D. Kimchi, Hin capit 12. Logos, (siue sex-
tarios Rom.) Log sex oua, h. e. sex mystra maiora Romana. Ioseph. Antiq.
lib. 3. c. 10. μέτρον ἢ βῆτι τῆτο (nempe Hin) ἑπταχάειον δύο χόας Ἀρλικὸς δεχάμε-
νον. Et c. 11. ὁ δὲ εἰν μέτρον ἀρχαῖον Ἑβραίων. δύο αὐται ἢ δύο χόας Ἀρλικὸς. Vtrobique;
Iosephus Choas Atticos sumit pro congiis Romanis propter analogiã,
quæ est inter vtrumq; quod & alias ipsi, & aliis Scriptorib. vsu venit. Sic
& Hieronym. in Ezech. c. 4. v. 10. Hin duos χόας Atticos facit, quos nos appella-
re possumus duos sextarios Italicos, ita vt Hin mensuræ sit Iudaici sextarii, nostriq;
castrësis, cuius sexta pars facit tertiam partem Italicæ sextarii. Hunc locum va-
rie vexat Agricola: sed manifestus est sensus, nempe sextarium non Ro.
sed Italicū, & congiū Ro. idē esse. Similiter Hin Hebr. eiusdem capacita-
tis esse cū sextario castrësi siue Iudaico. Epiph. τὸ ἐν μέτρα (h. e. latum vel
vrna) ἔξεν, ἢ τὸ ἢ ἀγίου (h. e. Hin pprie dictū, cuius in sacris multus est v-
sus) ἔξεν δ. Quomodo? Eadē erroris analogia, quā aliquoties notauim.

Hinc tritico plenum pendet quindecim libras, vel centum & octoginta uncias. Tantundem pendent nouem sextarii Attici oleo pleni. Idem Epiphanius. *Ἀπορρυμα ὡς ἐκ μόνου ὁ βέλαιος μετρεῖται ἡμῶν ὁ γὰρ ἔστιν ὁ ἄλλοθεν ὁ σάιτος* (h. e. satum) *ἕξ ὧν ὅτι κβ'*. Vides igitur Epiphanium à seipso commendatum. Nam hic ut & aporryma est Sex vel sati dimidia pars. Capit ergo reuera non nouem, sed vndecim fere sextarios Atticos, Romanos vero duodecim. Aporryma autem Thebanum ex Syriaco pede potest ita construi, ut habeat quatuor pollices Syriacos altitudinis, latitudinis sex, longitudinis duodecim, amplitudinis 288. ut sit Bes cophini Bœotii & Syriaci.

XXXIX.

Viertheil Heidelbergicum est mensura liquidorum habens sex pollices Heidelbergicos altitudinis, octo latitudinis, duodecim longitudinis, amplitudinis 576. capiens uncias Heidelbergicas tritici 180. olei 216. vini 240. Atticas vero tritici ducentas, olei 240. &c. Dicitur autem Viertheil, id est, quartarius siue quadrans, quia est quarta pars eius mensuræ, quæ vocatur Werneckell.

XL.

Sextarius Parisinus minor est mensura liquidorum, habens sex pollices Parisinos latitudinis, totidem longitudinis, altitudinis quatuor, amplitudinis centum quadraginta quatuor. Romanos vero $526\frac{78}{243}$ pendetque Parisinas libras tritici duodecim, olei quatuordecim, (vel $14\frac{2}{3}$) frumenti sexdecim, mellis vnam & viginti cum triente. Romanas vero libras tritici octodecim, olei vnam & viginti cum triente, aquæ 24. mellis triginta duos. Sextarius tamen cubicus quatuor aquæ, tritici vero tribus uncias Parisinis, hoc nempe cylindrico minor est.

XLI.

Modius Romanus & congius Babylonius sunt mensuræ aridorum, habentes, modius quidem sex pollices Rom. altitudinis, octo latitudinis, duodecim longitudinis, amplitudinis quingentos septuaginta sex, congius vero senos vndique pollices Babylonios, pendetque libras Romanas tritici viginti, olei viginti quatuor, aquæ viginti sex cum besse, mellis triginta sex. Plin. lib. 18. c. 10. *Raro modius graui non XVI. libras implet, h. e. etiamsi hordeo leuissimo modium impleas, tamen pendebit ut minimum libras XVI.* Idem cap. 7. *Leuissimum ex his hordeum XV. libras raro excedit, & faba XXII.* Nunc ex his tritici generibus, quæ Romam aduehuntur, leuissimum est Gallicum, atq; è Chersoneso aduectum, quippe non excedunt in modium vicens libras, si quis granum ipsum ponderet. Adicit sardum selibras. Alexandrinum trientes. Hoc & Siculi pondus Bœoticum totam libram addit. Africum & dodrantes.

h. c.

h. e. in vniuresum $21\frac{3}{4}$. Cum ergo Plinius addit, in Transpadana Italia scio vicens quinas libras farris modios pendere circa Clusium & Senas. Id omnino intelligendum est de modio non Romano, sed ad Cophini pondus accedente. Nam *ponderosus*, inquit idem Plinius, *far sabis, magisq; etiam nunc triticum*. Si ergo modius farris pendebat libras 25. certe modius tritici pendebit libras 26. aut 27. Atqui supra dixerat, modium tritici Gallici pendere tantum viginti libras, quod & nos experimento scimus. Quis vero credat inter triticum & triticum tantum esse discrimen, vt eadem mensura alio atque alio tritico plena pendeat modo viginti tantum, modo 26. aut 27. libras. Pergit Plinius: *Lex certa naturæ, vt in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat, sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aque capiat*, vt scirem, quomodo hæc Plinii verba intelligenda essent, iussi periculum fieri in eo genere panis, quo ego vtor, quod hic in medium adducere non pigebit. Sedanensis tritici non contemnendi quartarius rarus, antequam ad pistrinum deucheretur, compertus est pendere tantum libras Parisinas vnam & quadraginta, & paulo plus, deducto sacci pondere. Relata è pistrino, forma pendebat tantum quadraginta libras, ac duas vncias, euauerant ergo circiter quatuordecim vncia in puluerem. Nihil enim excerptum fuisse, mihi affirmabant domestici, subducti furfures pendebant nouem libras, & duas vncias, simila seorsim appensa non est, quod tamen fieri debuit. Pendebat igitur hæc circiter triginta libras & semis, aut aliquantulo plus. Nam aliquid euanescat, & de pondere decrescat, necesse est. Hinc similia fermentoque eius subigendo opus fuerunt Parisinae aquæ libræ quindecim. Itaque farina iam subacta pendebat libras quadraginta quinque, & vncias octo. Ex ea confecti sunt grandiusculi panes sex, qui simul omnes adhuc calidi pendebant quadraginta libras, & vncias quinque cum semisse. Frigidi vero non appensi sunt, sed pendere poterant circiter quadraginta libras, nam per exhalationem aliquid semper decrescit de pondere, donec plane refriguerit panis. Vides ergo ex triginta circiter similiae libris confectas quadraginta panis cibarii libras, atque ita tertia portio non quidem ad tritici, sed ad simile pondus accessit. Triticum vero & panis cibarius ex eo confectus subducto in furfures circiter farinæ quadrante, eiusdem fere fuerunt ponderis. Rursus farinæ libras vnam & viginti, Parisinas siue Rom. triginta duas appendi iussi, & ex ea confici panes antopyros, hoc est, nullis profus furfuribus detractis: hi iam frigidi pendebant libras Parisinas viginti sex, & drachmam insuper Romanas vndequadraginta cum besse. Ita quarta fere tritici vel farinacei ponderis pars ad panis pondus accessit. Vigenus ait,

se sextarium filiginis Parisinum comperisse, pendere libras 220. Relata è
 pislrino farina tres libras minus pendebat. Ex ea confectæ sunt panum
 autoprorum 34. *ἑξήκοντες*, quorum massa anteq̃ furno imponeretur,
 pendebat vncias quaternas & denas. lidem vero panes iam cocti & frigi-
 di pendebant vncias duodenas, ita pendebant simul omnes libras Parisi-
 nas sex & trecentas. Hæc farina bessem aquæ fere hausit. Duodecim fa-
 rinæ libræ dederunt circiter 20. massæ libras, panis v. 17. Sed Plinius nõ ea
 semper, quæ *ἑξήκοντες* experimento certo compererat, sed & quæ per trā-
 fennam viderat, in confabulationib. audiuerat, aut cursim legerat, *ἑξήκον-
 τες* in aduersaria sua conferebat, ex quib. postea libros suos confecit.
 Tu ergo Plinii verba eo modo intelligito, quo accipienda esse docet ipsa
 rei veritas & experientia. Cum, inquam, ait, *Quibusdam generibus per se
 pondus accedit, sicut Balearico modio (lege modius) tritici panis pondo reddit tri-
 ginta;* intelligendum id de farina subacta, non in panes excocta. Modius
 tritici Romanus pendet libras 20. Huius tritici farina (nullis subductis
 furfurib.) subigēdæ opus erunt vt minimum decem aquæ libræ, ita fiunt
 triginta libræ, ex quib. ignis nonam circiter partem absumit. Ita remanēt
 libræ 26 $\frac{2}{3}$. Pergit Plinius: *Quibusdam in binis mixtis vt Cyprio & Alexandrino
 viginti prope libras non excedentibus Cyprium fuscum est, panemq; nigrum facit.
 Itaq; misceatur Alexandrinum candidum, redduntq; 25. pondo. Thebaicum libras ad-
 iicit, h. e. ex Thebaici tritici modio nullis excretis furfurib. fiunt panis
 pōdo XXVI. quod facile credi potest. Quod si panes illi pependissent pō-
 do viginti sex cum besse, tum præcise pani autopyro tertia portio ad pa-
 nis pondus accessisset. Hoc videtur obseruasse Cato, cum compeditis suis
 dabat in diem panis pondo quaterna, villico vero modios in mensem
 quaternos, & semissem per æstatem. Nam modii quatuor & semis pen-
 dent libras 90 huic ponderi accedat in subactu tertia portio, sient libræ
 129. ex quib. sient panes triginta quaternarum librarum. Caterum mo-
 dium etiam medimnum dictum, docet Helychius, *ἡμέτερον μέτρον ἑξήκον-
 τες ἄνθρακός*. Et Cicero Verrina p. 123. *Vt probaret hoc Apronius, triticum
 imperat Verres Agrinensibus, vii in medimna singula dentur Apronio sestertii ter-
 ni.* Et p. 126. *Itane dissolte decimas vendidisti, vt cum medimnum quindecim mil-
 libus vanissent, hoc est, HS XXXXV. vt lucri Decumano HS MMM darentur.* Atqui
 passim ex Ciceroe constat, hoc fuisse sæpe modii Romani pretium, vt
 binis, ternis, aliquando & quaternis sestertiis veniret. Caterum Cato cap.
 58. *Oleum in menses dato vnicuiq; sextarium, salis vnicuiq; in anno modium, satis
 est.* Sed obseruatione dignum est, quod mensura liquidorum, quæ hodie
 Romæ Congitellus vocatur, est eiusdem cum hoc prisco Romanorum
 modio capacitatis, capitq; cabos, capithas vel bocales 4, folietas 8. Con-
 gitelli*

gitelli vox est diminutiua, quasi congiolum dicas. Certe formæ huius analogia id postulare videtur. Sed potuit huic congiio diminutiua affingi forma per Antiphrasin, quemadmodum cum Romani duos Gigantes vocarunt, alterum Pulsionem, alterum Secundillam. Hic ergo congium ἀπλῶς significat, quia reuera mensura hæc est congius non quidem Romanus, sed Babylonius reliquorum omnium amplissimus, si primarium excipias.

XLII.

ἡλέδς Atticus est mensura aridorum, habens sex pollices Atticos altitudinis, octo latitudinis, 12. longitudinis, amplitudinis 576 Romanos 651 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$, capiens vncias Atticas tritici 266 $\frac{2}{3}$, olei 320, aquæ 360, mellis 480. Probationes vide sup. in voce ἡμίκτον.

XLIII.

Cophinus videtur fuisse mensura tam liquidorum, quam aridorum, habens octo pollices Atticos altitudinis, 9. latitud. longitud. totidem, amplitudinis 648. Romanos 732 $\frac{1}{4}$, vt penderet libras Romanas tritici 25, olei 30, aquæ 33. cum triente, mellis 40. Hesychius: κόφινος μέτρον χοροῦν χόας τρεῖς. Syrus Interpres vocem retinet Mat. 17. 20. cum alioqui vox Syriaca significat foramen acus & securis. Pollux: ὁ μόνον ἢ ἡ κοτύλη ἢ ἡ γράνη ἢ ἡ ξηρὴν μέτρον, ὡς πολλὰ ἀχόθεν ἢ κομωδία ὑποδηλοῖ, ἀλλὰ καὶ κόφινος μέτρον Βοιωτῶν ἀμφὸς μετῶν. Στέφανος γόων φησὶν ἐν τῷ κωνησίῳ, τὰ ἢ ἀφιταῖμιν πᾶς ἐπάλοισι, πετάρων δεσχημῶν μάλιστὰ τὸν κόφινος, τὶ λέγεις, μέτρον ἐχρόντο κόφινος, ἢ τὸ τῷ ἀπὸ οἴνου κόφινος, δυνάμενος τρεῖς χόας πορρῶν τῷ τῷ πᾶς κοφίνας. Locus corruptus, nescio an sic restitui possit, μέτρον ἐχρόντο καὶ κόφινος ἢ ἐν τοῖς ξηροῖς, ἢ δὲ. Ἔτο ἐν τῷ τα πυρῶν κόφινος λέγει, ὅπ οἱ κίφινος δυνάμενος τρεῖς χόας τοῦ τῷ τῷ δεσχημῶς, ἐδύατο. Falsum, inquit, videtur, quod respondet seruus cophinum farinæ vñisse 4 drachmis. Nam hæc est summa annonæ caritas: sed ita seruili dolo respondisse videtur, quia cophinus vini totidem drachmis constare poterat, quod est sane commodum vini pretium, qua ratione Parisina vini pinta duobus circiter solidis estimari poterit. Potest & dici cophinus capere tres congios non Atticos, sed Romanos. Hac ratione Syriaca vox Syriaco pedi conueniet, vt habeat sex pollices Syriacos altitudinis, latitudinis totidem, longitudinis 12. amplitudinis 432. ita pēdebit vncias tritici 270. olei 324. vini 360. mellis 480. Cadmus a. Thebaram conditor, quibus mensuris potius vsus sit, quam Syriacis homo Syrus.

XLIV.

Modius aut Bocotius siue Bossellus Parisinus (vulgo Boisseau) est mensura aridorū Romano modio ἀγάλος, habens sex pollices Parisinos altitudinis, 8. latitudinis, 12. longitudinis, amplitudinis 576. Romanos vero septingentos nonaginta & $\frac{1}{3}$, pēdetque Parisinas tritici libras

libras octodecim, olei vnam & viginti cum triete, aquæ viginti quatuor, mellis triginta duas, vel Romanas libras tritici 27. olei triginta duas, aquæ 36. mellis duodequinginta. Budæus, *Cum vasculum*, inquit, *drantale* (hoc est, ternos semifextariolos Parisinos capiens) *tritico prima bonitatis implerem, identidemq; in modium* (id est, Bossellum) *transfunderem, non ante adequatum ad summa labra reddidi, quam sedecies impletum, identidem vasculum in modium transfundi. Id cum ad pintam exigerem, duodecies exhausta observatione transuafando.* Atque hæc quidem Budæus vere & accurate. Sed in eo fallitur, quod putat modium Rom. eiusdem fere fuisse capacitatis cum modio Parisino, cum tres modii Parisini quatuor Romanos capiant. In eo tamen conueniunt, quod Modius Rom. melle plenus tantundem pendet, atque modius Parisinus aqua plenus.

XLV.

Vrna Romana in liquidis, Satum Hebræorum & modius Atticus in aridis, mensuræ sunt habentes, vrna quidem sex pollices Rom. altitudinis, nouem latitudinis, sexdecim longitudinis, amplitudinis octingentos sexaginta quatuor. Satum vero sex pollices Hebraicos altitudinis, octo latitudinis, nouem longitudinis, amplitudinis 432. Modius Atticus sex pollices Atticos altitudinis, decem latitudinis, tredecim longitudinis, amplitudinis 780. pendentq; libras Rom. tritici triginta, olei triginta sex, vini quadraginta, aquæ quadraginta cum semisse, mellis quinquaginta quatuor. Dioscorides: ἡ ὕρνα ἐλαίου λίτρας λς'. ἡ ὕρνα οἴνου λίτρας μ'. R. D. Kimchi: *Sea est tertia pars mensuræ, quam vocant Ephā.* Bahal Harus in voce Ciccar ככב. *Sea capit sex cabos, quatuor Sea conficiunt viginti quatuor cabos.* Seam quoq; recentiores Hebræi vocant denarium, id est, drachmam. Monuimus enim Iudæos semper pro drachma denarium accipere. Quæ admodum igitur denarius, id est, drachma pendet duodecim Pondionim *συνμικτὰ*, sic Sea capit duodecim pondionim *ματεικὰ*. Idem Bahal Harus in voce kab כבב. *Tres denarii, inquit, capiunt octodecim cabos eadem ratione, quæ quatuor sea selahum implent.* Sicut enim Selah pendet quatuor denarios, sic quatuor sea selahum implent, vel in selahum congeruntur. Itaque sea denario respondet. *Tres denarii sunt tres sea, & tres sea sunt octodecim kabi.* Hæc R. Nathan. R. Schelomoh in Leuit. c. 14. *Satum habet sex Kabos. Kabus quatuor Logos.* Hieron. in Mat. c. 13. *Satum genus est mensuræ iuxta morem Palestinae Prouinciae, vnum & dimidium capiens modium, Romanum scilicet.* Iosephus *Ἀρχαιολογ.* l. 9. c. 2. *ἰσχυρίη ἢ σάτον μόνδιον καὶ ἡμίσειον ἰταλικόν.* Epiphanius: *τὸ σάτον ὡς ἕξ ὀν, lege, κς.* & intellige de sextariis Atticis, vel lege κς'. & intellige de sextariis Rom. Eadem mensura modius appellatur. Modius, inquam, Atticus, Hebraicus, & fortasse Babylonius. Epiphanius: *Ἐ μόνδιον ἢ τάνομα* inquit,

inquit, *ἄρα πολλῆς ἀκρίβειας ὑπὸ τῆς Ἑβραίων εὐρέθῃ εἰκοσι δύο ἑξῶν ὑπαρχόν,*
 multis verbis in hunc numerum ἀλληγυεῖζαι, sane perquam ridicule. Bea-
 uuit tamen nos hæc allegoria, quæ veram Attici modii & Hebraici fati
 capacitatem nos edocuit. *Quemadmodum, inquit, Veteris Testamenti Canon*
viginti duos libros complectitur, ita alphabetum Hebræorum viginti duo elementa,
ἑξῶν ἑβραίων, quod ab ipsis κατ' ἐξοχὴν modius, siue midda, h. e. μέτρον ἀ-
πλωῆς dicitur, capit viginti duos sextarios, Atticos videlicet. Nam si accurate
loqui velis, satum Hebræorum capit sextarios Rom. 24. Atticos 21 $\frac{1}{2}$, sed
audi altius mysterium: καὶ ἐγενήθησαν ἡμῖν κβ'. ἑξῶν ὁ καλεῖται παρ' Ἑβραίοις
μόδι, παρ' Ἑλλησι μόδιος. ἄρα τὴν τεσσάρων, καὶ πλῆσιως ἔχει Αἰγύπτιοι μὲ τοῖς ἑ-
το καλῶσι, ὁμοίως ἔχει Σύροι καὶ Ἀραβες μόδιος λέγουσιν, ὁ ἐρμηνεύεται ὁμολογία.
πληρωθεὶς γὰρ ὁ μόδιος ὁμολογεῖται ὅτι πεπληρωμαι, καλεῖται ἢ καὶ γὰρ μων. Epi-
phanius cum inquireret, an vox μόδιος aliquid apud Hebræos significa-
ret, offendit Iudæum aliquem, non tam ignarum, quam εἰρωνα, qui re-
spondit Epiphanio, vocem hanc Hebraice scribi מִדָּה, μόδη, hoc est, ὁ
ὁμολογέμενος. Sed aut illa vox μόδιος nihil cum Hebræo habet commune,
& ignota est originis, aut fit ab Hebræa voce מִדָּה Middah, h. e. μέτρον,
quod Græci ἄρα τὴν τεσσάρων τε corrupserunt in μόδιος. Eadem allegoria, sed
interpolata extat etiam apud Isidorum Originum lib. XVI. c. 25. Modius
dicitur ab eo, quod sit suo modo perfectus. Est autem mensura librarum XLIII. id est,
Sextariorum XXII. cuius numeri causa inde tracta est, quod in principio Deus XXII.
opera fecerit. Vide reliqua ad allegoriam pertinentia. Pro XLII. legendum
XL. vel XLS. Nam nullo, quod quidem sciam, modo possunt modio vere
tribui libræ XLIII. Sed, ut diximus, pendet præcise vini libras XL. aquæ
XLS. Pergit Isidorus: Satum genus est mensura iuxta morem Prouincia Pala-
estina vnum & dimidium modium capiens. Cuius nomen ex Hebræo tractum est.
Satum enim apud eos nominatur sumptio siue leuatio, eo quod, qui metitur, ean-
dem mensuram sumat ac leuet. Est & aliud satum mensura sextariorum XXII. ca-
pax quasi modius. In Etymologia non fallitur Isidorus: Radix enim מָסַח
si non Hebræis, saltem in Arabica lingua significat attollere, transferre.
At in definitione plurimum fallitur: Quia enim audierat alios dicentes,
Satum esse modium, alios qui dicerent, satum esse sesquimodium, ideo
putauit duplex esse satum, cum reuera multiplex sit non satum, sed mo-
dus. Satum est sesquimodius Romanus, idem satum est modius Atti-
cus, Syriacus, Arabicus, & Babyl. &c. Itaq; Syrus Interpres Noui Test. Græ-
cam vocem μόδιος semper vertit satum. Mat. V. 15. Mar. IV. 21. Luc. XI. 33.
Vicissim satum LXX. vertunt modium, Genes. XVIII. 6. 1. Sam. XXIV. 3.
Reg. VII. bis terue. Cum ergo Syrorum quoque propria sit hæc mensura,
habebit octo pollices Syriacos altitudinis, totidem latitudinis, longitu-

M dinis

dinis nouem, amplitudinis 576. Poterit quoque Babylonis conuenire; si modo tribuantur ipsi quatuor altitudinis pollices Babylonii, latitudinis nouem, longitudinis nouem, amplitudinis 324. capietque capitibus Babylonias quatuor. Quod autem fatum Epiphanius cum Ægyptiaco quoque modio componit, id facit propter affinitatem potius, quam quod modius Hebraicus sit Ægyptiaco prorsus æqualis.

XLVI.

Modius Ægyptiacus habet sex pollices Ægyptiacos altitudinis, nouem latitudinis, decem longitudinis, amplitudinis 540. capitque uncias Rom. tritici 375. olei 450. vini quadragintas, mellis 675. hyphas Ægyptiacas decem, Hinia viginti. Attico quoque modio videntur commode tribui posse Attici sextarii $21\frac{3}{4}$. pollices Attici 783. uncia Rom. tritici 362 $\frac{1}{2}$. olei 435. &c.

XLVII.

Simmer Heidelbergicus & Quadrantal Toletanum, vel Arroba Toletana mensuræ sunt aridorum, eiusdem fere capacitatis. Et Simmer quidem habet octo pollices Heidelbergicos altitudinis, duodecim latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis 1152. pendet uncias Heidelbergicas tritici trecentas sexaginta olei 432. vini quadringentas octoginta, mellis 648. libras vero Rom. $33\frac{1}{2}$. olei quadraginta, aquæ 45. mellis 60. Est, inquam, dimidia pars W erntzel, quemadmodum Viertheil dimidia pars Simmeri, & Impfell V iertheil. Arroba vero ארבה est vox Arabica, quæ potest significare tum quadrantem, tum quadrantal. Vtraque significatio Arrobae Toletanæ competit. Primum enim est quadrantal Toletanum, hoc est, mensura cubica ex pede Toletano confecta, duodecim vndique pollices Toletanos habens. Præterea Arroba tritici plena cum exiguo H uicidiorum auctario efficit quadrantem Quintalis Toletani. Pendet enim libras Toletanas 24. tritici, olei 28 $\frac{3}{4}$. vini 32. mellis 43 $\frac{1}{2}$. Libras vero Rom. tritici 34. uncias 408. olei 489 $\frac{3}{4}$. vini 544. mellis 734. uncias denique Parisinas tritici 350. olei 420. aquæ 47 $\frac{1}{2}$. mellis 630.

XLVIII.

Modius Siculus est aridorum mensura habens octo pollices Rom. altitudinis, 12. latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis mille centum & quinquaginta duos, pendetque libras Rom. tritici 40. olei duodequingenta, vini 54. mellis 72. Ita modius Siculus capit præcise duos Rom. inos modios. Definitionem hanc colligo ex aliquot Cicero- nis locis in Verrinis.

XLIX.

Ἀμφορέως γεωργικὸς est mensura liquidorum, habens nouem pollices Atticos altitudinis, latitudinis 12. totidem lōgitudinis, amplitudinis mille ducentos nonaginta sex, Romanos $1464\frac{27}{32}$. pendetque libras Rom. tritici quinquaginta, olei 60. aquę 67 & semis, vini 66. cum bese, mellis 90. Cleopatra: ἐν ᾗ τοῖς γεωργικοῖς εὖρον ἀμφορέα ἕξ ἑσῶν λς. κοτυλῶν μύ. Georgicarum scilicet. Cum ergo audis ἀμφορέα γεωργικὸν capientem sextarios Atticos 361. hinc colligere potes, fuisse & ἀμφορέα Ἀττικὸν capientem sextarios Atticos 24. vncias tritici Romanas 40. olei 480. aquę 540. mellis 720. quia tamen nusquam legi hanc Ἀττικὴ ἀμφορέως definitionem, ideo rem studiosis amplius inquirendam relinquimus. Hoc tantum monebo, si Amphoreus Atticus sit Georgici bes, tum erit Heidelbergico Simmero æqualis.

L.

Amphora, Quadrantal Rom. siue κερῶμιον aut Dorach Italicum est mensura liquidorum, cubica habens quaquauerfum duodenos pollices Rom. siue pedem Rom. in vniuersum pollices Rom. mille septingentos duodetriginta, pendetque libras Rom. tritici sexaginta, olei septuaginta duas, vini 80. mellis centum & octo.

Volusius: Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios quadraginta octo, heminas nonaginta sex, quartarios centum nonaginta duos, Cyathos quingentos septuaginta sex.

Fannius:

Pes longo spatio, latoq, notetur in anglo, (lege, & alto)
 Angulus vi par sit quem claudit linea triplex
 Quatuor ex quadris medium cingatur inane,
 Amphora sit cubus, quam ne violare liceret
 Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.

Atque hæc causa est, cur Capitolinam Amphoram vocet Iulius Capitolinus in Maximino. Cleopatra: τὸ Ἰταλικὸν κερῶμιον χόβας ἢ. h. e. congios octo. Galenus: τὸ κερῶμιον (Romanum) ἐλάφῃ ἔχει λίτρων εβ. οἶνον λί. π. μέλιτ & λίτρων ρή. Cleopatra idem, quin & Dioscorides in oleo & vino. Festus: Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Græco ἀμφορέων dicunt, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios.

Serapion: *Dorach Italicum habet choas octo. Chus Acfat Romana sex, id est, ἑξάς ἐξ.* Abensina: *Dorach Italicum est Iohain VIII. & Iohain, Acfat Romana sex.* Cum ergo Serapion ait, Aldorach lib. III. omnino legendum lib. L X X X. Iohain ab Hin, formatur eadem ratione, qua Iosue ab Hosea, & sexcenta alia. Congium autem Rom. Arabes vocant Hin propter analogiam, quia Hin conficitur ex Hebræorum semipede, quemadmodum congius Rom. ex semipede Romano. Alioqui Hin duplo capacior est congius Romano.

LI.

Ceranium siue quadrantal Atticum, Werntzel Heidelbergicum, & Quartarius Sedanensis, sunt aridorum mensuræ eiusdem capacitatis. Et Ceranium quidem Atticum conficitur ex Attico pede cubico, quemadmodum Ceranium Italicum siue Amphora Romana ex pede Romano, ac proinde capit pollices Atticos 1728. Romanos 1953 $\frac{1}{3}$. pendetque libras Rom. tritici sexaginta sex cum besse, olei octoginta, aquæ nonaginta, mellis centum & viginti. Dioscorides: τὸ κεράμιον μέλισι ἔχει λίτρας 96.

Werntzel autem Heidelbergicum habet pollices Heidelbergicos altitudinis octo, latitudinis duodecim, longitudinis viginti quatuor, amplitudinis 2304. vel pedes Heidelbergicos longitudinis duos, latitudinis vnum, altitudinis bessem, amplitudinis vnum cum triente, pendetque libras Heidelbergicas filiginis vnam & quadraginta, tritici quadraginta quinque, olei 54. vini sexaginta, mellis vnam & octoginta, ac proinde libras Rom. tritici 66 $\frac{2}{3}$. &c. Capit, inquam Simmeros duos, Wiertel quatuor, etiamsi Wiertel proprie sit liquidorum, Simmer & Werntzel aridorum. Quartarius Sedanensis multis vicinorum oppidis communis ita dicitur, quod sit sextarii triticarii quadrans. Sextarius autem triticarius dici videtur, quasi sesextarius, id est, ἡμίεκτον. Nam tum Lutetiæ, tum hic & alibi in Gallia est non sexta, sed duodecima pars eius mensuræ, quam vocant Muid, vel muyd. Nobis distinctionis ergo mudium vel modium dicitur neutro genere. Sedanensis ergo quartarius rarus pendet libras tritici Parisinas vnam & quadraginta cum semisse, aut, si triticeum sit quamoptimum, libras integras quadraginta duas Parisinas, Romanas vero sexaginta quatuor, siue mauius vncias Parisinas 672. Romanas 768. atque ita capit congios Sedanenses cubicos 9 $\frac{1}{2}$. Congios vero cylindricos, quos potos vocant, nouem cum triente. Sed quoties triticum venditur, solet huic raso quartario apponi duplex auctarium. Primum legitimum, alterum propemodum arbitrarium. Auctarium lege præscri-

præscriptum est vnius *ἡμισυδεκάτης* siue vicefime quartę partis. Itaque quartarius cum hoc auctario præcise respondet Attico Ceramio. Pendet enim Parisinas tritici libras $43\frac{3}{4}$ Romanas $66\frac{2}{3}$. siue mauius vncias Parisinas septingentas, Romanas octingentas, atque ita capit congios Sedenenses cubicos decem. Secundum autem auctarium, etiamsi proprie sit arbitrarium, tamen ab iis, quorum fidei res committitur à Magistratu, ita fere solet dispensari, vt quartarius optimi tritici cum hoc secundo auctario pendeat libras Parisinas quadraginta quinque, vncias septingentas & viginti, atque ita capit congios Cylindricos decem. Hæc duo auctaria simul iuncta conficiunt *τὴν πρῶτην δεκάτην*, cuius loco (vbi res priuati hominis arbitrio geritur) alii *τὴν πρῶτην τετραδέκατην* tantum, aut etiam *ἐκκαδέκατην* dant, alii contra *τὴν δεκάτην* exigunt. Hæc eo accuratius à nobis indagata, & enarrata sunt, quia nobis persuademus, neminem posse hoc mensurario negotio probe fungi, nisi prius municipales regionis, aut vrbis, quam incolit, mensuras quam accuratissime inter se comparare didicerit.

LII.

Semimedimnus Parisinus, vulgo minotus, siue quadrantal Parisinum est mensura aridorum cubica ex pede Parisino confecta, habens vndique duodenos Parisinos pollices. Capit ergo Minotus in vniuersum pollices Parisinos 1728. Romanos circiter 2370 $\frac{10}{27}$, pendetque libras Parisinas tritici quinquaginta quatuor, olei sexaginta quatuor, aquæ septuaginta duas, mellis nonaginta sex. Romanas vero libras tritici 81. olei nonaginta sex, aquæ 108. mellis centum quadraginta quatuor. Hinc conuenit, quod Budæus ait, amphoram è Gallico pede confectam capere pintas Parisinas triginta sex. Quod autem Temporarius Blesensis Iurisconsultus in suo de mensuris opere M.S. ait, amphoram è pede Gallico confectam pendere tantum vncias aquæ mille centum & duas, cum amphora ex pede Parisino capiat pintas triginta sex, ac proinde pendeat libras Parisinas 72. vncias Parisinas 1152. hoc est, vncias quinquaginta plus quam Temporarii quadrans, id vitio fabrorum contigit, qui Temporarii Quadrantal aliquanto breuius fecerant, quam par esset. Omnino enim minotus cylindricus pendet libras, vt diximus, tritici quinquaginta quatuor, ac proinde aquæ septuaginta duas, h. e. vncias Parisinas tritici 864. aquæ 1152. sed minotus ille Cylindricus cubico duodeuiginti aquæ vnciis capaci or est, vt docet analogia, quam supra notauimus, ac proinde minotus cubicus siue Quadrantal ex pede Parisino confectum pendebit tantum mille centum & triginta quatuor vncias aquæ

aquæ Parisinas, tritici vero octingentas & quinquaginta cum semisse, prout me expertum esse iam supra monui. Budæus minotum hunc quadrantem appellat, habita scil. sextarii triticarii ratione.

LIII.

Maris est mensura Persica, habens quatuor pollices Persicos altitudinis, 12. latitudinis, longitudinis 25. amplitudinis 1200. capiens vncias Rom. tritici mille, olei 1200 aquæ 1350. mellis 1800. Rolygnus srat. l. 4. *μάρις ἐστὶ δὲ καὶ ἡ οὖν Ἀσίτικοι*, vel est mensura Babylonia, habens pollices Babylonicos altitudinis nouem, latitudinis decem, totidem longitudinis, amplitudinis nongentos.

LIV.

Bath & Epha Hebræorum, Hydria Romanorum, Metretes, Cadus & amphora Atheniensium mensuræ sunt eiusdem capacitatis, sed ita vt hydria habeat pedem Rom. altitudinis, totidemque latitudinis, sequipedem vero longitudinis, amplitudinis pollices Romanos bis mille quingentos 92. Metretes vero 13. pollices Atticos latitudinis, nouem altitudinis, 20. longitudinis, amplitudinis 2340. Batus deniq; 9. pollices Hebraicos altitudinis, 12. latitudinis, totidemque longitudinis, amplitudinis 1296. pendetque libras Rom. tritici 90. olei 108. vini 120. aquæ 121½. mellis centum sexaginta duas. Iosephus *Ἀρχαιολ. l. 8. c. 2. ὁ βῆθ* δὲ *δωάται χωρὶς* *καὶ ἕξασ ἐξισομήκοντα δύο*, Romanos scilic. Epiphan. *βῆθ*, vel, vt legit Agricola, *βῆθ* ἐμνεύεται ἐλασθεῖον, ἕστ ἢ ἕξων πεντήκοντα. *κόλλων δὲν ἐστὶν ἡ τοῖς Σεβασ τοῖς ἡμῖν* *ὁ γὰρ βῆθ ἐστὶ δὲ ἕξων κέ*. Eadem erroris analogia, quam sæpius iam explicauimus. Bathus tritico plenus pendet vncias Rom. mille & octoginta, diuide id per quinquaginta, habebis vncias 21¾. atqui tantundem fere pendet Atticus sextarius vino plenus. Hinc est quod putat Epiphan. Bathum capere tantum sextarios Atticos 50. collathum siue dimidium Bathum XXV. Nisi quis dicat, q̄ certe malim, Epiphanium eam Hebræorum Batho definitionem tribuere, q̄ Ægyptiaco Batho proprie conueniat. Hoc modo Collathum erit idem, quod modius Ægyptiacus, siue Collathum sit liquidorum, modius aridorum mensura, vt Hebræis Bat, & Epha eiusdem interim capacitatis, siue modium suum Ægyptii collathum vocabant. Ita Batus Ægyptiacus habebit 9. pollices Ægyptiacos altitudinis, decem latitudinis, 12. longitudinis, amplitudinis 1080. capietque sextarios Romanos 50. præcise, libras tritici 62½. siue vncias Rom. 750. olei nongentas, vini mille, mellis 1350. modios Ægypt. 2. hyphas 20. Hieroym. in *Elaiæ c. 3. Bathus tres amphoræ*, h. e. tres vrnæ Romanæ. Bata. in liquidis idem est, quod Epha in aridis. Ezech. 45. v. 11: LXX. passim Epham vertunt *τρία μέτρα*, pro, tria fata vt Ex-

vt Exod. XVI. τὸ ἕ γόμος τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἰῶ. Chaldaeus Paraphra-
stis: *Homer est decima pars trium satorum.*

Fannius:

*Attica praterea dicenda est amphora nobis
Seu Cadus, hanc facies si nostra adieceris vrnam.*

Amphora ergo capit sextarios Atticos 65. Romanos 72. Atque ita
nunc quoque, vt & in modio Atticæ mensuræ cum Rom. conueniunt,
ita tamen, vt si τὸ ἀκρίβεις exquisitæ analogiæ exigas, dici possit amphora
Attica quatuor olei vnciis cado Romano capaciore. Isidorus Originum
l. 16. c. 25. *Cadus amphora Græca est, continens amphoras tres, id est, vrnas.* Est
autem cadus Hebræa vox hydriam significans, vt videre est Gen. XXIV.
Pollux libr. X. ait, amphoram metretam à Cratino appellatam. Suidas:
μέδμυϞ μοδίων ἕξ, ὡς εἶδ' μέτρων ἑξῶν ὀβ'. ἤτοι λιτρῶν γή. Error siue librarij
siue Suidæ ipsius, qui imposuit Agricolaë, alioqui castigatissimi iudicii
viro. Sic ergo legendum, μέδμυϞ μοδίων ἕξ, μετρητῆς ἑξῶν (Rom.) ὀβ',
ἤτοι λιτρῶν γή. nempe si oleo impleatur. Dioscorides l. 5. c. 82. Ἐστὶ δὲ μετρη-
τῆς χόβεις δέκα. Sic Hautinus, sic & Budæus legit. Perperam ergo Ruellius,
Alciatus, Agricola, receptam lectionem conuellunt, vt substituant vo-
cem δέκα δέκα. Metretes enim capit Romanos quidem congios 12. Choas
vero Atticos decem cum quatuor quintis, quam adiectionem neglexit
Dioscorides. Sic Metretes capit sextarios Rom. 72. Atticos 65. fere, vel
64 $\frac{3}{4}$. Nicandri interpres: ὁ μετρητῆς ἔχει ἑξῶς ἐκδομήκοντα δύο. Luc. 16. 6.
ἐκατὸν βάρους. ἐλαφ. Syrus Interpres vertit: ירררררררררר duo
centum metretas. Sed lubens crediderim, Metretam Atticam capere præcise 65. sexta-
rios Atticos, ac proinde vncias Rom. tritici 108 $\frac{3}{4}$. olei mille trecentas
&c.

Ioannis 2. 6. μετρητῆς δύο, Syrus Interpres vertit יררררר duo
quadrantalia, quod si perperam ab illo dictum est, tum hæc erit causa
erroris, quod Quadrantal Atticum, h. e. cubus Atticus melle plenus
tantundem pendet, atque Bat oleo plenus, sed procul à vero discedit
Garaultius, primum quod putat, Amphoram Atticam esse quadrantale
Atticum, secundo, quod sic argumentatur: *Si quadrantale Atticum capit
tres vrnas, Romanum vero duas, vt vult Fannius, tum sequetur vt pes Atticus sit
sesquipes Romanus, quod est ἀσυλλόγιστον.* Nam amphora Attica reuera
continet vrnas tres, pollice Rom. 2502. Amphora Romana siue qua-
drantal Rom. pollice Rom. 1728. si capacitatem consideres, sane proportio
est sesquialtera, sed radix cubica non capacitas ipsa consideranda est.
Ergo

Ergo huius numeri 1728. radix cubica est 12. Illius vero 2592. quia cubicus non est, radix cubica præcise dari non potest, sed est numerus medius inter 13. & 14. Cubus numeri 13. est 2197. Cubus numeri 14. est 2744. Propius ergo accedit ad tredecim, quam ad 14. Itaque tantum abest, ut etiam data illa Garaultii suppositione futura sit ea Romani pedis ad Atticum ratio, quæ duorum ad tria, ut ne ea quidem plene futura sit ratio, quæ sex ad septem, vel quod idem est, duodecim ad quatuordecim. Quod si Metretes vel Batus est alicuius populi quadrantæ, ut innuere videtur Syrus Interpres, dixerim potius esse quadrantæ Syriacum. Ita pes Syriacus constabit partibus centum sexaginta sex, cuiusmodi pes Babylonius habet ducentas.

LV.

Metretes Georgicus & Ceramium, siue Quadrantal Ægyptiacum, quod à Scriptoribus nuncupatur Artaba Ægyptia, est mensura aridorum, habens undique duodenos pollices Ægyptiacos, vel pedem Atticum altitudinis, latitudinis tantundem, selsquipedem vero longitudinis, amplitudinis pollices Ægyptiacos 1728. Atticos 25927. Roman. 2929 $\frac{2}{3}$ pendetque libras Rom. tritici centum, olei centum & viginti, aquæ centum triginta quinque, vini 133 $\frac{1}{3}$, mellis centum & octoginta. Cleopatra: ἡ Λιβυπία ἀρτάλη ἔχει μόδιους (Romanos) ἑ, ὃ ὃ μόδιος Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικὸς (h. e. Romanus) ἔχει χοίνικας ἦ.

Fannius:

*Est etiam terris, quos advena Nilus inundat
Artaba, cui superat modii pars tertia post tres.
Namq; decem modis (Atticis) explebitur Artaba triplex.*

Epiphanius: ἀρτάλη τὸ μέτρον παρ' Αἰγυπτίοις ἐκλήθη. ἐστὶ δ' ἐβδωμόκοντα δύο ξείων (Atticorum) τὸ ὃ αὐτὸ μέτρον, καὶ ὁ μετρητὴς ἔχει τὸ μέτρον τὸ ἀγίον, lege, τὸ μέτρον γεωργικόν. Cleopatra: ἐν ὃ τοῖς γεωργικοῖς εὐρον τὸν μετρητὴν ξείων Atticorum ὀβ. κοτυλιῶν (Georgicarum) ζς. Ideoque omnino mihi persuadeo, Artabam hanc esse non modo Ægyptiacum, sed & Georgicum quadrantæ, h. e. mensuram cubicam ex Ægyptiaco, & vetere Atheniensium pede confectam. Vide, quæ superiore libro de pede Ægyptiaco diximus. Quod autem Cleopatra ait: ὃ ὃ μόδιος Αἰγύπτιος καὶ Ἰταλικὸς ἔχει χοίνικας ἦ. aduerfari videtur Epiphanio dicenti, modium Ægyptiacum non Romano, sed Attico & Ægyptiaco responderi. Hæc tu sic conciliare potes, modius Romanus vel Italicus capit octo Chænicas sesterterias. Modius vero Ægyptiacus cum auctario τ' πεντηκοντακάρτης octo Chænicas

Choenicas Georgicas. Isidorus Originum l. 16. c. 25. *Artaba mensura est apud Aegyptios sextariorum LXXII. composita ex eo numero propter LXXII. gentes vel linguas, quae orbem implerunt.*

LVI.

Medimnum siculum maius, & מֶדִימֶן Selah Hebraeorum sunt mensurae aridorum, habentes Medimnum quidem duos pedes Rom. longitudinis, vnum latitudinis, altitudinis itidem vnum, totius amplitudinis duos, siue pollices Rom. 3456. Selah vero est quadrantal Hebraeorum, pendetque libras Rom. tritici centum & viginti, olei centum quadraginta quatuor, vini centum sexaginta, mellis ducentas sexdecim. R. Nathan: *Sicut Selah pendet quatuor denarios, sic quatuor Sea in Selahum congeruntur.* Cicero in Verrem lib. 5. *Professio agri Leontini est ad iugera XXX. millia, haec sunt ad tritici medimna XC. tritici modium DXL. millia. &c.* Cum Cicero medimna ad modios reducat, non dubium est, quin medimna sicula sint, modii vero Romani.

Ita medimnum siculum maius capiebat modios siculos tres, modios vero Romanos siue medimna parua sex. Quin & fieri potest, vt quemadmodum Selah Hebraeorum, sic Medimnum Sicularum fuerit quadrantal, vt pes Siculus eiusdem fuerit longitudinis cum Hebraico, Perfico, Vrbinatè & Piceno.

LVII.

Faneca Toletana est aridorum mensura, habens decem pollices Toletanos altitudinis, 24 latitudinis, longitudinis 27. amplitudinis 6480. capitque libras Toletanas tritici nonaginta, olei 108. vini centum viginti, mellis 162. libras vero Rom. tritici 127½. olei 153. vini 170. mellis 229½. celemines duodecim.

LVIII.

Medimnus Atticus est mensura aridorum medimno siculo ἀνάλογον , habens duos pedes Atticos longitudinis, vnum latitudinis, altitudinis itidem vnum, amplitudinis duos, siue pollices Atticos 3456. Rom. 3906½. pendetq; libras Romanas tritici centum triginta tres cum triente, olei centum sexaginta, aquae centum octoginta, mellis ducentas quadraginta. Huius mensurae, quae maximi inter omnes Graecas est momenti, non satis accuratam tradunt definitionem autores. Pollux: *κατύλη τὸ τέτον τῶ χοινίκοι, ὃ ἢ μέδιμον χοινίκοις ὀκτῶ καὶ πρῶτα ἑκόντα, ὃ ἢ ἡμιμέδιμον τῆσάρης καὶ εἴκοσι ὃ ἢ τελεὺς ἑκκσίδεκα, ὃ ἢ ἑκτεὺς ὀκτῶ, τὸ ἢ ἡμικτον τῆσάρης.* Suidas: *ἡμικτόν τελεσμέτρον, τῆσσι δ. χοινίκαν, ὃ γὰρ μέδιμον μὴ χοινίκαν ἔσσι. τῆτων τὸ ἑκτόν εἰσιν ἢ χοινίκοι. τὸ ἢ ἡμικτον, τῆσσι τὸ δωδέκατον τῶ μὴ χοινίκαν, τῆσάρης. Ἐὐὼ μέδιμον ἐχόντῶ χοινίκοι μὴ. τὸ ἢ ἡμιμέδιμον διπλο-*

N

νόπ

νόπ τὰς κδ'. εἶχαν. Hęc omnia vere quidem dicuntur, sed non satis recte connectuntur à Polluce. Verum, inquam, est, esse quandam Chœnicis speciem, nempe minimam, quæ tres tantum Cotylas capiat, id est, heminas Rom. Hęc est Chœnix, quam bilibrem diximus, verum quoq; est medimnum capere duodequingenta Chœnices, sed Atticas proprie dictas, & trilibres, non bilibres, quæ quaternas non ternas cotylas capiunt. At omnino falsum est, vel potius mendosum & truncum, quod apud eundem Suidam legitur: μέδιμνον ἔχει μολίων ἕξ, ὡς εἶ) μέτρον ἑξῶν οβ'. ἢτοι λιτρῶν ρή. Iam supra legendum monuimus, μέδιμνον ἔχει μετρητῆς ἑξῶν οβ'. Romanorum scilicet, ἢτον λιτρῶν ρή. Hi errores impulerunt Agricola, Fernelium, Ioh. Hurnium, & Franciscum Garaultium, ut medium tribuerēt duos & septuaginta sextarios Rom. sc. siue libras mensurales, hoc est, libras olei centum & octo. Contra, erit qui prima fronte Dioscoridem legens, credat medimno Attico tribuendos esse sextarios centum quadraginta quatuor, Chœnicas nonaginta sex. Sic enim ait, μέδιμνον ἔχει ἡμίεκτα ἰβ'. τὸ δ' ἡμίεκτον χόας δύο ὁ δὲ χῶς χοίνικας τέσσαρας. ὁ δ' ἡμίεκτον κοτύλας Ἀττικὰς τρεῖς σαδικῶν ἔχει ὀκτὰς ρπ'. sane chus capit quatuor Chœnicas bilibres ternarum cotylarum, ac proinde pendet drachmas tritici 180. sed si medimnus capit choas 24. profecto capiet & bilibres chœnicas XCVI. sextarios CXLIV. Causa erroris est, quod medimnus melle plenus tantundem pendet atque 24. Choes oleo pleni. Quemadmodum & hemiectum melle plenum tantundem pendet, atque duo choes oleo pleni.

In eundem scopulum impedit Galenus: ὁ μέδιμνον ἔχει ἡμίεκτα ἰβ'. τὸ δ' ἡμίεκτον χόας β'. ὁ δ' ἡμίεκτον χῶς δ'. Sed idem Galenus alibi rectius mediam viam inicit: ὁ Ἀττικὸς μέδιμνον ἔχει ἡμίεκτα ἰβ'. τὸ δ' ἡμίεκτον ἔχει χοίνικας δ'. ὡς μέδιμνον ἔχει χοίνικας μὴ. ἑξῶς ζς'. Hoc igitur firmum esto medimnum Atticum capere sextarios Atticos 96. Roman. 106. cum besse, Chœnicas bilibres septuaginta & unam, cum una nona. Chœnicas vero trilibres vel Atticas proprie dictas duodequingenta. Medimnum, inquam, rasum tritico plenum pendere libras centum triginta tres cum triente; cum auctario ἢ πενταδικτύλης libras Rom. centum quadraginta duas, cum duabus nonis, cum auctario sesquiduodecimæ siue $\frac{2}{3}$ pendere libras Rom. centum quadraginta quatuor Attico medimno, præcise respondet Halbmalder, id est, dimidius malderus Heidelbergeticus.

Quod autem Suidas ait, medimnum esse modiorum sex, hæc causa est, quia medimnus oleo plenus tantundem pendet, quantum sex modii Romani vino pleni. Cōtra Fauorinus dixit, medimnum esse modiorum

di orum septem, Rom. scilicet, quod tamen præcise verum non est. Isidorus Orig. lib. XVI. c. 25. *Medimna est mensura modiorum quinque*, hoc est, Medimnus Atticus cum auctario τ πεντεκαιδεκάτης capit fere modios Hebræorum, siue sata rafa quinq; Cætera Isidori non sunt nauci. Huic Attico Medimno, si propter numeri rotundationē, non πεντεκαιδεκάτω pro more, sed εκκαιδεκάτω adicias, hoc est, congium Atticum vnum, efficies medimnum Georgicum, qui etiam Ægyptiacus esse potest, vt ei tribuas altitudinis pollices Ægyptiacos nouem, latitudinis duodecim, longitudinis viginti quatuor, amplitudinis 2448. vel duodecim pollices Atticos altitudinis, latitudinis 17. lōgitudinis 18. amplitudinis 3672. capitque vncias Rom. tritici mille septingentas, olei bis mille quadraginta, aquæ 2295. mellis 3060. Cleopatra: ἐν τῷ τοῖς γεωργικοῖς εὖρον μέδιμον ξεσῶν Atticorum ρϛ. κοτυλῶν (Georgicarum) ρλς.

LIX.

Artaba Babylonia vel Persica est mensura aridorum habens decem Rom. pollices altitudinis, duodeuiginti latitudinis, viginti quatuor longitudinis, amplitudinis 4320. vel potius quatuor Babylonios pollices altitudinis, latitudinis quinque, longitudinis 41. amplitudinis 1620. vel denique nouem pollices Hebraicos Persicosue altitudinis, latitudinis duodecim, longitudinis viginti, amplitudinis 2160. pendetque libras Rom. tritici centum & quinquaginta, olei centum & octoginta, vini ducentas, mellis ducentas septuaginta. De hac Artaba intelligendum, quod LXX. & Hieronymus passim Chomerum sex Artabas vertunt, aut sex Artabas capere docent. Cum ergo Herodotus libro primo ait, Ἀρτάβη μέτρον ἐστὶ περσικὸν χωρὸν μέδιμου Ἀττικῷ πλεόν χοίνιξι τείσιν Ἀττικῶσι, intelligendum id de medimno cum auctario τ πεντεκαιδεκάτης, vel potius εκκαιδεκάτης propter subductionis facilitatem, siue de medimno Georgico, & de Chœnicibus Atticis proprie dictis, quæ binos Atticos sextarios capiunt. Forte etiam Artaba Medica eadem fuit cum Persica, sed ita, vt ab autoribus minus accurate describatur. Polyænus stratag. l. 4. ὁ Ἀρτάβη μνηστικὴ μέδιμου ὅστιν Ἀττικὸς.

Suidas: Ἀρτάβη μέτρον μνηστικὸν ὅστιν Ἀττικὸς μέδιμου, immo Georgicus, cum auctario vnius Attici congi, siue centum vnciarum tritici, sed præstat Herodoti verbis insistere. Medimnus Atticus pendet vncias tritici mille sexcentas. Adde auctarium τῆς εκκαιδεκάτης, siue centum vncias, fient vncia mille septingentæ. Tres Chœnices Attici rasi, siue sextarii sex Attici pendent etiam rursus vncias

tritici centum. Ita colliguntur vncie tritici 1800. quot capit Artaba Persica sua Babylonia aut Medica.

LX.

Barillus Romanus est mensura liquidorum, quæ hodie Romæ est in vsu, habens vnum pedem Rom. altitudinis, duos longitudinis, latitudinis vnum & trientem, amplitudinis duos & bessem, siue pollices 4608. capitque libras Rom. tritici centum sexaginta, Olei 175 $\frac{1}{2}$. vini 213 $\frac{1}{3}$. mellis 288. congitellos octo, bocales 32. folietas 64. Itaque Barillus hic erit quadrantal Babylonium. Sed quo nomine Babylonii suum quadrantal nuncuparint, id vero nescimus, nisi quod Babylonia tritici Artaba cum auctario τὸ πέντε καὶ δέκα τῆς æquat capacitatem quadrantalibus Babylonii siue Barilli Romani.

LXI.

Medimnus Parisinus, vulgo mina, est mensura aridorum, medimnis supra memoratis, tum, inquam, Attico, tum Siculo ἀνάλογον, habens duos pedes Parisinos longitudinis, latitudinis vnum, altitudinis tantundem, amplitudinis pedes duos, vel 3456. pollices Parisinos, Romanos vero circiter quinque millia septingentos & quadraginta $\frac{2}{3}$. pendetque libras tritici Parisinas centum & octo, olei centum viginti octo, aquæ centum quadraginta quatuor, mellis centum nonaginta duos. Romanas vero libras tritici centum sexaginta duas, olei centum nonaginta duas, aquæ ducentas sexdecim, mellis ducentas octoginta octo. Budeus sui assis l. V. fol. 133. Extat, inquit, in actis decurionum medimnum lectissimi tritici appensum iussu decurionum fuisse, inuentumque esse pondus centum & sexdecim librarum, qua ratio efficit in modium vndeicenas libras nostras & quadrantes. (lege, & trientem.) Hæc Budæi verba sic intelligenda sunt, medimnus tritici selectissimi Parisinus rarus pendet libras Parisinas octo & centum. Cum auctario τὸ δώδεκα τῆς libras centum & septendecim. Huic autem medimno à decurionib. appenso deesse potuit ad iustam auctarii mensuram, vna scilicet tritici libra, vt auctarii loco adiectum sit non τὸ δώδεκα τῆς, sed tantum τὸ τρεῖς καὶ δέκατον, idque non plenum.

LXII.

Ohme Heidelbergicum est mensura liquidorum, habens duodecim pollices Heidelbergicos altitudinis, 24. latitudinis, longitudinis totidem, amplitudinis 6912. pendetque libras Heidelbergicas tritici 135. olei 162. vini 180. mellis 243. libras vero Rom. tritici ducentas, olei 240. aquæ 270. mellis 360. ac proinde Ceramia siue quadrantalia Attica tria præcise.

præcise. Tutius igitur est, & hanc & reliquas mensuras Heidelbergicas ex Attico pede conficere, quam ex Heidelbergico. Ita Ohme habebit pedem vnum Atticum altitudinis, latitudinis vnum, longitudinis tres, amplitudinis totidem.

LXIII.

Malder Heidelbergicum est aridorum mensura, habens 12. pollices Heidelbergicos altitudinis, 24. latitudinis, longitudinis 32. amplitudinis 9216. vel pedem vnum Atticum altitudinis, latitudinis vnum, longitudinis quatuor, amplitudinis totidem, siue pollices Atticos 6912. capitque libras Heidelbergicas tritici centum & octoginta, olei 216. vini 240. mellis 324. libras vero Rom. tritici 260 $\frac{2}{3}$. olei trecentas & viginti, aquæ trecentas sexaginta, mellis 480. Ceterum quia circa Heidelbergam rarus est tritici vsus, ideo si queras, quodnam sit legitimum huius mensuræ pondus, respondebitur tibi, pendere libras Heidelbergicas 164. si siligine videlicet impleatur, Werntzel 41. Simmer viginti & semis, Impfell quinque, & vncias duas. Sed quia triticum siligine nobilior est, ideo, vt reliquas, sic & has Heidelbergicas mensuras ad tritici pondus reuocare placuit, obseruata inter siliginis & tritici pondus ea ratione, quæ est inter decem & nouem, puta Impfell siligine plenum pendet libras Heidelbergicas quinque & duas vncias, ac proinde circiter vncias Heidelbergicas 82. vel 81. tritico igitur plenum pendebit vncias Heidelbergicas nonaginta.

LXIV.

Sextarius Parisinus maior est mensura aridorum habens duos pedes Parisinos latitudinis, longitudinis duos, altitudinis vnum, amplitudinis quatuor, siue pollices Parisinos 6912. Romanos 9481 $\frac{1}{2}$ pendetque libras Parisinas tritici ducentas sexdecim, olei ducentas quinquaginta sex, aquæ ducentas octoginta octo, mellis trecentas, octoginta quatuor, Romanas vero libras tritici trecentas viginti quatuor, olei trecentas octoginta quatuor, aquæ 432. mellis quingentas septuaginta sex.

LXV.

Letec Hebræorum est mensura aridorum habens triginta pollices Rom. longitudinis, latitudinis viginti quatuor, siue pedes duos, altitudinis sesquipedem, amplitudinis pollicum duodecim millia nongentos & sexaginta, siue cubicos pedes Rom. septem cum semisse, pollices Atticos vndecim millia septingentos, vel duodecim pollices Hebraicos altitudinis, totidem latitudinis, longitudinis 45. amplitudinis 6480. pendetque libras Romanas tritici quadringentas quinquaginta, olei quingentas quadraginta, vini sexcentas, mellis octingentas & decem, semel

tantum in Scriptura vox hæc reperitur. Hoseæ 3. 2. *Comparavi eam mihi quindecim siclis argenteis chomere hordei, & leteco hordei.* Vetus Interpres: *Fodi eam mihi quindecim argenteis, choro hordei & dimidio choro hordei.* LXX. ἐμισθωσάμην αὐτῶν μοι πεντηκοντα ἀργυρείοις, καὶ γόμορ κειδῆς, καὶ νέβελ οἴνου. Atqui hoc non est sacrum contextum vertere, sed pervertere. Hieronymus in eum locum: *Pro gomor in Hebraico scriptum est shomer, quod omnes Interpretes absq̃, LXX. chorum interpretati sunt, sermone Græco & maxime Palestino, qui habet triginta modios. Et pro nebel vini in Hebraico legitur LETECH SEORIM, quod ceteri Interpretes ἡμίχορον ordei transtulerunt, id est, mediam partem chori, quæ facit quindecim modios, Hebræos scil. vel Atticos. R. D. Kimchi, Letech est chomeris dimidia pars. At Epiphanius, quia audiuerat eo versiculo haberi vocem Letec, ibique vidit tantum vocem gomor, quæ huic respondere posset, ideo putavit letec & gomor idem esse. λέτεκ, inquit, καὶ γόμορ τὸ αὐτὸ εἶσι. ἴδεια γὰρ καὶ πέντε μόδιοι σημαίνονται ἔτσι. Idem: δύο εἶσι γόμορ, μέγα καὶ μικρόν, ὡν τὸ μέγα ἰσόματόν ἐστι τῷ λέτεκ δεκάπεντε, αὐτὸ ὄν μοδιόν, (Hebr. sc. modiorū, siue satorū,) λέτεκ εἶσι τῶν Ἑβραίων φωνῶν κέκληται, ὃ ἐστὶν ἔπαρμα ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς νεανίας ἐπαρθῆναι ἔς δεκάπεντε μοδίους καὶ ἐπιδείναι τὸ ὄνω, sane non mediocre est istud onus. Est enim Letech fere sesquifextarius Parisinus, siue libræ Parisinæ 324. Atqui nostratium Assinorum onus ordinarium est Parisinus tritici sextarius. Sunt tamen qui non grauatim sesquifextarium Parisinum ferunt. Letec, inquam, tritici pendet Parisinas libras ducentas nonaginta quinq; Sesquifextarius Parisinus libras trecentas viginti duas. Redeamus ad Hebræos. R. Natan: *Letec est dimidia pars chori, continens quindecim seas, Ephas quinque.* Idem docet R. Schelomoh Iarchi in hunc Hoseæ locū, vbi etiam citat testimonium R. Hai docentis τὸ λέτεκ hordei pretium esse viginti quinque siclos. Chomeris vero quinquaginta. De minoribus autem siclis id intelligendum, atque adeo annona chara potius quam vili. In Bava media R. Abiiaici sic ait: *מאה בתרין קוקזיהו סו סאסא רישוע אריל סאסא* Letec capit quindecim seas cum auctario τῆς πεντηκοντα δέκατος, vel sexdecim rases. Nos autem pondus mensuræ rasæ semper hic ponimus. Quindecim sea rasæ pendent libras Rom. tritici quadringentas quinquaginta, quindecim cum auctario τῆς πεντηκοντα δέκατος, vel sexdecim rasæ pendent libras Romanas quadringentas octoginta. Sed enim dixeris, qui potuit vas pollices Hebraicos 6480. cubicos habens pendere quadringentas octoginta libras Romanas tritici, quod est Leteci pondus, teste R. Abiiaici? Respondeo, vt fatum sic & Letec esse duplx, rasum & cumulatum, iustum siue præcisum, & cum suo auctario. Nos rasum & iustum definimus. Præterea neq; Letec, neque medimnus Atticus, neque Ephæ vasorum nomina sunt, sed numerorum,*

merorum, quibus minorum mensurarum numerum sua multitudine importunum ad breuiiores summas contrahimus. Sic Parisinus sextarius vas non est, sed vox quædam, qua designamus duodecim modios, siue Bœotios Parisinos. Ideoq; sea siue satum, μέτρον siue middah, καὶ ἕξοχλὺν dicitur, quia est vasculorum aridis Hebræorum mensuris inseruientium maximum, quemadmodum & modius tum apud Græcos, tum apud Romanos, vnde & modius dicitur ab Hebræa voce middah מידה, i. e. mensura. Nos tamen ad methodi commoditatem, & vt facilius aridorum mensuræ cum liquidorum mensuris comparentur, ita agimus, ac si reuera fuissent aliqua vasa, eaque cubica, quæ medimnum, letecum, chomerum &c. caperent.

In liquidorum autem mensuris nihil à nobis ad methodi commoditatem confingitur, nisi quod vt aridorum, sic & liquidorum mensuræ, grandiores præsertim solent fieri rotundæ, κυλινδρειαίς. Nos autem, quia circuli quadratura, εἴτε ὀπισθίως, εἴτε ἐκδυσθίως nobis ignota est, ideo maluimus omnia vasa ad cubicam siue quadratam formam, quam ad circularem siue κυλινδρειαίς reducere. Hoc ergo semel monuisse sufficiat. Satum tritici rasum pendet libras Roman. triginta. Cum auctario τριεντεκαδέκων pendebit libras triginta duas, Ephæ siue tria fata rasa pendebunt nonaginta libras, cum auctario nonaginta sex, atque ita proxime accedet ad pondus Artabæ, tritico plenæ, quæ causa esse potuit, vt hæc Artaba Ægyptia cum Ephæ vel Bato ad metreta confunderetur ab Epiphano.

Sed enim, quidni alii, vt & nos, τριεντεκαδὲκων acceperint auctarii loco, aut etiam δεκάτων? Certe tum Ephæ cum auctario Decumano vnâ tantum libra minus pendebit quam Artaba. Sic medimnus Atticus proprie capit sextarios Atticos nonaginta sex cum auctario τριεντεκαδέκων fiunt sextarii centum & duo. Cum auctario τριεντεκαδέκων fiunt sextarii 102½. Ideo ad vitandam huius fragmenti ἀπειρίαν & molestiam assumitur ἡ δεκάτων, adde tres Chœnics Atticos siue sextarios Atticos sex, fiunt Attici sextarii centum & octo. Totidem sextarios capit Artaba Persica. Ideo recte dixit Herodotus, Artabam Persicam esse medimnum Atticum, nempe cum auctario legitimo, & tres insuper Chœnicos Atticos. Alioqui medimno Attico raso ac sine auctario sumpto addendi essent Chœnics Attici sex vel Chœnics militares tres.

Quod si medimnū sumas cum auctario τριεντεκαδέκων, vel δεκάτων, (quod auctarium

auctarium sane nimium est) tum medimnus Atticus idem erit cum Artaba medica vel Persica. Sed vt monuimus, melius & accuratius Herodotus, quam Polyenus Artabam definiit. Cæterum Epiphanium secutus est Isidorus Originum l. 16. c. 25. *Gomor XV. modiorum onus appendit. Corus XXX. modis impletur. Hic ab Hebraico sermone descendit, qui vocatur cora similitudine collis. Cora enim Hebraice colles appellantur. Coaceruati enim modii XXX. instar collis videntur, & onus Cameli efficiunt.* Hæc qualia sint, ex iis agnosceretur, quæ in Epiphanii ipsius verba obseruauimus.

LXVI.

Moius vel moiium vini Parisinum, vulgo Mui de vin, est mensura liquidorum cylindrica quidem, sed ita vt ad quadratam siue cubicam formam reducta habitura videatur pedem vnum altitudinis, latitudinis tantundem, longitudinis octo pedes cum triente, siue centum pollices Parisinos, amplitudinis pedes Parisinos cubicos octo cum triente, siue pollicum Parisinorum quatuordecim millia & quadringentos, Romanorum circiter nouendecim millia septingentos quinquaginta tres & $\frac{7}{8}$. Itaque vas istud pendebit libras Parisinas tritici quadringentas quinquaginta, quot Letec Romanas, olei $53\frac{1}{3}$ aquæ sexcentas, mellis octingentas, libras vero Rom. tritici sexcentas septuaginta quinque, olei octingentas, aquæ noucentas, mellis mille ducentas. Capit ergo sextarios Parisinos sexcentos, Pintas trecentas, sextarios minores triginta septem cum semisse, prout fert edictum Regium Henrici II. Anno 1557. fœcibus autem solet tribui selsquisextarius. Superfunt ergo triginta sex sextarii vini puri. Cæterum licet aqua vel vinum, quo modium impletur, pendeat tantum sexcentas libras Parisinas, tamen tria huiusmodi modia censentur pendere bina millia pondo, nempe quia vini ponderi adnumeratur etiam vasis pondus. Tria ergo huiusmodi modia vulgo tonellum nuncupamus. Atque hinc in genere quodlibet mercis genus bina librarum Parisinarum millia pendens tonelli nomine designatur. Sic nauis, quæ cum instrumento machinario centum & octoginta millia pondo ferre potest, dicitur nonagenaria vel nonaginta tonellos capere. Vide Budæum Assis lib. V.

LXVII.

Chomer siue Corus Hebræorum minor est tum aridorum, tum liquidorum mensura, cui si in vasis quadrati formam redigenda sit, tribuendus sit cubitus Rom. altitudinis, latitudinis pedes Rom. duo, longitudinis quinque, amplitudinis quindecim, siue pollicum viginti quinque millia nongenti & viginti, vel duodecim pollices Hebraicis altitudinis, viginti

viginti quatuor latitudinis, quadraginta quinque longitudinis, amplitudinis 12960. pendetque libras Rom. tritici nongentas, olei mille octoginta, vini mille ducentas, mellis mille sexcentas & viginti. Ezech. 45. ii. *Epha & Batus mensura vnus esto, vt capiat decimam Chomeris Batus, & decimam Chomeris Epha, ad Chomerum referatur vtriusq; mensura. v. 13. Hac esto oblatio, quam offeretis Iehoua, sexta Epha è Chomere tritici, offeretis quoq; sextam Epha è Chomere hordei. v. 14. Statutum olei esto decima Bati è coro. Batus est olei mensura. Decem Batorum est Chomer, quia decem bati Chomerum implent.* Hieronym. in hunc locum: *Et hic mutatis nominibus mensurarum in LXX. editione confusa sunt omnia, vt quid dicatur, non possit intelligi.*

Vulgata versio multo propius ad verum accedit, siue ea sit Hieronymi, siue cuiuspiam alterius. Nos hic ea verba posuimus, quæ mentem Prophetæ propius referre videntur. Esaias famem Israelitis extremam interminaturus, ait, futurum, vt ne decimam quidem sementis partem ex agro decerpuri sint. c. 5. v. 10. *Qui seminat chomerum, metet Epham. LXX.* ὁ σπείρων ἀρτάβας ἕξ, ποιήσει μέτρα τέτα. Eusebius: *περὶ τῆς ἑβραϊκῆς ἐναγ. Ἰσαΐα. Lib. 9. ὁ ἕκαστος ἕξ ἀρτάβων ἕξ.* Idem ex Eupolemo: ὁ ἕκαστος ἕξ οἶνον μέτρα τέτα. Ita μέτρα ἑναγὰς dictum, in aridis quidem erit satum, in liquidis batus. Hieronym. in Ezech. 45. *Corus, qui Hebraice dicitur Chomer, & à LXX. dicitur Gomor, habet triginta modios, tam in aridis speciebus, quam in liquentibus.* Ideo Leuit. 27. 16. Pro Chomere LXX. Corum, Hieronym. triginta modios vertit. Modios, inquam, Hebræos siue sata. R. D. Kimchi. *Chomer est idem quod Corus, capit q; decem Ephas, triginta Seas.* Idem docet R. Schelomoh Iarchi in Hoseæ 3. 2. Rursus Hieronymus in Esaiæ 5. 40. *Pro triginta modijs, quos nos pro coro posuimus, qui Hebraice dicitur Chomer, LXX. verterunt ἀρτάβας ἕξ, quæ mensura est Ægyptiaca, & facit modios viginti.* Hic sane dormiebat Hieronymus. Nam LXX. hic Persicam aut Medicam intelligunt Artabam, non Ægyptiacam, nisi forsan Ægyptiis fuit duplex Artaba, quarum vnus ad alteram sit ratio sesquialtera, hoc est, duæ Artabæ Persicæ vel Medicæ capiunt tres Artabas eiusmodi, quales Epiphanius & Fannius Ægyptiacas vocant. Præterea hæc Artaba, quæ est Chomeris aut Corisextans, capit non modios, sed congios Romanos viginti. Epiphanius: *ἐπιπῆσαι τοῖνον ὁ κόρη ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς ἀναγ. λέγεται, ὁ καλεῖται κόρη. εἰσὶ δὲ μόδιοι (hoc est, sata) λ' κόρη ἢ λέγεται ἀπὸ τῆς βοιωτῆς ὑποθέσεως χαρεία γὰρ καλεῖται βωιωτῆς. βοιωτῆντες ἢ οἱ τεύχοντα μόδιοι ποιοῦσι φορτῆον καμήλων, vel potius, ἡμίονον.* Certe Caria Ἰνδία Chaldaeis significat aceruum, cumulu, Car Hebreis *רד* clitellas Cameli, Gen. 31. 34. quanquam hoc loco quidam etiam exdonunt stramentum. *Abscondit ergo Rachel idola patris sub clitellis Cameli, vel, sub stramento.* Et in Rabbiorum quoque scriptis Car *רד* quandoque stramen-

stramentum significat. Hesychius *Εσπός*, *στράς*. Epiphanius ad clitellas Cameli respexit. Sed aliud est notatu non indignum; Corus capit septingentos viginti sextarios Rom. inter chœnicas, ea, quam sestertiarium diximus, capit sextarios Roman. duos. Itaq; Corus capit chœnicas 360. quot videl. sunt dies in æquabili anno Asiatico. Rursus Corus cum suo *ἡμετέριον* *δεκάτης* auctario venditus capit sextarios 768. Chœnicas sestertiaris 384. quot dies habet annus Lunaris Embolimus. Quidquid sit ut chœnix sestertiaris erat multorum *ἡμετέριον* *δεκάτης* apud Rom. ita Corus erat q. annum hominis demensum. Id ad nostra tempora relatum, quomodo sese habeat, videamus. Corus tritici rasis pendet libras Rom. 90. cū auctario *ἡμετέριον* *δεκάτης* pendet libras 960. Dico ego hic homini non voraci sellulariam vitam agenti sufficere in annum Rom. tritici libras non modo 90. sed & 80. atq; adeo pauciores. Neq; v. de iis loquor, qui more Persarum nihil obsonii loco adhibent ad panem præter nasturtium; sed de iis, qui paulo liberalius agunt. Me quidem scio, in diem binas siue tritici, siue panis libras Rom. consumere non posse. Atq; adeo expertus sum, sesquilibram Rom. vel Parisinam panis candidi libram mihi sufficere posse, idq; abunde. Et alios video quamplurimos literatos viros, qui idem de se testentur. Sed cum hic eo pane pleriq; patres familias utuntur, cui dixi quartam tantum partem in furfures abire, sed ita, ut tantundem aquæ hauriat, quantum in furfures secernitur, ita quotidiano vsu experiri se testantur ternos fere tritici sextarios. Sedanenses singulis in annum posse sufficere. Hac ratione quartarius Sedanensis erit veluti mensurum hominis demensum. Pendet a. tritici grauissimi & optimi libras Parisinas $41\frac{1}{2}$. vel 42. ut quidem expertus sum, siue vncias Paris. 664. vel 672. Rom. fere 759. vel 768. tritici vero paulo leuioris, circiter Rom. libras 62. & semis, vncias Rom. 750. Hic a. auctarii loco adhibetur non *ἡμετέριον*, sed *ἡμετέριον* *δεκάτης* vel *εἰκοσιτετάρτης*. Hac ratione quartarius Sedanensis cum legitimo *ἡμετέριον* *δεκάτης* auctario pendebit circiter 700. vncias tritici Parisinas, Roman. 80. Atq; ita 80. libræ tritici Rom. in annum sufficient, in diem vero circiter binæ, vel vncia $26\frac{2}{3}$. Si modo 30. tantum dies mensi tribuantur anno 360. Sed liberale est, & veluti *αλεονόζον* istud demensum, ut in mensum in singula capita tribuantur singuli quartarii Sedanenses. Itaque Chœnix illa, quam bilibrem diximus, erat non illiberale demensum hominis diurnum. Cum ergo Ceramium Atticum Wernzel Heidelbergicum, & quartarius Sedanensis cum legitimo *ἡμετέριον* *δεκάτης* auctario sint eiusdem capacitatis, merito à nobis dici possunt mensurum hominis demensum. Vicissim duo Medimni Attici, Malderus

derus Heidelbergicus, & sextarius Sedanensis erunt quatuor mensum demensum. Tres Medimni Attici sesquimalderus Heidelbergicus, & tres sextarii Sedanenses erunt annum hominis demensum.

Quod si demensi diurni loco bilibri Chænice non contentus Atticam exigas, tum tibi in mensum opus erunt millenæ tritici vnciæ Romanæ, ac proinde totidem libræ Romanæ in annum, siue Corus integer cum auctario *πεντηκονταλίτης*, & insuper vnciæ tritici Romanæ quadraginta.

LXVIII.

Culeus Romanus & maior Hebræorum Corus sunt mensuræ eiusdem capacitatis. Et culeus quidem Romanus liquidorum mensura est, habens duos pedes Romanos altitudinis, duos latitudinis, quinque longitudinis, amplitudinis viginti; Romanos, inquam, pedes, vel si maioris pollicum Romanorum triginta quatuor millia quingentos & sexaginta.

Maior vero Corus est mensura aridorum habens pedes Hebraicos duos altitudinis, latitudinis totidem, longitudinis duos cum semisse, amplitudinis decem, siue pollices Hebræorum 17280. pendenteque libras Romanas tritici mille ducentas, olei mille quadringentas, & quadraginta, vini mille sexcentas, mellis bis mille centum & sexaginta.

Fannius:

Est & bis decies quam concipit amphora nobis

Culeus, hac nulla maior mensura liquoris.

Plinius lib. XIV. cap. IV. *Sæpenumero septenos culeos quaterna iugera, hoc est, amphoras centenas quadragenas musti dedere. Columella l. 3. c. 3. Quippe ut deterrimi generis sint vineæ, tamen si cultæ sint, singulos vtrig, culeos vini singula earum iugera perequabunt, ut trecentis nummus quadrageña vrna vaneant, quod minimum est pretium annonæ. Consumant tamen septem culei sestertium duo millia & centum nummos. Corum autem Hebræorum qui dixerit fuisse duplicem, legi neminem, videtur tamen id colligi posse ex variis cori definitionibus. Et minoris quidem cori definitiones supra commemorauimus*

Ad maiorem Corum hæc pertinere videntur: Iosephus belli Iudaici lib. 5. c. vlt. *Ἀλλὰ καὶ τῶν πολέμων μικρὸν ἔμπεσεν, κλαυδίον Ῥωμαίων ἀρχόντων, Ἰζμαήλ παρ' ἡμῶν ἀρχιερέως ὄντος, καὶ λιμῶν πῶς χάσαν καταλάβοντες, ἀστράτων δεσχυρῶν πωλητῶν τὸν ἀσάραῶνα, κομιθέντων ἀλεύρου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀζύμων, εἰς κόρυς ἑξομύκοντα μέδημοι ἢ ἕτοι σικελικοὶ ἢ εἰσὶν οἱ καὶ (delēdū καὶ illud) τελέοντα, Ἀτικοὶ ἢ τεταράκοντα εἰς, ἢ δέεις ἐτόλμησεν τῶν ἱερέων κείμενον εἰ φαγεῖν.*

vel hic locus plane corruptus est, vel sic intelligendus videtur, ut sumatur *μεδίμν* vox pro modio. Modium autem Atticum eundem esse cum Hebræo, iam supra diximus. Dicit ergo Iosephus, vnumquemque Corum capere tricenos siculos, modios. Hebræos vero quadragenos. Idem *Αρχαιολ.* l. 15. c. 11. ὁ ἥ κ' ἐστὶ δυνάμει μεδίμνος Ἀπικὸς δέκα. Hic vel legendum, *ματρητὰς*, vel *μέδιμνος σικελικὸς*, ut causa erroris sit, quod *Selah* vel *medimnus* siculus vini tantundem pendet, atque *medimnus* Atticus olei. Eodem referri potest, quod supra ex Epiphan. produximus. *Εἰληπῆαι τοίνυν ὁ κόρη ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς ἐφελέκτι, ὁ καλεῖται χόρη, εἰσὶ δὲ μόδιοι λ'. χόρη δὲ λέγεται ἀπὸ τῆς βουῆς ἰσοδύναμος. χαλεὰ δὲ καλεῖται βουῆς βουῶθεντες ἢ οἱ τετράκοντα μόδιοι ποῖσι φορτίον κρημῶν.* Etiam si concedatur esse vera hæc distinctio, quam instituimus inter Corum maiorem & minorem, tamen potuit Epiphan. eam ignorare, vel minus accurate tradere. Ea igitur sic potest explicari: Corus minor siue Chomer capit triginta modios Hebræos siue sata, estque onus muli, ut *Lctec* asini. Onus, inquam, grauissimum, tum asini tum muli robustissimi. Sic enim asinus baiulare dicitur libras Parisinas trecentas viginti quatuor, Mulus quingentas & nonaginta. Atqui solent asini non segnes sextarium tritici Parisinum baiulare, sed sextarium tantum, hoc est, libras ducentas & sedecim, vel ad summum 240. mulo itidem solent imponi, teste *Vigenero*, libras Parisinas 375. At muli Regii, qui Francisci I. Regis *λύτες* Fontarabiam tulerunt, Parisinas auri libras 357 $\frac{1}{2}$ baiulabant, *Rom.* 416 $\frac{2}{3}$. Nam, ut testatur *Martinus Bellaius*, triginta duo muli ferebant decies centena ducenta & quadraginta aureorum millia, sed ex his poterat vnus esse vacuus, ut alii, si forte quid in via contingeret, esset subsidio, ita cuique mulorum tribuentur præcise quadragena aureorum millia, Romanarum auri vnciarum quina millia, quæ efficiunt Romanas auri libras 416 $\frac{2}{3}$. Parisi. 357 $\frac{1}{2}$. Sed arcarum ferratarum, in quib. conditum erat aurum, poterat magnum esse pondus, puta librarum viginti vel duodeuiginti. Ita sient circiter 380. vel 375. libras Parisinas, prout vult *Vigenerus*. Quin etiam videro qui contendant, vnum baiulare posse quadringentas, atque adeo quingentas libras Parisinas. Sexcentas vero aut 590. libras posse mulo imponi, audiui nunquam.

Corus autem maior culeo Romano respondens, capit modios siculos triginta, *Medimnos* siculos decem, Atticos nouem, estque onus Cameli. *Diodorus Siculus* l. 2. de Camelis Arabicis loquens: *αἱ δὲ*, inquit, *πρὸς νατοφορεῖαν ἠσκημέναι, πρῶτον ἔτι ἀνὰ μεδίμνος δέκα νατοφορεῖαν, ἀνδρῶν τε ἢ χυτακείμενος ὅπῃ κλίνης πέντε βασίζουσιν.* Decem *medimni* Attici pendunt vnciarum tritici Romanarum sexdecim, Parisinarum quatuordecim millia,

millia, ac proinde libras Parisinas octingentas septuaginta quinque. Huic conuenit, quod audio à quibusdam affirmari, duos Camelos grauius onus ferre posse, quam tres mulos, quantumuis robustos. Demus enim rarum esse Arabicorum Camelorum robur, vt reliqui *ὡς ἐν τῷ πρῶτῳ* non nisi 750. libras ferre possint, ita duo Cameli ferent libras mille quingentas. At quotus quisque mulus est, qui quingentas possit baiulare? Atque hæc omnia eo produximus, vt exploremus, primum sintne apud Hebræos duo Cori genera; secundo, quænam sit maioris cori capacitas. Vtrumque enim fatemur nobis adhuc incompertum esse. Itaque fas sit nobis Romanorum illud vsurpare, *Non liquet.*

LXIX.

Botta Romana est mensura liquidorum, habens vnum pedem Romanæ altitudinis, latitudinis duos & bessem, longitudinis quatuor, amplitudinis $21\frac{4}{3}$. vel pollices 36864. capitque libras Rom. tritici mille ducentas & octoginta, olei 1536. vini 1712. mellis 2304. Itaque huic vasi tribuuntur libræ Rom. vini mille septingentę, reliquum fęcibus imputatur. Capit autem Barillos Romanos siue quadrantalia Babylonia 8. libras tritici Parisinas octingentas & quadraginta, olei 648. &c.

LXX.

Fuder Heidelbergicum est mensura liquidorum habens pollices Heidelbergicos altitudinis 24. latitudinis 48. longitudinis 60. amplitudinis 69120. vel duos pedes Atticos altitudinis, tres latitudinis, longitudinis 5. amplitudinis 30. capitq; Heidelbergica Ohmen decem, Wernzella siue Ceramia aut Quadrantalia Attica triginta, Simmeros 60. Vuertella centum & viginti, Infella siue congios Atticos 240. Massios quadringentos octoginta, Sextarios Atticos, quos Dreiling vocant, 1440. Sextarios Heidelbergicos, quos Schopen vocant, siue cotylas Georgicas 1920. Capit, inquam, libras Heidelbergicas tritici 1350. olei 1650. vini mille octingentas, mellis 2430. libras vero Romanas tritici bis mille, olei bis mille quadringentas, aquæ bis mille septingentas, mellis ter mille sexcentas.

LXXI.

Moius Toletanus est mensura liquidorum, habens pollices Toletanos altitudinis 24. latitudinis 25. longitudinis 72. amplitudinis 43200. Romanos 25. millia præcise, Atticos 22118. Itaque si duo Romani pollices darent olei vnciam Rom. Moius caperet vncias olei Romanas 12500. sed, vt non semel monui, duo pollices Rom. non integram olei vnciam Rom. præcise conficiunt. Si nouem pollices Attici dant vncias Rom. 5. quod vero proximum videtur, tum Moius capiet vncias olei Ro. 12320. Antecedentium autem epilogismorū series dat Moio vncias olei 12240.

quod à vero non multum abest, vt in tanto numero. Moius ergo capit Azumbros siue congios Toletanos ducentos, ac proinde libras Toletanas tritici sexcentas, olei 720. vini octingentas, mellis 1110. libras vero Romanas tritici 850. olei 1020. vini 1133 $\frac{1}{3}$. mellis 1530.

LXXII.

Cahiz Toletanum est aridorum mensura habens duos pedes Toletanos altitudinis, latitudinis duos cum quadrante, longitudinis decem, amplitudinis quadraginta quinque; siue pollices Toletanos 77760. capitque fanecas duodecim, libras Toletanas tritici mille octoginta, olei 1296. vini 1440. aquæ 1488. mellis 1944. libras vero Rom. tritici 1530. olei 1836. vini 2040. mellis 2604.

LXXIII.

Modium vel modium triticarium Parisinum est mensura aridorum, habens duos Parisinos pedes altitudinis, quatuor latitudinis, sex longitudinis, amplitudinis duodequingenta, vel pollices Parisinos 82944. Romanos 137797 $\frac{2}{3}$. Atticos 100663 $\frac{1}{3}$. Primum ergo notandum, modium hoc capere quadrantes triticarios 576. Quod si duo pollices Romani darent Romanam olei vnciam, vel 24. pollices libram, tum modium hoc caperet Romanas olei libras 5741 $\frac{1}{2}$. Sumamus 5760. hoc modo quadrans triticarius caperet libras olei Romanas decem, quod nimium est. Rursus si nouem pollicibus Atticis tribuantur quinque olei vncie Rom. vel pollicibus 108. quinque libras, aut quod eodem recidit, pollicibus octo, quinque vncie aquæ, pollicibus 96. quinque libras aquæ, tum modium hoc capiet 4660. olei libras Rom. quadrans triticarius libras Rom. 8 $\frac{1}{4}$. Sed quia ad subtractionis facilitatem molestum istud fragmentum $\frac{1}{4}$. omisimus; ideo modio huic conuenient tantum Rom. olei libras 4608. hoc est, libras Rom. 52. minus quam postulabat Atticus canon, quod vt in tanto numero non est magni momenti. Nos igitur tribuemus huic modio Parisinas tritici libras 2592. olei 3072. vini 3456. mellis 4608. Romanas vero libras tritici 3888. olei 4608. vini 5184. mellis 6912.

LXXIV.

Achana Persica siue Babylonia est aridorum mensura habens pollices Babylonicos altitudinis 24. latitudinis quinquaginta, longitudinis 52. amplitudinis 64800. vel pedes Hebraicos aut Persicos altitudinis 2. latitudinis quinque, totidemque longitudinis, amplitudinis quinquaginta, vel denique tres pedes Atticos altitudinis, quatuor latitudinis, longitudinis octo, amplitudinis nonaginta sex, capitque libras Rom. tritici
sex

sex millia, olei septem millia ducentas, vini octo millia, mellis decem millia & octingentas, uncias vero Parisinas tritici sexaginta tria millia, olei 75600. vini octoginta quatuor millia, mellis 113400. Aristophanes *Ἀχαρνῶν*. ἔκ, ἀλλ' ἀχάνας ὁ δὴν χρυσίου λέγει. Scholiastes in hunc locum: Ἀχάνη μέτρον ὅτι Περσικόν, ὡς πρὸς ἢ Ἀρτάβην παρ' Αἰγυπτίοις. Ἐχώρη δ' ἡ μεδίμνος Ἀττικὸς τετρακόντα πέντε. ὡς πρὸς μαστύρεϊ Ἀεισοπέλης. In quibus verbis vox illa παρ' Αἰγυπτίοις videtur esse glossema. Nam ut *Ἀχάνη*, sic & *Ἀρτάβη* μέτρον ὅτι Περσικόν, non minus quam Ægyptiacum. Quidquid sit hæc mensura, omnium, quas nouimus, amplissima, capit Heidelbergica fudera tria, Romanos culeos quinque, artabas Persicas siue Babylonias quadraginta, medimnos Atticos quadraginta quinque, artabas Ægyptiacas sexaginta, amphoras Romanas centum, urnas Romanas, modios Atticos, Syriacos, Babylonios & Hebræos siue sata ducenta, modios Rom. & congitellos siue congios Babylonios trecentos, Pintas Parisinas duo millia sexcentas viginti quinque, sextarios Atticos & Dreiling Heidelbergica 4220. sextarios Rom. quatuor millia & octingentos, chopinas siue sextarios Parisinos quinque millia ducentos & quinquaginta, cotylas Georgicas & Schopen siue sextarios Heidelbergicos 5760.

&c.

MISCEL.

M I S C E L L A N E A
A D R E M N V M M A R I A M
& mensurariam pertinentia.

P R Æ F A T I O.

B Vdæus in præstantissimo suo de Assæ opere non contentus multa de Ponderibus, nummis & mensuris, hæcenus inaudita docuisse, alia præterea passim intermiscet, quasi instituti operis additamenta tanta industria & eruditione elaborata, ut multis *πρόσθετα* illa non minus placeant, quam *ἑστῶν* ipsum. Sed quia in fundamentis ipsis aliquando ab illo dissentimus, necesse est, ut in Corollariis quoque istis quandoque ab illius sententia recedamus. Si quid ergo huius generis, tum in Budæi Assæ, tum in aliis siue recentiorum siue veterum scriptis notatu paulo dignius occurrit, credidimus nos lectori rem non ingratham esse facturos, si id à nobis hic saltem *συζητητικῶς* retractetur. Ne autem *παροξυσμῶν* multitudo seriem operis interrumperet, malimus obseruatiunculas illas simul omnes in vnum fasciculum compingere, quam pro animi arbitrio digressionum beneficio modo huc, modo illuc exspatiari. Poterant autem in hanc foraginem multo plura congeri, & illa ipsa, de quibus agimus, accuratius & plenius pertractari, sed si paucula hæc qualiacunque sunt viris bonis non ingrata fuisse animaduvertero, operam posthæc, Deo iuuante, dabimus, ut hæc aliquanto copiosius & limatius à nobis enarrentur. Tu interim bene vale, Lector beneuole.

MISCEL-

MISCELLANEA.

1.	T R	{ Tarquini Superbi & Cursoris.
2.	I V	{ Primi Africani & L. Æmilii.
3.	M P	{ Pompeii.
4.	H V	{ Cæsaris.
5.	S	{ Mosis de Madianitis.
6.	Salo-	{ Census.
7.	monis	{ Theſaurus.
8.	T H	{ Aliquot Ægypti Regum.
9.	E S	{ Alexandri.
10.	A V	{ Tiberii.
11.	R I	{ Priuatorum aliquot.
12.	Capitatio.	
13.	Stipendia militum.	
14.	Frumentatio.	
15.	Tritici, olei, vini pretium.	
16.	Leges ſumptuariæ.	
17.	Gigantes.	
18.	Velocitatis exempla.	
19.	Arca Noæ.	
20.	Amp	{ Niniues.
21.	litu	{ Veteris Romæ.
22.	do	{ Alexandria.
23.	S A L	{ Mare æneum.
24.	OMO	{ Luteres.
25.	N I S	{ Templum.
32.	33. &c.	Canones ſationis.
38.	Panificium.	
39.	Aruorum fertilitas.	

P TRIVM-

TRIUMPHALI QVOT
A LIPSI O EXAMINATI DE
magnitudine Romana Lib. II.
Cap. I X.

I.

Triumphus Tarquinii Superbi & Papirii Curforis.

Lipſius in explicandis Rom. triumphis plane triumphat. Primus triumphus, quem excutit, eſt triumphus Tarquinii Superbi de Sueſſa Pometia, cuius prædæ decimas putat fuiſſe quadringentorum talentorum, ac proinde cumulum quater mille talentorum, hoc eſt, ut ipſe ex Budæo putat, vicies quater centena millia Philippeorum, vel auri duo fere milliones & ſemis. Sane id ſonare videntur verba Dionyſii Halicarnaeſi lib. 4. pag. 251. ὡς, inquit, τῶν μὲν Σεραπιδῶν ἕκαστον πέντε μύρια ἀργυρίου λαβεῖν, τὸ δὲ τοῖς θεοῖς δεκάδι δὲν ἀργυρίου τετρακοσίων ἢ μείον γενέσθαι τάλαντων. Sed à Lipſio Linius plarimum diſcrepat. Is lib. I. Sueſſam, inquit, Pometiam vi capit, ubi cum diuendit a præda XL talenta auri argentiq̄, recepiſſet, concepit animo eam amplitudinem Iouis templi, qua digna eſſet Deum hominumq; Rege &c. Hic videtur Linius affirmare, totam prædam fuiſſe quadraginta talentorum. Rei veritas, meo iudicio, hæc eſt, totam fuiſſe non quater mille, ſed quadringentorum talentorum, ac proinde Tarquinium huius prædæ decimam, nempe quadraginta talenta ſepoſuiſſe, ut ex ea Iouis Capitolini templū extrueret. Quid? horum temporum egeſtati, an non ſatis eſſe videtur, ſi prædæ tribuas ducenta, decimis vero viginti aureorum millia, maxime cum annis poſt centum & octoginta minor fuerit. De Sannitibus, inquit Linius, triumphauit in ſigni, ut illorum temporum habitus ſerebat, triumpho. Nobiles aliquot captiui, clari ſuis patrumq̄, facti ducti. AERIS grauis magna vi tranſuecta vicies centum millia & quingenta tria millia. Argenti quod captum ex urbibus erat, pondo mille trecenta triginta. Omne aſ argentumq̄, in ararium reconditum. Militibus nihil datum ex præda eſt. Id ſi ad Turoneas noſtri temporis libras redigas, æs conficiet libras 63325. Argentum vero 31920. Colliguntur libræ 95245. Quadringenta vero Tarquinii Superbi talenta conficiunt ſexcenta librarum Turonearum millia.

II

II.

*Triumphus primi Africani & L. AEmilii
Pauli.*

Liuius l. 28. P. Scipio de Hispania triumphans argenti praese in ararium intulit XIV. millia pondo trecenta quadraginta duo, & signati argenti magnum numerum. Hæc Liuius. Erat ann. V. C. 548. Q. Metello & L. Philone Coss. quo triumphum de Hispanis meruit potius quam obtinuit Scipio. Summa rudis argenti, quam arario intulit, confecit libras Turonenses 344208.

Idem Liuius libr. 30. ait, eundem P. Cornelium Scipionem victa Carthagine in ararium intulisse pondo centum millia & triginta tria, hoc est, ut vult Lipsius, centum triginta tria millia. Id efficit libras Turoncas tres milliones, & centum nonaginta duas. At centum millia pondo, & insuper triginta tria pondo conficiunt aureorum Gallicorum octingenta millia, & 264. librarum 2400792. Contigit autem id anno V. C. 593.

III.

Triumphus Perseus Anno V. C. 587.

L. AEmilius Paulus deuicto Perseo, & subacta Macedonia bis millies HS arario intulit, & omnium anteaكتورum comparationem amplitudine vicit. Hæc Velleius, apud quem legendam millies ducenties, nisi forte Velleius *παρομοιωσας* bis millies dixit, quia ea summa millies HS superabat. Liuius l. XLV. Summam omnem captius auri & argenti translatis HS. millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit.

Plinius l. 33. c. 3. Intulit & AEmilius Paulus Perseo Rege deuicto pradam pondo trium millium, a quo tempore populus Rom. tributum pendere desit. Lipsius pro pondo trium millium legit ter millies HS. Ego potius legendum censo, pondo trecentorum millium. Suidas autem ait, in thesauris Regis inuenta sex millia talentorum, quæ sane efficiunt millies ducenties & sexages centena millia sestertiorum Consularium; Imperialium vero millies quadringenties. Causa igitur errorum est talenti & sestertii varietas. In thesauris Persei inuenta sunt quinque millia talentum Babyloniorum, Atticorum vero sex millia. Plinius forte ita agit, ac si inuenta tantum essent quinque millia talentum Atticorum, quæ sane efficiunt trecenta minarum Atticarum millia, & millies ducenties sestertiorum Imperialium.

Rursus quinque millia talentorum Babyl. efficiunt trecenta minarum Babyl. millia.

III.

Triumphus Pompeii Mithridaticus.

Plinius lib. XXXVII. c. 2. *Cetera triumphii eiusdem, quam virilia. Datum Reip. mille talentum, legatis & quaestoribus, qui oras maritimas defendissent, bina HS millia, commilitonibus singulis quinquaginta. Locus hic proculdubio corruptus est. Hunc sic restituendum cenſeo: Datum Reip. decies (vel duodecies) mille talentum, legatis & quaestoribus, &c. ducenta HS millia, commilitonibus, singulis quina vel sena. Omitto κειμήλια immenſi pretii, Coronas ex margaritis triginta tres, montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus, & pomis omnis generis, circumdata vite aurea. Musaeum è margaritis, in cuius fastigio hologium erat, & imago Cnei Pompeii è margaritis &c.*

At præter hæc veluti muliebris mundi myrothecia videtur Pompeius in ærarium intulisse non mille, sed quinquies decies, aut duodecies mille talenta. Plutarchus: εἰς δὲ πομπῶν δεκάμυα παρῆγεν ὀπισθὺν ἀργυρεῖα μυριάδας ἑπτακισχίλιας καὶ πεντακοσίας καὶ δέκα. Id efficit talenta Babylonia 104305. Attica 12516. Syriaca quinquies mille præcise. Librarum Turonearum 18750000. auri sex milliones, & quod excurrit. Ἀραδῆματα vero illa supra commemorata, coronæ gemmæ, montes aurei &c. poterant assurgere ad quatuor circiter auri milliones. Ita colligentur viginti talentum Atticorum milliaria, auri milliones decem, præter donatura militum, populi congiarium, & cæteras huiusmodi impensas. Pergit itaque Plutarchus: πρὸς δὲ τῷ τοῖς ἑφραζέδω τῶν γεσµάτων ὅτι πεντακισχίλια καὶ μυριάδες ἐν τῶν πλᾶν ὑπῆρχον, ἐν ἧ ἂν αὐτὸς προσεκήσατο τῆ πόλεως, μυριάδας, δεκάκισχίλιας πεντακοσίας λαμβάνουσι. De hoc vide infra, vbi de capitatione agimus. Ἀναφέρεται ἡ εἰς τὸ δημόσιον ταμίειον ἐν νομίσιαι καὶ καταχράσας ἀργυρεῖα καὶ χρυσῶν δισμύεια τάλαντα παρῆξ τῶν εἰς τὴν στρατιάν δεδομένων, ἃν ὁ ἔλαχισον ἀφῶν κατὰ λόγον δεσχηµὰς ἔλαβε χιλίας καὶ πεντακοσίας. Erant in exercitu viginti peditum, equitum quatuor millia. Demus equiti quintuplo plus quam pediti datum, hoc modo tantundem acceperunt quatuor equitum ac viginti peditum millia, hoc est, acceperunt pedites sestertium millies, equites totidem. Superfunt millies octingenties & quadragies sestertium, quæ legatis, chiliarchis & quaestoribus distributa, ita, vt singuli ducenta HS millia accipiant, dant nongentos & decem legatos, quaestores, chiliarchas &c. Deniq; Pompeius militibus dedit sexdecim, Reipub. viginti talentum millia, colliguntur in vniuersum duodeviginti auri milliones.

IV.

IV.

Cæsaris Triumphus.

Appianus de bellis ciuilibus lib. II. χρήματα ἐν τοῖς θείαις φάσι παρ-
 ρενη γὰρ ἦναι μινειάδας ἑξήκοντα ἢ ἡμισυ τετρακόντων, καὶ σφραγὶς δύο καὶ εἰκοσι καὶ διζυγίαις ἐπὶ
 τοῖς ὀκτακοσίοις ἀπὸ χρυσῷ ἔλκοντες εἰς δισμυρίας καὶ δέκα καὶ τὴν ὀσάρας καὶ τετρακοσίας
 λίτρας. Si nullus in his numeris est error, vnaquæque corona pende-
 bat septenas libras, & aliquanto plus. ἀφ' ὧν εὐθὺς δὴ τῶν θείαις φάσι δένειματ' ὑπε-
 ρημένα πάνθ' ὑπερβάλλων σφραγίτη μὲν ἀπεντακισχίλιας δραχμῶν Ἀττικῶν, λο-
 χαγῶ δ' αὐτῶν διπλασίον, καὶ δυνάμει ἐκείσων μὲν Ἀττικῶν. Suetonius: *Veteranis
 legionibus prada nomine in pedites singulos super bina sestertia, qua initio ciuili
 tumultus numerauerat: in equites vicena quaterna millia nummum dedit.* Hæc
 verba sic restituit longe doctissimus Casaubonius. *Veteranis &c. super bina
 sestertia, qua initio ciuili tumultus numerauerat, vicena in equites quadragena
 millia nummum dedit.* Rectissime, vt omnia, videat tamen vir eruditissi-
 mus, an pro quadragena restitui possit, quater vicena vel octogena. Sol-
 lebant enim equitibus non duplo, sed quadruplo maiora, quam peditib.
 stipendia & donatura distribui. Demus ergo viginti, atque adeo vnum
 & viginti peditum millia fuisse, in quos conferendum erat huiusmodi
 congiarium, sit quater millies HS. vel quater millies ducenties, hoc est, se-
 ptendecim millia & quingenta talenta. Fingamus huic parem summam
 equitibus, tribunis, centurionibus &c. cessisse. Tum dicamus plebeiorum
 trecenta fuisse millia, quibus singule minæ datæ sint, vt cum Appiano
 docet Suetonius, fiunt quinque talentum millia. Colliguntur in vniuer-
 sum quadraginta talentum millia. Supererant adhuc viginti quinque ta-
 lentum millia, quæ in ærario reponerentur. Verum id esse docet Velle-
 ius, nempe ex omnibus triumphis, quos quinque esse ait, pecuniam ex
 manubiis illatam paulo amplius sex millies HS. Certe sex millies HS præ-
 cise XXV. talentum millia conficiunt.

V.

Clades Madianitarum.

Prædam immensam Israëlita ex Madianitarum exercitu cœpe-
 runt, quam ob causam eius distributionem hic adscribere placuit ex
 Numer. cap. XXXI

MISCELLANEA:

	Tota præda.	Pars eorum, qui		P A R S Leuita- rum.	P A R S Summi Sacer- dotis.
		non pugna- runt.	Pugna- runt.		
Pecudes.	675000	330750.	336825.	6750	675
Boues.	72000.	36280.	35928.	720.	72.
Asini.	61000.	29890.	30439.	610.	61.
Virgines.	32000.	15680.	15968.	320.	32.

Hoc modo totius assis centesima tantum pars Leuitis assignata est, millesima vero Iehouæ & summo Sacerdoti. Aurum autem oblationis Iehouæ oblatum fuit siclorum 16750. Id Tremellius aut Iunius aiunt, esse amplius octingentis tricis septies mille quingentorum thallerorum, vt siclum aureum denis argenteis, i. e. minimi aestimemus. Iunii videtur esse hic epilogismus: habebat is in animo aliquid amplius præter id, quod scripto exaratum reliquit. Volebat enim, oblationem hanc esse non centesimam, non millesimam, sed decimam totius auri partem. Si ergo id ita est, totum prædæ aurum assurgit ad 167500. siclos aureos. Hunc numerum rursus per decem multiplicato (quia aurum vt minimum decuplo preciosius est argento) fient sicli 1675000. Siclus autem est dimidia pars Atticæ & Romanæ vnciæ, quam Iunius cum nostra confundit. Thalleri autem pondus est vnciale. Hinc colligit fieri thaleros 837500. At nos aliter rationem instituamus. Oblatio hæc potuit esse, si non millesima, saltem centesima totius assis pars. Sed Siclus vbi de auro agitur, solet intelligi didrachmalis. Itaque 16700. Sicli didrachmales aurei dant vncias auri Atticæ 4187 $\frac{1}{2}$. Parisinas 3664. hoc est ratione denaria 36640. Thaleros Imperiales, vel 16750. sicli didrachmales dant 33500. drachmales aureos, quales sunt plerique nostri temporis aurei, cuiuscunque tandem notæ eos esse velis. Itaque si oblatio erat decima totius assis pars, tota præda assurgebat ad aureos 335000. sin centesima, ad tres, sin millesima, ad triginta tres auri miliones & quod excurrit.

VI.

Census Salomonis.

Annus Salomonis census in Scriptura definitur sexcentorum sexaginta

sexaginta sex aureorum talentorum, huic summæ si addas octo solatorum aureorum millia, conficies octo milliones aureorum. Quin etiam si ex quindecim aureis vnum tantum vno grano leuiorem, puta 62. grana pendentem, lanci apponas, certe sexcenta sexaginta sex talenta auri præponderabunt octo milliones auri, vel octingentas aureorum Gallicorum, quos Solatos vulgo vocant myriadas. Erant autem quindecies centena virorum millia à Ioabo computata. Itaque si ex his solis colligendus fuisset ille census tributi nomine, profecto quini quotannis aurei in singula virorum capita essent assignandi, quod sane multum est, vt non mirum sit, si populus apud Roboamum de Salomone conquerens dixerit: *Pater tuus durissimum iugum nobis imposuit.*

VII.

Thesaurus Salomonis.

In thesauris à Salomone in ærario sacro inuentis, primum aurum, deinde argentum expendemus. Principes Israelis D E O consecrarunt auri talenta quinquies mille, & drachmarum decem millia, 1. Chron. cap. 29. 7. Omnino necesse est, hæc esse talenta maiora, siue sanctuarii, quæ pendent duodecim drachmarum millia. Nos autem auri drachmas singulas singulis nostri temporis aureis cuiuscunque tandem notæ esse velimus, æstimabimus. Ita fiunt sexaginta milliones auri, & decem aureorum millia.

Dauid ipse dat ter mille talenta auri Ophirini eodem cap. vers. 4. hoc est, triginta sex auri milliones. Antea vero in paupertate sua ex hostium manubiis Domino seposuerat centena talentum auri millia, quod si quis de talentis iisdem intelligat, profecto ridiculum faciet Dauidem, qui in paupertate sua tricecuplo plura seposuisse dicatur, quam in opulentia sua Regia.

Omnino igitur hæc de talento numismatico sunt intelligenda, cuius eum diximus esse modum, vt septuaginta quinque drachmas Atticas pendeat. Dauid ergo in paupertate seposuerat septuagies quinquies centena drachmarum auri millia, ac proinde septem auri milliones cum semisse. Colliguntur in vniuersum tres & centum auri milliones cum semisse. Iam coaceruetur argenti summa.

Principes extruendo templo consecrarunt decem talentum millia, hoc est, decem auri milliones, vel 30. Turoncarum librarum milliones. Dauid 7. talentum millia, h. e. septem auri milliones vel 21. librarum milliones. 1. Chron.

1. Chron. 29. v. 7. & 4. Antea in sua paupertate Domino sanctificauerat decies centena talentum millia, hoc est, septuaginta quinque drachmarum milliones. Id efficit sex auri milliones, & ducenta quinquaginta aureorum millia, vel librarum Turonearum duodeviginti milliones, & insuper septingenta & quinquaginta librarum millia. Colliguntur in uniuersum auri viginti tres milliones, & quod excurrit librarum Turonearum fere septuaginta milliones. Quod si aurum cum argento compingas *πρὸς χρυσίου λόγον* fiet centum viginti sex auri milliones. Sin *πρὸς ἀργυρίου λόγον*, fere trecenta & vndeoctoginta librarum Turonearum milliones.

VIII

Regum Aegypti quorundam census & thesauri.

Diodorus l. i. de annuo Osymantis censu loquens, ait, eum imaginem ipsius inscriptum, ὑπογεγραμμέναι τὸ πλῆθος *ὅσων κεφαλαίων εἰς ἀργυρίου λόγον εἶναι μῶν τετρακτῆς καὶ ὄκτωσιν μυριάδας*. Hæc summa est prorsus *ἑξήκοντα* & prodigiosa. Itaque necesse est omnino subsit aliquod mendacium, vel potius mendum. Ego igitur vix dubito, quin pro *μῶν* legendum sit *μῆας*. Annuus ergo Osymantis census erat vicies centena & tria minarum millia. Vero autem consentaneum est, has esse minas Aegyptiacas pendentes centum & duodeviginti drachmas Atticas, hoc est, sexaginta quatuor librarum Turonearum milliones & nonaginta sex millia. Magnum hoc videtur. Atqui absque modica illa, quam adhibuimus, correctione fore, colligerentur, mille & viginti quatuor librarum milliones, aut certe, vt de minis Atticis id intelligamus, octingenti librarum milliones. Hæc mihi adeo prodigiosa & ridicula videntur, vt mirer, doctissimos Interpretes hæc incastigata reliquisse. Idem Diodorus de Remphi loquens, ἀπέλιπε πλείστα χρήματα τῶν πρὸ αὐτῶν βασιλευσάντων, Ἀργύρου γὰρ καὶ χρυσῶν ὡς εἰδὲ δοται συναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τετρακτῶντα μυριάδας τετρακτῶν. Si hæc sunt Attica argenti talenta stathmica, conficiuntur ducenti auri milliones. Sin Aegyptiaca conficiuntur ducenti quinquaginta sex auri milliones, quod etiam si non assurgit ad prodigiosam illam summam, de qua modo agebamus, tamen adhuc nimium videtur, & facile mihi persuadeam id intelligendum de talentis numismaticis, quæ 75 drachmis æstimauimus. Collegit ergo meo iudicio Remphis 40. talentum auri numismaticorum millia, h. e. 30. auri milliones, & forte id de solo auro intelligendum est, vt argenti quænam summa fuerit nobis ignotum sit.

*Quot circiter talenta Alexander ex variis Darii thesauris
collegerit.*

Primum inuenit Damasci quatuor talentum millia, Arbelis tria quatuorue millia, h. e. Babylonia tria & aliquanto plus. Attica fere quatuor Babylone quod inuenerit nemo, quod sciam, notat. Causa hæc videtur esse Damasci quidem & Arbelis inuenta summa non contemnenda, quia ab his vrbibus non procul abfuerant Darii castra prima & secunda pugna. At in reliquis vrbibus nihil omnino Regis nomine, quod quidem mentione dignum videretur, asseruabatur, præterquam in duabus aut tribus, quæ postea commemorantur, vrbibus. Susis ergo inuenta quadraginta talentum millia, vt Plutarchus & Diodorus referunt, vel quinqueaginta, vt Arrianus & Q. Curtius. Vtrique numerum rotundatum pro decurato sumpserunt. Quadraginta talentum Babyloniormillia præcise conficiunt duodequinqueaginta talentum Atticorum millia. Hæc igitur erat summa χρυσῶν καὶ ἀργυρίων ἀσπίμου, inquit Diodorus, hoc est, si aurum argentumque, quod in illis thesauris asseruabatur, simul aestimaueris πέντε ἀργυρίων λόγων, conficientur circiter quadraginta talentum Babyloniormillia. Tantam auri & argenti non signati summam fuisse, non est mirum. Herodotus enim libro II. narrat Persarum Reges, vbi notandum aliquam summam parsimonix destinabant, solitos esse eam liquefactam in vas testaceum infundere, vnde postea non nisi fracto vase testaceo, idque tum cum maxima vrgeret necessitas, extraheretur. Huiusmodi igitur massas aureas & argenteas Susis inuenit Alexander quamplurimas, & quæ ad hanc, quam diximus, summam assurgerent, hoc est, viginti quatuor auri milliones. Addit Diodorus: τῶν τε δὲ ἐν πολλῶν χερῶν οἱ βασιλεῖς ἀδίκητα διετήρησαν πρὸς τὸ πάλαιον ἢ τῆς ἀπολιπόντις, αὐτοῖς τὰς χρυσοφύλακας. Quemadmodum olim Athenienses sua mille talenta. Q. Curtius l. 5. Vt vero urbem (id est, Susas) intrauit incredibilem ex thesauris pecunia summam egisset. Quinquaginta millia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere. Multi Reges tantas opes longa atate cumulauerant liberis, posterisque, vt arbitrabitur, quas vna hora in externi Regis manus intulit. Eandem summam, vt diximus, refert Arrianus. Plutarchus vero & Diodorus quadraginta tantum millia. Sed inuenit præterea Susis Alexander veluti quotidianæ impensæ residuum quoddam auri signati, cuius tanquam leuiusculæ, si cum superiore comparatur, summæ, neque Curtius meminit, neque Plutarchus. Immo nec Arrianus diligentissimus & accuratissimus scriptor. Diodorus tamen ne hanc quidem summam sibi negligendam

Q putauit,

putauit: *χρῆς δ' ἔτων*, inquit, *ὕπερ ἔχεν ἐνεακισχίλια τάλαντα χρυσῷ χαρ-
κτῆρα Δαρεικὸν ἔχοντα.* Hæc talenta, si stathmica essent, siue Attica, siue Ba-
bylonia, additamentum istud duplo aut triplo maius esset superiori illa
summa, quam grauissimi Scriptores tam sedulo, & tanta cum admiratio-
ne notarunt. Nam nouem millia Atticorum argenti talentum valent
quadragies quinques centena aureorum millia. Totidem auri talenta
Attica valebunt 54. auri milliones duodenaria ratione, aut certe quadra-
ginta quinque; milliones auri, si denariam rationem sequi malis. Totidera
auri talenta Babylonia denaria quidem ratione rursus efficiunt 54. auri
milliones, duodenaria 64. auri milliones, & 80. aureorum millia. Omni-
no igitur necesse est, hæc talenta esse numismatica, quod & satis innuunt
Diodori verba, cum ait: *χαρκτῆρα Δαρεικὸν ἔχοντα.* Docet enim, hæc
talenta numismatum instar fuisse insignita. Erat ergo magnificum
quoddam & regale numisma, Hebræorum, si forte, talento numismati-
co respondens, ac proinde pendens Daricos triginta septem cum semis-
se, drachmas vero ac proinde nostrates aureos septuaginta quinque. To-
tum ergo illud aurum signatum assurgere poterat ad sexcenta septua-
ginta quinque aureorum nostratium siue drachmalium millia. Neque
dubitandum est, quin etiam argenti signati copia aliqua inuenta sit, sed
cuius meminisse non putarint Historici esse dignum operæ pretium, sin-
gamus id cum auro signato iunctum efficere solidum auri millionem, vt
in vniuersum Susi inuenti dicantur viginti quinque auri milliones. Sed
hæc summa exigua est præ ea, quæ Persepoli inuenta est. *Q* Curtius l. V.
*Multas vrbes refertas opulentia regia partim expugnavit, partim in ditionem ad-
ceperat. Sed vrbs huius diuitia vicere præterita. In hanc totius Persidæ opes con-
gesserant barbari, ingens pecunie captivæ modus traditur, prope vt fidem exco-
dat.*

*Ceterum, aut de aliis quoque dubitabimus, aut credimus in huius vrbi Gazæ
fuisse centum & viginti millia talenta, ad quæ vehenda (namq; ad vsus belli secum
portare decreuerat) à Susi & Babylone Camelos & iumenta contrahi iussit. Ad-
cessere ad hanc pecunia summam captis Pasargardis sex millia talentorum. Dio-
dorus lib. XVII. *εὐρήθησαν ἐν αὐτοῖς δωδεκάμυριάδες τάλαντων εἰς ἀργυρεῖα λό-
γον ἀρμένιο & χρυσίον.* At Plutarchus ait, Alexandrum νομισματικῶς ἐνεῖν πλεῖ-
στον ἐν Σούσις sane perperam. Itaque videtur addenda vox τριπλάσιον.
Nam certe si Curtio & Diodoro credimus, Persepoli triplo maiorem
summam inuenit quam Susi. Addit Plutarchus: *πῶς δ' ἄλλω ἔσται χρυσοῦ
& ἄλλων ἀργυροῦ ὀκτακισχίλιον ἐκκομισθῆναι καὶ πεντακισχίλιος καμήλοις.* At
Philotas apud Curtium omnia hæc iumentorum genera mulorum no-
mine complectens, & summam hyperbolice ac inuidiose exaggerās, *Tri-
ginta**

ginta, inquit, mulorum millia tibi aurum captiuum vehunt. vbi quemadmodum mulorum nomine Camelos, asinos, equos, & alia huiusmodi animalium genera complectitur, τῶν τε ἀχθοφόρων, τῶν δὲ ζώων, vt loquitur Diodorus, sic & auri nomine totam Alexandri preciosam suppellectilem intelligi vult: singamur ergo talenta illa centum & viginti millia fuisse Babylonia, sicut Attica centum & quadraginta quatuor millia, hoc est, milliones auri septuaginta duo. Quod si de Atticis talentis intelligenda sunt, sicut milliones auri sexaginta. Adde Pasargardis sex talentum millia, hoc est, tres vel quatuor ad summum auri milliones. Postea in vltimis Darii castris: τὰ γενεμθέντα τοῖς στρατιώταις, inquit Diodorus, ἧν τὸ κόσμησεν τοῖς ἐκπύμασιν ὑπὲρ ἑξήκοντα μύρια καὶ τετρακισχίλια τάλαντα, τὰ δὲ δεκάκλαπέντα καὶ ἀεὶ παχθέντα, πλείον τῶν εἰρημένων ὑπέρο εἶτο. Q. Curtius lib. 6. XXVI. talentorum millia proxima præda redacta erant equeis duodecim (legendum tredecim) millia in congiarium militum absumpta. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta, est. Χαεῖς δὲ τῶν, inquit Diodorus, ἧν τῶν γαζοφυλακῶν παρέλαβεν ὀκτακισχίλιον τάλαντων ἀειδμόν.

Arrianus septem tantum millia commemorat. Erant quippe Babylonia septem, Attica octo, & insuper drachmæ quadringentæ, ac proinde quatuor auri milliones, & quod excurrit. Percurramus iam summas omnes. Damasci & Arbelis inuenta sunt octo millia talenta, siue Babylonia, siue Attica, hoc est, quatuor auri milliones, vel ad summam quatuor & semis. Susis viginti quinque, Persepoli sexaginta, vel septuaginta duo, Pasargardis tres, vel ad summum quatuor. Vltimis castris primum XXVI. talentum millia, hoc est, tredecim auri milliones, vel ad summum quindecim cum semisse, tum octo talentum Atticorum millia, hoc est, quatuor auri milliones. Colliguntur in vniuersum centum & nouem, vel ad summum 126. auri milliones, quod scilicet Salomon in arario sacro post mortem patris inuenit. Ex hac summa partem quidem secum circumfererebat, partem vero reliquit Ecbatanis, puta 80. talentum Babyloniæ millia, Atticorum vero 96. Diodor. τὸν πατέρα τῶν φιλοῦν παρεμπίονα ἐδολοφόνησε τε ταχέως ἢ μὲν ἀρχόντα, περὶ τὸν δὲ τὸν βασιλέως δεσποτῆτος ἐν Εὐβατάνοις ἔχοντος τάλαντων ὀκτακισχίλιον μνησάδας. Iustinus lib. XII. Pecunia, inquit, omnis centum nonaginta millia talentum Ecbatanis nuper congesta, eique Parmenion præpositus, legendum centum aut nonaginta. Quamquam Plutarchus ἄλλοι δὲ πάντα χόδεν ἀμαχθῆναι ἧν τῶν δεκάκλαπέντων Εὐβάτανων εἴη μνησάδας τάλαντων, legend. ἢ μνησάδας, ex quibus Alexandro mortuo, non nisi 50. talentum millia inuenta testatur Iustin. lib. 13. quin & publicus

Græciæ prædo Philippus quingenta talenta æris alieni reliquit, cum omnis eius regia supellex haud amplius quam sexaginta talentorum esset, vt docent apud Q. Curtium & Arrianum libr. VII. ipsius Alexandri verba.

X.

Imperatorum Romanorum thesauri.

Theauris congerendis nemo dicitur inter Imperatores Romanos multum studuisse præter Tiberium & Vespasianum, vt de Basilio Constantinopolitano Imp. nihil dicam. Suetonius ergo de Caligulæ profusione loquens c. 37. *Totum illud Tiberii vicies septies millies HS. non toto vertente anno absumpsit.* Ex mente Dionis dicendum sit, non toto vertente triennio. πέντε γραιῶν, inquit, legendum ἑξ, μυριάδας μυριάδων ἢ πεντακοσίας ἢ ἑξακισχίλιδας, ὡς ἢ ἑπεί, ὅκτὰ τε ἢ διχίλιδας ἢ πεντακοσίας περὶ σπουδασμένους αὐρῶν ἢ δὲ εἰς τὸ τρίτον ἕτ' αὐτῶν π' ἀπέσωσεν. Ex Suetonii mente legendum sit ἢ δὲ εἰς τὸ ὅλον ἕτ' αὐτῶν. Vicies septies millies HS conficiunt sexies millies septingenties quinquagies centena drachmarum, siue denariorum Imperialium millia, quam summam proculdubio Dio in animo habuit. Quidam addebant insuper decies mille & triginta duos sestertios, siue bis mille quingentas & octo drachmas, hoc est, aureos Gallicos nouem & ducentos, quam quasi nihili summam neglexit Suetonius. Maior vero summa, quam Suetonius exprimit, valet quinquaginta sex auri milliones, & quod excurrit, vel centum sexaginta octo milliones & septingenta quinquaginta librarum Turonearum millia. Vespasianus quid in thesauris reliquerit, incertum est. Sed de eo sic Suetonius capite 16. *Sola est, in qua merito culpetur, pecunia cupiditas. Non enim contentus omnia sub Galbarum occasione, noua & grauiora addidisse, & auxisse tributa Prouinciis, nonnullis & duplicasse, negotiationes quoque, vel priuato pudendas pro palam exercuit, coemendo quadam, vt plurius postea distraberet. &c. Quædam natura cupidissimi tradunt &c. Sunt contra qui opinentur, ad manubias & rapinas necessitate compulsum summa æuarii fisci, inopia: de qua testificatus sit initio statim Principatus, professus quadringenties millies opus esse, vt Respub. stare posset. Quod & verisimilius videtur, quando & male partis optime vsus est. Prodigiosa plane est hæc summa, quadringenties millies. Itaque fieri potest, vt dixerit Vespasianus quadragies. Nam quadragies millies HS sunt ducenti quinquaginta librarum Turonearum milliones. Quadringenties vero millies sunt bis mille quingenti librarum milliones, vel octingenti triginta tres, & quod excurrit, auri milliones. Sed si Vespasianus dixit quadringenties millies, & rem ita se habere credidit, ita fere potuit rationes suas instituere. Totum*

tum illud Tiberii vices septies millies sestertium Caligula non toto vertente anno absumpsit, quæ lectio verior videtur, quam Dionis. Neque vero minuit Caligula, sed auxit indies impensas & insanas profusiones suas. Et qui eum secuti sunt Claudius & Nero, maxime vero Otho & Vitellius Caligula parciores non fuerunt. Si ergo Caligula præter annum imperii censum profudit non toto vertente anno vices septies millies, quidni singulis subsequentibus saltem Neronis annis potuerit imperium vel tantum æris alieni conflare, vel eiusmodi detrimenta capere, quæ sarcire non possit totum illud vices septies, aut eius certe dimidia pars? A primo autem Vespasiani anno ad secundum Caligulæ sunt anni triginta, ad primum vero Neronis annum sunt anni quindecim. Itaque si vices septies millies HS quindecies, vel eius dimidiam partem tricies multiplicaueris, consurget immane illud quadringenties millies, & aliquid amplius, nempe quingenties HS. Hoc ergo Vespasiani dictum, etsi verum non erat, veri tamen speciem aliquam referre poterat. Itaque id sibi proposuisse videtur, vt præter ordinarium Imperii censum suum illud quadringenties millies, vndecumque & quomodocumque corra-deret. Sed quo minus prodigiosum & mirum id videatur, cogitet Lector, quantula Imperii Romani pars sit Francia. Atqui credo, Augustissimum Galliarum Regem Henricum IV. quo tempore pacem regno suo terra marique peperit, vere dicere potuisse quadragies circiter millies opus esse, vt Respub. stare posset, hoc est, hanc summam sufficere vix posse, vt exsoluatur totum Regni Francici & Nauarræ æs alienum, vt officiorum promercalis nundinatio tollatur, & vt recuperentur singula domanialis patrimonii iura, quæ ab hinc annis triginta non venditione quidem, sed quadam velut oppignoratione alienata sunt & distracta. Itaque non est, quod addiamus Ciceronem dicentem secunda Philippica: *Vbi est septies millies HS. quod in tabulis, quæ sunt ad Opis, petebatur, funesta quidem illius pecunia, sed tamen, si iis, quorum erat, non redderetur, quæ nos à tributis posset vindicare.* &c. Quis enim ignorat, quam hyperbolice soleant Oratores pro arbitrio omnia vel extollere, vel deprimere? *Oratoribus vt & Pictoribus atq; Poetis quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.* Vnus maxime turbat Tacitus lib. XVII. Nero, inquit, *bis & vices millies HS donationibus effudit.* Quid toto Principatu Nero non potuit æquare in largitionib. eam summam, quam Caligula non toto vertente anno profudit? Quid si quotannis Nero eam summam decoquebat, quam indicat Tacitus? *Επέχομεν.*

XL

Priuatorum opes immense.

Plinius libr. XXVIII. Cap. X. *Ex eadem gente M. Crassus diuitem esse negabat, nisi qui redditu annuo (in Pliniano Codice scribitur redditu, Budęus scribit redditu) legionem tueri posset. In agris suis sestertium MM. possedit, hoc est, bis millies, vt recte interpretatur Budęus. Plutarchus: τετρακοσίων ἢ πλείω κεκτημένων ἐν ἀρχῇ ταλάντων, εἴτα ὡς εἰς πῶς πολιτείαν ἀποδύσας καὶ τῶν ἡγεκλεί πῶς δεκάτιον, καὶ τὸν δῆμον ἐστίας, τρεῖς ἢ μῆνας ἐλάσας Ῥωμαίων σιτηρίσιον ἐπιβῆναι αὐτῶν ὡς εἰς ἑξήκοντα, ὅμως ὡς εἰς ἐπὶ πάρος στρατείας αὐτὸς αὐτῶν ζέμενον λογαζομένων τῆς ἐστίας εὐξεν ἑκατὸν ταλάντων πῆμμα πρὸς τοῖς ἑπτακισχίλις.* Ex his colligimus, Plinium hac voce in agris totum Crassi centum intellexisse *Συνεκδοχικῶς*. Demus ergo totum Crassi censum fuisse bis millies. Huius decima, hoc est, ducenties hinc deducatur Herculi consecranda. Demus largitionibus in populum absumptum centies HS. Superest millies septingenties HS. quæ summa efficit septem millia & octoginta tria talenta. Plutarchus huic summæ addit septendecim talenta, forte vt rotundatum numerum apponat. Sumamus vero non iam bis millies illud, sed tantum septies mille & centum talenta, hoc est, millies septingenties quadringenta & octo millia HS. Huius summæ sumatur vicesima pars pro redditu annuo, fiunt HS. 8520400. octuagies quingenta & viginti millia sestertium. Tribuantur singulis militibus in diem singuli denarii, siue quaterni sestertiis, fiunt in annum 1460. HS. Sed & largiamur vnicuique millenos & quingenos HS. Sic tamen annuus Crassi redditus quinquies millibus sexcentis & octoginta militibus stipendia præbere poterat, aut certe legionem quinque hominum millia complectentem facile poterat alere, vt aliquid in centuriones, tribunos, & ἐπιτάκτους seponatur. Hic epilogismus tutior videtur, quam si rem ad nostrates aureos redigas, quod fecit Budęus. Tacitus Pallanti tribuit ter millies HS. Erat itaque Pallas Crasso ditior.

At ego possideo plus Pallante & Licinis, inquit Crispinus apud Iuuenalium. Ter millies valet tres milliones & ducenta quinquaginta aureorum millia, vel duodeviginti milliones, & septingenta quinquaginta librarum Turonearum millia. Sed nescio an non maior aut certe mirabilior sit Lydii Pythii opulentia. Nam Crispinus, Pallas, Crassus erant totius orbis pirate. Pythius ne aulicus quidem erat, & tamen si Herodoto credimus, Pythius aduenientem cum toto exercitu Xerxem hospitio excepit. Ἐξείνισε πῶς βασιλέως στρατὸν παύσων καὶ αὐτὸν ἑρέξαι μεγίσοισι, postea dixit

dixit sibi in numerato esse talentum argenti duo millia, *ἡ σατῆρος Δαρικῆς τετρακόσια μυριάδες δὲν ἑπτά χιλιάδες.* Stater Daricus idem est quod Daricus. Nam ut Daricus, sic & stater Corinthius erit didrachmalis. Quadringenta Daricorum millia conficiunt octingenta aureorum millia. Talenta illa videntur fuisse Babylonia, vel Euboica potius, quam Attica. Duo millia argenti talenta Babylonia valent millionem, & ducenta aureorum millia, colliguntur duæ auri milliones. Is iam decennio ante Darium Hystaspis F. aurea platano & vite donauerat. Tum testatus est, se solidos illos auri milliones duos Regi donare, sibi superesse agros & mancipia, ex quibus satis commode familiam sustentare possit. *τίτοι-
Cv, inquit, ἐγὼ ἔδωκα δωρεάμαι. αὐτὸ δὲ μοι ἀπὸ ἀνδραγαθῶν, ἢ γενομένων οὐ
βίβω.*

Quid ad hæc ceruus galeatus? Primum, munus oblatum recusat. Deinde, quia quadringentis Daricorum millibus deerant septem millia, iubet Pythio dari septem Daricorum millia, *ἵνα μὴ τοι ὀπίσθιος ἦωσι αἱ τετρακόσκιαι μυριάδες ἑπτά χιλιάδων, ἀλλ' ἢ τοι ἀπαρπλογῆν ὑπ' ἑμεο περιηρωμένῃ.* En liberalitatem tanto Rege dignam! Sed videlicet Pythium hospitis titulo ornauerat. Hoc vnum deerat Xerxis munificentia. At postea quid designauit? Pythius sinistro aliquo omine conterritus pollicetur, se ad bellum cum quatuor filiis iturum alacri animo. Muneris summi loco vni tantum primogenito suo filio militia vacationem deprecatur.

Petitionem hanc crimen maiestatis interpretatus Xerxes continuo iubet primogenitum illum filium medium discerpi, eiusque discissi partem alteram ad dextram, alteram ad sinistram viæ partem collocari, & illac exercitum transire. Te, inquit, & quatuor tuos liberos liberant tua munera: vnus autem, quem precipue complecteris, damno multaberis. En ignauia genium, qua sæpe nihil sordidius, nihil iniquius, nihil truculentius. His artibus nihil mirum est, si ingentem exercitum compararit, & tamen nihil profecerit. Quid enim efficiant, quos non stipendiorum liberalitate inuitas, sed ad prælium velut ad lanienam obtorto collo pertrahis.

XII.

C A P I T A T I O.

Lipfius in suis admirandorum libris vere admirandis multa de magnitudine Romana differit scitu & laude dignissima. Sed nescio quomo-

quomodo nimia quadam Imperii illius admiratione abreptus omnia fere nobis describit multo maiora, quam reuera sint, si modo quid sentio. Primum ergo nobis occurrit caput de Capitatione, in quo omnino Imperii Romani censum nimium extollere videtur, si modo pensitationes ordinarias, non tyrannicas exactiones spectes. Vult ergo Lipsius Asiam solam quotannis tribuisse viginti talentorum millia, idque sic probat. Apud Appianum bellorum ciuiliu[m] Lib. V. Antonius sic Asiaticos compellat. *Nobis sumptibus magnis opus est, neq[ue] eos omnes à vobis exigam, neq[ue] enim ferendo huic oneri pares essetis, sed particulam aliquam eamq[ue] minimam, & quam non grauatim laturi sitis. Quæ enim hostibus nostris biennio dedistis, (dedistis autem illis tributa fere decem annorum) id solum nobis exigere sufficiet, sed ea lege, vt ea vno anno prabeatis, hoc est, iam nunc, vrget enim necessitas.* Sed ipsa Appiani verba nobis apponenda sunt, ἡμᾶς ἢ ἡμεῖς μὴ γῆρας καὶ πόλεων, καὶ οἰκιστῶν καὶ τῶν ἄλλων καὶ ἱερῶν ἀνίστημι, (h. e. in a mē anastōmēte, ne vos anastōtes reddam) ἔς τὰ χεῖματα ἐλογισάμεθα, non aliam multā vobis imponimus quam pecuniariam, ἢ δὲ ἔς ἅπαντα, hoc est, non totam pecuniam, qua indigemus, à vobis exigimus, ἀλλὰ μὲν αὐτῶν καὶ βαρῦταλον, ὃ καὶ πωδομένους ἡμᾶς ἀγαπήσιν ὀλομαι. ἀ γὰρ ἔδοτε τοῖς ἡμέτεροις ἐχθροῖς ἐν ἔτεσι δύο (ἔδοτε ἢ φόρους ὡς δέκα ἔτη) ταῦτα λαβεῖν ἀρκέσει μόνα, ἀλλ' ἐν ἔτει ἐπαίγισι γὰρ αἱ χεῖρα. Plutarchus autem diferte docet erogata tum ducenta talentum millia, eandemque summam eodem anno iterum extortam. Ne Plutarchi quidem verba pigebit hic apponere. Est enim obscurus locus. τί λ' ἢ, τῆς πόλεως δούτερον ὀπιβάλλοι φέρειν, ἐτόλμησεν Ὑβρίας ὑπὲρ τ' Ἀσίας λόγον εἰπεῖν, ἀργαίως μὲν εἰπὼν καὶ πρὸς Ἀντωνίου ζῆλον ἔκ ἀνδρός, εἰν διώασαι δις λαβεῖν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, διώασαι καὶ δις ἡμῖν τοιήτοις ἔτεσιν, καὶ δις ὀπίσθην, παραπικρῶς καὶ πρὸς βόλως συναγαγῶν, ὅτε μυριάδας εἴκοσι τάλαντων ἢ Ἀσία δέδωκε, ταῦτα εἶπεν, εἰ μὲν ἔκ εἰληθας, ἀπαίτει, εἰ ἢ εἰληθας, ἀπλώλαμεν. Hæc sic apud H. Stephanum & alios leguntur mendose, meo quidem iudicio. Locus sic legendus videtur, παραπικρῶς ἢ καὶ πρὸς βόλως, ὅτε Ἐπιμάχου μυριάδας εἴκοσι τάλαντων, ἢ ἢ Ἀσία δέδωκε, ταῦτα εἶπεν, εἰ μὲν &c. At in numeris non audeo receptam lectionem conuellere. Et tamen si verba Plutarchi de talentis stathmicis sunt intelligenda, profecto peruicit Lipsius. Sed quis credat, non dicam Antonium, tam rapacem, vt exigeret tantam summam, tam εἴρωτα, vt eam exilem affirmaret, sed Asiam solam, h. e. Attali regnum, tam à Cassio & Bruto attritum, potuisse tantam summam, non dicam bis, sed semel erogare vno anno centum auri milliones? Omnino igitur aut in numeris subest mēdum, vel, quod malim, talenta illa non stathmica sunt, sed numismaticæ, ac proinde non argentea, sed aurea. Numismaticum Hebræorum talentum diximus pendere granorum Hebræorū sex millia, drachmas

mas Atticas septuaginta quinque, ac proinde totidem aureos nostrates Ducenta igitur huiusmodi talentorum millia conficiunt centies quin-
 quagies centena aureorum millia, quod vulgo dicimus 15. auri milliones,
 siue maus triginta talentum argenti millia. Hanc summam si bis Asia
 iam bellis exhausta ciuilibus vno anno expendit, an non videretur &
 Asiae satis graue, & Antonio satis tyrannicum, maxime cum præter ca-
 pitationem illam sexcentis aliis expilationum generibus in singulos
 grassaretur. Sed erant Antonio & Octauio magni sumptus ferendi,
 ὑπερβαλόντες, ὡς ἐκείνῳ στρατιῶν δεσφύας πεντακισχίλις, ἐδέοντο ζωτοασομένων εἰς
 χηματαπισμῶν, καὶ δευμολογίας, inquit Plut. recte. Sed quando id præstitit
 Antonius? Et largitionem illam tributi nomine exigere qua fronte po-
 tuisset homo comitatem & humanitatem professus? Aliis ergo latroci-
 niis, templorum spoliationibus &c. hæc erant quærenda. Ille profiteba-
 tur se ea rogare, quæ legitimis militum stipendiis erant necessaria, nec ea
 omnia, sed horum particulam aliquam. Sunt vero, inquit, nobis, id est,
 mihi & Octauio, πελοδικτῶν καὶ εἰκοσι ὀπλιτῶν, ἀ μετὰ τῶν ζωτοασομένων εἰς
 μνησίδες ἀνθρώπων ὑπὲρ ἑπταχίλις δέκα, καὶ τέτων ἀνδρῶν δι' ἰσπαίεις, καὶ ἑπερὸ ὄμιλον
 ἑπτερὸν στρατῶν. Vides hominem omnia follicite exaggerantem. Tribuit enim
 vnicuique legioni sena peditum millia, & tamen ne sic quidem duode-
 triginta legiones efficiunt centum septuaginta peditum millia. Sed quo-
 taquæque legio quina aut etiam quaterna nedum sena hominum millia
 habebat. Tamen fingamus has legiones equitatum & ἑτερον illum ὄμιλον
 assurgere ad ducenta hominum millia, Antonium velle solum has legio-
 nes persolvere, & totam illam impensam Asiæ imputare. Legitimum mi-
 litum stipendium erant deni in diem asses, etiam cum 16. assib. constabat
 denarius. Sed tamen demus denarium siue drachmam, tamen duodecim
 talentum millia poterant ducentis peditum millib. integrum totius anni
 stipendium conficere. Iam in equites, centuriones, ἐπιτάκτες imputa quod
 libuerit, nunquam assurgit summa ad viginti talentum millia. Quor-
 sum ergo illa bis ducenta? Rursus Appianus ait, Cornelium Sullam per
 bella Mithridatica Asiæ imperasse 5. annorum vectigalia, sed statim dan-
 da. Plutarchus vero ait, ita extorta viginti talentum millia. En quaterna
 tantum in singulos annos, nedum ducena talentum millia. At enim epi-
 logismus noster terna tantum millia talentum annui tributi conficit o-
 mnino. Nam Antonius solos Attalici regni ciues compellabat. Syllæ ve-
 ro exactio latius patere potuit. Hui, inquires, tantillum ex Attalico regno,
 vel ex Asia paulo latius sumpta erogabant Romani? Quidni? Adhuc e-
 nim iustitiam utcunque profitebantur. Audiamus Plutarchum in Pom-
 peio περὶ τῶν τότε ἐσφύζων, Pompeius scilicet εἰς τῶν γεσημάτων, ἐπ' αὐτοῦ
 R τακτικῶν

τακιστάται μινειάδας ἐκ τῶν τελευτῶν ὑπὸ τῶν ἑλλήνων. ἐκ τῶν αὐτῶν περὶ τῆς πόλεως
 μινειάδας ἐκ τακιστάτης πεντακοσίας λαμβάνουσι. Si ante Pompeii triumphum
 octo tantum, & quod excurrit, post eundem 14. tantum talentū n millia
 percipiebat Respub. ex toto Imperio, quantum tributum vniciuique
 Prouinciæ poterat assignari? Ægyptus pendebat sex, vt vult Diodorus,
 vel, vt Strabo, duodecim talentū n millia. Causa differentie esse potest,
 quod aliquando latius, aliquando strictius accipitur Ægypti nomen. Hu-
 ius tributi duodecimam tantum partem pendebat Iudæa, hoc est, mille
 talenta, teste Agrippa Rege apud Iosephum. Potest autem alterum de Sa-
 cris, aut Syriacis, alterum de Ægyptiacis talentis intelligi. Gallie autem
 quid tributi primum impositum sit, docet Suetonius: *Cæsar*, inquit, *qua-*
dringentes HS. in singulos annos tributi nomine imposuit. Atque ita quoque
 Eutropius. Lipsio id ridiculum videtur Itaque pro quadringentes le-
 git quater millies. At enim Carolus VII Francorum Rex vix ducentia
 HS. tributi nomine ex toto regno exigebat. Nam, vt Philippus Comi-
 neus testatur, regni tributum annuum non superabat centum septua-
 ginta librarum Turonearum myriadas. Huius vero filius Ludouicus XI.
 initio sui regni à populo stipulatus est tantum centum & viginti libra-
 rum myriadas, aut certe non plura populus illi pollicitus est, cumque
 summam hanc fere geminasset, pœnituit Regem, & prope absuit, quiri
 ad priorem formam tributa redigeret. Idem Philip. Com. sub finem vitæ
 Caroli VIII. conqueritur, quod populus fere pendat librarum Turonea-
 rum duos miliones & semis. Atqui hoc omnino est quadringentes HS.
 Budæus autem, *Hoc*, inquit, *affirmare ausim in dictionum capiti Principem, quo*
anno hæc prodidi (h. e. anno 1514.) non minus acceptum retulisse, quam quanta
sit æstimatio octingentes sestertii. En librarum quinque miliones. At enim
 Anno 1580. rationes accepti & expensi editæ sunt, quibus affirmabatur,
 per annos vnum & triginta plus quam denos quinos & semis miliones
 auri Regibus persolutos, nempe 31. quadringentos octoginta quatuor
 auri miliones, & quod excurrit, expensos vero trecentos & nouem auri
 miliones, reliquum furto subductum.

XIII.

Stipendia militum in Græciâ.

Lipsius ait, menstruum Atheniensium stipendium fuisse tricenas
 drachmas, quod sane aliquando ita vsurpatum fuisse credo, sed tamen
 raro, & onerosum id illis visum colligi potest ex Thucyd. l. 7. p. 502. δι τῶν
 Ἀθηναίων, ὡς ὕστερον ἤκον, διεννοοῦντο πάλιν αὐτῶν, ὅθεν ἡλθον, εἰς δεσφύλω ἀποπέμ-
 πειν, τὸ δὲ ἔχειν περὶ τὸν ἐκ τῆς Δελφείας πόλεμον αὐτῶν, πολυτελὲς ἐσθίνετο
 δεσφύλω.

δραχμῶν δ' ἑκάστης ἡμέρας ἐλάμβαναν. Atque adeo ternos quandoq; tantū, nedum senos in diem obolos suis militib. distribuebant. Itaq; Alcibiades simulac Lacedæmoniis in fensus esse cœpit, λέγειν ἐπέλαβε τὸν ποσαφῆριον πρὸς τὸς Λακεδαιμονίους, ὡς Ἀθηναῖοι ἐκ πλείονος ἔχουσιν ἡμέρας ὄντες ἢ ναυπηκῶν τεράβολον τοῖς ἑαυτῶν δίδουσι. At in longinquis & periculosis bellis drachma dabatur integra. Nam vt Cyrus aduersus Artaxerxem fratrem pugnaturus, sic & Athenienses in Potidææ obsidione hoc stipendium etiam feruis largiebantur. Thucydides l. 3. πῶν δ' ποσάδαιαν δίδραχμοὶ ὀπλίται ἐφῆρυν. Αὐτὰρ δὲ ἡ ὑπὲρ τῆς δραχμῆς ἐλάμβαναν ἑκάστης ἡμέρας. Et paulo post: νῆες τῶν αἰπάσαι τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον. Idem l. 8. p. 568. παρῆλθεν ὁ ποσαφῆριος πῶν μίλητον, καὶ μισθὸς δὲ τριπλῶν (ὡσπερ ὑπὲρ ἑνὴ τῆς Λακεδαιμονί) εἰς δραχμῶν Ἀττικῶν ἐκάστω παύσει τῶν ναυπηγῶν ἐδόκε. Ἐξ ἧς λοιπὸν ἔβλετο τεράβολον δίδουσι, ἕως ἀνβασιλέα ἐπέριπται, ἢ ἢ κελύβη, ἢ φη δάσειν ἐν τῇ πῶν δραχμῶν. Id Alcibiadis consilio à Tissapherne semel institutum aliquandiu durauit. Itaque apud Xenophontem Ἑλληνικῶν l. 1. Lyfander Cyrum rogat, drachmam det singulis, ita bellum citius confectum iri, ac proinde minore impensa.

Negat Cyrus, audere se patris Darii præscripta refringere. Postea tamen cum περὶ ἂν ὁ Κύρος Lyfandrum interrogasset τί ἂν μάλιστα χαίρειτο πωλιῶν, εἶπεν, εἰ πρὸς ἑκατὸν ἐκάστω ναυτῷ ὀβολὸν περὶ εἰς ἑνὴ τῶν τεσσάρων ὀβολοῖν ἢ ὁ μισθός, πρὸς τρεῖς ἢ τεράβολον. Illud autem τεράβολον in diem vicenas, in mensem efficiebat drachmas, ac proinde Daricum siue didrachmalem aureum ratione quidem denaria. Suidas: λέγουσι τινες τὸν Δαρεϊκὸν δυνάμει δραχμῶν ἀργυρεῖν εἰκοσι, ὡς πέντε Δαρεϊκὸς ὁ δυνάμει μῶν. Hinc est, quod apud Xenophont. ἀναξ. l. 1. Cyrus militib. ex quo suspicari cœperūt, se aduersus Artaxerxem duci, tumultuantib. & προσεταῖσι ἑκατὸν, ὡς κύρος ὑπὸν εἶται ἡμιόλιον πᾶσι δάσειν, ἢ πρὸς τρεῖς ἔφερον ἀπὸ Δαρεϊκῶν τετὰ ἡμιδαρεϊκῶν. Ἐμὴν δὲ τῶν δραχμῶν. Ita singulis in diem solidā drachmam pollicebatur, in mensem sesquidaricū, siue ternos aureos Italicos, aut ἐκ inferioris note. Sed hoc videbatur largitionem sapere, vt pote ad longinquum, periculosissimum & iniustum bellum. At plus satis liberales videbantur Peloponneses ternos in diem obolos Ἄγινeticos, hoc est, quinos Atticos singulis militibus tribuentes, ac proinde vicenas & quinas in mensem drachmas Atticos. Xenophon. Ἑλληνικῶν l. 5. λόγοι δ' ἐγένοντο ἀργυρεῖον ἀπὸ ἀνδρῶν ἐξείναι δίδουσι τῆς βυλομένης τῆς πόλεως τεράβολον Ἀργινῶν καὶ ἀνδρῶν (ὀπλίτων sc.) ἰππέας δ' ἢ πε παρέχει, ἀπὸ τεσσάρων ὀπλίτων μισθὸν τῶν ἰππεῶν δίδουσι. Eques quippe & στρατηγὸς quadruplum stipendium accipiebat, λοχαγὸς duplum. Idem ἀναξ. l. 7. p. 242. Δαρεϊκὸν ἐκάστω ὀσση μισθὸς ἢ μισθὸς ἢ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δ' τὸ τετραπλοῦν. Hæc Lacedæm. residuos Cyri milites aduersus Tissaphernem inuitantes. Sic antea pag. 236. in dē militib. Seuthes Thracū Rex

ὕπερθε τοῦ μὲν στρατῶν κυζικηνῶν, τῶν δὲ λοχαγῶν δημοκρίαν, τῶν δὲ στρατηγῶν τετραμοκρίαν, Hæc censebantur τὰ νομιζόμενα, id est, militiæ iura. Idem enim Senhtes eadem pag. Εγὼ δὲ ἄνδρες, δύναιμι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἑμοί, καὶ ὑπὸ ἄνθεμα ὑμῶν ἔμνησθαι κυζικηνῶν, τοῖς δὲ στρατηγοῖς, καὶ τοῖς λοχαγοῖς τὰ νομιζόμενα. Milites Romani sub Augusto & Tiberio, cum denarius sexdecim assibus commutaretur, tamen quærentur denis in diem assibus animam & corpus æstimari. Erat id circiter instar τετραβόλων. Vide plura apud Lipsium in Tacitum, & in suis Admirandis.

At hic obiter nobis explicandus est, & corrigendus Thucydidis locus libro octavo, anno vicefimo belli Peloponnesiaci: Ἐὶ δὲ ὀπινημένον χειμῶν ἐπειδὴν τῶν ἰατρῶν κατεπέστητο ὁ Τισσαφέρνης, εἰς φυλακῶν, παρῆλθεν εἰς τὴν μίλιπτον, καὶ μνηστὴρ τερφῶν (ὡσπερ ὑπέσθη ἐν Λακεδαιμόνι) εἰς δεσχμῶν Ἀττικῶν ἑκάστω παύσας τῶν ναυῶν διέδωκε, Ἐὶ λοιπὸν χρόνον ἐβόλετο τειφβολῶν διδόναι, ἕως ἂν Ἐσπλέα ἐπέρηται, ἦν δὲ κελεύη, ἔφη δῶσιν ἐντελῆ τῶν δεσχμῶν. Εἰρημοκράτης δὲ ἀντεπώνθη. Ἐὶ Συσσαφέρνης στρατηγὸς ὄμως δὲ ἄρξαι πάντε ναῦς πλέον ἀνδραὶ ἑκάστω ἢ τρεῖς ὀβολοὶ ἀμολογήθησαν. ἐς γὰρ πέντε ναῦς καὶ πενήκοντα τεῖα τάλαντα εἰδὸν μνηστὴρ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρξαι πλέον ἢ σαυτῶν ἔπειδὴ καὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἔτον ἐδίδοτο. Locum hunc integrum descripsimus, quia insignis est ad hoc ipsum confirmandum, quod instituimus. Ultima hæc verba sic interpretatur Laurentius Valla, commentum est inter eos, ut præter quinque naues, plus quam terni oboli viritim soluerentur. Nam quinque & quinquaginta nauibus terna talenta in singulos menses dabat. &c. Ego legendum censeo τεῖα κόντα τεῖα τάλαντα. Res enim videtur ita se habere: Tissaphernes, ut Lacedæmonios ad suas partes pertraheret, pollicitus est stipendii loco singulis militibus singulas in diem drachmas. Post primam expeditionem promisso stat. Deinde quasi iureiurando solutus testatur, se non posse in posterum plures quam ternos in diem obolos dare, id est, dimidiam drachmam. Cum indignabundus obviceretur Hermodates, pollicitus est, se in quinas naues ὀπιμίτερον aliquod daturum, singulis nauibus solebant tribui milites duceni, ut ex Herodoto constat, ubi Xerxis exercitum recenset. Ita quinis nauibus tribuentur milleni milites, quibus debebantur quingenæ in diem drachmæ, in mensem Attica talenta bina cum semisse. Tissaphernes auctarii loco pollicetur integra talenta terna, ut habent, unde Ducibus, Legatis & ἐπιτάτοις ac egregiis militibus honorarium aliquod largirentur. Ita cum Lacedæmoniorum classis constaret nauibus quinquaginta quinque, Tissaphernes pollicitus est illis terna & tricena in singulos menses talenta. Quod si posthac pluribus nauibus classem instruerent, se quoque eadem ratione stipendia aucturum.

Cato feueritatis & parsimonix nomine maxime commendatus, tamen profufiffimæ largitioni primus portam aperuit, non tam quod esset alieni prodigus, parcus fui, quam vt hac velut offa obiecta importunam plebem placaret. Plutarchus ergo in Cæsare ait, Catonem πείσαι τῶν ἑλλῶ ἀναλαβεῖν τὸν ἀπορον καὶ ἀγέμνητον ὄχλον εἰς τὸ σιτηρέσιον ἀναλώμασθε μὲν ὅστις ἐν ἰαυστῷ (lege ἐν ἰαυσίν) χιλίων δρακμοσίων καὶ πενήκοντα ταλάντων. Idem alibi: ὁ κράτων ἐπέσει τῶν σύγκλητον ἀπενείμαι σιτηρέσιον ἔμμνηνον, ἐξ ἧς διαπάνης πεντακόσαι (lege ἐπηκόσαι) πενήκοντα μυριάδες ἐνιαυτοῖσι παροχρῆνονται τοῖς ἄλλοις ἀναλώμασι. Recte, inquā, Lipsius censuerat legendum ἐπηκόσαι, pro πεντακόσαι, nec placet posterior ipsius sententia, sed idem recte coniicit frumentantium numerum fuisse circiter 15000. Postea per bella ciuilia usque ad viginti & trecenta millia hominum excreuit, teste Dione & Suetonio. Sed Cæsar ad pristinum (vt credere par est) statum rem reuocans numerum ad centum quinquaginta hominum millia reuocauit. Quibus si septingentas & quinquaginta drachmarum myriades distribuas, tribuentur vnique drachmæ quinquagenæ, atque ita cuique circiter totidem modii. Verba Dionis sunt lib. XLIII. καὶ τῷ πλήθει τῶν σίτων θέροντο ἐπιμακροτέρων, ἐκ τῶν δὲ ἄλλων ὡσπερ ἐν ταύταις εἶωθε γίνεσθαι ἐπαυξήσιντο, ἐξέτασιν ἐποίησαντο, καὶ τῷ γε ἡμίσει ὁμῶς τὸ αὐτῶν παρὰ πηλείφει. Augustus & numerum frumentantium & modum distributionis auxit. Nam frumentantium ducenta millia instituit, & vnique sexagenas in annum drachmas, hoc est, quinas in mensem drachmas, siue quinos modios dedit. Rem docet Augustus ipse in lapide Ancyrano.

CONSVL TERTIVM DECIMVM SEXAGENOS
DENARIOS PLEBI QVÆ TVM FRUMENTVM
PVBLICVM ACCIPIEBAT DEDI EA TVM MIL-
LIA HOMINVM PAVLLO PLVRA QVAM DV-
CENTA FVERVNT.

Postea frumentantium numerus liberalitate Principum auctus. Spartianus: *Seuerus septem annorum Canonem, ita vt cotidiana LXXV. millia modiorum expendi possent, reliquit.* Si cuique quinos in mensem modios tribuas, sufficiet hæc summa quadringentis & quinquaginta frumentantium millibus. Tamen hæc summa triplo quam sub Cæsare, maior nondum Lipsio satisfacit. Deinceps imminutus distributionis modus teste Vopisco, *Aurelianus*, inquit, *quo tempore proficisceretur ad orientem bilibres coronas populo promisit, si victor rediret. Et cum aureas populus speraret, neque*

Aurelianus aut possit aut vellet, coronas fecit de panibus, qui nunc siliginici appellantur, & singulis quibusq; donauit, ita vt siliginum suum quotidie toto auro suo vnusquisq; reciperet, & posteris dimitteret. At Augustus plus quam quaternas in diem dabat. Constantinus huius liberalitatis partem, vt & cetera iura cum vrbe sua communicauit, filius eius Constantinus imminuit. Socrates lib. 2. cap. 10. Ἐξήμισσε ἢ πῶς πόλιω ἀφελὼν τῆς σιτηρεσίας τῆς ἀρχαίας ἐν τῷ πῶς τῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν ὑπὲρ τέσσαρας μυριάδας. οὐκ τὴν γὰρ ἐγγύς ἐχρησάζοντο καὶ πρὸν ἐν τῷ σίτῳ ἐν τῷ Ἀλεξανδρείων κομιζόμενος πόλεως. Lipsius putat in dies octuagena modiorum millia distribui solita. Sed de annis, non de diebus Id intelligendum, & medimni, non modii vocem supplendam, & diserte & perite docet Nicephorus lib. 9. c. 7. & Cassiodorus Socratis Interpres, apud quem tamen corrupte legitur pro quadraginta millia, quadragies centum millia medimnorum, quod merito ridet Lipsius. Medimnum rasum Atticum pendet libras Romanas fere 133 $\frac{1}{2}$. demus 134. ita octingenta millia medimnorum pendebunt libras Romanas 106666666. vel 107200000. addemus ad subductionis commoditatem quingentas libras, vt fiant 107200500. Ea summa præstabit Indies ducenta nonaginta tria millia, & septingentas tritici libras, ex quibus confici panes antopyri bilibres possunt centum & octoginta tria millia, & quod excurrit. Si Constantinopoli Constantinus cibauit centum octoginta frumentantium millia, Romæ totidem, an non hæc liberalitas satis ampla videtur, maxime si Zozinum audias Constantinum rapacitatis accusantem? Sed magno Lipsio nihil satis magnum videtur.

XV.

Tritici pretium.

Budæus, Apud nos, inquit, commodam tritici primarii annonam esse aiunt, cum medimni bini (id est, sextarius) quinus & vicenis solidis Turonicis vaneunt, ab eo pretio ad tricenos iustam aestimationem esse, deorsum ad vicenos. Iam ad vilitatem spectare, quod supra hæc aut infra est, caritatis & vilitatis appellatione censeri &c. Quare non mirum est, si Cicero sæpe in Sicilia modium frumenti binis sestertius esse dixit in magna vbertate. Qua ratione duo medimna decem & septem solidis & semisse vaneant. Nam apud nos sæpe minoris valere memini. Hęc Budæus. Sed aliter nobis incunda est comparationis ratio. Nam Budæus putauit, modium Rom. Parisino respondere. Atqui modius Rom. pendet tantum libras Rom. viginti, Parisinus triginta fere. Dicendum ergo, si sextarius Parisinus pendens libras Rom. 330. venit tantum solidis 30. certe II. libræ Rom. vno solido Budæano constabunt, ac proinde modius Rom. 2. fere solidis Budæanis, qui sestertiorum consularium pretium fere æquant. Vidi non paucos, & viuunt adhuc hodie octuagenarii, atq; adeo cente-

centenarii homines, qui testantur se vidisse, cum noster tritici quartarius veniret tantum solidis duob. cum semisse. Pendet a. libras Parisin. circiter 42. Rom. 64. ita tritici libræ Parisinæ, Rom. 25. vel 26. vñibant vno solido Budæano, qualis se. sub Francisco pendeatur. Cic. in frumentaria: *Fru mentum in Sicilia debuit Verres emere ex Senatusc. & ex lege Terentia & Cassia frumentaria. Emundi duo genera fuerunt, vnum caterarum decumarum, alterum, quod præterea Ciuitatib. aqualiter esset distributum, illius decumani tantum, quantum ex primis decimis fuisse tritici modia DCCC. millia. Pretium a. constitutum decumano in modios singulos sestertii terni, duodetrichies. Imperato sestertii quaterni, ita frumentum imperatum sestertium duodetrichies, (lege duodenicies) in annos singulos, Verri decernebantur, quod aratorib. solueret, vt in alteras decumas ferme ad nonagies per triennium. Sic ad hanc frumenti emptionem prope centies & tricies erogatum est. Sic. n. locum illam obscurissimum restituendum cenleo. Cæteri errores possunt esse Ciceronis ipsius ad alia properantis. Res v. ita se habere videtur: Ex primis decumis collecti sunt tritici modia DCCC millia, quæ si ternis sestertiis æstimentur, conficiunt quater & vicies HS. pro quo Cic. dixit duodetrichies. Ea summa post triennium conficit bis & septuagies HS. pro quo Cic. dixit, nonagies, quia ter tricies efficit nonagies. Frumenti imperati modia 40. & 50. millia, quæ quaternis sestertiis taxata conficiunt duodenicies HS. Ea summa post triennium decumani & imperati frumenti pretium affurgit ad centies vicies & sexies HS. pro quo Cicero dixit centies & tricies, tum vt numerum rotundaret, tum vt oratorie omnia in maius extolleret. Plin. l. 18. c. 3. Marius Marcius AEdilis plebi primum frumentum populo in modios assibus donauit. Minutius Angurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad assen redegit, vnde cimus plebei tribunus, qua de causa statua ei extra portam trigeminam à populo stipite collata statua est. Trebius in AEdilitate assibus populo frumentum presticit. Quæ ob causam & ei statua in capitolio ac palatio dicata sunt. M. Varro autor est, cum L. Metellus in triumpho plurimos domuit Elefantos, assibus singulis farris modios fuisse, item vini congios, sicq. sicca pondo XXX. olei pondo X. carnis pondo XII.*

Olei pretium.

Plin. l. XV. c. I. *Vrbis quidem anno LV. Appio Claudio Cæci nepote L. Iunio Coss. olei libra duodena assibus venire. Et mox sexcentesimo octogesimo M. Scius L. F. AEdilis curulus olei denas libras singulis assibus presticit populo Rom. per totum annum. At c. 6. quid sibi velit, non capio. Notum est, inquit, Magistratus (Græcos) honoris eius octo gentes sestertiis strigmenta vendidisse.*

Vini pretium.

Plin. lib. XIV. c. 13. P. Licinius Crassus & L. Iulius Cæsar censes anno vrb. cond. DCLXXV. edixerunt, ne quis vinum Græcum Ammineumq. octonis æris singula quadrantalibus venderet, hoc est, octonis assibus. Ea ratione pinta vini Græ-

ci Parisina duobus circiter denariolis nostratibus vendebatur. Idem vero erat pretium vini Græci, atque olei Italici. Hac, inquam, ratione denæ vini libræ Rom. singulis Romanis assibus vānibant vicenæ libræ Rom. singulis fere solidis nostratibus. Eodem pretio vendebatur vinum eo anno, quo L. Metellus in triumpho plurimos duxit Elephantos. Congios enim singulos singulis assibus vendebant, teste Plin. l. 18. c. 3. Congius enim pendet decem vini libras. Quandiu ergo tanta fuit tritici, olei & vini vilitas, mirum videri non debet, quod ait Polybius libr. VII. *ὡς πᾶσι οὐδὲν τὸ πολὺ παρῆενται τῶς καταλύτας οἱ πανδοχεῖς, ὡς ἰσθὰ πάντα ἔχειν τὰ πρὸς χρεῖαν ἰμιασαεῖν, ἔτο ἡ δὲ τί τῶν μέρους ὀβολῶν.*

XVI.

Leges sumptuaria.

A. Gellius l. 2. c. 24. de legibus sumptuariis multa habet, quæ illustratione, nonnunquam etiam castigatione digna sunt. Alioqui cauendum, ne multa non modo *ἀπίστα*, sed & *ἀσώτα* admittantur. Quamuis ergo Budæus & Lipsius de magnitudine Romana l. 4. c. 7. & 8. in hunc locum multa laude dignissima dixerint, multa tamen supersunt, quæ luce indigent. Primum ergo cum audis veterum cœnas centenis circiter assibus taxatas, notandum est, ea summa intelligi ea, quæ ex macello emebantur. Habebat enim quisque paterfamilias domi siue in hortis, siue in cellis præoptuariis panem, holus, vinum, salsamentum, carnem aridam, fructus & alia huiusmodi, quæ Horatius dapes inemptas vocat, quorum omnium in hac taxatione nulla ratio habebatur. Sed cum sic quoq; posset à prodigis & nimium prouidis legi fraus fieri, Licinius carnis aridæ & salsamenti certa pondera in singulos dies constituit. Sed iis, quæ ex hortis, vineis aut agris suis quisq; decerpserat, legem nullam posuit. Prouidæ autem veterum Rom. frugalitatis etiam id iudicio esse potest, quod Horatius tantopere laudat.

*Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
illis nullus erat, sed credo hac mente quod hospes
Tardius adueniens viciosum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret: hos vtinam inter
Heroes natum tellus me prima tulisset.*

Quod tamen non est, quod referas ad prisca illa Iani, Saturniæ sæcula. Sed ad Fabriciorum, Curionum &c. tempora, quorum communia inelaborata erant, & domi petita. Quod si aliquando paulo lautius cum amicis conuiuari vellent, tum præter id, quod è penu promebatur, statuebat lex, quot nummos extra ordinem impendere liceret. Notanda præterea tum ciborum per ea tempora vtilitas, tum priuatorum paupertas.

Priuatius

Privatus illis census erat brevis,

Commune magnum. Inquit Lyricus.

Primus ergo C. Orchius Trib. plebis tertio anno, antequam Cato censor fieret, hoc est, anno V. C. 567. præscripsit numerum conuiuiarum. Postea anno V. C. 593. C. Fannio & M. Valerio Messala Cofs. secutum est Senatuscons. illud, cuius meminit Fonteius Capito, quo iubebantur Principes civitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu militarent, id est, mutua inter se conuiuia agerent, iurare apud Cofs. verbis conceptis, non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quam centenos, videnosq. aris, præter holus, far & vinum. Neque vino alienigena, sed patrio vsuros, neq. argenti in conuiuio plus pondo quam libras centum illaturos. Sed post id Senatusconsultum lex Fannia lata est, &c. Hic vel fallitur Gellius vel aliquot tantum diebus post illud Senatusconsultum lata est lex Fannia eodem anno, quum videlicet Fannius ipse adhuc Consul esset. Plin. lib. 10. cap. 50. Gallinas, inquit, saginare Deliaci cœpere, vnde pestis exorta, opimas aues, & suoapte corpore vinctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio, iam lege C. Fannij Cofs. 11. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrium poneretur, præter vnam Gallinam, quæ non esset altrilis, quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit, inuentumq. est diuerticulum in fraudem earum gallinaceos quoq. pasendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbantur. Gellius. Post id Senatusconsultum lex Fannia lata est, quæ ludis Roman. item ludis plebeis, & Saturnalibus, & aliis quibusdam diebus in singulos dies centenos aris infumi concessit, decemq. aliis diebus in singulis mensibus tricenos, ceteris autem omnibus diebus denos. Ita tres dierum ordines statuit Fannius, ordinarios, lautiores, & festos Ordinariis diebus non plures quam denos asses permisit. Lautioribus, quos non plures, quam in mensem denos esse voluit, tricenos asses adscribit. Diebus postremo festis centenos asses largitur. Legem Fanniam secuta est Licinia, V. C. 623. de qua sic Gellius. Lex deinde Licinia rogata est, quæ cum certis dieb. sicuti Fannia, centenos aris impendi permisset, nuptiis duccenos indulset, ceterisq. diebus statuit aris tricenos, cum & carnis & aride & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit: si quidquam natum esset à terrâ, vite, arbore, promiscue atque indefinite largita est. Deinceps potentiam & incrementum imperii luxuria comitata argento vilitatem, annonæ caritatem attulerat, ac omnia frugalitatis & modestiæ claustra perruperat. Itaque longe alia ratio deinceps ineunda fuit in sancendis legibus sumptuariis.

Anno igitur 674. L. Sylla Dictator Legem ad populum tulit, qua cautum est, vt Calendis, Idibus, Nonisque, diebus ludorum & feriis quibusdam solennibus HS. tricenos in cœnam insumere ius, potestasque esset, cæteris autem omnibus diebus non amplius quam ternos. Sic Gellius.

S

Sed

Sed aut ego fallor, aut sic legendum, diebus solennibus HS. tricena, reliquis terna licere infumere, hoc est, vt diebus solennibus liceret impendere libras Turoneas 1875. vel aureos Gallicos 623. ordinariis vero diebus non plures quam 187. libras cum semisse, quæ correctio ne cui videatur propter huius legis cum proxime antecedentibus dissimilitudinem, obseruandum est Romanos Senatores post Asiã à Sullâ domitam totidem Principes, ac tantum non reges fuisse, quibus etiam illæ Sullanæ lautitiæ meræ fordes viderentur.

Cogita, quanto maior fuerit ordinaria Luculli impensa. Is cum multa cubicula vario ornatu Deorum nominibus nuncupata haberet, quoties vel mane, antequam domo prodiret, vel etiam postquam domo exiuerat per seruulum aliquem œconomum suum monebat, se in Apollinis cubiculum cœnare velle, toties teste Plutarcho πέντε δραχμῶν μισθὸς ἑκάστης ἑσπέρης cœnâ impendebat, hoc est, ducenta festertium millia, vel duodecim millia & quingentas libras. Si ex improviso ab amico depræhensus Lucullus fere centuplo maiorem impensam faciebat, quam lex Sullæ pateretur, quid fieri potuit, cum repotia natales aliosve dierum festos albatu celebrabat? Certe extraordinaria Luculli impensa videtur vt minimum fuisse decuplo maior ordinariâ.

Ordinaria Luculli in Apollinis cubiculo cœnantis impensa, hoc est, non ante præuisa & meditata affurgebat ad ducenta millia HS. Extraordinaria ergo facile potuit esse vicies HS. Itaque videtur Augustus saltem cauere voluisse, ne quis hanc plus satis immanem & insanam profusionem superaret. Addit igitur Gellius. *Postrema lex Julia ad populum peruenit Casare Augusto imperante, qua pro festis quidem diebus ducenti festertij finiuntur. Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festiuis trecenti: nuptiis autem & repotiis HS. millies esse.* Hic omnes agnoscunt millies illud plane prodigiosum esse. Itaque Budæus legit mille. Ego totum hunc locum sic legendum censeo, *qua pro festis diebus ducenta HS. finiuntur, Calendis, Idibus, Nonis & aliis quibusdam festis trecenta, nuptiis autem & repotiis HS. vicies esse.* Etiam dicit Capito Atteius, *edictum diui Augusti an Tiberij Casaris non satis commemorari, quo edicto per varias dierum solemnitates à trecentis HS. vsq; ad duo millia (lege rursus vicies) sumptus cœnarum propagatus, vt his saltem finibus luxuria esseruescentis astus coerceretur.* Nempe intra librarum Turonearum centum viginti quinque millia. Quid quod etiam hi fines angusti luxuriæ visi sunt? Nam vt palam discintus ne potes & macelli varatra omitterem, etiam sapientiæ Doctor Seneca ait. *suo tempore trecies, HS. singulas cœnas non raro etiam frugalissimis viris constare.* Quid Cleopatram commemorarem, quæ cum Antonio sponponderat, nunquam se depræhendi posse quin ultra centies HS. vnâ

HS. vnâ cœna impenderet? Seneca ad Albinam de consolatione. C. Caesar Augustus, quem mihi videtur rerum natura edidisse, vt ostenderet, quid summa vitia in summa fortuna possent, centies sestertio cœnauit vno die, & in hoc omnium adiutus ingenio, vix tamen inuenit, quomodo trium prouinciarum tributum vna cœna fieret. Vereor ne legendum sit millies pro centies. Quid enim? tres prouinciæ non nisi centies tributum exsoluerent? maxime sub rapacibus tyrannis? Non sit verisimile. Quid? quod etiâ priuatus homo Apicius sane Helluonum sui temporis facile Princeps cœties sestertio cœnasse dicitur?

*Dederas Apici ter trecenties ventri
Et supererat adhuc tibi centies largum:
Hoc tu grauabis, ne famem & sitim ferres,
Vna venenum potione duxisti,
Nihil est, Apici, tibi gulosius factum.*

Atqui Iuuenalis multa suo tempore fieri conqueritur.

Qua miser & frugi nesciunt Apicius.

Suetonius in Nerone c. 27. Indicebat & familiaribus cœnas, quorum vni mitellita quadragies constitit, alteri pluris aliquanto ab Syrtio rosaria. Obscurus sane locus, in quo hæere se agnoscunt doctissimi quique viri scriptoris illius Interpretes. Sed si licet in tenebris micare, & hariolari, dicam ego mitellita videri vocem peregrinam nouo voluptatis lenocinio ab inuentoribus Syris accommodatam. Nam hoc vel maxime vrit Satyricam:

*Iam pridem, inquit, Syrus in Tyberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Inmisit.*

Certe vox hæc Syris Tugurum σκηνώ significat. Erat ergo forsan ex-temporarium aliquod, sed magnificum tentorium ex rosariis, aliisque odoriferis, aut maxime vmbrosis arboribus integris vndecumque petitis confestim extructum, vt vni Neronis cœnæ inseruaret. Vsurpat hæc Matthæi cap. 8. bis. Primum, v. 8. Κύριε ἐκ ἐμὴ ἰσχυρὸς, ἵνα ὑπὸ τῷ σέβῳ μὴ εἰσέλθῃς. Syriace מַטְלָא קַתְרָא. Tum v. 20. Αἱ ἀλώπεκες φωνεῖς ἔχουσι καὶ τὰ σέβῳ ἢ τὸ ὑπερῷον καὶ τὰ σκηνώσεις. Syriace מַטְלָא קַתְרָא Fit autem ab Hebræo לַץ vmbra, mutato T sive in Thet, quemadmodum ab Hebræo רֶפֶס rupes fit Syriacum רֶפֶס mons.

XVII.

Gigantes.

Sunt qui Gigantes dictos velint non à γῆ & γίω, quasi γιγανεύς, sed à Scythicis vocibus With-Gehant, quæ idem fere significant, quod ὁ ἐκλετα- μένας χεῖρας ἔχων, καὶ περσπετής, quasi gigas nihil aliud significet, quam præcipitem, violentum & exlegem hominem, cuius hoc elogium sit.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Sed quis vnquam vel fando audiuit Gigantis vocem eo sensu sumptam? Eiusdem farinae est, quod aiunt Gigantes ab Hebræis Nephilim dictos, quasi *ἄγγελοι*, è caelo deturbatos, extorres, atque ideo, *γινώσκουσα*, nihil ἐπεγνώσκειν sapiëntia. Paulo probabilius dixissent dictos quasi *ἀποστατας*, transfugas. At reuerâ Nephilim dicuntur Gigantes, quorum aspectu conterriti homines præ metu collabuntur & exanimati concidunt, cuius consternationis exemplum videre est in historia Goliathi. Eadem mente Rephaim dicti sunt, vt Lyæus *ἄπο τῆ λυφ*, quod vt Venus & Liber, sic & metus eneruet vires, & membrorum compagem veluti luxet & resoluat. Sic & Emim *אמם* dicuntur, id est, terrores, quod sint veluti naturæ *μορμολύχεια* terculamenta, quibus reliquis mortalibus, siue verum, siue Panicum terrorem incutit. Atque hæc de nomine. Rem ipsam videamus. Cardanus de subtilitate lib. II. ait: *Gabbara magnitudinem esse mirabilem, cum homo magnus trium brachiorum longitudinem non expleat. Adducor autem auctoritate scribentium olim de re militari, qui Tyrorum mediocrem magnitudinem quinq. pedum esse statuerunt, vt quarta parte pes antiquus mensura pedis nostri minor sit: Ita Gabbara brachiorum quinq. & trium partium è quatuor seu nouem vnciarum; qua mensura dupla est. . communis hominum ætatis huius magnitudinis, vt non abs re dictum sit hominem tantam magnitudine, neq. post Claudij tempora, neque mille annis ante Augustum visum esse.* Hæc Cardanus, quæ merito quidem castigat Scaliger, sed paucis, vtpote ad alia grauiora properans. Sed quia hæc habent aliquid affine cum iis, quæ libro tertio disputauimus, ideo à nobis paulo fusius excutientur Cardani verba. Mens eius hæc est: Etiamnum hodie visuntur quidam pedes in vsu vetere Romano maiores, qualis est Parisinus nonâ, Picenis vero quartâ parte Romano maior. Sed tamen pauci sunt homines, qui trium brachiorum, sex, inquam, pedum Romanorum, nedum Picenorum longitudinem superent. Imò pridem est cum hominum plerique sunt pedum Romanorum quinque. Cum ergo Gabbara dicatur habuisse nouem pedes Romanos altitudinis, & totidem vncias, Pussio vero pedes Romanos decem cum quadrante, siue brachia $5\frac{1}{8}$ sequitur Pussionis altitudinem fuisse iusta hominum mensurâ duplo maiorem. Hæc, inquam, Cardanus dicere voluit aut debuit, vt si non vsquequaq. vera, saltem sibi constantia diceret. Sed res digna est, quæ paulo fusius à nobis enârretur. Videtur ergo id à naturâ fere obseruatam, vt inter Gigantes non prorsus abnormes, & ordinariam hominum eiusdem temporis & regionis magnitudinem esset ea ratio, quam vocant sesquialteram, qualis est inter cubitum siue *πύγυ* & pedem. Cum ergo nunc iusta hominis statura, à Cardano defi-

definiatur esse pedum Romanorum quinque, Toletanorum sex, qui erit Toletanorum pedum circiter nouem aut decem; Is iam pro Gigante haberi incipiet. Huiusmodi Gigantes dicuntur esse in orbe nouo, non procul à freto Magellanico. Sub Augusto vel Claudio Imperatorib. iusta hominum mensura poterat esse circiter pedum Romanor. sex. Itaque Gabbarus Arabs cum esset pedum Romanorum nouem cum do-drante, Pufio vero & Secundilla pedum Romanorum $10\frac{3}{4}$. à Romanis pro Gigantibus habiti sunt, eorumque altitudo in monumenta publica relata, teste Plinio & Solino. Verba Plinii sunt lib. 7. cap. 16. *Procerissimum hominem atas nostra Diuo Claudio Principe Gabbarum nomine ex Arabia aduectum nouem pedum & totidem vnciarum vidit. Fuere sub Diuo Augusto semipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia in conditorio Salustianorum asseruabantur hortorum. Pufioni & Secundilla erant nomina.*

Solinus cap. 5. *Licet plerique definiant, nullum posse excedere longitudinem septem pedum, quod intra mensuram istam Hercules fuerit: deprehensum est tamen Romanis temporibus sub diuo Augusto Pufionem & Secundillam denos pedes & amplius habuisse proceritatis: quorum reliquia adhuc in conditorio Salustianorum videntur. Postmodum D. Claudio Principe, Gabbarum nomine ex Arabia aduectum nouem pedum & totidem vnciarum. Sed ante Augustum annis ferme mille non apparuit forma huiusmodi, sicuti nec post Augustum visa est.*

Et sane Goliathus mille circiter annis ante Augusti tempora natus est. Medio tempore non memini me leger e Gigantis vllius mentionem fieri. Goliatho Scriptura tribuit tantum sex cubitos & semis, i. Sam. 17. 4. Sunt quidem Hebræorum cubiti, vel pedes Romanis maiores. Sed & Hebræi Dauidis tempore poterant esse proceriores quam Romani viuente Augusto vel Claudio Imper. puta pedum Hebraicorum circiter sex, vel Atticorum septem. Goliathus verò Hebraicorum pedum $9\frac{1}{2}$, Atticorum $11\frac{1}{2}$. Orestes vix centum annis ante Saulis vel Dauidis natiuitatem obiit. Itaque nondum poterat esse magnum discrimen inter proceritatem Græcorum sub Oreste, & Hebræorum sub Saule viuentium.

Demus iustam Græcorum altitudinem tum fuisse pedum Atticorum septem, Orestis corpus oraculi iussu Olympiade LVIII. refoffum inuentum esse esse cubitorum septem, vt testatur Plinius & Solinus.

Hercules reliquos sui temporis homines virtute potius & robore, quàm proceritate superabat. Et tam è A. Gell. statim in initio sua ũ nociuū testatur. Hercules suis pedib. (nempe sexcentis) Olympiaci stadii longitudinè admensum. Vnde colligebat Pythagoras tanto plantas Herculis reliquis fuisse longiores, quanto stadiū Olympicum reliquis stadiis. Stadiorum om-

mnium, quæ quidem nouimus, longissimum est Babylonium. Demus Olympicū huic fuisse æquale. Ita pes Herculis Babylonio æqualis dicitur. Et Herculis altitudo fuisse circiter pedū Babyloniorum sex, Atticorū octo, Hebraicorum fere septem. Itaque vno circiter pede iustam hominum illius temporis altitudinem superabat Hercules, quæ causa est cur illi septem pedes tribuantur à Solino cap. 5. *Plerique, inquit, definiunt, nullum posse excedere longitudinem 7. pedum, quod intra mensuram illam Hercules fuerit, hoc est, pauci sunt, qui possint iustam hominum sui temporis altitudinem plus quam vno pede superare, quicquid ultra est, iam Gigantææ magnitudini deputatur.* Sed & meminisse debemus lib. 4. definitione 37. à nobis obseruatum congiūm Georgicum eundem fuisse cum Ægyptiaco, ac proinde verisimile esse pedem Græcum olim ante Solonem eundem fuisse cum Ægyptiaco. Hac ratione cum dicitur Hercules habuisse septem pedes longitudinis, possumus id interpretari de priscis illis Græcorum pedibus, qui erant Ægyptiacis pares, eademque ratione dicitur Olympicum stadium Ægyptiaco fuisse par, quod facit ad ea confirmanda, quæ libro tertio de Gradu cœlesti diximus.

Hercule plus quā ducentis quinquaginta annis antiquior fuit Og rex Basan à Mose debellatus, & inde à Mosis potissimum tempore cœpit decrefcere hominum, vt longæuitas, ita & proceritas. Demus sub Mose iustam altitudinē hominum fuisse pedum Atticorum circiter nouem, Hebraicorum vero septem & semis aut octo, totidem fere cubitorum fuit Og, sponda vero ipsius cubitorum nouem. Deut. 3. Quodnam tempus assignandum sit priscis Ægyptiorum Dynastiis, quos refert Manetho, sane non liquet. Sed quidquid fabulentur & turbent Ægyptii, non possunt esse diluuiū antiquiores. Demus has continuo post diluuiū enatas, Sesoehris secundæ Dynastiæ Rex octauus, dicitur habuisse quinque cubitos altitudinis, amplitudinis tres. Alter Sesoehris quartæ Dynastiæ rex nonus dicitur fuisse cubitorum quinque & trium palmarum, omnino necesse videtur, vt id intelligatur de cubitis illis, quos Scriptura primarios vocat. Totidem pedum poterat esse iusta hominum temporis illius altitudo. Atque hæc in hoc naturalis anomalix genere dici possunt analoga. Sed nō dubium est, quin multo grandiora corporum humanorum portenta natura quandoque produxerit; nisi clarissimis quibusque scriptoribus fidem denegare volumus.

Quamquam videndum, ne cuius relationi temeræ fides adhibeatur. Saxo Grammaticus autor seculo barbaro politissimus, sed plerumque fabulosus, de Hartbeno & Haldano mira, & faceta narrat. *Tanta, inquit, corporis magnitudine erat, vt nouem cubitis eius dimensio tenderetur.* Huic duode-

cim

cim athletæ contubernales fuere, quibus officio erat, quoties illi præfaga pugna rabies incessisset, vinculorum remedio oborti furoris impetum propulsare. Adiicit Saxo Hartbenum cum Haldano pugnantem tanta rabie percitum, vt ex suis ipsius athletis sex obruncauerit, vt summas clypei partes morsu consumeret, raptæ ore primas in viscera transfunderet, &c. Nihilominus tamen miræ granditatis malleo contusus est ab Haldano illo, à quo se ortos esse glorientur Noruagia reges. D. Augustin. de ciuit. Dei lib. 15. c. 9. Vidi, inquit, ipse non solus, sed aliqui mecum de Vticensi littore molazem hominis dentem tam ingentem, vt si in nostrorum dentiū modulos minutatim conscinderetur, centū nobis videretur potuisse facere. Ludouic. Viues in hunc locū scribens: Festo, inquit, diui Christophori cum salutatum issemus cum ad maximum vrbis nostræ templum, (Valentiæ scilicet) ostensus est dens molaris pugno maior, quem dicebant esse illius. Fuerintne dentes illi humani, non video quī constet. Certe Martyrologia D. Christophoro duodecim pedes tantum tribuunt. Ita duplo tantum maior erat hominibus iustæ proceritatis. At dens ille, qui Valentia ostentatur, eiusmodi est, vt marinis quoque belluis vix grandiores tribuantur. Plin. lib. 9. cap. 5. Turamus prodidit expulsam belluam in Gaditana littora, cuius inter duas primas vltima cauda cubiti sexdecim fuissent. Dentes eiusdem CXX. maximi do-
drantium mensura, minimi semipedum.

At dens ille, quem Valentia vidit Viues, est vt minimum dodrantis, hoc est, dentis illius ambitus spithamam Rom. æquat, aut etiam superat, si modo pugno virili crassior est. Omnino igitur dentes illi, quos Viues & Augustinus vidisse se prædicant, belluæ potius marinæ, quam hominis fuisse videntur. At, inquit, quidni Augustino credamus, si modo Plinio credimus. In Creta, inquit, lib. 7. cap. 16. terra motu rupto monte inuentum est corpus stans XLVI. cubitorum, quod alij Orionis, alij Orbi fuisse arbitrantur. Solinus cap. 4. B. llo Cretico cum elata flumina, plusquam vi amnica, terras rupissent, post discessum fluctuū inter plura humi discidia humanum corpus repertum, cubitum trium atque triginta, cuius inspectandi cupidine L. Flaccum Legatum, Metellum, etiam ipsum impendio captos, miraculi quod auditu refutauerant, oculis potitos. Vt hos duos authores inter se concilies, necesse videtur, vt legas apud Solinum semicubitos 33. Apud Plinium vero cubitos 16. vt in margine scribitur. Ecceur vero, inquis, Solinus, aut is, à quo Solinus hæc excerpserit, semicubitos potius 33. scripserit, quam cubitos 16. vel 16². Dicam quid sentio. Semicubiti illi non sunt ἡμισπύγες. Sed ἡμισπύγες, siue ὀφθόδωγα. Est enim ad subductionis commoditatem aptissimus ἡμισπύγος, vtpote qui capiat præcise digitos decem. Ita ἡμισπύγες 33. dant 330. digitos, & quidem, vt videtur, Atticos. Creticus ergo Gigas esse potuit Atticorum pedum viginti, & digitorum decem Hebraicorum pedum

pedum 17 $\frac{1}{2}$. Atqui Ogi lectus erat tantum Hebraicorum cubitorum nouem, pedum 13 $\frac{1}{2}$. Quominus enim id de maximis Hebræorum cubitis intelligam, vetat Moses, qui cubitos istos nō primarios, sed viriles vocat. Itaque etiamsi quam arctissime adstringantur Plinii & Solini verba, tamen Creticus ille Gigas, erat adhuc eorum omnium prodigiosissimus, de quibus aliquid certi in historiis mihi legere licuit.

Julius Scaliger exercitat. CCLXIII. Vidi, inquit, Mediolani in publico Nosocomio iuuenem vnum tanta proceritate, vt stare non posset. Neque enim poterat à natura satis alimenti ad crassitudinem, roborisque proportionem meditari. Itaque iacebat, explebatq; lectos duos simul iunctos.

Atque adeo quicumque sunt prodigiosæ proceritatis, hos videmus pronos incidere, quo docemur, naturam non esse parem ferendæ moli, quæ iustam reliquorum hominum proceritatem duplo triploue superet, reliquorum, inquam, eiusdem regionis & sæculi hominum.

XVIII.

Velocitatis exempla.

Iosephus lib. 6. τ' Ἀρχαιολογίας, cap. 6. de Saulis aduersus Hammonitas expeditione loquens, ait cum σελίτων δέκα δ' ἑλντς τ' νοκίδς ἀνύσαι ὀδὴν, Id de maioribus schœnis intelligi non potest, quæ sexaginta, ne dum de iis, quæ 120. stadia complectuntur. Cum etiam de minoribus 30. aut 40. stadiorum intellectum sit admiratione dignum, celebratur quoque fides, fortitudo & diligentia Claudii Neronis, qui cum in Apulia prope Annibalem castra haberet, cum exercitus parte sex dierum spatio totam Italiæ longitudinem Senas vsque sit emensus, totidemque diebus ad castra redierit. Plin. lib. 7. cap. 20. Cucurrisse MCXL. stadia ab Athenis Lacedæmonem biduo Philippidem, magnum erat, donec Anistis cursor Lacedæmonias & Philonides Alexandri Magni à Sicyone Elin vno die MCC. stadia cucurrerunt. Idem Solin. cap. 6. pene αὐτολεξεί. Atq; adeo idem Plin. lib. 11. c. 71. Alexandri cursor Philonides Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei conficit horis. Indeq; quamuis decliui itinere tertia noctis hora remensus est sapius. Hic videmus semel à Solino, bis à Plinio MCC. stadia tribui à Sicyone Elin vsq; Atq; idem Plin. Athenis Lacedæmonē vsq; nonnisi MCXL. stadia numerat: cum fere duplo lōgius distet Lacedæmon ab Athenis, quā Elis à Sicyone. Ego igitur non dubito, quin pro MCC. legendum sit DCC. ita tamē vt error sit, nō libriorū, sed ipsius Plinii, quē Solin. secutus est. Pergit vero lib. 7. c. 20. Nunc quidem in circo quosdam CLXM. pass. tolerare non ignoramus, nuperque Fonteio & Vipsanio Cos. annos nouem genitum puerum à meridie ad vesperam LXXVM. passuum cucurrisse. Cuius rei admiratio, ita demum solida perueniat, si quis cogitet, nocte ac die longissimum iter vehiculis

culis tribus Tiberium Neronē emensum festinantem ad Drusum fratrem egrotantem in Germania: in eo fuerunt CCM. passuum. Quædam exemplaria pro LXXV.M. Pass. legunt XLVM. In Solino quoque vtraque lectio habetur. Malim ergo legere XLV.M. vt & supra LXM. pro CLX.M. Præterea passuum nomine gressus intelligendos esse credo, quales in circo ambulantes conficere solebant, qui animi gratia spatium illud suis passibus emetiebantur. Solinus addit eodem cap. VI. *Primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus est, qui ita supra cauum puluerem cursitauit, vt in harenis pendens nulla indicia reliqueret vestigiorum.* Huius Ladae meminuit Iuuenalis:

— Pauper locupletem optare podogram,

Ne dubitet Ladas.

Ita fere fidem inuenient verba Virgillii:

Illavel intacta segetis per summa volaret

Grammina, nec cursu teneras lesisset aristas.

*Addit Solinus: *Polymnestorem quendam Milesium caprarium cursu lepores consequi solitum.*

Sed quid hoc monstri est? quod Plinius ait: *Philonides Sicyone Elim MCC. stadia nouem diei confecit horis, indeq. quamuis decliuo itinere tertia noctis hora remensus est sapius.* Causa quod exeuntem cum Sole iter erat, eundem remeans obuiam contrario præteruertebat cursu. Vix quicquam animaduertas in tota Plinii physiologia, quod sit magis à ratione alienum. Causa tam fœdi erroris hæc esse potuit: Audiuerat Græculus aliquis nonaginta gradus longitudinis sex horarum discrimen efficere. Verbi causa: Vna eademque Eclipsis Lunæ Persepoli circa *μηνὸν ἄκρον*, in Insulis Fortunatis sub Solis occasum conspicietur, quia Persepolis nonaginta circiter gradibus distat ab Insulis Fortunatis versus Orientem. Nouus autem hic astrologus putauit non gradus, sed milliaria nonaginta hoc sex horarum discrimen efficere. Elis autem duobus gradibus occidentalior est Sicyone. Si sub æquinoctiali conficerent mille stadia, milliaria centum & viginti siue Babylonia, siue Ægyptiaca &c. At in Græcia duo isti gradus conficiunt circiter nonaginta milliaria, stadia DCC. vel DCCXX. pro quo Plinius scripsit stadia MCC. Cum ergo legisset Cercophitecus noster, Philonidem Sicyone profectum primo diluculo Elidem attigisse, cum adhuc superessent fere tres diei horæ, hinc ille colligebat Philonidem Elide summo mane profectum Sicyonem peruenire non potuisse, nisi tertia noctis hora, quod vanissimum imperitissimi blateronis commentum Plinius in aduersaria sua contulit, quasi rem certissimo experimento non semel compertam.

XIX.

Arca Noë.

De Noë, vel (vt ad Hebraicam vocem propius accedamus) Noachi arca, multi pridem differuerunt. Sed omnium, quos mihi videre licuit, copiosissime differuit Ioan. Buteo Delphinus edito de ea re libello Anno D. 1554. Huius epitomen in Chronologiam suam transcripsit Ioann. Temporarius Anno Domini 1584. Buteonis vestigiis ita insistentens, vt sæpe *αὐτοῖς γένηται* verba ipsius vsurpet, cum tamen Buteonem, quod sane miror, ne nominet quidem. Non est ergo quod hic cramben recoctam iterum atque iterum apponamus. Paucis ea tantum notabimus, in quibus ab illis dissentimus. Et Temporarii quidem peculiaris sententia est, vt dicat non vnica tantū, sed quamplurimis fenestris arcam fuisse instructam, quod quam sit verum, aut necessarium, non video. In infima contignatione omnes terrestria bruta collocant. At in ea regione fenestra nulla esse poterat, quia sub aquis latebat. Secunda demum contignatio supra aquas extabat, sed ea fœno aliisque huiusmodi cibariis plena erat, quæ lucem nec admittunt, nec requirunt. Tertia demum & quarta supersunt, quibus sufficere potuit vna fenestra cubitalis, ita quidem vt eius triens supremæ contignationi auib. plenæ inseruiret, reliquus vero bes tertiæ contignationi, in qua homines erant, & quæ hominum vitæ necessaria sunt.

Vterque autem (id est, tum Buteo, tum Temporarius) ita agit, ac si cubitus Mosaicus fuerit Parisino plane æqualis.

Et Temporarius quidem multis verbis eorum refutat sententiam, qui putant homines olim aliquanto grandiores fuisse, quam nunc sint, quin & contendit nullum vnquam hominem fuisse, quantumuis Giganteæ staturæ, qui decem aut vndecim pedum Parisinorum altitudinem superarit. Ogilectum quidem nouem cubitorum fuisse fatetur, ipsum vero septem cubitis altiore fuisse negat.

At hæc, quam falsa sint, non dubitabit, qui ea attente perpenderit, quæ à nobis hæctenus explicata sunt. Io. Buteo multis inuehitur in eos, qui Origenis & Augustini sententiam secuti, putant cubitos Mosaicos hodiernis sextuplo maiores fuisse. Sed operæ pretium est, ipsum Origenem audire homilia secunda, quam de arca Noë scripsit. Nos, inquit, *ea, quæ à prudentibus viris, & Hebraicarum traditionum gnaris, atque à veteribus Magistris didicimus, ad auditorum notitiam deferemus. Aiebant ergo maiores, quod*

quod Moyses, qui, (vt de eo Scriptura testatur) omni Sapientia Ægyptiorum fuerit eruditus, secundum artem Geometricam, quam præcipue Ægyptii callent, cubitorum numerum hoc in loco posuit. Apud Geometras enim secundum eam rationem, quæ apud eos virtus vocatur, ex solido & quadrato, vel in sex cubitos vnus deputatur, si generaliter vel trecentos, si minutatim deducatur. Hæc, inquit Buteo, à sensu communi sunt valde remota. Si enim ex hoc Origenis loco cubiti longitudinem simpliciter extenderis in sex, itidem & vnum extendam in trecentos, cum vtrumq; dixerit autor. Sed hoc postremum tam impudenter ausus est dicere nemo. Hæc Buteo.

Sed quis credet, Origenem adeo delirasse, vt vnum eundemque cubitum vnus eiusdemque cubiti crediderit esse sextantem simul & trecentesimam partem. Infans sit, necesse est, qui non videt locum esse mutilum. Vtinam extarent Græca, haberemus vnde rei præstantissimæ cognitionem confirmare liceret. Sed & fieri potest, vt Origenes non satis intellexerit ea, quæ à peritis Hebraicarum antiquitatum Doctõribus acceperat.

Nos igitur, si nõ Origenis, certe Doctõrum ipsius hanc credimus fuisse sententiam, falli plurimum eos, qui arcæ amplitudinem metiuntur ex eius cubiti longitudine, qui tum apud Ægyptios in vsu erat. In Ægypto enim Alexandria Theologiam docebat Origenes. Moysen non ciuili cubito vsu, sed prisco illo, cuius vsus aliquis, aut certe monumenta supererant in prisca Ægyptiorum Geometrarum scriptis. Priscum illum cubitum eius longitudinis fuisse, vt si in trecentas partes diuidatur, huiusmodi particulæ centum tantum & septuaginta, vel 171. ciuili Ægyptiorum cubito tribuendæ sint. At Christiani nominis hostibus ne id quidem sufficere videbatur. Demus, inquit, 171. cubitos priscos efficere trecentos hodiernos Ægyptiorum cubitos. Demus cubitum priscum Ægyptiaco vel Attico fuisse duplo maiorem, ita fiet amplitudo arcæ duplo maior, quam si Moyses cubitis hodiernis siue Atticis, siue Ægyptiacis vsus fuisset. Hic rursus periti Geometræ subiiciebant: Si 171. cubiti Mosaiici lineales dant Ægyptiacos lineales trecentos, tum ratio Geometrica requirit, vt cubitus Moysis cubicus Ægyptiaco cubito sit sextuplo maior. Atque id fateor præcise verum non esse. Sed quia vnus cubiti ad alterum ratio est quintupla maior, Origenes non dubitauit eam sextuplam vocare, quæ tamen sextupla minor erat.

Præcise igitur ea erat inter cubitales illos cubos ratio, quæ inter 185193. & decies centena millia. At certe cubicus Moysis cubus Attico erat non sextuplo tantum, sed octuplo præcise maior, i.e. capaciosior. Inter cubitum

Ἐ παρναόων. εἰς δὲ τὴν τιμωρίαν μετὰ τῆς ὀργάνου ταῖς ὁδοῦς καὶ ἐχάτον. **Omnino** viator pedes quam facillime potest hyberno die in Græcia, Syria, Italia, atq; adeo in Gallia centum octoginta stadia Attica conficere. Et quia in Mesopotamiæ dies hyemales longiores sunt, quam in Græcia, vicissim Persica stadia, vel Babylonia Atticis maiora sunt; Itaque omnino commoda videtur hæc æstimatio, vt itineri diei hyberni tribuantur stadia Babylonica centum octoginta in ipsa Babylonia siue Assyria. Rursus Ionæ ultimo dicit Deus: Niniue fuisse centum & viginti infantium millia, qui dextram à sinistra non internoscerent. Demus totidem circiter fuisse familias & ædes. Si Niniuæ latitudo erat stadiorum 90. longitudo 150. omnino area erat stadiorum 13500. & quidem, vt credere par est extra opus, vt ita dicam, hoc est, in extimo vrbis pomærio. Itaque vt fossarum latitudini, & murorum spissitudini tribuamus mille quingenta stadia, supererunt intra opus mille ducenta stadia, quæ duodecim familiarum myriadibus distributa dant denis familiis singula stadia quadrata, siue singulis familiis pedes sexagenos quadratos, longitudinis, totidemque latitudinis in vniuersum 3600. inclusa eo nemero viarum latitudine. Itaque si viarum latitudini tribuas pedes octoginta, vnicuique domus lateri quadragenos, totidemque domorum latitudini colligentur pedes 1600. demendi de 3600. supererunt pedes bis mille, vt domus habeat quadraginta pedes latitudinis, longitudinis quinquaginta. Vt autem erant multi pauperes, qui multo exiliores domos haberent, ita poterant esse multi locupletes Principes, qui multo ampliores domos incolerent.

XXI.

Roma veteris ambitus.

Plin. lib. 3. c. 3. *Vrbem tres portas habentem Romulus reliquit, aut (vt plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mænia eius collegere ambitu Imperatoribus, Censoribusq; Vespasianus anno condita vrbis 10 CCCXXVIII. passuum XIII MCC. complexa montes septem. Ipsa diuiditur in regiones quatuordecim, compta Larium CCLXV. Eiusdem spatii mensura currente à miliario in capite fori Rom statuto ad singulas portas, (quæ sunt hodie numero 37. ita vt duodecim porta semel numerentur, prætereanturq; ex veteribus septem, quæ esse desierunt) efficit passuum per directum XXXMDCCLXV. Ad extrema vero rectorum cum castris prætoris ab eodem miliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuaginta millia passuum. Quod si quis altitudinem rectorum addat, dignam profecto æstimationem conspiciat, fateaturq; nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hunc locum Admirandorum suorum lib. III. c. 2. Lipsius, & cum ruderibus, quæ hodie apparent, comparans corruptissi-*

num esse iudicat. Itaque pro passuum XIIIIMCC legendum censet XXIIIMCC pro XXXMDCCLXV. legit IIIIM. vel $\infty \infty \infty$ DCCLXV. denique pro septuaginta millia passuum, legit septingenta millia. At si vno eodemque loco tot correctiones, tantamque numerorum variationem comminisci audeamus, quid non audebimus? Quanto rectius erat paulo attentius omnia circumspicere, num forte Plinii verbis, qualia extant, sua constare veritas possit? Ego sane Romam vidi nunquam. Sed ipsa Plinii verba, cum in eos intentos figo oculos, mihi non modo vero & rationi consentanea, sed & planissima videntur: neque in iis, quæ mutauit Lipsius, quidquam animaduerto, quod correctione indigeat.

Primum igitur miror, qui factum, vt Plinii verba, quæ per parenthesis inclusimus, Lipsius non modo non explicarit, sed ne transcripserit quidem. At ego si quid in toto illo Plinii loco vitii sit, id intra illam parenthesis latere credo. Onuphrius Panuinius totius Romanæ antiquitatis indagator diligentissimus, pro eo quod legitur, quæ sunt hodie numero XXXVII. ait legi in quibusdam Codicibus XXXIV. Ego parenthesis illam sic lego, (*quæ sunt hodie numero XXXV. ita vt XIV. portæ semel vel simul numerentur &c.*) Rem igitur sic habere sentio: Erant Plinii tempore veteres portæ septem quæ in vsu esse desierant, nouæ duotriginta, hoc est, in vnaquaque regione binæ. Colliguntur in vniuersum portæ XXXV.

Præterea quemadmodum in vrbe XIV. regiones erant, ita & XIV. primariæ viæ totum vrbis ambitum in totidem diametros dissecantes. Ac proinde singulis illis viis, siue diametris binæ portæ necessario erant assignandæ. Ita videbatur vrbs septenarium numerum in multis affectasse. Erant quippe septem montes, septem portæ veteres, bis septenæ regiones, quater septenæ portæ nouæ. Sic Semiramis Babylonem extruens nouenario numero delectata fuisse videtur.

Adhæc etiam si neque Roma circularis esset, neque forum Romæ in vrbis meditullio, tamen quia columna illa aurea, quæ in foro Romæ stabat, erat quasi centrum, in quod desinebant ac concurrebant celeberrimæ quæque Italiæ viæ Romam ducentes. Ideo Plinius ita agit, ac si Roma sit *κυκλωειδης*, cuius centrum sit miliarium, iubetque nos ab illa columna per quatuordecim vias primarias totidem lineas ducere vsque ad vrbis muros & portas, quæ vias illas XIV. terminant. Hoc modo etiam si sint viæ XXVIII. tamen numerandæ erunt tantum XIV. alioquin eadem viæ bis numeraretur, vel in vnaquaque semicirculi parte XIV. portas,

portas, totidemque semidiametros numerari vult, Plinius, tum computata omnium illarum linearum longitudine, testatur fore, vt omnes illæ lineæ simul iunctæ conficiant passuum XXXMDCCLXV. Addamus ad subductionis commoditatem triginta quinque passus, vt fiant triginta millia, & octingenti passus. Hunc numerum deinde per quatuordecim habebis IIMCC.

Rebus igitur vndique compensatis, cuique semidiametro tribuendi erunt bis milleni ac ducenti passus. Et quatuordecim semidiametros lustraturo conficienda erunt triginta millia passuum, & insuper octingenti passus. Quod si peragrato priori semicirculo, alterum quoque lustrare libeat, eadem rursus passuum quantitas tibi erit emetienda, vt consurgant in vniuersum passuum 61600.

Itaque qui nostro sæculo veteres vrbs muros, quorum aliqua vestigia adhuc in ruderibus apparent, adhibito funiculo dimensi sunt, ii testantur, eum vrbs ambitum quatuordecim circiter aut quindecim passuum millia complecti. Pyrrhus Ligorius XIIIMDL. Male ergo Lipsius, qui contra tot doctorum virorum & Plinii fidem contendit, hunc non esse priscae, & vt ita dicam, Plinianæ vrbs ambitum, sed nescio quem alium, cuius ne sæculum quidem ausus est confingere. Iam quia extra vrbs muros ac portas erant ampla ac magnifica suburbia, si tum vrbs, tum subarborum simul iunctorum quatuordecim semidiametros emetiri quis vellet, principio ducto ab illa, quam supra diximus, columna aurea; tum illi, teste Plinio, conficienda erant circiter septuaginta passuum millia, totidemque ad alterum vrbs, & suburbiorum semicirculum perambulandum. Quod si hæc septuaginta passuum millia quatuordecim illis primariis viis siue semidiametris distribuas, comperies vnicuique semidiametro partibus exæquatis tribuenda esse quina passuum millia, ac proinde diametris integris dena, circumferentiæ vero circiter triginta passuum millia, siue stadia ducenta & quadraginta. Quod si semidiameter vrbs habebat bis mille ducentos passus, profecto diameter integer habebit passus 4400. quod quidem verius ac certius dici potest de diametro integro, quam de semidiametro à columna aurea ducto. Nam quod duorum semidiametrorum in vnam concurrentium lineam, vni deerat, alteri superesse poterat.

Rursus si diametro vere tribui possunt 4400. passus, totius vrbs ambitus exclusis subarboribus obtinebit circiter 13200. passus, vt vult Plinius ea sc. ratione, qua cuiusuis circuli ~~peripheria~~ censetur esse diametro sue

suo triplo maior, quæ ratio licet sit *παχυμερής*, & minime accurata, tamèn in huiusmodi rebus sufficit plus satis, ideoque à grauiissimis quibusque Scriptoribus, atque etiam *ἑοπινύσις* in Scriptura vsurpatur. Sed quia Roma vere circularis non erat, ideo necesse fuit vrbs ambitum esse paulo maiorem eo, quem postulare videtur Geometriæ popularis analogia. At qui secuti sunt Vespasianum Imp. vrbs ambitum ita ampliare potuerunt, vt potuerint muri vnū, vel duo & viginti passuum millia complecti, vt narrant Olympiodorus & Martinus Polonus, cuius tamen non est magna habenda ratio, vtpote qui sit mendaciorum loquacissimus, vt Panuini de eo loquentis verbis vtar. Quin & vrbs, & suburbiorum simul coniunctorum ambitus potuit ad quadraginta duo, atque adeo quinquaginta passuum millia porrigi, vt Vopiscus & Zosimus testantur. Quod si suburbii villas & oppida paulo viciniora cum prædiis interiacentibus connectere velis, quod Oratores aliquando animi gratia faciunt, vt omnia in maius extollant, tum certe Roma non vrbs, sed Prouincia censenda erit. Quemadmodum hodie Sinarum regnum adeo populosum esse affirmant Hispani, vt singulæ Prouinciæ singulorum vrbiuum speciem referre videantur. Recte igitur Dionysius Halicarnassensis lib. VIII. ait, Romæ ambitum Athenarum ambitu multo maiorem esse. Dio enim Chrysostomus in Oratione de Tyrannide ait, circuitum Athenarum cum Piræo, & longis muris fuisse ducentorum stadiorum, quæ conficiunt passuum viginti quinque millia.

XXII.

Alexandria ambitus.

Iosephus belli Iudaici lib. II. c. XVI. ait: Alexandria longitudinem fuisse triginta stadiorum, latitudinem decem. Q. Curtius lib. IV. in hanc sententiam totum ambitum ait fuisse octogintæ stadiorum. Sed hic videtur esse primus vrbs ambitus, prout ab Alexandro designatus est, qui postea à Ptolemæis & Cæsaribus plurimum augeri potuit. Plinius enim lib. V. c. X. *Metatus est*, inquit, *Alexandriam Dinochares Architectus pluribus modis memorabilis ingenio, XV. millia passuum laxitate in seffa, ad effigiem Macedonia Chlanydis orbe gytrato latinosam, dextra, leuag, anguloso prokursu, iam tum tamen quinta situs parte regia dicata.* Diodorus lib. XVII. τὸν ὃ τόπον ἔπο-
πλῶν χλαμύδι πῶς πλῆσιον ἔχει πλατείαν μέστῳ χεδὸν τῷ πόλιν τέμνουσαν, καὶ
πῶς μεχθεῖ καὶ πῶς πλατείαν σαμασιῶν, ἅπὸ τῶ πύλων εἰς πύλῳ διήκουσα, τετραεπίκουρα
ἢ σαδίων ἔχει τὸ μήκος πλείον ὢ πλατείῳ. Strabo Geographiæ libro vltimo:
ἔστι ὃ χλαμυδοειδὲς τὸ σχῆμα ἢ ἑδαφὸς τῆ πόλεως, ἢ τὰ μὲ ἐπὶ μήκους πλευρῶν ὅτι τὰ
ἀμφικλυστὰ ὅσον τετακτοῦτα σαδίων ἔχοντα. διάμετρον, τὰ ὃ ἔπι πλατείῳ οἱ ἰσμοὶ
ἔστι

ἢ πᾶ ἢ ὀκτὰ σταδίων ἐκέρτερος. Φριγγόμενος, τῆ μὲ ὑπὸ θαλάττης, τῆ δὲ ὑπὸ λίμνης. Quo loco pro τεράκοντα σταδίων forte legendum τεράκοντα πέντε. Ita longitudo Alexandriae erit stadiorum Alexandrinorum 35. Atticorum 40. vel habebat longitudinis stadia Babylonia triginta, Attica quadraginta. Sic ubi de talentis agitur in historia Alexandri plerumque vel Attica vel Babylonia intelliguntur. Addit Strabo: Ἄπαντα μὲ ὁδοὺς κατὰ τέμνηται, ἰσπηλάταις καὶ ἀρματηλάταις. δοτὶ δὲ πλατυτάταις ὅτι πλέον ἢ πλέθρον ἀναπεπλημέναις. Si Alexandria Chlamydi Macedoniae similis fuit, erat vtrumque κυκλοειδές. Sed in angulos prominentes hinc inde procurrens tum ad ornatum, tum ad munitionem, ut anguli illi sese mutuo prospectare, & tutari possent. Quod si vrbs ad circularem formam accedebat, eiusque diameter erat quadraginta stadiorum, profecto diametri huius circumferentiae, hoc est, vrbs ambitus erat stadiorum circiter centum & viginti, siue XV. milliarium, ut vult Plinius, extra videlicet non intra urbem. Nam flexuosi illi sinus, & angulosi procurfus huic amplitudini multum detrahebant, ita tamen ut vix dubitem, quin Plinii ævo Roma Alexandria minor fuerit, si ipsum vrbs pomerium spectes. Romæ vero suburbiae Alexandriae suburbis multo ampliora & angustiora fuisse, dubium non est. Rursus interius vrbs Alexandriae spatium ad hominum habitationem commodius fuisse solo Romano certissimum est. Roma enim postquam à Gallis diruta fuit, & incensa, tumultuario opere inæqualibus fœdum in modum spatii instaurata est. Contra Alexandriam Alexander magnus vno consilio totam simul extruxit, eiusque vicis omnes tanto artificio disposuit, ut id plurimum faceret, tum ad ornatum & elegantiam, tum ad aeris salubritatem & summam ad excipiendos statis temporibus Etesias opportunitatem, & ad commode collocandos intra breuissimum loci spatium quamplurimos homines, καθόλου δὲ ἢ πόλις τοσαύτην ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις, ὥστε πᾶσι πολλοῖς ἀράταις ἀειθμεῖσθαι τῆς καὶ τῶν οἰκισμένων: καὶ γὰρ κάλλει, καὶ μεγάλῃ, καὶ πρὸς ὁδὸν πλῆθι, καὶ τῆς πρὸς τὸ φῶς ἀνηκόντων πολὺ διαφέρει τῆς ἄλλων. Ne Romam quidem tum adhuc lapideam, & ab Augusto demum marmoream relictam excipit Diodorus. Et sane fieri potest, ut Diodori tempore sola Maiestate & imperii magnitudine Romæ cederet Alexandria circa annum V. C. septingentesimum. Post annum autem vrbs octingentesimum, postquam dodrantem vrbs absumpsit Neronis incendium, & sicarius ille parricidio addens latrocinium maximam vrbs partem sibi, hoc est, suis thermis, pomariis, & aliis huiusmodi voluptatum lenociniis potius quam hominum domiciliis vindicavit, quid potuit esse Roma vastius? Hinc falsus ille in Neronem iocus:

V

Roma

Roma domus fiet, Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupat illa domus.

Vnum forte quidpiam Romam Alexandria, vt populosior, ita multo periculosior reddebat tectorum altitudo, cui merito succenset Iuuenalis, incufans & horrens crebra incendia, lapsus Tectorum assiduus, & mille pericula seuu Urbis. Sed hæc animi gratia dicta sint, propterea quod Lipsius oratorie potius quam historice Romam suam extollens, multa duplo, aut etiam triplo maiora facere videtur, quam par sit.

XXIII.

Mare æneum.

Æneum Salomonis mare sic describitur 1. Reg. 7. 23. *Altitudo eius erat cubitorum quinque, diameter cubitorum decem, ὄψοις cubitorum triginta. Crassitudo palmaris. Amplitudo capiebat batos bis mille, vel, ter mille.* 2. Chron. 4. 5. Hæc ita intelligenda censemus: Cubiti isti sunt, non πῆχαι mediani, nedum primarii, sed πυγῶνες. Altitudo erat πυγῶνων quinque, digitorum centum Hebraicorum. Hinc si demas palmarem crassitudinem, supererunt Hebraici digiti 96. Romani centum viginti, pedes Roman. $7\frac{1}{2}$. Hebraici sex. Ac proinde diameter pedum Hebraicorum duodecim, digitorum 193. Diameter, inquam, capacitatis, quem vocant, intra opus. Nam diameter maior etiam maris ænei crassitudinem complectens erat πυγῶνων decem, digitorum ducentorum, pedum duodecim cum semisse. Sed ab interiori diametro indaganda est vasis amplitudo. Diametri ad circumferentiam ea est ratio, quæ septem ad viginti duo. Si ergo diameter interior erat pedum Hebr. 12. Circumferentia interior erat pedum Hebraicorum $37\frac{5}{7}$. Huius circumferentiæ dimidia pars nempe $18\frac{5}{7}$ per semidiametrum, nempe 6. multiplicata dat superficiem maximi spheræ circuli, nempe $11\frac{1}{7}$. Maximus spheræ circulus quadruplicatus dat totius spheræ superficiem, nempe $45\frac{2}{7}$. Spheræ superficies per sextantem diametri nempe 2. multiplicata dat conum æqualem quadranti totius spheræ. Hic ergo conus erit pedum $90\frac{5}{7}$. Tota spheræ pedum $3620\frac{5}{7}$. Hemisphærium pedum $1810\frac{5}{7}$. Nam mare æneum non erat integra, sed dimidia spheræ. Batus autem est pedis Hebr. dodrans. Itaque si mare æneum capiebat pedes Heb. cubicos, 1810. proculdubio capiebat 2414. batos cubicos, κλινοειδῆς vero circiter bis mille trecentos.

XXIV.

XXIV.

Αυτήεις Salomonis.

Præter mare æneum erant vasa Hemisphærica decem, quæ λυτήεις, id est, lauacra vocantur ab Interpretibus LXX. Ea paulo breuius describuntur, quam mare æneum, sed ita tamen, vt digito fontem indagandi veri commonstret Scriptura: *Vasa hæc, inquit, erant cubitorum quatuordecim.* Primum, vt in mari æneo ita & hic cubiti isti sunt πυχόνες digitorum viginti. Secundo, id non potest tribui diametro vasis, nedum semidiametro alioqui vas multo plures quam quadraginta batos contineret. Nam si diameter esset πυχόνων quatuor, pedum Hebr. quinque, vas contineret pedes cubicos Hebræorum 126. ac proinde batos 168. Rursus si circumferentiæ vasis tribuantur tantum cubiti quatuor, etiam si fingantur maiores cubiti, siue primarii duos pedes æquantes, vix duodecim batos capiet vas. Superest ergo, vt dicamus, quatuor illos πυχόνες ἡμισφαιερίας esse tribuendos. At si tribuamus dimidiæ circumferentiæ præcise πυχόνων quatuor, pedes quinque, Circumferentiæ pedes decem, diameter habebit pedes $3\frac{2}{3}$ semidiameter $1\frac{1}{2}$. Maximus circulus $7\frac{2}{3}$. Sphæræ superficies $31\frac{2}{3}$. Conus equans quadrantem sphæræ $7\frac{2}{3}$. ἡμισφαίριον, id est, λυτήεις, ipse habebit pedes cubicos scilicet $14\frac{2}{3}$, qui dant batos tantum vndetriginta vel $28\frac{2}{3}$. Necessè est ergo, vt tribuamus diametro pedes Hebræorum $3\frac{2}{3}$. ἡμισφαιερίας $10\frac{2}{3}$. ἡμισφαιερίας $5\frac{2}{3}$ πυχόνων $4\frac{2}{3}$, pro quo Scriptura numero rotundato contenta dixit tantum pedes quinque, vel πυχόνων quatuor, ita ἡμισφαιερίας habebit pedes $1\frac{2}{3}$. Maximus circulus $8\frac{2}{3}$. Sphæræ superficies $32\frac{2}{3}$. Conus æquans quadrantem sphæræ $17\frac{2}{3}$. ἡμισφαιριον siue λυτήεις pedes Hebr. cubicos $34\frac{2}{3}$, qui dant batos $45\frac{2}{3}$.

Quod si lubet experiri in pedibus Roman. Diametro tribuimus pedes Hebr. $3\frac{2}{3}$. ii conficiunt pedes Romanos quatuor præcise, ita ἡμισφαιερίας habebit pedes $12\frac{2}{3}$. Semidiameter pedes duos, ἡμισφαιερίας pedes $6\frac{2}{3}$. Maximi circuli superficies pedes $12\frac{2}{3}$. Sphæræ totius superficies ped. $50\frac{2}{3}$. Conus 34 . ἡμισφαιριον pedes Rom. cubicos 68. qui dant batos $45\frac{2}{3}$ cubicos, κυλινδραιοις vero circiter 44.

Nam batus est dodrans quadrantalibus Hebraici siue cubici Hebræorum pedis. Quadrantal vero Romanum siue cubicus Romanorum pes

bessum tantum bati capit. Pes Hebræorum planus siue linealis capit pedem Rom. $1\frac{1}{4}$. Pes Hebr. cubicus capit pedes cubicos Romanorum duos. Scriptura autem pro batis $45\frac{1}{2}$. vel 44. dixit tantum batos quadraginta, non modo propter numeri rotunditatem, sed etiam quia $\lambda\upsilon\tau\eta\gamma\epsilon\varsigma$ nunquam ad suprema vsque labra implebantur. Id enim in grandioribus huiusmodi vasis est incommodum. Et quia diximus libri 3. initio pedem Atticum posse vtcunque maris ænei amplitudini aptari, ne id quidem hic omittere voluimus. Scriptura tribuit maris ænei altitudini cubitos 5. fingamus hos esse Atticos, tum cubiti illi non iam $\pi\upsilon\gamma\acute{o}\nu\epsilon\varsigma$, sed $\pi\acute{\eta}\chi\epsilon\varsigma$ erunt. Ita maris ænei altitudo erit digitorum Atticorum 120. deme palmarem crassitudinem, hoc est, digitos 4. supersunt digiti 116. pedes Attici $7\frac{1}{4}$. semidiametro assignandi. Ita diameter habebit pedes Atticos $14\frac{1}{2}$. Circumferentia $45\frac{1}{2}$ $\eta\ \mu\iota\ \pi\alpha\ \epsilon\iota\ \phi\epsilon\iota\ \sigma\epsilon\iota\ \alpha$ $22\frac{1}{4}$. quæ per semidiametrum nempe $7\frac{1}{4}$ multiplicata dat maximo sphaera circulo $165\frac{1}{5}$ is quadruplicatus dat superficiei totius sphaera $66\frac{1}{3}$ quæ per sextantem diametri, hoc est, per $\frac{22}{3}$ multiplicata dat cono $1596\frac{1}{108}$ Conus hic quadruplicatus dat totius sphaera, duplicatus vero totius hæmisphaerii, id est, maris ænei capacitatem, nempe 3194. pedes Atticos cubicos, qui capiunt batos $\kappa\upsilon\lambda\iota\mu\delta\rho\epsilon\iota\delta\epsilon\iota\varsigma$ 2365. cubicos vero 2468. cum prior epilogismus dedisset batos cylindricos 2300. cubicos 2414. pro quibus numeris Scriptura rotundatos vsurpat, nempe bis mille, 1. Reg. 7. 23. vel ter mille. 2. Chron. 4. 5. Plurimum, in quibus, differunt isti numeri tum inter se, tum ab iis, quos vero proximos esse statuimus. Omnino. Rectius tamen conuenit epilogismus Hebraici, quam Attici pedis. Mare æneum proprie capiebat batos cylindricos 2300. pro eo Scriptura dicit tantum batos mille, quia nunquam ad suprema vsque labra implebatur. Contra 2. Chron. 4. 5. Mare æneum dicitur capere batorum tria millia, quia bati 2300. aqua pleni tantundem pendent atque bati ter mille tritico pleni. Quin etiam bati bis mille melle pleni tantundem pendent, atq; bati ter mille oleo pleni.

XXV.

Templum Salomonis.

Hebræis vt duplex Siclus, mina, talentum, sic & duplex fuit pes, $\pi\upsilon\gamma\acute{o}\nu\epsilon\varsigma$, $\pi\acute{\eta}\chi\upsilon\varsigma$, Ciuilis & sacer. Ciuilis vocatur etiam à Moyse virilis, quia ad hominum temporis illius staturam erat magis accommodatus. Deut. 3. Sacer vero dicitur primarius. $\pi\acute{\eta}\chi\upsilon\varsigma$ primarius siue sacer capit duos $\pi\upsilon\gamma\acute{o}\nu\epsilon\varsigma$ ciuiles, siue cubitos Atticos, tres $\pi\acute{\eta}\chi\epsilon\varsigma$ primarii ciuiles siue minores $\pi\acute{\eta}\chi\epsilon\varsigma$ quinque. Huius distinctionis vltus potissimum spectatur in extru-
 ctione

structione templi. Tabernaculum Moſis erat diſtinctum in atrium, & locum ſanctum. Locus ſanctus in duas partes veli beneficio ſubdiuidebatur, nempe in τὸ ἅγιον & ἅγια ἅγιον, ita vt τὸ ἅγιον beſſem, reliquum trientem obtinerent ἅγια ἅγιον. In vniuerſum longitudo loci erat 30. cubitorum, latitudo decem. Exod. 26. Hi ſunt πῆχες ciuiles ſiue mediani.

Salomon eandem diſtributionem obſeruauit, ſed ita vt tum τὸ ἅγιον, tum ἅγια ἅγιον Moſaico ampliora eſſent. Nam Salomonis aditum interius ſiue ἅγια ἅγιον erat viginti cubitorum latitudinis, totidemque longitudinis. Ezech. 41. 4. Hi ſunt πῆχες primarii. Itaque totus Moſis locus ſanctus, tum, inquam, ἅγιον, tum ἅγια ἅγιον in interius Salomonis aditum introrūmitti poterat; ita vt etiam hinc inde ſpatium ſuper eſſet ambulacri inſtar. Sequebatur τὸ ἅγιον Salomonis latum cubitos XX. longum X. πῆχες, inquam, primarios, medianos vero ſexaginta intra opus. Itaq; Salomonis ἅγιον & ἅγια ἅγιον ſimul iuncta obtinebant ſexaginta longitudinis πῆχες primarios, medianos centum. Ezech. XLI. 2. 1. Reg. 6. 3. Sequitur porticus longa viginti cubitos reſpondens latitudini ἅγιον, lata vero cubitos decem. 1. Reg. 6. 3. Poſtea ſequebatur τὸ ἱερόν, & atria quadrata duo habentia vtrimque tum latitudinis, tum longitudinis centenos cubitos medianos. Ezechielis XLI. 13. Atrium vero Moſis erat centum cubitos longum, latum quinquaginta. Exodi XXVII. 9. Itaq; videtur Salomon atrium Moſis ἐν τῷ ἱερῷ vel in atriorum alterutro collocari. Reliqua τῆς ἱερογενεſίας καὶ (ὡς οὐκ ἔστιν) tantum perſequemur.

XXVI

Ἱερογενεſία Templi Salomonis ab Occidente in Orientem.

Ezechielis Cap. vers.	C V B I T I	
	Primarii.	Ciuiles.
41. 12. Muri ſpiſſitudo.		5
41. 4. τὰ ἅγια τῷ ἅγιον	20	} 90
41. 2. τὸ ἅγιον	40	
Muri ſpiſſitudo		5
Latitudo veſtibuli primi	10.	15
Spiffitudo muri		5
41. 13. Ἱερόν longitudo	60.	90.
Spiffitudo muri		5
41. 15. Atris interioris longitudo		100
	V 3	46.22.

46.	22.	Spiffitudo muri.	5
40.	33.	Longitudo vestibuli secundi.	40
		Spiffitudo muri.	5
40.	19.	Longitudo atrii exterioris.	100
43.	8.	Spiffitudo muri.	5
40.	15.	Longitudo vestibuli tertii.	40
40.	12.	Spiffitudo muri.	5
45.	2.	Colliguntur intra opus quingenti cubiti, extra opus.	510

XXVII

Ἰερογερφία Templi Salomonici à Meridie ad Septentrionem.

E regione Ἐ ἱερῶ.

Ezechielis Cap. vers.		Cubiti ciuiles.	
40.	25.	Vestibuli I. latitudo.	25
			100
40.	27.	Atrii I. meridionalis lat.	25
40.	29.	Vestibuli II. meridionalis lat.	50
		Atrii II. Meridionalis lat.	100
41.	14.	Ἐ ἱερῶ latitudo.	100
40.	46.	Atrii I. Septentrionalis lat.	25
40.	35.	Vestibuli I. Sept. lat.	50
40.	23.	Atrii II. Septentrionalis lat.	25
40.	21.	Vestibuli II. Sept. lat.	500
45.	2.	Colliguntur cubiti	

Colliguntur, inquam, cubiti quingenti intra opus, quibus addendæ sunt vtriusque muri exterioris spiffitudines. Reliquorum vero murorum spiffitudinis possunt intra Ἐ ἱερῶ & atriorum latitudinem sumi.

XXVIII.

Vestibuli exterioris Orientalis delineatio ab Oriente ad Occidentem.

Extra murum.

Ezechielis XL.		Cubiti.
7.	Primi postes porticus.	2
		8. Vlam.

MISCELLANEA.

159

8.	Vlam. I. porticus exterior.	8
	Secundi postes porticus.	2
14.	Elim. I. ambulacra duo lata.	2.

Intra murum.

6.	Primi siue Orientales portæ postes infidentes muro.	6
11.	Spatium vacuum inter binos postes.	3
	Secundi siue Occidentales portæ postes.	6
12.	I. Spatium vacuum.	1
	1. τδ. i. ἀεχοιτών.	6
	2. Spatium vacuum.	5
	2. Procæton.	6
	3. Spatium vacuum.	5
	3. Procæton.	6
	4. Spatium vacuum.	1
	Spiffitudo muri.	5
15.	Colliguntur cubiti quinquaginta.	50

Duo illa Elim siue ambulacra alterum quidem à Meridie, alterum à Septentrione erant sexagenos cubitos oblonga. Illa autem ambulacra præter duos illos cubitos latitudinis, qui illis tribuuntur, potuerunt habere in super duos illos cubitos, quos postibus occidentalibus tribuimus, ita latitudo erit circiter cubitorum quaternorum, pedum senorum, ut in iis bini homines commode ambulare possent. Quæ vestibulo exteriori orientali intra opus tribuimus, poterant esse reliquis quoque vestibulis communia. Erant autem ἀεχοιτώνων siue cubiculorum duo ordines. Cumque quadrati essent ἀεχοιτώνων illi senum vndique cubitorum, habes in latitudinem bis senos ἀεχοιτώνων cubitos, & tredecim intermedios, qui conficiunt cubitos in vniuersum viginti quinque.

XXIX.

Atria quadrata centenos vndique cubitos habentia.

	Quinque Leshacoth, id est, cubicula quadrata senum vndique cubitorum.	30
	Quatuor spatia intermedia quinum cub.	20
	Porta decem cubitos lata.	10
		Quatuor

Quatuor alia cubicula eiusdem amplitud.	24
Tria spatia intermedia.	15
Vltimum spatium vacuum.	1
	<hr/>
Colliguntur cubiti centum.	100

Ab altera parte.

Quatuor cubicula quadrata fenûm cub.	24
Tria spatia intermedia quinûm cub.	15
Quartum spatium vacuum.	1
Longitudo portæ ambitorum viginti.	20
Quatuor alia cubicula fenûm cub.	24
Tria spatia intermedia quinûm cub.	15
Vltimum spatium vacuum.	1
	<hr/>
Colliguntur cubiti centum.	100

XXX.

Atriorum quadrangulorum longitudo.

	Cubiti.
Muri spiffitudo.	5
Sex cubicula quinûm cubitorum.	30
Quinque spatia intermedia binûm cub.	10
Longitudo portæ.	10
Sex cubicula quadrata quinûm cub.	30
Quinque spatia intermedia binûm cub.	10
Spiffitudo muri.	5
	<hr/>
Colliguntur cubiti centum.	100.

Latitudo.

Muri spiffitudo.	5
Quinque cubicula quadrata quinûm cub.	25
Portæ longitudo.	10
Tria spatia intermedia cubitûm fere binûm.	6
Spiffitudo muri.	4
	<hr/>
Colliguntur cubiti quinquaginta.	50.

XXXI.

XXXI.

Altaris descriptio ex Ezech. c. XLIII.

Ariel siue altare proprie dictum erat ænea lamina duodenos vndiq; cubitos habens, atque adeo duodecim cubitos supra terram extans. Huic tribus cubitis inferior subiacebat crepido cubitalis, at proinde quaternos & denos vndique cubitos habens, cui altera crepido cubitalis tribus itidem cubitis inferior subiacebat senos & denos vndique cubitos habens. Tertio sequebatur crepido cubitalis & ipsa tribus itidem cubitis secunda inferior, quæ sinus terre dicebatur, duodeuicenos vndique cubitos habens, & tribus cubitis ipso solo altior. Postremo in ipso solo iacebat infima lamina ænea videnos vndique cubitos habens duodecim cubitis ariele inferior. Gradationes autem illæ ideo institutæ sunt, ne scintillantia fragmenta ignis huc & illuc volitantia ad ligneum vsque solum peruenirent.

XXXII.

Canon sationis Romanorum.

De satione non ea dicturi sumus, quæ agricolas suam artem doceant, sed quæ faciant ad ea confirmanda, quæ de mensuris scripsimus. Id autem fiet per Canones quosdam, quorum obseruationem speramus nec iniucundam nec inutilem futuram. Primus canon hic esto: Romana triticeæ sementis vncia sufficit conferendis pedibus Roman. vt minimum duodeuiginti, ad summum triginta, at *ὡς ἐστὶ τὸ πᾶν* in solo temperato viginti quatuor. Si vncia tritici sufficiat pedibus triginta, iugero Rom. sufficient quatuor sementis triticeæ modii Rom. Si vncia tritici duodeuiginti tantum pedes conferat, iugero Rom. conferendo opus erunt modii sex cum besse. Quod si præcise modios sex iugero Roman. tribuas, tum vncia tritici sufficiet pedibus viginti. Sed quod inter hæc extrema medium est, id quoque frequentissimum est, vt videlicet vncia tritici Rom. tribuatur pedibus Rom. viginti quatuor, ac proinde modii Rom. quinque iugero Rom. Atque ita cubicus pollex Rom. sementis triticeæ sufficiet conferendis pedibus Rom. decem. Nam quinque modii Rom. capiunt pollices Rom. cubicos 2880. Iugerum vero Rom. pedes Rom. 28800. Hæc aliquot auctorum testimoniis sunt probanda. Varro de re rustica lib. 1. cap. 44. *Seruntur fabæ modii quatuor in iugero, tritici quinque, hordei sex, farris decem. Sed nonnullis locis paulo amplius aut minus. Si enim locus crassus sit, plus; si macer, minus.* &c. Columella libr. 2.

c.9. Iugerum agri pinguis plerumq; modios tritici quatuor, medioeris quinq; &c. Plin. libr. 18. c. 24. Serere in iugero temperati soli iustum est tritici aut siliginis modios quinq;, sarris aut seminis (quod frumenti genus appellamus) X. hordei VI. fabæ quintam partem amplius quam tritici. Pro amplius legendum minus, vt ex laudato Varronis loco constat. Pergit Plinius: Pingui solo plus seras, gracili minus. Est & alia distinctio in denso, aut cretoso, aut vliginoso solo tritici, aut siliginis modios sex, in soluta terra, & nuda, & sicca, & lata quatuor. Ex his vides vt plurimum tribui iugero Rom. modios tritici quinque, vt minimum quatuor, ad summum sexti: infra tamen notabimus esse loca quædam, in quibus iugerum Rom. exigit modios tritici sex cum besse vel semisse, sed id rarum est.

XXXIII.

Canon Atticus.

Non memini me quicquam legere, vnde peculiare quidpiam possum de satione Græcorum colligere. Sed si vncia tritici Rom. tribuitur ped. Rom. 24. tantundem sementis erit tribuendum pedibus $22\frac{7}{8}$. At quia fragmentum istud maxime molestum est, nihil nec Atticis, nec plerisque reliquorum populorum mensuris erit ad subductionis facilitatem expeditius, & verò propius, quam si vncie Rom. tribuas pedes Atticos $21\frac{1}{2}$. Ita singuli pollices Attici cubici sufficient conferendis decem pedibus quadratis Atticis, puta sextarius Atticus sufficet conferendis pedibus Rom. 360. Chus pedibus 2160. &c. quemadmodum sextarius Rom. pedibus Rom. 360. Congius 2160. &c. horum epilogifmorum alter ab altero quam minimum differt, & vterque commodissimus, & verò proximus, Atticus tamen commodior.

XXXIV.

Canon Gallicus.

Si Rom. tritici vncia tribuenda sit pedibus Rom. 24. tantundem seminis tribuendum erit pedibus Parisinis $19\frac{11}{5}$. Nos ad numeri rotationem tribuemus vncie Rom. pedes Parisinos viginti, vel potius vnde viginti præcise, qua ratione vncie Parisinæ conuenient pedes Parisini circiter viginti duo vel viginti tres. Et nos quidem scimus multis in Galliæ locis vnciam tritici Parisinam sufficere pedib. Parisinis 25. libram vero Parisinam pedibus Parisinis quadringentis. Sed id potius sumimus, quod conuenire videtur $\alpha\varsigma\ \epsilon\mu\ \tau\omicron\ \omega\omicron\lambda\upsilon$ in solo temperato.

XXXV.

XXXV.

Canon Toletanus.

Ioann. Mariana ait, Fanecam agrum dictam, quod faneca tritici conferatur, sed non explicat, de quam faneca id sit intelligendum. De maxima certe id intelligi non potest. At potest tam de minima, quam de media intelligi. Si de minima, tum vncia tritici Rom. tribuetur pedibus Rom. 22. si de media, tum vncia Rom. tribuetur pedibus Rom. 27. vicissim vncia tritici Toletana tribui poterit pedibus Toletanis 33. vel 42.

XXXVI.

Canon Heidelbergicus.

Circa Heidelbergam rarus est tritici vsus. Plerique agri filigine, vel zea conferuntur. Illic minori Morgen Heidelbergico tribuitur semimalderus sementis filigine. Capit autem pedes Heidelbergicos 32768. Sumamus 32800. Semimalderus filiginis pendet libras Heidelbergicas 82. Ita Heidelb. filiginis libra tribuitur quadringentis pedibus Heidelbergicis. Rursus Morgen capit 25. pedum Parisinorum millia. Semimalderus pendet vncias Parisinas tritici mille quadringentas, singulae vnciae Parisinae tribuuntur tantum pedibus Parisinis 17½. Postremo Morgen Heidelbergicum capit fere triginta pedum Rom. millia. Semimalderus pendet vncias Rom. mille sexcentas. Itaque singulae vnciae tritici Rom. conferent tantum pedes Rom. 18. vel 19. qua ratione iugerum Rom. exigeret sex modios Rom. sementis & semissem vel bessem, vt supra in Canone Rom. monebamus. Itaque voracissima est illic terra, & plurimum sementis exigit.

XXXVII.

Canon Hebraicus.

Quae haecenus de satione diximus, etiam si singula per se habeant suos quaeque vsus, tamen in eum praecipue finem à nobis indagata & huc adducta sunt, vt haberemus, vnde possimus ea confirmare, quae diximus de longitudine pedis Hebraeorum. Res est enim, meo quidem iudicio, magni momenti. Ideoque nihil omittere volui, quod ad veritatis confirmationem facere queat. Sed hic incommode accidit, quod ex his tribus canonibus Hebraeorum, qui nobis occurrerunt, duo sunt mendosi. Dabimus tamen operam, vt modica correctione adhibita sua illis restituantur *שואלדנהא*. Si Romana tritici vncia tribuatur pedibus Roman. viginti quinque, eadem tribuetur praecise pedibus Hebraicis 16.

X 2

Nam

Nam 25. pedes quadrati Rom. dant 16. pedes quadratos Hebr. Sed si vnciæ Romanæ tritici tribuantur tantum pedes Rom. 24. vt postulat primus Canon noster, id efficiet pedes Hebræorum $15\frac{2}{3}$, cubitos $6\frac{2}{3}$. Et quia fragmenta illa sunt aliquantulum molesta, si maui ad numeri rotundationem capere pedes Hebræorum quadratos quindecim præcise, id efficiet cubitos Hebræorum quadratos sex cum besse, pedes Roman. $23\frac{7}{8}$ pedes Parisinos vndeuginti fere, præcise $18\frac{3}{4}$. Atticos vero pedes $21\frac{3}{5}$. Quod si vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Parisinos viginti, id efficiet pedes Hebr. $15\frac{7}{8}$. Atticos $22\frac{3}{4}$. Romanos $24\frac{5}{8}$. Quia ergo aliquid dandum est numerorum rotundationi, tu sic rationes inire poteris, vt vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Rom. 24. Hebraicos $15\frac{2}{3}$. Parisinos $19\frac{1}{5}$ vel præcise pedes Hebraicos 15. Atticos $21\frac{3}{5}$. Romanos $23\frac{7}{8}$. Parisinos vndeuginti, vel denique præcise Parisinos viginti, Hebraicos fere sexdecim, Romanos viginti quinque. Excutiamus iam Hebræorum Canones, qui apud Talmudistas leguntur, eos certe, quos mihi videre licuit.

Primus Hebræorum Canon legitur libro de angulo c. 8. p. 5. & c. 3. p. 6. *Cabus sementis tribuitur cubitis decem & semis.* Hunc Canonem tu sic lege & intellige: Log sementis tribuitur agro habenti denos vndique cubitos Hebræorum, & aliquantulo plus. Hebræorum enim Vachetsi וַחֲצֵטִי etiã si proprie semissem significet, aliquando in genere sumitur p eo, quod Græci dicunt πολλοσημείον , hoc est, pro quauis excurrente particula, quantulacunque ea sit. Iam si vnciæ Romanæ tribuas præcise pedes Hebræorum quindecim, cubitos sex cum besse, Log Hebræorum & Romanorum sextarius capiens vncias Romanas tritici quindecim conferet præcise pedes Hebræorum 225. cubitos centum, siue agrum habentem denos vndique cubitos præcise, qui conficiunt pedes Rom. $351\frac{2}{3}$. Parisinos $284\frac{2}{3}$. Cubitos vero Babylonios vnum & octoginta, pedes Babylonios $182\frac{1}{4}$. Atticos 324. Si vnciæ Romanæ tribuantur præcise pedes Rom. 24. Hebraici $15\frac{2}{3}$. Parisini $19\frac{1}{5}$. Log sufficet conferendis pedibus Rom. trecentis & sexaginta, Parisinis 291 $\frac{3}{5}$. Hebraicis 230 $\frac{2}{5}$. Cubitis vero Romanis centum sexaginta, Parisinis 129 $\frac{3}{5}$. Hebraicis 102 $\frac{2}{5}$, ac proinde agro habenti denos vndique cubitos, & tãtillo plus. Si vnciæ Rom. tribuantur pedes Parisini viginti præcise, Log sufficet conferendis pedibus Parisinis trecentis, Romanis 370 $\frac{1}{2}$. Hebraicis 237 $\frac{1}{2}$. Cubitis vero Parisinis 133 $\frac{1}{2}$ Hebraicis 105 $\frac{5}{8}$, hoc est, agro habenti vndique denos cubitos, & quod excurrit, quod est sane perexiguum.

Secundus

Secundus Canon Hebræorum habetur lib. Chelaim c. 2. p. 3. *Satum sementis*, inquit, *tribuitur quadraginta cubitis*. Hic mendum typographicum nullum est, sed tantum ἀκρεβρογία ἢ ταχυσικη, qua Sati voce intelligitur non Hebraicus, sed Romanus modius. Reuera igitur modius Romanus triticæ sementis commode tribui potest agro habenti quadragenos vndique cubitos in vniuersum mille sexcentos quadratos Hebræorum cubitos, Pedes Hebræorum tria millia sexcentos, Romanos 5625. Parisinos $4556\frac{1}{4}$. quod verum esse comperies, si vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Hebræorum quindecim. Modius enim Romanus capit sextarios Romanos siue logos sexdecim, vncias Rom. tritici 240. Quod si vnciæ Rom. tribuas præcise pedes Rom. 24. tum modius Rom. sufficiet conferendis pedibus Rom. 5760. Parisinis $4665\frac{1}{2}$ Hebraicis $3686\frac{2}{3}$. Cubitis vero Hebræorum $1638\frac{2}{3}$.

Si vero vnciæ Roman. tribuantur pedes Parisini viginti præcise, modius Rom. sufficiet conferendis pedibus Parisinis 4800. Romanis 5926. Hebraicis $3792\frac{1}{2}$. Cubitis Hebræ. $1685\frac{17}{24}$.

Tertius Hebræorum Canon habetur lib. Nezikim capit. 3. p. 3. *Corus*, inquit, *sementis tribuitur septuaginta tribus cubitorum millibus*. In hoc Canone neque menda, neque catachresis vlla est, sed hoc tantum, quod pro more numerus rotundatus pro decurtato ponitur

Videamus quomodo id cum antecedentibus conueniat: Corus siue Chomer capit logos siue sextarios Rom. 720. modios Rom. 45. fata triginta, vncias tritici 10800. siue libras Romanas nongentas. Si vnciæ Rom. tribuantur tantum pedes Hebr. 15. cubiti $6\frac{2}{3}$. vel quod eodem recidit, si Log sufficit tantum cubitis Hebr. centum, corus quoque sufficiet tantum conferendis cubitis Hebræorum 72000. pedibus Hebr. 162000. Romanis 253125. Parisinis 205031 $\frac{1}{4}$. Si vnciæ Romanæ tribuantur præcise pedes Rom. 24. Logo pedes Rom. 360. Corus sufficiet conferendis pedibus Rom. 259200. Parisinis 209952. Hebraicis 165888. cubitis Hebraicis 73728.

Si vnciæ Rom. tribuendi sint præcise pedes Parisini viginti, corus sufficiet conferendis pedibus Parisinis 216000. Romanis 266666 $\frac{2}{3}$. Hebraicis 170666 $\frac{2}{3}$. cubitis vero Parisinis nonaginta sex millibus Hebraicis 75851 $\frac{2}{3}$. Ex his duo colligere possumus. Primum, pedis Hebræorum longitudinem recte à nobis assignatam, alioqui his canonibus Hebræorum nulla constare posset veritas. Secundo, Hebræos in hoc vltimo scito secutos medium istum Canonem, quo vnciæ tritici Rom. dicimus in solo

temperato tribuendos esse præcise pedes Romanos viginti quatuor. Ita enim Coro conueniant Hebraici cubiti 73728. pro quo Hebræi numero rotundato contenti dixerunt tantum septuaginta tria cubitorum millia. At in duobus primis canonibus secuti sunt priorem methodum longe commodissimam, qua singulis vncias Romanis tribuuntur pedes Hebraici quindecim, Artici 21². &c. Leuit. cap. vltim. Ager eorum sementis hordeaceæ capiens æstimatur siclis sanctuarii quinquaginta. Verba hæc non carent difficultate. Corum sementis triticeæ diximus sufficere conferendis pedibus Rom. 259200. Corus igitur hordei tribuendus erit pedibus Rom. 216000. id efficit minor arepenna 5². qualia diximus continere quadraginta pedum Romanorum millia, Parisinorum 32400. Si arepenna 5². æstimantur siclis quinquaginta, vnum quodque æstimandum erit siclis 9². hoc est, circiter libris Turoneis nouem cum quadrante, siue tribus aureis cum solidis quinque. Hæc æstimatio non potest esse vnus integri iubilei. Quis enim credat fertilissimos Iudææ agros tantæ vilitatis fuisse, vt vnus arependi siue iugeri Rom. cum quincunce vsus fructus in annos vnde quinquaginta tribus tantum aureis æstimetur? Sed nec vni tantum anno conuenire potest hæc æstimatio. Nam quo fecundiores sunt agri, eo solet esse vilior annona, maxime in iis locis, quæ fluminibus non abundant, quorum beneficio in longinquas regiones possit commode transuehi triticum. Superest, vt Moylis æstimatio sit vnus hebdomadis. Fiebant enim in Iudæa agrorum venditiones nullæ, sed tantum locationes annuæ aut ἐμφυτευτικὰ per Iubilæos, aut per Hebdomadas. Atque a deo septimanarum potius quam annorum singulorum habebatur ratio. Cum enim singulæ Hebdomades haberent vnum annum otiosum, omnino agrorum legitima æstimatio & locatio per hebdomadas fieri debebat, quemadmodum apud nos per triennia. Quot ergo supererant annorum hebdomades vsque ad Iubileum, toties quinquageni sicli erant persoluendi ei, qui frui volebat agro eorum siue chomerum sementis hordeaceæ exigenti.

Cæterum, vt ea, quæ de Romanorum, Hebræorum &c. satione diximus, facilius intelligi possint, placuit in tyronum gratiam duo diagrammata subiicere, quibus è regione selectarum aliquot mensurarum apposuimus primo diagrammate pedes, secundo cubitos terræ quadratos, quibus in solo temperato conferendis sufficiunt illæ mensuræ. Verbi gratia: Ex primo diagrammate colligis Kabum Hebræorum, vel capitham Persarum & Babyloniorum, cum sexaginta tritici Rom. vncias capi-

piat,

piat, sufficere conserendis pedibus Babylonis 729. Hebraicis nōngentis
&c. hoc est, agro habenti tricenos vndique pedes Hebr. vel nouem pe-
des Babylonios latitudinis, longitudinis vnum & octoginta. Ex secundo
diagrammate colligis eundem Kabum tribuendum cubitis Hebręorum
quadringentis, Babylonis 324. hoc est, agro habenti videnos vndique
cubitos Hebr. vel quatuor Babylonios latitudi-
nis, longitudinis 81.

PEDES

168
PEDES QVADRATI.

A B C D E F

Tritici,
Vicia Rom.

Babylonii, Hebr. Parisini, Attici. Rom. Toletani.

Log.	15	$182\frac{1}{4}$	225	285	324	$351\frac{1}{10}$	$506\frac{1}{4}$
Kab.	60	729	900	1140	1296	$1406\frac{1}{4}$	2025
Homer.	108	$1312\frac{1}{7}$	1620	2052	$2332\frac{4}{7}$	$2531\frac{1}{4}$	3645
Hin.	180	2187	2700	3420	3888	$4218\frac{3}{4}$	6075
Rom.	240	2916	3600	4560	5184	5625	8100
Parif.	324	$3936\frac{3}{4}$	4860	6056	$6998\frac{2}{7}$	$7596\frac{1}{4}$	
At. Heb.	360	4374	5400	6840	7776	$8437\frac{1}{2}$	
Epha.	1080	13122	16200	20520	23328	$25312\frac{1}{2}$	36450
Faneca.	1530	$18589\frac{1}{2}$	22950	29070	33048	$35859\frac{3}{4}$	$51637\frac{1}{2}$
Att.	1600	10440	24000	30400	34560	7500	
Parif.	1944	$23631\frac{1}{7}$	30880	36336	$41990\frac{2}{7}$	$45578\frac{1}{2}$	
Corus.	10800	131220	162000	205200	23280	25312	

Modius

Medimnus

CVBITI QVADRATI.

Tritici
vnciæ Rom. Hebr. Babyl. Att. Tolet.

Log.	15	100	81	144	225
Kab.	60	400	324	576	900
Homer.	108	720	583 $\frac{1}{2}$	1036 $\frac{4}{5}$	1620
Hin.	180	1200	972	1728	2700
Roman ^o	240	1600	1296	2304	3600
Parif.	324	2160	1749 $\frac{1}{5}$	3110 $\frac{2}{5}$	4860
At. Heb.	360	2400	1944	3456	5400
Epha.	1080	7200	5832	10368	16200
Faneca.	1530	10200	8262	14688	22850
Atticus.	1600	10666 $\frac{2}{3}$	8640	15360	24000
Parifin ^o .	1944	12960	10495 $\frac{1}{5}$	18662 $\frac{2}{5}$	30880
Corus.	10800	72000	58320	103680	162000

Modius

Medimnus

Y XXXVIII.

Panificium.

Cum panis ex integra farina fiebat, nullis plane subductis furfuribus, is vocabatur autopyrus, vbi quid secernebatur, quod primo secernebatur, dicebatur similago vel filigo. Iuuenalis:

*Sed tener & muenens, molliq; filigine factus
Seruatur domino.*

Quod secundo excernebatur, dicebatur pollin, vnde fiebat panis secundarius. Si quid tertio subducebatur, ex parte paulo puriore fiebat panis cibarius. Ex vltimis vero furfuribus nullus panis fiebat, nisi in extrema egestate, & prodigiosa annonæ caritate. Celsus lib. 2. c. 17. hos panes sic inter se comparat. *Ex tritico firmissima filigo, deinde simila, cui nihil ademptum est, quod autopyrum Græci vocant, infirmior est è polline, infirmissimus cibarius panis.* Plinius libr. XVIII. c. X. *Similago è tritico sic laudatissima. Ex Africo iustum est è modio redire semimodios & pollinis sextarios quinque. Ita autem appellant in tritico quod storem in filigine. Hoc araria officina, chartariaq; vtuntur. Præterea secundarii quatuor, fursurumq; tantundem.*

Hæc de modio Siculo intelligenda sunt, qui capit sextarios Romanos triginta duos. Ex Plinii distributione confurgunt vndetriginta sextarii. Reliquum pistoris lucro cedit, vel etiam excidit. Semper enim molendo, cribrando, pinfendo &c. aliquid perit. Pergit Plinius. *Panes vero è modio similaginis CXXII. è floræ modio CXVII. lege CXII. pro CXVII. Modius Siculus tritici pendet libras Romanas XL. Modium similaginis vocat Plin. XL. similaginis libras. Similagini tertia portio ad panis pondus accedit. Itaque libris 40. vel vnciis 480. Adde trientem, id est, vncias 160. confurgunt vnciae 640. ex quibus fiunt panes quincunciales 128. Sed Plin. dixit tantum 122. quia reliquum pistoris lucro cedit. Sequentia Plinii verba obscurissima sunt: *Est &, inquit, alia distinctio. Similago L. pollin XVII. panis pondo reddere visa, tritici XXX. cum triente & secundarii panis, quinas se libras, totidem cibarii & fursurum sextarios sex, lege, è tritico LXXX. cum triente, hoc est, secundarii panis tricenas quinas se libras, totidem cibarii & fursurum sextarii sex.* lubet Plin. sumi duos modios siculos tritici pendentes libras LXXX. hinc dimidia pars similagini destinabitur, ac proinde libræ XL. ex altero semisse secernentur circiter 14. vel 15. libræ pollini siue pani secundario, totidemque pani cibario destinandæ, ex quibus fient circiter 35. se libræ secundarii panis, totidemque panis cibarii,*

rii, propterea quod pollini circiter quinta portio ad panis pondus accedat. Superfunt circiter decem aut duodecim furfurum libræ, ex quibus colliguntur sex sextarii, quia fieri non potest, quin ex farina toties agitata plurimum decidat. Hodie tres tantum farinæ excretiones fiunt: Vigenerus in Liniū ait, se huiusmodi experimentum fecisse. Iussit ad pistrinum ferri duodecim modios, siue Sextarium tritici Parisinum cum amplo auctario, ita ut penderet libras Parisinas ducentas quadraginta. Farina relata duodeuiginti modios implebat, sed pendeat tantum libras ducentas & triginta septem. Ita deciderant libræ tres. Hinc subducti sunt similaginis modii decem, & semis pendentes libras centum quadraginta septem, quibus pinsendis opus fuerunt duodequadraginta libræ Parisinæ aquæ.

Hinc confectas esse ait panum duodenarum vnciarum quindecim *duodecim*, hoc est, panes centum & octoginta, ac proinde vncias bis mille centum & sexaginta, libras centum triginta quinque. Sed non dubium est, quin pistor Vigenerum scædo mendacio deluserit, ac panes circiter viginti quatuor suffuratus sit, aut etiam duodetriginta: debuerant enim hinc consurgere panis libræ centum & sexaginta. Ex residua farina subducti sunt tres pollinis modii pendentes libras duodequingaginta, quibus pinsendis adhibitæ sunt aquæ libræ, vna & quadraginta, unde confecti sunt panes secundarii pendentes libras quadraginta quinque, vel quinquaginta quatuor. Rem enim in incerto relinquit Vigenerus. Sed posterius vero propius est, & hic ut in re minoris pretii minus fraudis adhibuisse potuit pistor. Supererant furfurum modii quatuor & semis pendentes libras quadraginta, ita rursus exciderunt libræ duæ in farinæ scilicet agitatione.

Quod autem dixi, Vigenerum pistoris furto deceptum, probari potest ex iis, quæ hac de re docet Budæus libr. V. *Compertum*, inquit, *habeo, ex iis, qui ex iurisdictione hoc inquirere potuerunt, & ex cõmentariis decurionum posse ex medimno non modo octies duodenos, sed etiam amplius senos, ostenosq; reddere, quod ille panifex sateri magis grauabatur, quam inficiari pergebat.* Hæc Budæus.

Hac ratione Vigenerus ex duobus medimnis debuerat confecisse panum septendecim *duodecim*, & eo amplius. Quod si ex medimno confici possunt panes duodenarum vnciarum quatuor & centum, ac proinde panes pendentes libras duodeoctoginta, ut Budæo affirmarunt decuriones, cum iusti medimni pondus sit librarum 117. certe ex ternis tritici libris confici poterunt binæ panis candidi libræ. Et certe ita

solent cum pistoribus agere, quibus panis filiginei pretium taxandi ius est. Nam cum quartarius Sedanensis cum iusto auctario pendens libras quadraginta quinque vānit solidis viginti quinque aut triginta, tum iubentur pistorēs suos panes selibres vendere dimidio solido, vt quod ipsis farinae superest post panes confectos, id lucro apponant velut operæ stipendium. Ita ergo rationes suas ineunt decuriones: vident ex quadraginta quinque tritici libris, triginta tantum panis candidi libras posse confici. Ac proinde si triginta solidis emptus sit quartarius, æquum esse, vt ex suis panibus vt minimum triginta solidos comparent. Eandem prorsus rationem obseruant Decuriones in Gallia. Nam Carolus IX. A.D. 1567. & Henricus III. A.D. 1577. edito publico sanxerunt, vt si Sextarius tritici Parisinus vāneat solidis Turonicis viginti, tum panes candidi dodrantes æstimentur denariolo Parisino. Sextarius tritici Parisinus rarus pendet vncias Parisinas 3456. modius 288. Auctarium legitimum, vt Sedani, ita & Lutetia est *ῥ̄ ἡμισιόν ὀβολῶν*. Itaque modius Parisinus cum hoc auctario pendet vncias Parisinas trecentas, Sextarius tria millia sexcentas. Ex quibus confici poterunt panes candidi vncie Parisinae 2400. siue panes dodrantes ducenti, qui si singulis denariolis Parisinis vāneant, colligentur in vniuersum ducenti denarioli Parisini, Turonici vero ducenti quinquaginta, ac proinde solidi Turonici viginti, quod erat pretium ipsius tritici. Sed in hoc pistoribus æquior est lex Regia, quam Sedanensis, quod Regia æstimatio petitur ex minimo tritici auctario, Sedanensis vero ex maximo. Nam Sextarius tritici Parisinus rarus pendet quidem vncias 3456. libras 216. cum primo & legitimo auctario vncias 3600. libras 225. at cum secundo & integro auctario pendet circiter libras 232. vel 234. Sedanensis autem quartarius rarus quadraginta duas, cum integro auctario ad summum quadraginta quinque libras pendet. Sed hoc, quod ipsis lex largitur, lucro non contenti pistorēs Parisienses mille artibus fraudem legi faciunt, atque, vt id ipsis impune liceat, *ἄλλοθενθεν* decuriones auro corrumpunt. Enimvero

--*Quis custodiet ipsos*

Custodes. Cauta est & ab illis incipit vxor.

Nimirum aurea nunc vere sunt secula. Sed vtinam hoc esset maximum malorum, quæ misero regno confert *ἄλλοθενθεν* & auri sacra fames, fatali omnium ignavia. Sed quamuis miseræ plebi damnosissima sit triticariorum fœneratorum cauponatio, & vt Ausonii verbis vtar, velox hæc inopes vsura trucidet, tamen hæc cum reliquis, quibus conflictatur Gallia, calamitatibus comparata videri possunt non min⁹ leuia & ridicula, quam si cum Phariseis mentham & cuminum decimes, atque interim

omitt-

omittas τὰ βαρύτερα ἢ νόμιμα κείνη ἔλεο. Sed hæc sunt extra oleas, vel eo maxime nomine, quod surdis canimus. Ad rem igitur redeo. Obiter ex hoc Regis edicto colligere potes, quænam fuerit olim annonæ vilitas. Nam etiam si sub Carolo IX. & Henrico III. nunquam ad eam vilitatem processerit annona, tamen res ipsa satis innuit hoc olim habitum fuisse legitimum & frequentissimum tritici pretium, quod hodie pro prodigio haberetur.

Ego autem vt indicarem, quid de Vigeneri experimento statuere possim, iussi farinæ libras vnam & viginti Parisinas, hoc est, Romanas triginta duas, quam accuratissime appendi, tum ex hac farina siliginé quam tenuissimo incerniculo excerni, ac deinde incerniculo laxiore furfures crassiores, tum singula rursus appendi. Similago pendere comperta est libras decem, vncias duas, Pollen libras quinque & decem vncias, furfures crassiores libras quatuor & quinque drachmas. Colliguntur vnde vigintæ libræ vnciæ duodecim quinque drachmæ. Ita intercederunt libræ duæ, & amplius, quod nimium est, vt necesse fuerit quidpiam vel dolo subductum, vel per incuriam excidisse. Quidquid sit ex polline confectus panis pendebat libras octo. Ita aqua admixta plus quàm triciente farinæ pondus auxit. Ex similagine confecti panes pendere comperti sunt libras fere duodecim. Ita aqua farinæ pondus quinta fere sui parte auxit, vt ex quinque similaginis libris fere sex panis candidi libræ confici possint. At si tres tritici libræ duas panis candidi libras præstare debeant, certe XXI. farinæ debuerant quatuordecim panis candidi libras efficere. Sed hæc neque debent neque possunt ad viuum refecari. Nam & triticum aliud alio plus aquæ sorbet, & famulorum industria vel negligentia, non minus quam fides plurimum hic momenti habet. Et alia multa incidere possunt, quæ vetent, quo minus certæ ea de re figi possint regulæ. Sed quia & in historiarum lectione & in vsu quotidiano nihil frequentius est tritico & pane, ideo Plinii, Budæi & Vigeneri exemplo neque piguit, neque puduit nos inquirere, quænam sit saltem *παχυμερῶς* proportio inter triticum & panem ex eo confectum. Quantum igitur tum nostræ tum aliorum experientiæ credere possumus, id videtur vt plurimum contingere, vt si tritici semissem furfuribus dones, tum inter triticum & panem ex reliquo similaginis semisse confectum ea fere erit ratio, quæ inter tria & duo, vel inter septem & quatuor. Si tritici quadrantem tantum in furfures secernas, idem fere erit panis & tritici pondus. At si panes autopyros conficias, quarta fere tritici pars ad panis pondus accedet, hoc est, quatuor tritici libræ dabunt quinque panis autopyri libras, vel circiter.

Arborum fertilitas.

Christus Matthæi cap. XIII. vers. 8. Ἀλλὰ ἔπειτα ἐν δὴ τῷ γῶ τῷ κῆ-
 λῶ, ἢ ἐδίδου κέρπον, ὁ δὲ ἐκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τετράκοντα. Hieronymus ad-
 uersus Iouinianum lib. I. Triginta, inquit, referuntur ad nuptias, sexaginta
 ad uiduas, centesimus numerus virginitatis exprimit coronam. Sed hæc sunt
 ἀλληγορούμενα. τὸ πητὸν innuere videtur non modo ex vno grano triginta
 grana, sed ex vno modio sementis triginta modios, aut etiam sexaginta,
 atque adeo centum posse colligi. Plinius lib. XVIII. c. X. Tritico nihil est
 fertilius, hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem, utpote cum è
 modio, si sit solum aptum, ut in Byzacio Africa campo, centeni quinquageni modii
 reddantur. Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex vno grano (vix credi-
 bile dictu) quadringenta, paucis minus, germina, extant q̄, de ea re exempla. Misit &
 Neroni similiter CCCLX. stipulas ex vno grano cum centesimo quidem & Leontini
 Sicilia campi fundunt, aliq̄, & tota Bætica, & imprimis Ægyptus. Herodotus
 lib. I. de Babylonia loquens: τὸν Δήμητρος ἔχε πρὸ αὐτῆς ἀγαθὴ ἐκφέρον ὄσιν ἰστέ,
 ἐν δὲ ἀπόσεια τὸ ἄξιον ἀποδοῖς, ποτὲ δὲ τεχνόσια. Hæc fertilitas sane prodigi-
 osa est, nec satis scio, an fidem mereatur. Notandum tamen obiter hæc
 de iis agris dici, circa quæ olim erat Hedenis hortus. Sed hæc ita de-
 mum vera esse crediderim, si quis non quidem vnicum granum, sed exi-
 guum aliquam mensuram tritici in selectissima agri parte ferat, quam
 peculiari quadam & maxime sollicita cura excoluerit, auerruncarit, ster-
 corarit, & muro vndique communierit, ut neque à brutis, neque ab ho-
 minibus prætereuntibus vlla sui particula violari possit. At si quæstio sit
 de iis agris, qui non auibis modo, sed & viatoribus patent, quos vndiq̄
 mille circumstant pericula, paucos esse credo agros, quorum messis se-
 mentem plus quam vicecuplo superet, si modo colonus non vnus tan-
 tum iugeri, sed totius anni messem cum semente comparet. Itaque et-
 iam si Plinius dicat: *Leontinos Sicilia campos cum centesimo fundere*, tamen
 Cicero in Verrinis cum & de tota Sicilia passim, & de Leontinis agris
 speciatim differit, semper ita suas rationes instituit, ut decimas, quæ Ro-
 manis debebantur, cum semente comparet. Itaque quicumque ager mo-
 dium sementis poscebat, ex eo decimarum redemptor modium messis
 non modo sperabat, sed & exigebat pro suo iure. At qui decimas vbe-
 riores extorquebat, is iam à Cicerone pro quadruplatore habetur. In
 Gallia scio rarissimam esse hanc felicitatem, ut agricola vicecuplo plus
 metat, quam ferat, si modo, ut dixi, totius anni prouentum æstimet.
 Atque adeo non male secum agi censet colonus, cum tellus ipsi semen-
 tem

tem cum decuplo sc̄nore reddit. Quanquam meminimus Isaacum iux-
ta Gerarum siue hordeaceam siue triticeam sementem cum centupla
vsura recuperasse. Sed hoc ipsum Scriptura non
notasset, nisi haberet rationem mi-
raculi.

MENSU-

MENSURÆ ROMANÆ VETERES
VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	PollicesRo.
1. Mystr. paruū.	$\frac{5}{8}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{5}{8}$	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{2}$
3. Olyschium.	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{2}{3}$	$1\frac{7}{8}$	$2\frac{2}{3}$
4. Cyathus.	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{2}{3}$	$2\frac{1}{4}$	3
6. Acetabulum.	$1\frac{7}{8}$	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{2}$	$3\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{2}$
8. Mystrū mag.	$2\frac{1}{2}$	3	$3\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{2}$	6
10. Quartarius.	$3\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	5	$6\frac{3}{4}$	9
13. Hemina.	$7\frac{1}{2}$	9	10	$13\frac{1}{2}$	18
15. Libr. mēfural.	10	12	$13\frac{1}{3}$	18	24
19. Sextarius.	15	18	20	27	36
32. Congius.	90	108	120	162	216
41. Modius.	240	288	320	432	576
45. Vrna.	360	432	480	648	864
50. Amphora.	720	864	960	1296	1728
54. Cad°, Hydria	1080	1296	1440	1944	2592
68. Culeus.	14400	17280	19200	25920	34560

M E N.

MENSURÆ ATTICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

POLLICES

Defin.	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Attici.
2. Mystr. paruum.	$\frac{25}{32}$	$\frac{5}{8}$	$1\frac{1}{16}$	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$
5. Cyathus.	$1\frac{7}{16}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{7}{8}$	$2\frac{1}{2}$	3
7. Oxybaphum.	$2\frac{7}{16}$	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{11}{16}$	$3\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$
9. Mystrum mag.	$2\frac{7}{8}$	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{3}{4}$	5	6
11 Quartarius.	$4\frac{1}{2}$	5	$5\frac{5}{8}$	$7\frac{1}{2}$	9
14 Cotyla.	$8\frac{1}{2}$	10	$11\frac{1}{4}$	15	18
20 Sextarius.	$16\frac{2}{3}$	20	$22\frac{1}{2}$	30	36
33 Chus.	100	120	135	180	216
36 Hemiectum.	$133\frac{1}{3}$	160	180	240	288
42 Hecteus.	$266\frac{2}{3}$	320	360	480	576
45 Modius.	360	432	486	648	$777\frac{3}{4}$
	$362\frac{1}{2}$	435	$489\frac{3}{8}$	$652\frac{7}{8}$	780
51 Ceramium.	800	960	1080	1440	1728
54 Metretes.	1080	1296	1458	1944	$2332\frac{4}{5}$
	$1083\frac{1}{3}$	1300	$1462\frac{1}{2}$	1950	2340
58 Medimnus.	1600	1920	2160	2880	3456

Z

M E N.

MENSURÆ HEBRAICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Pollices Attici.
8. Ouum.	$2\frac{1}{2}$	3	$3\frac{1}{3}$	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$
19. Log.	15	18	20	27	$32\frac{1}{2}$
24. Pondion.	30	36	40	54	65
30. Kab.	60	72	80	108	130
34. Homer.	108	$129\frac{1}{3}$	144	194	234
38. Hin.	180	216	240	324	390
45. Satum.	360	432	480	648	780
54. Bat, Epha.	1080	1296	1440	1944	2340
56. Selah.	1440	1728	1920	2592	3120
65. Letec.	5400	6480	7200	9720	11700
67. Corus { Min.	10800	12960	14400	19440	23400
68. { Mai.	14400	17280	19200	25920	31200

M E N-

MENSURÆ GEORGICÆ ET ÆGYPTIACÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

POLLICES

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Ægypt.	Attici.	
	Oxybaphum	$3\frac{1}{8}$	$3\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{7}{8}$	$4\frac{1}{2}$	$6\frac{3}{4}$
16	Coryla.	$12\frac{1}{2}$	15	$16\frac{2}{3}$	$22\frac{1}{2}$	18	27
20	Hinium.	$18\frac{3}{4}$	$22\frac{1}{2}$	25	$33\frac{3}{4}$	27	$40\frac{1}{2}$
25	Hyphe.	$37\frac{1}{2}$	45	50	$67\frac{1}{2}$	54	81
27	Mares.	50	60	$66\frac{2}{3}$	90	72	108
36	OËphin.	$133\frac{1}{3}$	160	$177\frac{2}{3}$	240	192	288
37	Ch ^o , Dadyx.	150	180	200	270	216	324
46	Mod. Collat.	375	450	500	675	540	810
49	Amphoreus.	600	720	800	1080	864	1296
54	Batus.	750	900	1000	1350	1080	1620
55	Attaba, Met.	1200	1440	1600	2160	1728	2592
58	Medimnus.	1700	2040	$2266\frac{2}{3}$	3060	2448	3672

Z 2 MEN

MENSVRÆ SYRIACÆ ET THEBANÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Pollices Syriaci.	
36	Congius.	135	162	180	243	216
38	Aporryma.	180	216	240	324	288
43	Cophinus.	270	324	360	486	432
45	Modius.	360	432	480	648	576
54	Quadrantal.	1080	1296	1440	1944	1728

MENSVRÆ BABYLONIÆ
ET PERSICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

					Pollices Babylonii.	
30	Capitha.	60	72	80	108	54
41	Congius.	240	288	320	432	216
45	Modius.	360	432	480	648	324
53	Maris.	1000	1200	1333 $\frac{1}{3}$	1800	900
59	Artaba.	1800	2160	2400	3240	1620
60	Quadrantal.	1920	2304	2560	3456	1728
74	Achana.	72000	86400	96000	129600	94800

CHOE-

C H O E N I C E S.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defn.		Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.
22	Opilionum. }	$22\frac{1}{2}$	27	30	$40\frac{1}{2}$
		24	$28\frac{2}{3}$	32	$43\frac{1}{3}$
24	Villicorum.	30	36	40	54
25	Attica. }	$33\frac{1}{3}$	40	$44\frac{2}{3}$	60
		36	$43\frac{2}{3}$	48	$64\frac{2}{3}$
26	Vinitorum. }	45	54	60	81
		48	$57\frac{2}{3}$	64	$86\frac{2}{3}$
27	Georgica.	50	60	$66\frac{2}{3}$	90
30	Militaris.	60	72	80	108
34	Hebræorum.	108	$129\frac{2}{3}$	144	$194\frac{2}{3}$

Z 3 MEN-

MENSURÆ ROMANÆ HODIERNÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

Defin.	Tritic.	Olei.	Vini.	Mellis.Romani.	Babylonii.	Pollices
19 Folieta.	15	18	20	27	36	27
30 Bocalis.	60	72	80	108	144	54
41 Cōgitell.	240	288	320	432	576	216
60 Barillus.	1920	2304	2560	3456	4608	1728
69 Botra.	15360	18432	20544	27646	36864	3824

VNCIÆ PARISINÆ.

						Pollices Parisini.
19 Folieta.	$13\frac{7}{8}$	$15\frac{3}{8}$	$17\frac{1}{2}$	$22\frac{1}{2}$	$26\frac{1}{4}$	
30 Bocalis.	$52\frac{1}{2}$	63	70	90	105	
41 Congitellus.	210	252	280	360	420	
60 Barillus.	1680	2016	2240	2880	3360	
69 Botra.	13440	16128	17920	23040	26880	

MEN-

MENSURÆ PARISINÆ CVBICÆ.

LIBRÆ ROMANÆ.

		Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.
Quadrans	Sextariolus	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{2}$	2
	Litro.	$1\frac{1}{4}$	2	$2\frac{1}{4}$	3
	Pinta	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{2}{3}$	3	4
	Vinarius	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	6	8
	Triticarius.	$6\frac{3}{4}$	8	9	12
	Congius	$10\frac{1}{2}$	$12\frac{1}{3}$	$13\frac{1}{2}$	18
Sext.	Vini	18	$21\frac{1}{2}$	24	32
	Modius	27	32	36	48
	Semimedim.	81	96	108	144
	Medimnus	162	192	216	288
Sext.	Tritici	324	384	432	576
	Vini	675	800	900	1200
		Tritici	3888	4608	5184

M E N-

MENSURÆ PARISINÆ CYLINDRICÆ.

UNCIÆ PARISINÆ.

		Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Pollices Parisini.
	Sextariolus	$\frac{3}{4}$	$\frac{8}{9}$	1	$1\frac{1}{3}$	24
	Litro.	$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{2}$	2	36
	Pinta	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{7}{9}$	2	$2\frac{2}{3}$	48
Quadrans	Vinarius	3	$3\frac{5}{9}$	4	$5\frac{1}{3}$	96
	Triticarius.	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{3}$	6	8	144
	Congius	$6\frac{3}{4}$	8	9	12	216
Sext.	Vini	12	$14\frac{2}{9}$	16	$21\frac{1}{3}$	384
	Modius	18	$21\frac{1}{3}$	24	32	576
	Semimedim.	54	64	72	96	1728
	Medimnus	108	128	144	192	3456
Sext.	Tritici	216	256	288	384	6912
	Vini	450	$533\frac{1}{3}$	600	800	14400
Moius.	Tritici	2592	3072	3456	4608	82944

MEN-

MENSURÆ PARISINÆ CVBICÆ

VNCIÆ ROMANÆ.

Tritici. Olei. Vini. Mellis. Defin.

	Sextariolus	$13\frac{1}{2}$	16	18	24	18
	Litro.	$20\frac{1}{4}$	24	27	36	21
	Pinta	27	32	36	48	23
Quadrans	Vini	54	64	72	96	29
	Tritici	81	96	108	144	31
	Congius	$121\frac{1}{2}$	144	162	216	
Sext.	Vini	216	256	288	384	40
	Modius	324	384	432	576	44
	Semimedimnus	972	1152	1296	1728	52
	Medimnus	1944	2304	2592	3456	61
Sext.	Tritici	3888	4608	5184	6912	64
	Vini	8100	9600	10800	14400	66
Moius.	Tritici	46656	55296	129600	82944	73

Aa

MEN-

MENSURÆ PARISINÆ CYLINDRICÆ.

VNCIÆ PARISINÆ.

Pollices.

Tritici. Olei. Aquę. Mellis. Parisini.

	Sextariolus	12	$14\frac{2}{3}$	16	$21\frac{1}{3}$	24
	Litro.	18	$21\frac{1}{3}$	24	32	36
	Pinta	24	$28\frac{2}{3}$	32	$42\frac{2}{3}$	48
Quadrans	Vinarius	48	$56\frac{2}{3}$	64	$85\frac{1}{3}$	96
	Triticarius.	72	$85\frac{2}{3}$	96	128	144
	Congius	108	128	144	192	216
Sext.	Vini	192	$221\frac{2}{3}$	256	$341\frac{1}{3}$	384
	Modius	288	$351\frac{2}{3}$	384	512	576
	Semimedim.	864	1024	1132	1536	1728
	Medimnus	1728	2048	2304	3072	3456
Sext.	Tritici	3456	4096	4608	6144	6912
	Vini	7200	$8533\frac{1}{3}$	9600	12800	14400
Moius.	Tritici	41472	49152	55296	73728	82944

M E N.

MENSURÆ HEIDELBERGICÆ.

VNCIÆ HEIDELBERGICÆ.

Pollices

	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Heidelbergici
Schopen	$11\frac{1}{4}$	$13\frac{1}{2}$	15	$20\frac{1}{4}$	36
Dreiling	15	18	20	27	48
Mas	45	54	60	81	144
Congius	$67\frac{1}{2}$	81	90	$121\frac{1}{2}$	216
Infel	90	108	120	162	288
Wiertel	180	216	240	324	576
Simmer	360	432	480	648	1152
Quadrantal	540	648	720	972	1728
Werntzel	720	864	960	1296	2304
Ohme.	2160	2592	2880	3888	6912
Malder	2880	3456	3840	5184	9216
Fuder	21600	25920	28800	38880	69120

Aa 2

MEN-

MENSVRÆ HEIDELBERGICÆ

VNCIÆ RONANÆ.

Defin.	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Pollices Artici	
16. Schopen	$12\frac{1}{2}$	15	$16\frac{2}{3}$	$22\frac{1}{2}$	27	
20. Dreiling	$16\frac{2}{3}$	20	$22\frac{1}{2}$	30	36	
27. Mas	50	60	$67\frac{1}{2}$	90	108	
	Congius	75	90	$101\frac{1}{4}$	135	162
33. Infel	100	120	135	180	216	
39. Wiertel	200	240	270	360	432	
47. Simmer	400	480	540	720	864	
49. Quadrantal.	600	720	810	1080	1296	
51. Werntzel	800	960	1080	1440	1728	
62. Ohme	2400	2880	3240	4320	5184	
63. Malder	3200	3840	4320	5760	6912	
70. Fuder	24000	28800	32400	43200	51840	

M E N -

MENSURÆ HEIDELBERGICÆ

VNCIÆ PARISINÆ.

Pollices

	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Parisini.
Schopen	$10\frac{1}{8}$	$13\frac{1}{8}$	$14\frac{45}{64}$	$19\frac{1}{8}$	$21\frac{7}{8}$
Dreiling	$14\frac{7}{8}$	$17\frac{1}{2}$	$19\frac{1}{8}$	$26\frac{1}{4}$	$29\frac{7}{8}$
Mas	$43\frac{3}{4}$	$52\frac{1}{2}$	$59\frac{1}{8}$	$78\frac{3}{4}$	$87\frac{1}{2}$
Congius	$65\frac{7}{8}$	$78\frac{3}{4}$	$87\frac{7}{8}$	$118\frac{1}{8}$	$131\frac{1}{4}$
Infel	$87\frac{1}{2}$	105	$118\frac{1}{8}$	$157\frac{1}{2}$	175
Wiertel	175	210	$236\frac{1}{4}$	315	350
Simmer	350	420	$472\frac{1}{2}$	630	700
Quadrantal	525	570	$700\frac{1}{2}$	945	1050
Werntzel	700	840	945	1260	1400
Ohme.	2100	2520	2835	3780	4200
Malder	2800	3360	3780	5040	5600
Fuder	21000	25200	28350	37800	42000

Aa 3 MEN-

190
MENSURÆ TOLETANÆ.

UNCIÆ TOLETANÆ.

	Tritici.	Olei.	Vini.	Mellis.	Pollices Toletani.
Sextarius.	12	$14\frac{2}{3}$	16	$21\frac{2}{3}$	54
Azumber.	48	$57\frac{1}{3}$	64	$86\frac{2}{3}$	216
Celemin.	120	144	160	216	540
Arroba	384	$460\frac{2}{3}$	512	691	1728
Faneca.	1440	1728	1920	2592	6480
Moius	9600	11240	12800	16860	43

UNCIÆ ROMANÆ.

Def.					Pollices Romani.
17	Sextarius.	$12\frac{2}{3}$	$15\frac{2}{3}$	17	$22\frac{2}{3}$
28.	Azumber.	51	$61\frac{1}{3}$	68	$91\frac{2}{3}$
35	Celemin.	$127\frac{1}{2}$	153	170	$229\frac{1}{2}$
47	Arroba.	408	$489\frac{1}{3}$	544	$694\frac{2}{3}$
57	Faneca.	1530	1836	2040	2604
71	Moius.	10200	12240	13600	18360

MEN-

MENSURÆ SEDANENSES CVBICÆ.

VNCIÆ ROMANÆ.

POLLICES

	Tritici.	Olei.	Aquæ.	Mellis.	Artici Rom.	
Cotyla, Palmus.	10	12	$13\frac{1}{2}$	18	$21\frac{2}{3}$	24
Sextariolus.	20	24	27	36	$43\frac{1}{3}$	48
Pinta.	40	48	54	72	$86\frac{2}{3}$	96
Congius, Potus.	80	96	108	144	$172\frac{2}{3}$	192

MENSURÆ SEDANENSES CYLINDRICÆ.

VNCIÆ PARISIINÆ.

POLLICES

Sed. Parif.

Cotyla, Palmus.	9	$10\frac{2}{3}$	12	16	27	18
Sextarius.	18	$21\frac{1}{3}$	24	32	54	36
Pinta.	36	$42\frac{2}{3}$	48	64	108	72
Congius, Potus.	72	$85\frac{1}{3}$	96	128	216	144

F I N I S.

